

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 886
Παρασκευή
12 Ιανουαρίου 2007
Τιμή: 4 ευρώ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΑΡΘΡΟ 16

ΠΑΡΑΜΕ,
ΤΕΛΙΚΑ,
Το ΠΡΑΣΙΝΟ ΦΟΣ
ΓΙΑ ΤΙΣ
ΜΕΤΑΡΥΘΜΙΣΕΙΣ...

- Η αναθεώρηση του άρθρου 16 και πανεπιστήμια για νεόπλουτους
- Το άρθρο 16, οι εκλογές και το νέο καρτέλ εξουσίας

ΚΟΚΚΙΝΟ.
ΤΑΙΡΙΑΖΕ
ΚΑΛΥΤΕΡΑ!

- Κυπριακοί στόχοι στα προεκλογικά παιχνίδια της Τουρκίας
- Ψύξη με θάλασσα στις πόλεις του αύριο

Πολιτικός

ISSN 1108-9822

02

9 771108 982000

ΝΤΙΚΗ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

όταν η **ματιά**
συνάντησε
τον **ΚΑΠΝΟ**

Μικρή
«ερωτική»
πραγματεία
περί των
παραδόξων
του καπνίσματος
για καπνομάχους
και καπνολάτρες

ΝΤΙΚΗ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΟΤΑΝ Η ΜΑΤΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕ ΤΟΝ ΚΑΠΝΟ

Μικρή «ερωτική» πραγματεία περί των παραδόξων
του καπνίσματος για καπνομάχους και καπνολάτρες

Μια ιστορία «έρωτος και αναρχίας»,
που εκτυλίσσεται καλά κρυμμένη
εκεί όπου κάποιοι μπορούν
να διεισδύουν ευκολότερα
απ' ό,τι εμείς: στο ασυνείδητο,
όπου συμβαίνουν όλα
τα παράδοξα.

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΓΕΥΣΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Δοκίμια πάνω στη φιλοσοφία, τέχνη και κουλτούρα του φαγητού

Το φαγητό προσφέρει πεδίο λαμπρό για ασκήσεις στοχασμού,
αισθητικής διάνοησης και ενίοτε ιλαρού πνεύματος.

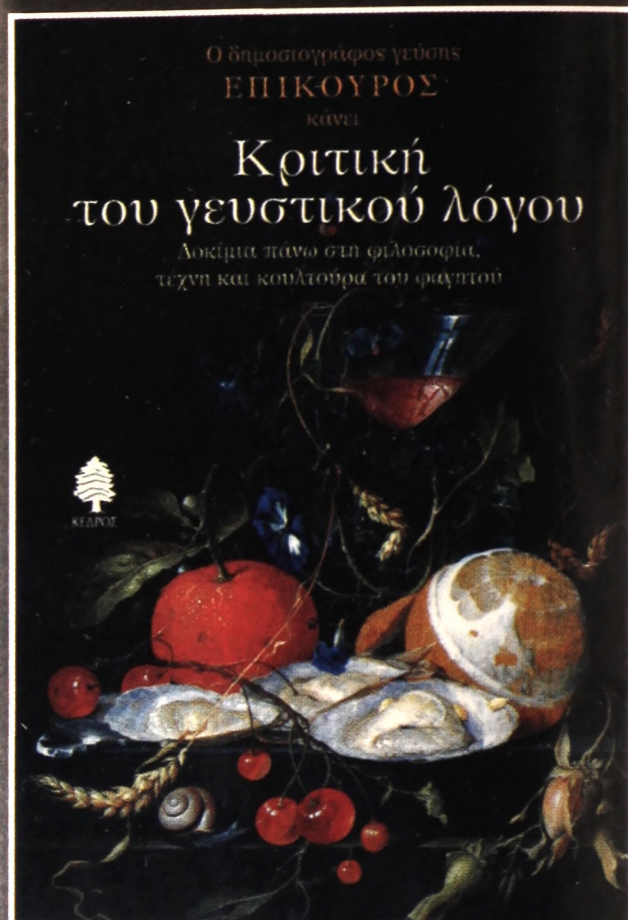
Ο δημοσιογράφος γεύσης

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

κάνει

Κριτική
του γευστικού λόγου

Δοκίμια πάνω στη φιλοσοφία,
τέχνη και κουλτούρα του φαγητού

ΑΝΤΡΕ ΚΟΝΤ-ΣΠΟΝΒΙΛ

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΙΚΑΡΟΥ

Πραγματεία περί απελπισμού και μακαριότητας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΥΚΙΑΣ

ΑΝΤΡΕ ΚΟΝΤ-ΣΠΟΝΒΙΛ Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΙΚΑΡΟΥ

Πραγματεία περί απελπισμού και μακαριότητας

Σ' αυτή την πραγματεία περί ευτυχίας,
ο συγγραφέας εξετάζει
τρία βασικά θέματα:
τους λαβύρινθους του Εγώ,
της Τέχνης και της Πολιτικής.

ΤΟΜ ΣΤΑΝΔΑΓΕ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΕ 6 ΠΟΤΗΡΙΑ

Με εκρηκτικά παιγνιώδη και απaráμιλλα πειστικό τρόπο
ο συγγραφέας ξαναγράφει την ιστορία του κόσμου
μέσα από τις ηδονές του λάρυγγα.
Κάθε κεφάλαιο αυτού του βιβλίου είναι ένα υπέροχο ποτό.

ΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

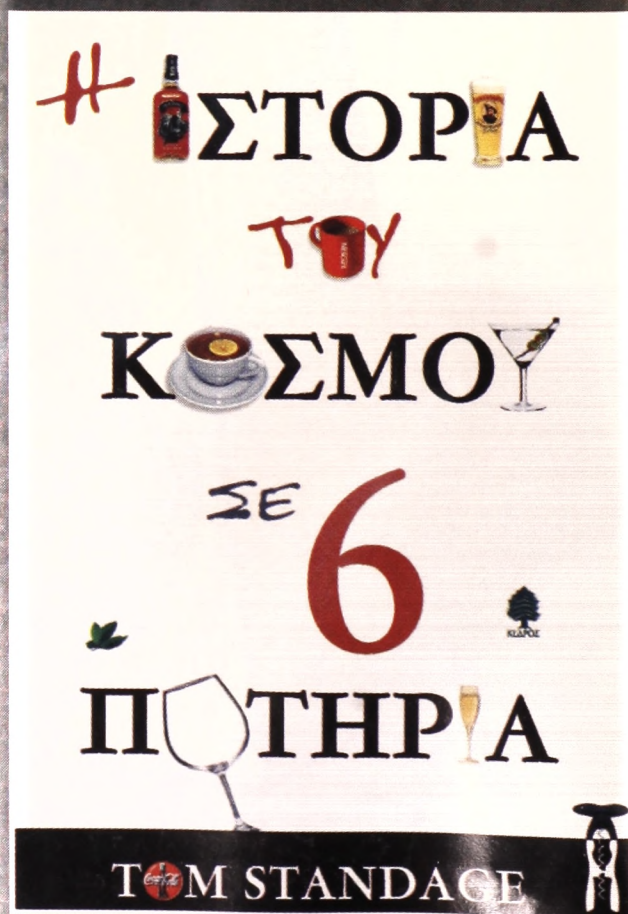
ΚΟΣΜΟΥ

ΣΕ

6

ΠΟΤΗΡΙΑ

TOM STANDAGE

Περίοδος Β' • Έτος 33ο • Τεύχος 886

Παρασκευή 12 Ιανουαρίου 2007

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Κωδικός εντύπου για τα ΕΛΤΑ: 1045

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chraprou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Κατερίνα Λαμπρινού,

Γιάννης Μπαλαμπανιδης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 100 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 200 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Περισσότερα από ένα άρθρο 16...	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Άρθρο 16: Τι μέλλει γενέσθαι όταν τέμνονται δύο διαφορετικές γραμμές;	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	13
• ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	14
• E-mail	16

Παιδεία: Αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος

• Αλέξανδρος Καζαμιάς: Πανεπιστήμια για νεόπλουτους εκ του προχείρου	17
• Γιάννης Κουρταλιώτης: Ουσία και Φετίχ στην ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης	20
• Ξένια Χρυσόχου: Μύθοι και πραγματικότητες γύρω από τα ιδιωτικά πανεπιστήμια	22

• Β. Ζήσης: Το άρθρο 16, οι εκλογές και το νέο καρτέλ εξουσίας	24
• Γιάννης Ανδρουλιδάκης: Εκλογές για την παιδεία ή εκλογές χάριν παιδιάς;	26
• Τ.Κ.Δ.: Ο Μπους στέλνει στρατό, αλλά το Ιράκ διαλύεται	28
• Στρατής Μοσχονήσιος: Ελληνοτουρκικά-Κύπρος: εναλλακτικοί στόχοι στα προεκλογικά (και άλλα) παιχνίδια των Τούρκων	30
• Γιολάντα Ζιάκα: Νοτιοαφρικανική Δημοκρατία: Από το προοδευτικό νέο Σύνταγμα στο οικονομικό απαρχαίντ	32
• Σήφης Φιτσανάκης: Οι δέκα πιο παραμελημένες ειδήσεις του 2006	36
• Χ.Ι. Κορρές: Ψύξη με θάλασσα στις πόλεις του αύριο	40
• Συνέντευξη με τον Νικόλαο Λουδοβίκο από τον Απόστολο Διαμαντή	44
• Σάββας Παύλου: Της ξενιτιάς	47
• Κώστας Καλφόπουλος: Φέρεντς Πούσκας (1927-2006)	48
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	49
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	50
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Μάριος Πλωρίτης (1919-2006)	52
• Δημήτρης Χαρίτος: Οι ελληνικές ταινίες (και κάποια παραλειπόμενα)	53
• Ειρήνη Μουντράκη: Δημιουργική επαγρύπνηση	56
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Το ξύπνημα στην πραγματικότητα	58
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Βία στη βία ή η μοίρα της αρχιτεκτονικής	59
• ΣΥΛΛΟΓΗ	61
• ΒΙΒΛΙΟ	62
• ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ γράφει ο Κώστας Παπαγεωργίου	66

Εξώφυλλο: Γεωργοπάλης

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΑΡΘΡΟ 16...

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ για την αναθεώρηση ή όχι του άρθρου 16 του Συντάγματος αποτελεί αναμφίβολα το κεντρικό πολιτικό και κοινωνικό θέμα στην αυγή του 2007. Παρά την τεράστια κοινοβουλευτική πλειοψηφία που φαίνεται να εξασφαλίζει η αποδοχή της αναθεώρησης –έστω και με κάποιες, εξαιρετικά αμφίβολες σε κάθε περίπτωση, διαρροές από την πλευρά του ΠΑΣΟΚ– είναι εμφανές ότι η συναίνεση της κοινωνίας, και ακόμα περισσότερο της εκπαιδευτικής κοινότητας, δεν είναι αντίστοιχα εξασφαλισμένες.

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ που γεννιούνται από αυτήν την αναθεώρηση γίνονται φανερά, άλλωστε, από ένα πολύ απλό γεγονός: οι υπερασπιστές της, κατά κανόνα, την υπερασπίζονται κυρίως με επιχειρήματα που σχετίζονται με το πόσο δύσκολα και σπάνια θα εφαρμοστεί σε πρακτικό επίπεδο. Γεννάται λοιπόν το εύλογο ερώτημα: αν η μέριμνα της κυβέρνησης, αμέσως μετά τη θεσμοθέτηση των ιδιωτικών πανεπιστημίων, θα είναι να δυσκολέψει και να περιορίσει τη λειτουργία τους, ποιος ο λόγος να γίνει όλη αυτή η φασαρία για να ιδρυθούν;

ΔΥΣΤΥΧΩΣ, για ακόμη μία φορά, πολλά βασικά ερωτήματα θα παραμείνουν ρητορικά. Μέχρι τώρα, κανείς δε φαίνεται να είναι σε θέση να απαντήσει σε τι χρειάζονται τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Και ασφαλώς, η δικαιολογία ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση πιέζει για άμεση αναγνώριση των τίτλων σπουδών που δίνουν τα συνεργαζόμενα με ξένα πανεπιστήμια κολλέγια είναι εκ του πονηρού. Η κυβέρνηση θα μπορούσε να αναγνωρίσει τους τίτλους σπουδών των ξένων ιδρυμάτων με μια απλή διοικητική πράξη, χωρίς να χρειαστεί να μεταβάλει το Σύνταγμα.

ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, το ισχυρότερο «επιχείρημα» της πλευράς που υποστηρίζει την αναθεώρηση προέρχεται από το επίπεδο σπουδών των κρατικών πανεπιστημίων, αλλά και από την απογοητευτική ένδεια λόγου που παρουσιάζει η άλλη πλευρά, η οποία μοιάζει να αντιδρά στην ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων περισσότερο για λόγους φετιχισμού, παρά γιατί έχει ένα συγκεκριμένο σχέδιο για την εκπαίδευση.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ωστόσο, δεν είναι απλά θέμα του κρατικού ή του ιδιωτικού ελέγχου. Είναι πρωτίστως ζήτημα κριτηρίων λειτουργίας των πανεπιστημίων και προσανατολισμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Με τα περισσότερα «δημόσια» πανεπιστήμια να αποτελούν αποθήκες επιχειρηματικής έρευνας, της οποίας οι καθηγητές εμφανίζονται συχνά ως «πλασιέ», η υπεράσπιση του κρατικού χαρακτήρα τους ισοδυναμεί με το να κόβεις τα νύχια σε κάποιον που έχει σπάσει το χέρι του.

ΤΟ ΜΟΝΟ που θα προσθέσει η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων στη σημερινή κατάσταση είναι η μεταφορά μιας χαμηλού κόστους επαγγελματικής εκπαίδευσης των «φοιτητών» από το Κράτος στους ιδιώτες. Και μάλιστα με το αζημίωτο για τους τελευταίους. Οπωσδήποτε, κάτι τέτοιο δεν συνιστά καλή εξέλιξη στο άγονο τοπίο της ελληνικής παιδείας. Είναι όμως το κεντρικό πρόβλημα ή η κορυφή του παγόβουνου;

Η ΜΕΓΙΣΤΗ συνεισφορά στη βελτίωση και την κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σήμερα θα ήταν το άνοιγμα μιας ουσιαστικής συζήτησης για το περιεχόμενο των σπουδών. Θέλουμε πράγματι ένα πανεπιστήμιο γεμάτο κατατμήσεις και εξειδικεύσεις που αφορούν λεπτομέρειες των βραχυπρόθεσμων αναγκών της παραγωγής ή θέλουμε ένα πανεπιστήμιο πλατιάς μόρφωσης και καλλιέργειας; Θέλουμε ένα πανεπιστήμιο αποθήκη εργατικού δυναμικού ή ένα πανεπιστήμιο με αντικείμενο τη γνώση; Ή, για να ακριβολογούμε: ποιος θέλει το ένα και ποιος το άλλο;

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ αμφιβολία ότι το σημερινό μοντέλο δεν εξυπηρετεί τίποτα περισσότερο από στενές παραγωγικές και επιχειρηματικές ανάγκες. Στο επίπεδο αυτό, η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων δεν θα είναι παρά μια μικρή «διευκόλυνση»: το δένδρο. Το δάσος παραμένει ο προσανατολισμός της παιδείας, για τον οποίον μιλούν ελάχιστοι και ελάχιστα. Ίσως γιατί προϋποθέτει περισσότερη προσπάθεια. Και αν σε κάτι συμφωνούν όλοι στην Ελλάδα για την παιδεία, είναι η υπεράσπιση της λιγότερης προσπάθειας. Λιγότερη προσπάθεια, όμως, σημαίνει και λιγότερη καλλιέργεια. Κι αυτό αφορά την Αριστερά περισσότερο από όλους...

ΛΙΓΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ...

ΤΡΑΠΕΖΑ
Ο ΑΧΟΡΤΑΓΟΣ

ΠΤΥΧΙΟ
ΔΑΝΕΙΑ

ΧΑΜΗΛΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟ
Ο ΠΑΤΗΡΟΣ ΔΟΡΕΑΝ

ΔΙΑΚΟΠΟ-
ΔΑΝΕΙΑ

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ,
ΠΑΙΔΕΙΑ ΓΙΑ
ΟΛΟΥΣ!

ΚΕΚΑΦΟΤΗ

Άρθρο 16: Τι μέλλει γενέσθαι όταν τέμνονται δύο διαφορετικές γραμμές;

Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ή όχι του άρθρου 16 του Συντάγματος, διάβαζε η λειτουργία ή όχι ιδιωτικών (ή «μη κρατικών») πανεπιστημίων, δέσποσε, ως θέμα, στο «Δεκαπενθήμερο» αυτό. Την ώρα που στοιχειοθετούνται οι γραμμές αυτές (Τετάρτη απόγευμα), φοιτητικές οργανώσεις είχαν περικυκλώσει τη Βουλή, για να διαδηλώσουν την εναντίωσή τους στην «φανερή και κρυφή ιδιωτικοποίηση της παιδείας», ενώ κύμα καταλήψεων σάρωνε ΑΕΙ και ΤΕΙ, με βάση αποφάσεις γενικών συνελεύσεων. «Ιανουάριος, όπως Ιούνιος» -σημείωνε, ενδεικτικά, η Αυγή, στο προχθεσινό της φύλλο.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, αρθρογράφοι, φίλα προσκείμενοι στο ΠΑΣΟΚ, έσπευδαν να καταγράψουν τη «μοναξιά του Γιώργου» (του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, Γ.Α. Παπανδρέου), ο οποίος, όπως είναι γνωστό, υποστηρίζει την αναθεώρηση του άρθρου 16 -δηλαδή την ίδρυση «μη κρατικών πανεπιστημίων». Η θέση αυτή του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν είναι νέα. Και, παρά τις «ισχυρές αντιδράσεις» επιφανών (ή λιγότερο επιφανών) στελεχών του κόμματος, ο Γ. Παπανδρέ-

ου επιμένει στην ίδια θέση. Επικαλείται, άλλωστε, σχετικές αποφάσεις του τελευταίου Εθνικού Συμβουλίου και της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΠΑΣΟΚ. Τέλος, και ως προς την κριτική που δέχεται περί «αρραβώνος ΝΔ/ΠΑΣΟΚ» κλπ. (με κύριο εκφραστή τον πρόεδρο του Συνασπισμού Α. Αλαβάνο), ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ απαντά: «Δυο γραμμές μπορεί να τέμνονται σε ένα σημείο, για ν' ακολουθήσουν, στη συνέχεια, διαφορετική πορεία».

Γ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ: Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ -ΦΕΥ- ΠΟΛΥ «ΦΛΟΥ»...

Η ΤΡΟΠΗ που θα πάρουν, τελικά, τα πράγματα, με αφορμή την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, σε επίπεδο διεργασιών στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ ή/και «πρώρων εκλογών», δεν είναι εύκολο να προβλεφθεί. Μεσαία στελέχη του ΠΑΣΟΚ φέρονται να συζητούν την άποψη του Γ. Κασιμάτη (καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου και διευθυντή του νομικού γραφείου του Ανδρέα Παπανδρέου) ότι «η παράταξη (το ΠΑΣΟΚ) δεν έχει αναθεωρητική πολιτική, ενώ έχει η

συντηρητική παράταξη...» ή ότι «ως κεντροαριστερά, ως σοσιαλιστικό κόμμα, δεν έχουμε ξεκαθαρίσει τα όριά μας, τα αφήσαμε και έγιναν φλου, με αποτέλεσμα να παλεύουμε τώρα για την ταυτότητά μας». Ένα ερώτημα, πάντως, που απασχολεί την οργανωτική ηγεσία του ΠΑΣΟΚ είναι το πώς μπορεί να προωθηθεί μια συγκεκριμένη θέση του κόμματος («η αναθεώρηση του άρθρου 16 δεν υποβαθμίζει τη δημόσια παιδεία» κλπ), όταν διαφορίζεται από αυτήν η νεολαία του κινήματος ή, τουλάχιστον, μια μεγάλη μερίδα της.

ΚΑΙ ΕΝΩ κυβέρνηση και αξιωματική αντιπολίτευση φέρονται να συμφωνούν στην αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, εντύπωση προκαλεί -κατά την Καθημερινή- το ότι στις σχετικές αντιδράσεις πρωτοστατούν («παραδόξως») η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ. Τι μέλλει γενέσθαι, όμως, αν η εναντίωση αυτή λάβει τη μορφή μιας «γενικευμένης και άκριτης αντίδρασης έναντι όλων των μεταρρυθμιστικών σχεδίων της κυβέρνησης»; Σε μια τέτοια περίπτωση -αποφαινεται η ίδια εφημερίδα- δεν είναι λίγοι όσοι «θεωρούν πιθανό ο πρωθυπουργός Κ. Κα-

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μian ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

για να εξασφαλίσετε τη συνεχή και αντικειμενική ενημέρωσή σας.

ραμανλής να προκαλέσει πρόωρες εκλογές, προκειμένου τον τελικό λόγο να τον έχουν οι πολίτες και όχι οι δήθεν εκπρόσωποί τους». Πάντως, καλού κακού, η υπουργός Παιδείας κ. Μαριέττα Γιαννάκου κατέθεσε ότι οι αλλαγές στο σύστημα εισαγωγής των αποφοίτων λυκείων στα ΑΕΙ θα δρομολογηθούν την επόμενη τετραετία, ενώ ο νόμος για τις αλλαγές στη λειτουργία των ΑΕΙ θα εισαχθεί προς ψήφιση πριν από τις εθνικές εκλογές.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ εκτίμηση της υπουργού Παιδείας, όποια κυβέρνηση και αν έρθει στα πράγματα μετά τις εκλογές θα καταθέσει εκτελεστικό νόμο, με αυστηρούς κανόνες και κριτήρια για τον τρόπο λειτουργίας των μη κρατικών πανεπιστημίων. Σε κάποιο σημείο των δηλώσεών της, μάλιστα, «επικρότησε» (σύμφωνα με δημοσιογραφικό ρεπορτάζ...) τη στάση των Γ.Α. Παπανδρέου και Θ. Πάγκαλου. Τέτοιες «επικροτήσεις», όμως, εξάπτουν τα πνεύματα στο ΠΑΣΟΚ. Και επειδή ορισμένοι σχολιαστές αρέσκονται να αντιπαράβállουν τα πεπραγμένα των κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ με τη «νέα διακυβέρνηση της ΝΔ», ο Γ. Παπανδρέου αισθάνθηκε την ανάγκη να διευκρινίσει: «Οι χειρότερες ώρες του ΠΑΣΟΚ –δήλωσε– ήταν καλύτερες από τις καλύτερες στιγμές της ΝΔ», για να προσθέσει: «Η κυβέρνηση υπονόμωσε το ασφαλιστικό, προέβη σε αδιαφανείς οικονομικές συμφωνίες (όπως η εξαγορά της Finansebank από την Εθνική Τράπεζα), επανέφερε τον κομματισμό, δέχθηκε “σφαλιάρες” στο Σκοπιανό, δημιούργησε όρους έντασης και υποχωρήσεων στα ελληνοτουρκικά κλπ».

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ «Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ»: COPYRIGHT NIMITZ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΥΣΑΡΕΣΚΕΙΑ...

ΚΑΙ ΩΣ ΠΡΟΣ το «Σκοπιανό», τις σχέσεις μας, δηλαδή, με την ΠΓΔΜ, τα μόνα «αξιόλογα», μέχρι στιγμής, είναι: α) η δήλωση του Στέλιου Παπαθεμελή ότι –της συγκυρίας βοηθούσης– ενδέχεται να προχωρήσει στην ίδρυση νέου κόμματος και β) η κατεπείγουσα αντίδραση του Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμου, ο οποίος –φυσικά δακρυρροών– προσέθεσε την αντωνυμία «μας» στη λέξη «Μακεδονία». Φυσικά προτού

προλάβει και εκδηλωθεί ο Αθηνών κ. Χριστόδουλος... [Όπως είναι γνωστό, μεταξύ των «ολετήρων» του γένους ο κ. Άνθιμος περιλαμβάνει τους πάσης γης Γκλιγκόροφ, αλλά και τον Ρήγα Φεραίο, τον Κοραή και όλους όσοι δούλεψαν για τον ελληνικό Διαφωτισμό]. Όσο για τις «σφαλιάρες», ο ανταγωνισμός μεταξύ ΝΔ και ΠΑΣΟΚ είναι ελεύθερος.

ΠΑΝΤΩΣ, σήμερα Παρασκευή αναμένεται να φθάσει στην Αθήνα ο μεσολαβητής του ΟΗΕ (για την τελική ονομασία) Μάθιου Νίμιτς, προς τον οποίο η κυβέρνηση θα διαδηλώσει τη «δυσαρέσκειά» της για την απόφαση μετονομασίας του αεροδρομίου των Σκοπίων σε «Αλέξανδρος ο Μέγας». Αλλά τι νόημα έχουν οι διαμαρτυρίες και παραστάσεις αυτές, όταν η ονομασία ή μετονομασία ενός αεροδρομίου είναι μονομερής ενέργεια και απαιτεί μόνο τη διεθνή κοινοποίησή της. Από την άλλη, η όλη αυτή ιστορία περί «τελικής ονομασίας» της ΠΓΔΜ, τείνει να γίνει «σίριαλ κενό περιεχομένου», αφού, ούτως ή άλλως, το παιχνίδι έχει χαθεί ή –για να χρησιμοποιήσουμε μια πρόσφατη διατύπωση του Θ.Πάγκαλου– «καμιά χώρα δεν έχει το copyright βαπτίσεως άλλης χώρας».

«ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ»; ΑΠΛΩΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ, ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ «25» ΤΗΣ ΕΕ.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, το τρέχον «Δεκαπενθήμερο» ήταν πολύ κατατοπιστικό: Με βάση, λόγου χάρη, τα κριτήρια της Λισσαβώνας, επιμένουμε να κατέχουμε (μεταξύ των 25 μελών της ΕΕ) την τελευταία θέση στην «Κοινωνία της Πληροφορίας», ενώ, κατά δήλωση του

του Γεωργιόπαλη

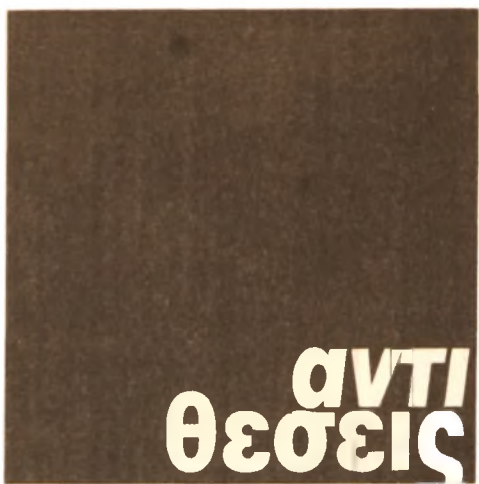
υφυπουργού Άμυνας Ι. Λαμπρόπουλου, χάρις στα λογής κυκλώματα απαλλαγής από τη θεσπισμένη υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, δεν στρατεύθηκε –κατά το σωτήριο έτος 2004– το 65% των στρατευσίμων!

ΩΣ ΠΡΟΣ το Κυπριακό, αξίζει να καταγραφεί η προσπάθεια για μια συνάντηση του αρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Χρυσόστομου με τον τουρκοκύπριο μουφτή των κατεχομένων Αχμέτ Γιονλουέρ, η οποία, τελικά, ματαιώθηκε. [Η ματαίωση αποδίδεται σε παρέμβαση της Άγκυρας, η οποία χαρακτήρισε «εχθρικές» ορισμένες διατυπώσεις του Χρυσόστομου.] Πάντως, σημαντικότερη θεωρείται η δήλωση του τουρκοκύπριου ηγέτη Μεχμέτ Αλί Ταλάτ ότι θα προχωρήσει στην κατεδάφιση της «γέφυρας» που χωρίζει, στην οδό Λήδρας, την ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή Λευκωσία. Η Άγκυρα φαίνεται να αντιδρά, αλλά η τουρκοκυπριακή Βουλή προτίθεται να συζητήσει το θέμα. Qui vivra...

ANTHΩP

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Τα κάλαντα υπέρ της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων ψάλλουν αυτήν τη βδομάδα οι καθεστωτικές δυνάμεις ΝΔ-PASOK στη βουλή.
- Οι ομογάλακτοι εταίροι του δικομματισμού, όπως έπραξαν με τη ΔΕΗ, τον ΟΤΕ και τις τράπεζες, αποφάσισαν να εκχωρήσουν στους επιχειρηματίες άλλο ένα φιλέτο της οικονομίας.
- Θυμάστε την ατάκα του Καλογήρου στην ταινία *Λόλα*;
- Είναι πολλά τα λεφτά, Άρη.
- Με διαδικασίες Fast Food θα παρέχονται πτυχία σε εκλεκτούς πελάτες.
- Ποιος μίλησε για την αναγκαιότητα της σοβαρής έρευνας και της βαθιάς γνώσης στα ελληνικά ΑΕΙ;
- Οι έχοντες και κατέχοντες στέλνουν τα βλαστήρια τους, ούτως ή άλλως, στο Λονδίνο, τη Νέα Υόρκη ή το Παρίσι.
- Κι επειδή είναι επίκαιρο, διαβάστε το βιβλίο του καθηγητή Τσαρδάκη «Οι αλιγότεροι των πανεπιστημίων».
- Κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαζήση.
- Θα μάθετε πάρα πολλά για τους Λαλάκηδες με τις τηβέννους, που κατάντησαν στα σημερινά τους χάλια τα ελληνικά πανεπιστήμια.
- Όσο για τις 3.000 υπογραφές των πασόκων που εναντιώνονται στα ιδιωτικά ΑΕΙ;
- Τζάμπα μάγκες.
- Μόλις τους ρίξει κανένα αγγλικό ο Georgos θα βάλουν την ουρά στα σκέλια.

ΛΟΥΦΑ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΑΓΗ

Δεν μας είπε τίποτε καινούργιο η κυβέρνηση, ανακοινώνοντας διά των αρμοδίων οργάνων το κύκλωμα με τις παράνομες απαλλαγές από το στρατό: Εδώ και δεκαετίες, η λούφα και η παραλλαγή, η καλοπέραση και η ευμενής μετάθεση αποτελούν μονίμως μέρος της στρατιωτικής θητείας και όχι μόνο αυτής – το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και σε διάφορα άλλα επίπεδα, όπως είναι οι σπουδές, η επαγγελματική απασχόληση στον δημόσιο τομέα, ακόμα και οι χορηγήσεις αναπηρικών συντάξεων. Όλα αυτά είναι γνωστά.

Αυτό δε σημαίνει, βεβαίως, ότι δεν έπρεπε να κινηθεί η διαδικασία για τον τερματισμό αυτού του απαράδεκτου και προκλητικού φαινομέ-

νου, που χωρίζει τους Έλληνες σε «ξύπνιους», «καπάτσους» και σε «κορόιδα», στους ευνοούμενους και στην «πλέμπα», με βάση το μέσο που διαθέτουν ή δεν διαθέτουν.

Και είναι μάλλον αποτέλεσμα της παθογένειας που κατατρώχει τη χώρα η «κόντρα» που αναπτύσσεται ανάμεσα στα δυο μεγάλα κόμματα για το ποιος ευθύνεται περισσότερο, όταν είναι γνωστό και στον τελευταίο πολίτη ότι το φταίξιμο είναι όλων, κομμάτων, πολιτικών, κρατικών λειτουργών και υπηρεσιών, αλλά και των ίδιων των πολιτών.

Τώρα, γιατί η κυβέρνηση αποφάσισε να το δημοσιοποιήσει σ' αυτή τη χρονική στιγμή; Ε, κάλπες μύρισε, πολύ θέλει;

Τ.Κ.Δ.

ΣΤΗΜΕΝΕΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ

Τετάρτη βράδυ στα «κεντρικά» δελτία ειδήσεων. Οι κινητοποιήσεις για την Παιδεία «παίζουν» πέντε, άντε δέκα λεπτά το πολύ. Το «σκάνδαλο των απαλλαγών» παίζει μισή ώρα και βάλε.

Επιστρατεύονται μέχρι και δυσλεκτικοί βουλευτές, ανηψιοί πρώην κορυφαίων στελεχών, για να στηθούν κόντρες μεταξύ των δύο κομμάτων. Ενδεδυμένοι με σινιέ γραβάτες και κουστούμια Αρμάνι. Τι κάνει νιάου νιάου στα δελτία; Το επικοινωνιακό επιτελείο της κυβέρνησης αρχίζει και μαθαίνει τη δουλειά του. Το ανώτατο στάδιο της πολιτικής επικοινωνίας. Ο αποπροσανατολισμός από τα πραγματικά προβλήματα. Και με την ευκαιρία, ρίχνουμε ακόμα μια σφαλιάρα στον Γιάννο και τον Άκη για να βοηθήσουμε το Γιωργάκη.

Π.Π.

ΒΑΛΕ ΕΝΑΝ ΚΛΕΦΤΗ ΝΑ ΠΙΑΣΕΙ ΤΟΝ ΚΛΕΦΤΗ

Το πιο εξοργιστικό με το «σκάνδαλο των απαλλαγών» δεν είναι ότι στήθηκε για να αποπροσανατολίσει την αφελή κοινή γνώμη (αυτή δηλαδή που εκλέγει κυβερνήσεις) από την αναταραχή στην Παιδεία. Είναι ότι το κυνήγι των επωνύμων λουφαδόρων συντονίζουν και

καθοδηγούν εξέχοντες ομόλογοί τους. Πώς λέμε βάλε έναν κλέφτη για να πιάσεις έναν κλέφτη... Όπως εκείνος ο κοστουμαρισμένος παρουσιαστής μεγάλου τηλεοπτικού καναλιού και στενός φίλος του πρώην «καταλληλότερου», που ζήτησε από τον τότε αρχηγό ΓΕΝ τη μάχιμη ειδικότητα του «εκτιμητή έργων Τέχνης». Δεν την απέκτησε, όμως, επειδή η συγκεκριμένη ειδικότητα είχε θεσπιστεί αποκλειστικά για 3-4 άτομα - προσωπικά ρουσφέτια του Ανδρέα Παπανδρέου. Ή ο άλλος, ο αυτοπροβαλλόμενος ως αντικομφορμι-

στής συνάδελφός του, ο μοναδικός αποκαλυπτικός δημοσιογράφος, που το 1985 «εκρίθη κατάλληλος διά στράτευσιν Ι5, ως πάσχων από χρόνια βαρεία νευρωτική διαταραχή με απόπειρα αυτοκτονίας κατά το παρελθόν».

Π.Π.

του Δημήτρη Πετσέτιδη

ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ-ΛΙΑΝΗ

Είμαστε και μικρόψυχος λαός! Να μην επιτρέπουμε στη σύζυγο ενός πρώην πρωθυπουργού να διεκδικήσει την βουλευτική έδρα! Η Δήμητρα Λιάνη, αφού τακτοποίησε τα του οίκου της ξεσκεπάζοντας τα χρήσιμα από τα άχρηστα αντικείμενα (ασχέτως εάν μερικά από αυτά βρέθηκαν στο Μοναστηράκι), έβαλε πλώρη για το κοινοβούλιο. Έλα, όμως, που το ΠΑΣΟΚ της έκλεισε την πόρτα. Η Δήμητρα όμως το παλεύει. Έκανε το πρώτο βήμα και δώρισε το αρχείο του Ανδρέα στη Βουλή. Η προσπάθειά της όμως δεν άφησε ασυγκίνητο τον Γιώργο Καρατσαφέρη. Έσπευσε λοιπόν να την προσκαλέσει για να συμμετάσχει στα ψηφοδέλτια του ΛΑΟΣ. Δήλωσε μάλιστα χαρακτηριστικά ότι αυτή «είναι πολύ καλύτερη από βουλευτίνες αοιδούς, μοντέλα και ηθοποιούς του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ». Φαντάζομαι τι είδους θίασο μας επιφυλάσσει ο Καρατσαφέρης εάν μπει ο ΛΑΟΣ στη Βουλή.

Σως

Ο ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗΣ ΑΠΕΚΤΗΣΕ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ

Αν, για παράδειγμα, η νέα Βουλή θα είναι πεντακομματική και εφόσον η διαφορά του πρώτου με το δεύτερο κόμμα είναι στα σημερινά επίπεδα του 2%, τότε η ΝΔ θα εξασφαλίζει μόνο μια ισχυρή πλειοψηφία της τάξης των 152-154 βουλευτών. Οπότε όλοι καταλαβαίνουμε τι έχει να γίνει στη νέα κοινοβουλευτική περίοδο, δεδομένης της πρόθεσης Καραμανλή να προχωρήσει σε σκληρές μεταρρυθμίσεις (για να αφήσει και κάτι πίσω του). Για να αποφευχθεί αυτό το ενδεχόμενο, επεξεργάζονται διάφορα σενάρια. Να επαναλειτουργήσει δηλαδή το κόμμα του Παπαθεμελή (εξελέγη συ-

νεργαζόμενος με τη ΝΔ), προκειμένου να μαζέψει ψήφους από τους Ορθόδοξους μακεδονομάχους του Βορρά. Ένας άλλος και εύκολος τρόπος για τους «γαλάζιους» είναι να ψήσουν τον Καρατσαφέρη να μην κατέβει στις εκλογές με το ανάλογο αντίτιμο φυσικά. Κάτι που, όπως πληροφορούμαι, αρχίζει να κυοφορείται. Το ίδιο μπορεί να γίνει και με το νέο κόμμα που πάνε να φτιάξουν ο Μάνος με τον Ανδριανόπουλο, με στόχο να πιάσουν το 3% και να μπουκνέ στη Βουλή – και αν η γιαγιά μου είχε φτερά θα της βάζαμε τουρμπίνες να γίνει αεροπλάνο

Π.Π.

ΑΓΡΟΦΥΛΑΚΗ

Οι αγροφύλακες επιστρέφουν, τρέμετε κατσκοκλέφτες! Σύμφωνα με το νομοσχέδιο του υπουργείου Δημόσιας Τάξης, θα προσληφθούν κυρίως οι επιτυγχόντες του διαγωνισμού του 1992, οι διορισμοί των οποίων είχαν τότε ματαιωθεί. Ο Πολύδωρας κρίνει αναγκαίο τον διορισμό

τους και κάνει λόγο για «αστυνομία της οικολογίας» (sic). Ε, λοιπόν, έτσι επιτυγχάνεται η επανίδρυση του κράτους; Και γιατί δεν γίνονται προσλήψεις επιστημονικού προσωπικού, γεωπόνων λ.χ., και δεν δίνεται έμφαση σε προγράμματα αναστοχασμού των καλλιέργειών και σε επιμορφωτι-

κά σεμινάρια αγροτών; Μα καλά, δεν υπολόγισαν σε ποια κατάσταση βρίσκονται σήμερα οι τότε επιτυγχόντες και εάν έχουν τις προϋποθέσεις για να εργασθούν; Θα έχουν κάνει κοιλίτσες από τα τσίπουρα! Αλλά επειδή έρχονται εκλογές, όλα συγχωρούνται.

Σως

ΠΑΡΑ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ

Ο Γιοσάκης αποφυλακίστηκε, η Μπουρμπούλια και ο Κεχαγιόγλου κυκλοφορούν εδώ και καιρό ελεύθεροι. Μένει ακόμη ο Απόστολος Βαβύλης, που δηλώνει από τον Κορυδαλλό ότι σε καμιά περίπτωση δεν θα «κάψει τον Χριστόδουλο». Και τι κάνει τώρα; Εξασκεί τις γνώσεις του στο ψήσιμο καφέδων και στη σχολαστική καθαριότητα του χώρου των φυλακών. Μετά από όλα αυτά προετοιμάζει την «αυτοκάθαρσή» του, ώστε να έρθει η στιγμή να επιστρέψει «πάνανγνος» στην κοινωνία.

Σως

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Ήδη ένας βο(υ)λευτής και πανεπιστημιακός (λέμε τώρα), αυτός ντε που τον έκραξε η Αυγή της περασμένης Κυριακής γιατί δέχεται «σε ορισμένες περιπτώσεις» τη θανατική ποινή, δήλωσε πως «αν και διαφωνεί με την πρόταση του αρχηγού, δε θα δημιουργήσει πρόβλημα στο κίνημα».
- Όσο για τον μεγαλοσυνδικαλιστή της ΑΔΕΔΥ (ενάντιος κι αυτός), διαβάσαμε στο Παρόν ότι του έγινε πρόταση να είναι υποψήφιος στις προσεχείς εκλογές.
- Σταθερή αξία ο Χρηστάρας της ΓΣΕΕ, περιμένει τα ιδιωτικά για να γίνει πρύτανης στο εργοδοτικό πανεπιστήμιο.
- Και η Μαριωρή;
- Εξακολουθεί να προκαλεί πανεπιστημιακούς και φοιτητές.
- Αλλά και με τις ενδυματολογικές της επιλογές τους πάντες που έχουν μια στάλα γούστου.
- Κρίμα που το βιβλίο του Αντί για το κιτς βγήκε πριν από χρόνια.
- Θα είχε να προσφέρει η υπουργός πλούσιο υλικό.
- Γιορτινές μέρες, χάσαμε και τον Βερέμη από τα κανάλια.
- Με Κακαουνάκη και Πρετεντέρη δε λείει.
- Σκέτο ξενέρωμα.
- Καλά, διαβάσατε την ανακοίνωση του ΠΑΣΟΚ για τον απαγχονισμό του Σαντάμ;

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

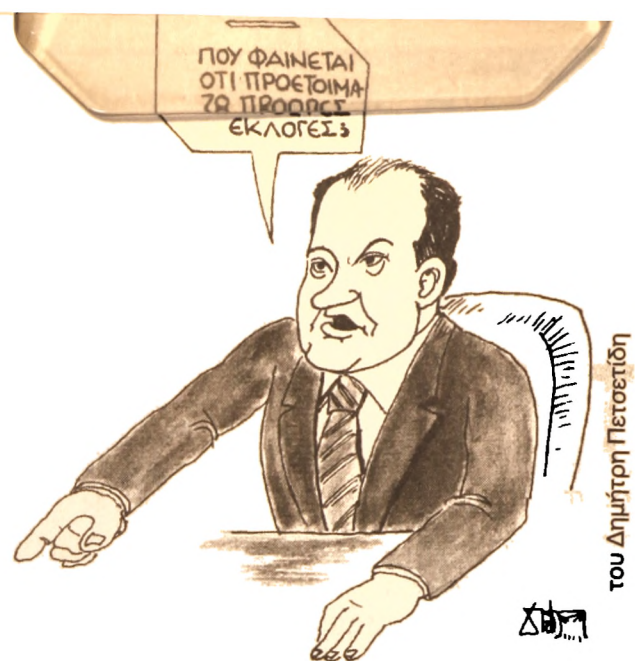
- Αν όχι, χάσατε άλλο ένα επεισόδιο made in USA.
- Ξεχάστηκαν οι παλιοί έρωτες με το Μπαάθ και τα κονέ της παλιάς εποχής προς τον Τρίτο Δρόμο για τον σοσιαλισμό (μπρρρ).
- Ούτε η Κοντολίζα να την έγραφε.
- Μεγάλε Πέτρο (Ευθυμίου), ζούμε για να σε διαβάζουμε.
- Έχεις γούστο, είναι αλήθεια.
- Η θητεία σου στο Συγκρότημα ήταν μεγάλο σχολείο!
- Μέγκα και Άλφα τσακώνονται για την πρωτιά των ειδήσεων (έτσι τις λένε οι μπαγασάκοι) των οχτώ.
- Παιδιά, μη μαλώνετε.
- Ρόμπες και οι δυο, και μάλιστα από αυτές που πουλάνε στην Ομόνοια οι μικροπωλητές.
- Ξεχειλωμένες και βήτα διαλογής.
- Μέχρι κι ο Λιάγκας σοβαρότερος είναι.
- ΕΤ-3 και ΝΕΤ μακράν.
 - Βρε που καταντήσαμε.
- Τα κρατικά, άρα και ελεγχόμενα, κανάλια να είναι πιο αξιόπιστα και αντικειμενικά!
 - Όσο για τις κυκλοφορίες των εφημερίδων *θέμα* (του κίτρινου ζούγκλα και του μαυρότρυπα), *Βήμα* και *Ελευθεροτυπία* σε αγώνα δρόμου για το ποιος θα πουλήσει την Κυριακή το πιο τολμηρό DVD.
- Κι έχουν σφήνα την *Εσπρέσο* που τους παίρνει πελάτες γιατί κατέχει καλύτερα το άθλημα.
- Μιλάμε για την κατάντια.
- Α, για να μην ξεχνιόμαστε.

ΠΑΜΕ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Ο Καραμανλής μπορεί να δηλώνει επισήμως ότι δεν θα γίνουν εκλογές, ανεπισήμως όμως τα παπαγαλάκια της κυβέρνησης, στον συμπολιτευόμενο και αντιπολιτευόμενο Τύπο, λένε ότι θα γίνουν αν τον παραzorίσουν και ασχολούνται με τα στοιχήματα που τάχα βάζουν μεταξύ τους κυβερνητικά στελέχη για τον χρόνο διεξαγωγής των πρόωγων εκλογών. Μάθαμε έτσι ότι ο κ. Π. Παναγιωτόπουλος περιμένει εκλογές το νωρίτερο τον Μάιο και το αργότερο τον Οκτώβριο, ο κ. Αλογοσκούφης συμφωνεί μαζί του για τον Οκτώβριο, ο κ. Τσιτουρίδης ομιλεί για «Απρίλιο, Ιούνιο και Σεπτέμβριο», ενώ σε κοσμικές συγκεντρώσεις υπουργών και δημοσιογράφων αναφέρθηκε και η Κυριακή

του Παραλύτου (29 Απριλίου). Προφανώς, η τελευταία ημερομηνία παίζει εξαιτίας της παραλυσίας που έχει καταλάβει την κυβέρνηση λόγω εκλογολογίας. Ο κ. Ρουσόπουλος πάντως είναι υπέρ των «Αγίων Πάντων». Όποτε γουστάρουμε δηλαδή. Εμείς δεν βάζουμε στοίχημα, αλλά έχουμε την εντύπωση ότι οι εκλογές μετακινούνται λόγω μη έγκαιρης άρσης της οικονομικής επιτήρησης για το φθινόπωρο, αφού προηγηθεί ευρύς ανασχηματισμός της κυβέρνησης επί το λαϊκότερον. Ακούγεται επίσης ότι στο πλαίσιο του ανασχηματισμού θα δημιουργηθεί θέση συντονιστικού αντιπροέδρου, την οποία θα καταλάβει ο κ. Σιούφας, και ότι θα μετακινηθεί και ο κ. Αλογοσκούφης. **Π.Π.**

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΝΑΠΟΔΑ

Εχουμε επισημάνει από καιρό ότι ο Κώστας Καραμανλής είναι ο καλύτερος μαθητής του Ανδρέα Παπανδρέου. Απόδειξη το άρθρο 16 του Συντάγματος. Το 1975, κατά τη συζήτηση του Συντάγματος στη Βουλή, ο Ανδρέας Παπανδρέου είχε ταχθεί ανεπιφύλακτα υπέρ των μη κρατικών πανεπιστημίων, λέγοντας μεταξύ άλλων: «Εάν πρόκειται πραγματικά η Ελλάδα να πάει μπροστά μακροπρόθεσμα, για να βρει τη θέση της στον διεθνή χώρο, θα το επιτύχει πρώτα απ' όλα με μια ελεύθερη Παιδεία. Υπό την προστασία του Κράτους, αλλά όχι κάτω από διοικητικές παρεμβάσεις και περιορισμούς. Η εποπτεία δεν είναι πάντοτε

και μόνο κατ' ανάγκην κρατική. Αλλά και άλλοι φορείς, όχι ιδιωτικοί, θα μπορούσαν να έχουν την εποπτεία». Αντιθέτως, η ΝΔ, υπό την ηγεσία του θείου του σημερινού Πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή, είχε ταχθεί αύτανδρη υπέρ του κρατικού μονοπωλίου στα Πανεπιστήμια. Στην συνταγματική αναθεώρηση όμως του 1986, όταν την κοινοβουλευτική πλειοψηφία και πρωτοβουλία είχε το ΠΑΣΟΚ, ο Ανδρέας ξέχασε όσα έλεγε το 1975 και το άρθρο 16 παρέμεινε ως έχει. Και στην τελευταία αναθεώρηση επί κυβέρνησης Σημίτη, ο πρώην καταλληλότερος το έκρινε «μη αναθεωρητέο». **Π.Π.**

ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΟΛΕ!

Κόμματα και ιδεολογίες αλλάζουν, ο Ολυμπιακός είναι ένας και αιώνιος. Τη δήλωση αυτή έκανε όχι ο οποιοσδήποτε φανατικός της κερκίδας αλλά ο Θεόδωρος Πάγκαλος, ο οποίος σε συνέντευξή του σε αθλητική εφημερίδα δηλώνει επίσης και «μέτοχος» –αλλά με λίγες μετοχές– του Θρύλου. Όλα κι όλα όμως. Δεν σηκώνει κουβέντα αμφισβήτησης για τον Κόκκαλη: «Όταν μια διοίκηση παίρνει το πρωτάθλημα, καλό είναι να την αφήσουμε να δουλέψει». Κάτω τα χέρια, λοιπόν, από τον Κόκκαλη! (Ο Ανδρουλάκης τι λέει επί τούτου;) **Σως**

ΚΟΥΜΠΑΡΟΙ

Τις είδατε τις χειροπέδες, εκάγχαζε με μια ελαφρά διάθεση χιούμορ ο κ. Ζαγορίτης τις ημέρες που η τηλεόραση διαπόμπευε τους συλληφθέντες που εμπλέκονταν στο καρτέλ του γάλακτος. Ο γραμματέας της ΝΔ ήθελε να καταστήσει σαφές ότι η ΝΔ δεν θα χαριζόταν στις όποιες περιπτώσεις διαφθοράς. Με τη διαφορά ότι και οι τρεις αποχώρησαν από τον Κορυδαλλό «σεμνά», «ταπεινά» και «διακριτικά». Και όχι μόνο αυτό, αλλά ο ένας εξ αυτών παρευρέθηκε στην ορκωμοσία του Πανίκα Ψωμιάδη. Παλιοί φίλοι γαρ! Αχ, κύριε Ζαγορίτη μας, μην μας κουράζετε με αυτές τις δημαγωγικές και γαργαλιστικές δηλώσεις. **Σως**

ΤΟ ΨΩΜΙ ΨΩΜΑΚΙ

Το ψωμί... ψωμάκι θα πούμε, σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας κατακλύζουν σχετικά με την ποιότητα των υλικών που χρησιμοποιούνται και τα οποία πλέον θα μας έρχονται... κατεψυγμένα από το εξωτερικό και, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, από χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπου βεβαίως έλληνες επιχειρηματίες, όπως συνηθίζουν, ψάχνουν και βρίσκουν φτηνό εργατικό δυναμικό.

Το θέμα δεν είναι καινούργιο. Είχε ήδη κατατεθεί σε ένα νομοσχέδιο στη Βουλή εδώ και περίπου ένα χρόνο. Τώρα όμως βγήκε από το ψυγείο και συζητείται στην αρμόδια επιτροπή, παρά την έντονη αντίδραση των κομμάτων της αντιπολίτευσης που ζήτησαν να αποσυρθεί.

Τι λέει το νομοσχέδιο; Ότι το ψωμί που θα διατί-

θεται στους καταναλωτές θα παρασκευάζεται κάπου, κάποτε και θα μας έρχεται κατεψυγμένο (ήδη λέγεται ότι μεγάλη αρτοποιηχανία έχει εγκαταστήσει παρασκευαστήρια στη Νιγηρία), με μόνη ένδειξη μια ημερομηνία λήξης. Πέρα από αυτό, όμως, καμία άλλη ένδειξη για την ποιότητα των υλικών που θα χρησιμοποιούνται, αν δηλαδή θα περιλαμβάνουν και προϊόντα από μεταλλαγμένα, ούτε για τις συνθήκες υγιεινής, ή τον αναγκαίο ποιοτικό έλεγχο που πρέπει να διεξάγεται.

Έτσι, μετά τα γάλατα, τα γιαούρτια, τα τυριά, τα κρέατα, τα ψάρια, ακόμα και τα χόρτα (για να θυμηθούμε την ιστορία με το διαβολόχορτο που βρέθηκε ανακατεμένο σε βλήτα), θα πρέπει να προσέχουμε τώρα και το ψωμί.

Αν ξέραμε τι τρώμε!...

Τ.Κ.Δ.

ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ

Παραιτήθηκε ο αρχιεπίσκοπος της Βαρσοβίας μόλις άρχισαν οι αποκαλύψεις για τις σχέσεις που είχε με τις μυστικές υπηρεσίες του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Πολωνία. Καλά, αυτά συμβαίνουν στην καθολική Πολωνία. Φανταστείτε τι θα συνέβαινε στην Ελλάδα εάν κάποιος δημόσιος λειτουργός ομολογούσε ότι διατηρούσε οποιαδήποτε σχέση με το καθεστώς της απριλιανής χούντας. Αλήθεια, τότε ακολουθήθηκε στην Ελλάδα η εξυγίανση από την περίοδο της χούντας και τότε διερευνήθηκε η σχέση πολιτικών, δικαστικών και άλλων επιφανών προσώπων με τους μηχανισμούς της επταετίας; Αλλά και η διασταύρωση περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν πριν και μετά την πτώση της δικτατορίας; Όλα στο ντούκου περνάνε, ας ξεχάσουμε και αυτό, ρε παιδιά!

Σως

ΔΙΟΔΙΑ

Ελλάς το μεγαλείο σου! Συνέβη και αυτό στην Ελλάδα, στα σύνορα με την ΦΥΡΟΜ, όπου η τοπική αυτοδιοίκηση του Κιλκίς εγκατέστησε μια μικρή καντίνα και εισπράττει «ανταποδοτικό τέλος» από τα αυτοκίνητα εκτός ΕΕ που διασχίζουν τον εθνικό δρόμο Εύζωνοι-Αθήνα. Επέβαλε, λοιπόν, η Νομαρχία Κιλκίς 3 ευρώ για τα Ι.Χ. και 15 για λεωφορεία και φορτηγά με

το σκεπτικό ότι όσα προέρχονται από χώρες εκτός της ΕΕ προκαλούν φθορά στο οδόστρωμα και επομένως πρέπει να πληρώνουν φόρο! Τα κέρδη φυσικά διόλου ευκαταφρόνητα. Έφθασαν τα 2.800.000 ευρώ. Ξεσηκώθηκαν αντιδράσεις στα Σκόπια και στο Βελιγράδι, το θέμα έφθασε ως την Ντόρα Μπακογιάννη. Έτσι, λοιπόν, το υπουργείο διεμήνυσε στον νο-

μάρχη Κιλκίς να διακόψει την παράνομη είσπραξη τελών, ενώ οι αρχές των Σκοπίων είναι διατεθειμένες να προσφύγουν στο ευρωπαϊκό δικαστήριο. Για την ώρα πάντως, δεν ιδρώνει το αυτί εκείνων που έστησαν την πρόχειρη «φορο-καντίνα». Και τι θα κάνουν τα λεφτά που εισπράττουν; Θα ιδρύσουν και αυτοί «μη κερδοσκοπικό πανεπιστημιακό ίδρυμα»;

Σως

NICOLAS

Πού ήταν και τον ψάχναμε; Μα στον Νικόλας Γκέιτς αναφερόμαστε, επί το ελληνικόν Γκατζογιάννη. Τον περίφημο «συγγραφέα» της Ελένης που αναλάμβανε ειδικές αποστολές επί περιόδου Μητσοτάκη. Συνεχίζει το εθνικοπατριωτικό του έργο, αφού δραστηριοποιείται για την ίδρυση «Παγκόσμιου Οργάνου Ηπειρωτών» με σκοπό την προώθηση σε όλο τον κόσμο «της

ομορφιάς και του πολιτισμού της περιοχής» (sic) καθώς και την αναζήτηση δυνατοτήτων για οικονομική ανάπτυξη της Ηπείρου «με την εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό»! Παράλληλα γράφει και στο περιοδικό *Vanity Fair* τις απόψεις του περί εγχώριας τρομοκρατίας και στελεχών της «17N» που παραμένουν ασύλληπτα. Ρε, μπας κι έχει προσληφθεί σύμβουλος του Πολύδωρα; Σως

ΜΟΛΥΒΙΕΣ

- Τρία μπουμπούκια του Συγκροτήματος βρίσκονται στη λίστα με τις απαλλαγές της στρατιωτικής θητείας.
- Τους έδωσε live ο Κακαουνάκης.
- Στο τσак τον σταμάτησε ο Χατζησαρίπολος να μην πει τα ονόματα για λόγους δεοντολογίας!
- Πού μάθατε, αγαπητέ, την ετυμολογία της λέξης;
- Και μια περί Τύπου ο λόγος, η Καθημερινή όσο πάει και εξαμερικανίζεται.
- Αλήθεια, πόσο θα αντέξουν οι αναγνώστες της τη νέα γραμμή;
- Για τα προεδρεία της ΚΕΔΚΕ και της ΕΝΑΕ σφάζονται παλικάρια και μεγαλοκοπέλες.
- Εσωκομματικά!
- Στη ΝΔ και το PASOK.
- Ξεφτίλας βίοι παράλληλοι.
- Αλήθεια, οι συναγωνιστές της Κουμουνδούρου θα δώσουν και πάλι τα ψηφαλάκια τους στους Κουκουλόπουλους και τις Φώφες;
- Ίδωμεν.
- Η Δήμητρα πάντως θα δώσει τα αρχεία του μακαρίτη συζύγου της στη Βουλή.
- Ποιοι αντιδρούν;
- Οι τέως Μιμίκoi.
- Τι φοβούνται άραγε μήπως και βγει στη φόρα;
- Και σα να μην έφταναν όλα αυτά, απειλήθηκε ο Κίμωνας Κουλούρης με διαγραφή από το PASOK!
- Τον Ζορό των λαϊκών αγορών, ορέ ζαγάρια;
- Ανάληπτοι, συμβιβασμένοι, χαρτογιακάδες.
- Φτου.
- Ε ρε, Κουνελάκης που χρειάζεται σε όλους σας...

Ν. ΜΟΛ.

του Δημήτρη Πιτσελίδη

«ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ» ΚΑΙ ΑΜΕΤΡΟΕΠΕΙΑ

Αφού πρώτα εξέφρασαν τον αποτροπιασμό τους για την εικόνα του Σαντάμ στο ικρίωμα και καυτηρίασαν και τη βαρβαρότητα της θανατικής ποινής γενικότερα, τα κανάλια μας είπαν να ανοίξουν –με την ευκαιρία– και μια σχετική συζήτηση. Είναι, λέει, θεμιτή ή θανατική ποινή στη δημοκρατία ή όχι; Και στο όνομα του πλουραλισμού προφανώς, κάλεσαν άπαντα και έναν εκπρόσωπο της άκρας Δεξιάς για να την υποστηρίξει. Ωσάν να υπάρχουν δυο ισότιμες διαφορετικές γνώμες πάνω σε αυτό το στοιχειώδες ζήτημα, που πρέπει δημοκρατικά και πολιτισμένα να συζητηθούν.

Τις προάλλες ο εκλεκτός δημοσιογράφος Κ. Χαρδαβέλας (γνωστός μεταξύ άλλων και για τα μεταφυσικά κουτάλια που κουνιόντουσαν στις εκπομπές του) έδωσε την ευκαιρία σε κάποιον εκπρόσωπο Τύπου του ΛΑΟΣ –καρδιολόγο μάλιστα, τρομάρα του– να επιχειρηματολογεί με τις ώρες για την ανάγκη θανάτωσης των «εμπόρων ναρκωτικών», των βιαστών και όποιων άλλων τη δράση εκτιμούσε ως ιδιαίτερα

ειδεχθή. Το υπόλοιπο πάνελ εξέφραζε τις συγκρατημένες αντιρρήσεις του, ο μεγαλοδικηγόρος –τρομάρα του κι αυτού– Καπερνάρος δε, βρήκε τη μέση λύση: για τους πολύ κακούς, είπε, τα ισόβια να είναι ισόβια.

Αύριο μεθαύριο, με κάποια άλλη αφορμή, δεν αποκλείεται με αυτή τη λογική να δούμε και συζητήσεις στα κανάλια σχετικά με το αν π.χ. είναι σωστό να γίνονται σαπούνια οι Εβραίοι και να καίγονται σε εξαγνιστική φωτιά οι νέγροι. Και πάλι σε κάποιον εκπρόσωπο της Χρυσής Αυγής που θα επιχειρηματολογεί με την άνεσή του υπέρ των μέτρων, κάποιος μετριοπαθής θα βρεθεί να εκφράσει τη διαφωνία του αντιπροτείνοντας απλά να επανέλθει η δουλεία. Κι όλα αυτά χάριν της πολυφωνίας.

Μήπως τελικά είναι προτιμότερο για κάποιους να ασχολούνται αποκλειστικά με την μετακίνηση κουταλιών, που στο κάτω κάτω είναι και ακίνδυνη;

Γιαν. Ανδρ.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Ελαφρώς βερμπαλιστική αποδείχθηκε η κίνηση των φοιτητικών συλλόγων και των συντονιστικών επιτροπών να διοργανώσουν κινητοποιήσεις ούτε λίγο ούτε πολύ 8 ωρών στο κέντρο της Αθήνας την ημέρα της συζήτησης για την αναθεώρηση του Άρθρου 16 του Συντάγματος (διαδήλωση στις 12, συναυλίες μετά και περικύκλωση της Βουλής στις 6). Οι πολλές

χιλιάδες που βρέθηκαν στις εκδηλώσεις δεν συνέπεσαν ποτέ όλοι μαζί, με τελικό αποτέλεσμα μάλλον λιγότερο εντυπωσιακό από το ευκαίο αλλά και από το δυνατό. Την κατάσταση δεν βοήθησε και η εμμονή των ΚΚΕδογενών κινήσεων να διαδηλώνουν μόνες τους.

Βέβαια δεν είναι μόνο οι διαδηλώσεις. Η κυβέρνηση έχει επίσης να κάνει και

με τις εκατοντάδες κατειλημμένες σχολές και αναμένεται με ενδιαφέρον και η στάση των σχολείων. Αν και κρίνοντας από την εικόνα της προηγούμενης Τετάρτης, με το αποστειρωμένο κοινοβούλιο να φυλάσσεται από διπλές και τριπλές αλυσίδες των ΜΑΤ από την κοινωνική διαμαρτυρία, η βαρικοία της Βουλής δεν ξεπερνιέται εύκολα.

Γιαν. Ανδρ.

ΟΣΕ, ΜΙΑ ΝΕΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ

Τα 130 χρόνια της ύπαρξής τους γιόρτασαν προχτές οι ελληνικοί σιδηρόδρομοι, με μια εκδήλωση, κύριος ομιλητής στην οποία ήταν βεβαίως ο υπουργός Μεταφορών Μιχ. Λιάπης. Ο οποίος μεταξύ άλλων επεσήμανε τη διαχρονική και διακομματική προσπάθεια συνεχούς εκσυγχρονισμού του σιδηροδρομικού δικτύου και τόνισε τον πρωταγωνιστικό ρόλο των εργαζομένων στο μετασχηματισμό του ΟΣΕ, υποσχόμενος ότι το εργασιακό καθεστώς, τα δικαιώματα και οι κοινωνικές παροχές προς τους εργαζομένους των σιδηροδρόμων δεν πρόκειται να επηρεαστούν από τις όποιες αλλαγές δρομολογούνται στον Οργανισμό, ενώ εξήγγειλε την πρόσληψη 307 νέων εργαζομένων.

Την ώρα, πάντως, που λέγονταν όλα αυτά από τον υπουργό,

είναι ενδεικτικό ότι απουσίαζαν από την εκδήλωση οι εκπρόσωποι των εργαζομένων του ΟΣΕ, οι οποίοι επισημαίνουν τα τεράστια ελλείμματα που αντιμετωπίζει ο Οργανισμός και παράλληλα διαμαρτύρονται για τη νέα διάρθρωση της εταιρίας που μεθοδεύεται, καθώς και για τη συνεχή συρρίκνωση του προσωπικού της (στην οποία εμμέσως πλην σαφώς αποδίδουν και τα πρόσφατα θανάσιμα ατυχήματα σε αφύλακτες διαβάσεις), προειδοποιώντας ότι τελικά ο ΟΣΕ θα μετατραπεί σε μια νέα Ολυμπιακή.

Κάτι μου λέει, όμως, ότι ουδόλως ιδρώνει το αυτί του κ. Λιάπη. Άλλωστε, το άλλοθι που χρειάζεται, έχει ήδη εξασφαλισθεί μετά τον καβγά του με τον τσάρο της οικονομίας κ. Αλογοσκούφη!

Τ.Κ.Δ.

μεσα στην ενημερωση

Ο ελληνικός –όπως και ο παγκόσμιος– ημερήσιος Τύπος πεθαίνει. Και κάποιες μελέτες που έχουν στα χέρια τους ενδιαφερόμενοι επενδυτές λένε ότι μέχρι το 2012 είναι ζήτημα αν θα κυκλοφορεί στην Ελλάδα έστω και μία βιώσιμη ημερήσια εφημερίδα. Σύντομα θα δημοσιεύσουμε λεπτομερή στοιχεία, αλλά πάρτε σήμερα μια πρώτη γεύση.

Από 1.127.968 φύλλα μέση ημερήσια κυκλοφορία το 1985, ο ημερήσιος Τύπος πανελλαδικής κυκλοφορίας έφτασε πέρυσι να πουλάει 410.449 φύλλα κατά μέσο όρο. Σε μια εικοσαετία έχασε, δηλαδή, 717.519 αναγνώστες την ημέρα και η κυκλοφορία του μειώθηκε κατά 63,6%, ενώ, σε σύγκριση με το 1974, έχει χάσει το 69% των αναγνωστών του.

Σε περιόδους έντονης πολιτικής κινητικότητας και προβληματισμού, οι εφημερίδες ανέβασαν κάθετα την κυκλοφορία τους. Το 1989 ο ημερήσιος Τύπος έπιασε το ρεκόρ των 2.333.304 φύλλων και από τότε ουδέποτε το ξαναπλησίασε. Αντιθέτως, χάνει σταθερά αναγνώστες, παρά τις προσπάθειες των εκδοτών να συγκρατήσουν την κατρακύλα με τα DVD, τα περιοδικά και τις κάθε λογής προσφορές.

Η κάθετη πτώση του ημερήσιου Τύπου οδηγεί τους εκδότες στην ενίσχυση των κυριακάτικων εκδόσεων, επειδή επικρατεί η εντύπωση ότι ο εβδομαδιαίος Τύπος ανεβαίνει. Αντιθέτως, στην περίοδο 2000–2006 ο απογευματινός Τύπος έχασε 136.330 φύλλα και ο κυριακάτικος κέρδισε 300.629 (συμπεριλαμβάνεται όμως και το *Πρώτο*

Θέμα, που μόνο του πουλάει πάνω από 200.000 φύλλα). Αυτό σημαίνει ότι η άνοδος του κυριακάτικου Τύπου οφείλεται σε άσχετους με την παραδοσιακή δημοσιογραφία παράγοντες, όπως τα DVD και οι διάφορες προσφορές. Σε σύγκριση όμως με το 1989, οι απογευματινές έχουν χάσει 758.914 φύλλα, ενώ οι κυριακάτικες έχουν αυξήσει την κυκλοφορία τους μόνο κατά 22.441 αναγνώστες. Τι σημαίνει αυτό σε σχέση με τις προσφορές;

Ακόμα πιο εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι, ενώ πέφτουν οι πωλήσεις, αυξάνεται εντυπωσιακά ο αριθμός των εφημερίδων που εκδίδονται. Στη δεκαετία του '80 κυκλοφορούσαν 32–36 εφημερίδες και σήμερα αναρτώνται στα περίπτερα ή προωθούνται συνδρομητικά 63. Ο μεγαλύτερος αριθμός νέων εκδόσεων, πάντως, είναι εβδομαδιαίες εφημερίδες. Από μία το 1986 και τρεις το 1989, οι κυριακάτικες εκδόσεις έφτασαν τις 13 το 2000 και σήμερα τις 17.

Σε αντίθεση με τις πολιτικές εφημερίδες που πέφτουν, οι μόνες που ανεβαίνουν είναι οι αθλητικές, οι οποίες, από 263.000 φύλλα που πουλούσαν το 1989, σήμερα έχουν 333.000 αναγνώστες. Αλλά και αυτών ο αριθμός αυξήθηκε από 3 που ήταν στο τέλος της δεκαετίας του 1980 σε 10 σήμερα.

Εντυπωσιακά καλά πήγαιναν –και πάνε– τα κάθε είδους περιοδικά. Μάλιστα, εκτός του ότι αυξάνονται και πληθύνονται συνεχώς, απορροφούν και το μεγαλύτερο κομμάτι της διαφήμισης.

Τα στοιχεία είναι καταλυτικά και εξηγούν τις υπόγειες διεργασίες που, συνεπικουρούμενες και από βιολογικούς παράγοντες (π.χ. θάνατος Τεγόπουλου), έχουν δρομολογηθεί από καιρό στον εκδοτικό χώρο. Ο κύκλος των παραδοσιακών εκδοτών κλείνει, και μαζί του το σύστημα που κτίστηκε στα ΜΜΕ μετά την μεταπολίτευση.

Ποιοι θα είναι όμως οι διάδοχοι; Η περίπτωση του *Ελεύθερου Τύπου* και της κυρίας Αγγελολοπούλου αποδεικνύει ότι δεν αρκούν τα χρήματα και οι καλές

προθέσεις. Απαιτείται κυρίως άποψη, ιδέες, όραμα και κυρίως ανθρώπινο δυναμικό. Δυστυχώς, οι δρομολογούμενες αλλαγές συντελούνται σε μια περίοδο που η δημοσιογραφία διέρχεται βαθύτατη κρίση. Με ποια υλικά θα κτιστεί ο «νέος Τύπος»; Με τις θλιβερές μετριοτήτες που κυριαρχούν στο δημοσιογραφικό «σταρ σύστημα» ή με τους εκμαυλισμένους παράγοντες της δημοσιογραφίας, που είναι ενταγμένοι στα pay roll των διάφορων καρτέλ; Η «νέα γενιά» διευθυντικών στελεχών που διαδέχεται τους παλιότερους, μέχρι τώρα, έχει αποδειχθεί το λιγότερο κατώτερη των περιστάσεων. Δεν υπάρχει λόγος να αναφερθούν συγκεκριμένα ονόματα. Εξάλλου, άπαντες έχουν δει τους «αστέρες» των μεγάλων εφημερίδων να παρελαύνουν από τα τηλεοπτικά παράθυρα και μπορούν να βγάλουν τα συμπεράσματά τους.

Στο πλαίσιο των τάσεων που περιγράφουμε παραπάνω, νέες εβδομαδιαίες εφημερίδες θα κάνουν σύντομα την κυκλοφορία τους. Η σημαντικότερη προσπάθεια –διαφημιστικά τουλάχιστον– φαίνεται να είναι της εφημερίδας *Το Άρθρο*. Εκδότης εμφανίζεται ο κ. Κ. Γέρου, προερχόμενος από τον χώρο των life style περιοδικών, αλλά δεν αποκλείεται να συμμετέχουν και άλλα μεγάλα και τρανταχτά ονόματα του εκδοτικού χώρου. Διευθυντής Σύνταξης έχει αναλάβει ο κ. Β. Μπόνιος, προερχόμενος από την *Espresso* και θεωρούμενος ως επιτυχημένος στον χώρο του life style.

Όπως είπαμε, στην περίπτωση του *Ελεύθερου Τύπου* δεν αρκούν ούτε τα χρήματα ούτε οι προθέσεις για την ανάκαμψη της εφημερίδας. Ως γνωστόν μια ημερήσια εφημερίδα βγαίνει με περίπου δικτατορικές διαδικασίες, για λόγους που όλοι αντιλαμβάνονται. Στον *ΕΤ* φαίνεται όμως ότι κανείς δεν διαθέτει την πυγμή (και τις ικανότητες) για να αναλάβει παρόμοιο ρόλο, και έτσι, μετά την κρίση που προκάλεσαν οι ατυχείς χριστουγεννιάτικες απολύσεις, αποφασίστηκε η συγκρό-

τηση μιας «συντονιστικής επιτροπής» που αναλαμβάνει την έκδοση της εφημερίδας (ούτε «Σοβιέτ» ή επιτροπή κατάληψης σε Πανεπιστήμιο να ήταν). Παράλληλα, απομακρύνθηκε (με τη μορφή της «παραίτησης») ο διευθυντής σύνταξης της ημερήσιας έκδοσης Μπάμπης Κούτρας, και τη θέση του καταλαμβάνει το νέο πουλέν της κυρίας Αγγελολοπούλου, ο μέχρι τούδε διευθυντής του κυριακάτικου φύλλου Λάμπρος Σμαϊλης.

Ο κ. Κούτρας σχεδίαζε από τον Ιανουάριο να σχηματίσει τη δική του ομάδα αρχισυντακτών, και ο κ. Σμαϊλης μια άλλη, δικιά του και ξεχωριστή. Τα ονόματα της ομάδας Κούτρα είχαν μάλιστα κοινοποιηθεί στην κυρία Γιάννα, η οποία φαίνεται ότι είχε συμφωνήσει σε ορισμένα από αυτά, στα οποία είχαν πει ότι πρέπει να εγκαταλείψουν όσες άλλες δουλειές είχαν. Τελικά, όμως, πέρασε η γραμμή του Σμαϊλη, που ήθελε να φάει τον Κούτρα και τους περισσότερους από την ομάδα που δημιούργούσε. Την παραίτηση του Κούτρα ζήτησε η ίδια η κυρία Αγγελολοπούλου, σε συνάντηση που είχαν την Τρίτη.

Ο ίδιος ο κ. Κούτρας υποστηρίζει ότι διαφώνησαν για το είδος της εφημερίδας που βγαίνει, αλλά στην πραγματικότητα το μέλλον του είχε προδιαγραφεί, επειδή χρεώθηκαν σε αυτόν οι απολύσεις που ξεσήκωσαν δημοσιογράφους και συνδικαλιστές. Τον έβαλαν, δηλαδή, να κάνει τη βρώμικη δουλειά και ύστερα τον έστειλαν. Αφέλειες...

Οι ανακατατάξεις στον *ΕΤ* προκάλεσαν και σωρεία τηλεφωνημάτων εκ μέρους κορυφαίων υπουργών, που θέλησαν να σώσουν τους δικούς τους, προς δόξαν της δημοσιογραφικής αντικειμενικότητας. Μεταξύ άλλων, εντοπίστηκαν και τηλεφωνήματα των κ. Σιούφα, Αλογοσκούφη και Παυλόπουλου, αλλά δεν σας λέμε ποιων το αίτημα ικανοποιήθηκε, γιατί θα μας πουν κακόβουλους. Αν και δεν έχουν το ανάστημα, επειδή όταν κάποιοι φιλόδοξοι από το *Αντί* πήγαν στον *ΕΤ*, αυτός πουλούσε 200.000 φύλλα. Έτσι;

ΠΕΜΠΤΗ 14.12.2006 – ΤΕΤΑΡΤΗ 10.1.2007

ΠΕΜΠΤΗ 14.12.2006

- Και ξαφνικά, αναταράξεις προκαλεί στη δεξιοκεντροαριστερά η είδηση ότι ο Στέφανος Μάνος και ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος θα δημιουργήσουν νέο κόμμα.
- Δημοσκόπηση φέρνει τη διαφορά ΝΔ-ΠΑΣΟΚ στις 4,5 μονάδες. Μαύρες πλερέζες στη Χαριλάου Τρικούπη.

- Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας αποφάσισε την παράδοση του ΟΤΕ στους ιδιώτες. Η αντιπολίτευση αποχώρησε από τη σχετική συζήτηση, ενώ ο κ. Σουφλιάς δεν παρέστη καθόλου. Τώρα θα μου πείτε, αν ήταν το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση τα ίδια δεν θα έκανε; Εντάξει, κλήρωσε στη Δεξιά!

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 15.12.2006

- Πλασματική η ευημερία των Ελλήνων, καθώς τα πάντα κινούνται με δανεικά. Δυσόμηση

χιλιάδες αιτήσεις για καταναλωτικά δάνεια δέχονται καθημερινά οι τράπεζες, από τα οποία απορρίπτεται το 42%. Και μετά ο κ. Αλογοσκούφης επαίρεται για την καλή πορεία της ελληνικής οικονομίας. Τρομάρα μας!

- Οκτώ μήνες μετά την αποκάλυψη του μεγαλύτερου σκανδάλου υποκλοπών στη χώρα μας, η ΑΔΑΕ επέβαλε πρόστιμο 76 εκατ. ευρώ στη Vodafone. Τι είπατε; Πολιτικές ευθύνες; Το άλλο ανέκδοτο με τον Τοτό το ξέρετε;

ΚΥΡΙΑΚΗ 17.12.2006

- Χάνει τη μάχη με τον καρκίνο ο δημοσιογράφος Γιάννης Ε. Διακογιάννης.

ΔΕΥΤΕΡΑ 18.12.2006

- Εμφύλιος στη Νέα Δημοκρατία με αφορμή την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ. Αλογοσκούφης και Σουφλιάς, με τη δημόσια κόντρα τους, οδηγούν την κυβέρνηση στην πρώτη μείζονα κρίση της.

ΤΡΙΤΗ 19.12.2006

- Οι περισσότερες ελληνικές γαλακτοβιομηχανίες, εταιρείες διανομής καθώς και πολλά γνωστά σούπερ-μάρκετ είχαν δημιουργήσει καρτέλ για να ελέγχουν τις τιμές του γάλακτος και ως προς τους παραγωγούς αλλά και τους καταναλωτές. Μετά αναρωτιόμαστε γιατί έχουμε το πιο ακριβό γάλα στην Ευρώπη;
- Νέο παραλήρημα του Βύ-

ρωνα Πολύδωρα για τους αγαπητούς μπάτσους, οι οποίοι έχουν νεύρα, άρα αν τους τα σπάσουν, μπορούν να πυροβολούν ασυστόλως. Είχε δίκιο ο Καραμανλής όταν δεν τον έβαλε στην πρώτη κυβέρνηση του.

ΤΕΤΑΡΤΗ 20.12.2006

- Μια συμφωνία που την κυνηγούσαν οι τραπεζίτες χρόνια τώρα επετεύχθη χθες μεταξύ αυτών και της ΟΤΟΕ. Σύμφωνα με αυτήν, 10 υποκαταστήματα των 5 μεγάλων τραπεζών θα μπορούν να μένουν ανοιχτά τα απογεύματα και το Σάββατο. Τι κάνει το χρήμα...

ΠΕΜΠΤΗ 21.12.2006

- Τύφλα να έχει ο Γιάννος. Η κυβέρνηση ανακοίνωσε μείω-

στελεχών το μόνο που κατάλαβε ήταν ότι πλησιάζουμε με βήμα ταχύ στις εκλογές. Γιατί από οικονομία...

- Ακόμα ένα ακροδεξιό παραλήρημα του Βύρωνα, που αυτή τη φορά, ξεπερνώντας τον εαυτό του, έθεσε εκτός νόμου τον Αλαβάνο και τον Στρατούλη. Είπαμε, είναι απορίας άξιον γιατί τον κρατάει ακόμα στην κυβέρνηση ο κ. Καραμανλής.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22.12.2006

- Κάθε χωριό και φροντιστήριο, κάθε πόλη και πανεπιστήμιο. Ιδιωτικό, κατά προτίμηση. Οι πάντες, από επιχειρήσεις υγείας έως Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών, ετοιμάζουν ιδιωτικά πανεπιστήμια για να παίρνουν τα λεφτά των αφελών.

Αυτή είναι η Επιτροπή Αναθεώρησης της Βουλής που ψήφισε την αναθεώρηση του άρθρου 16. Έτσι, για να τους γνωρίζουν οι επόμενες γενιές!

ση της ανεργίας, αφού πρώτα διόρισε 100.000 δικά της παιδιά. Τώρα θα μου πείτε, τι πρόβλημα έχεις; Τα παιδάκια δεν βρήκαν δουλειά; Εντάξει, αλλά πάντα θα κερδίζουν αυτοί που έχουν μπάρμπα στην Κορώνη; Περί αξιοκρατικών κριτηρίων, μιλά!

- Ψηφίζεται από τη Βουλή ο προϋπολογισμός του 2007. Όποιος παρακολούθησε τις ομιλίες των κυβερνητικών

ΣΑΒΒΑΤΟ 23.12.2006

- Το ένα μετά το άλλο αποφυλακίζονται όλα τα αστέρια του παραδικαστικού κυκλώματος. Όχι που θα υπήρχε πολιτικός ο οποίος θα τολμούσε να βάλει χέρι στους δικαστικούς!

ΔΕΥΤΕΡΑ 25.12.2006

- Χριστούγεννα και η πολιτική, πνευματική και οικονομική ηγεσία ή κοιμάται ή τρώει. Για

τους υπόλοιπους, ας πρόσεχαν!

ΤΕΤΑΡΤΗ 27.12.2006

• Νέα διαμάχη ξεσπά μεταξύ Ρωσίας και Λευκορωσίας για το φυσικό αέριο. Επανάληψη της περσινής διαμάχης μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας. Έχει κανείς ενδοιασμό ότι κερδισμένο θα βγει το ξανθό γένος του βορρά;

ΠΕΜΠΤΗ 28.12.2006

• Επικυρώνονται από το εφετείο του Ιράκ οι θανατικές καταδίκες του Σαντάμ Χουσεΐν και των υπόλοιπων που καταδικάστηκαν σε θάνατο. Διεθνείς οργανώσεις χαρακτηρίζουν παρωδία τη δίκη.

ΣΑΒΒΑΤΟ 30.12.2006

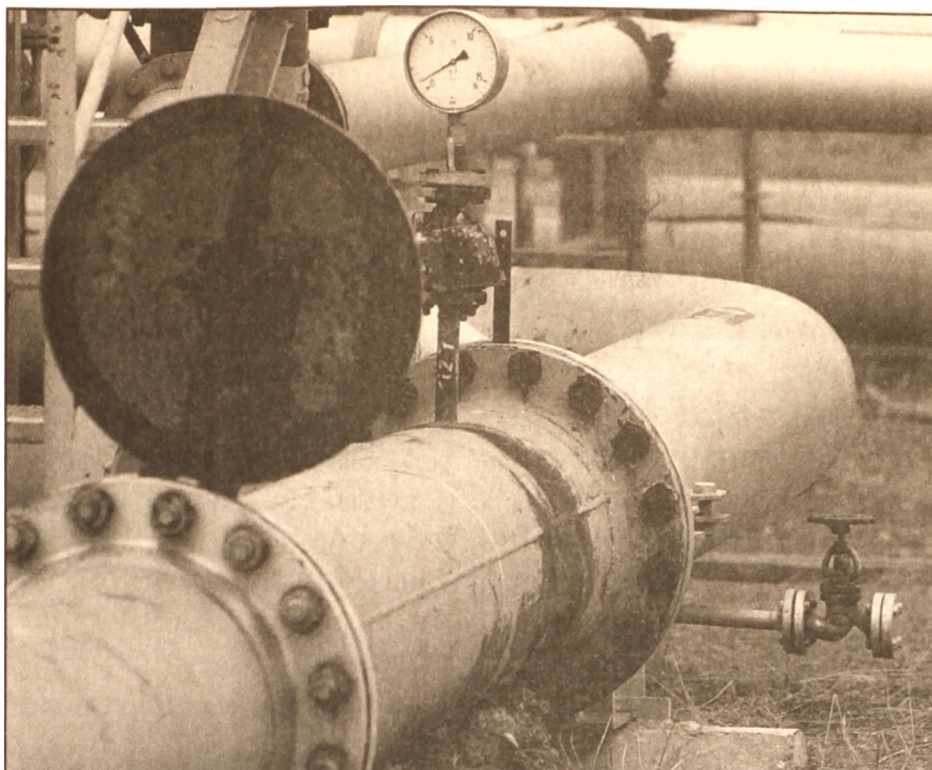
• Οι Αμερικανοί παραδίδουν τον Σαντάμ στους Ιρακινούς. Χωρίς να καθυστερήσουν αυτοί, τον οδηγούν στο ικρίωμα. Ο απαγχονισμός του Σαντάμ Χουσεΐν βιντεοσκοπήθηκε και μεταδόθηκε από όλα τα τηλεοπτικά δίκτυα του κόσμου, προκαλώντας απεριόριστο αποτροπιασμό.

• Η Δήμητρα δίνει το αρχείο του Ανδρέα, που σχετίζεται με την πρωθυπουργία του στη Βουλή, αγνοώντας την πρόταση του ΠΑΣΟΚ να το δώσει στο Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου. Εντάξει, αυτό είναι το ανώδυνο τμήμα του αρχείου. Με τα κομματικά, που τα κρατάνε ως επτασφράγιστο μυστικό, να δούμε τι θα γίνει. Γιατί οι εκβιασμοί (πανταχόθεν) δίνουν και παίρνουν!

ΚΥΡΙΑΚΗ 31.12.2006

• Ο απόηχος από τον απαγχονισμό του Σαντάμ συνεχίζεται. Πολιτικοί και θρησκευτικοί ηγέτες της Ευρώπης μιλούν για εκδήλωση βαρβαρότητας, ενώ κυβερνήσεις σπεύδουν να καταδικάσουν για μία ακόμα φορά τη θανατική ποινή.

• Τελευταία μέρα ενός χρό-

Κλειστές οι στρόφιγγες του ρωσικού πετρελαίου προς τη Λευκορωσία και τη Δυτική Ευρώπη. Η ρώσικη αρκούδα δείχνει τα δόντια της!

νου που έφερε την ανθρωπότητα πιο κοντά στον όλεθρο.

ΔΕΥΤΕΡΑ 1.1.2007

• Καλή χρονιά, με υγεία και ευτυχία σε όλους!

• Χρόνος αναταραχής για την Παιδεία αλλά και χρόνος εκλογών. Ας ελπίσουμε τα καλύτερα για τη χώρα!

ΤΡΙΤΗ 2.1.2007

• Το νέφος σκοτώνει την Αθήνα. Ο καλός καιρός δημιουργεί μέσα στον χειμώνα συνθήκες Αυγούστου στην ατμόσφαιρα της πρωτεύουσας, με τους κατοίκους της να έχουν ήδη αναπνευστικά προβλήματα. Ελπίζω να μην περιμένετε από τη ΝΔ να λύσει το πρόβλημα. Όπως και οι πασόκοι, στα βόρεια προάστια που έχουν τις κατοικίες τους, δεν υπάρχει πρόβλημα νέφους!

ΤΕΤΑΡΤΗ 3.1.2007

• Θα μας τρελάνει ο Κεφαλογιάννης. Μετά από 53 μέρες μπλοκαρίσματος των λιμανιών της χώρας από την αδιαλλαξία του και την καταστροφή των εμπορών, που δεν παρέλαβαν τα εμπορευ-

ματά τους για τα Χριστούγεννα, τώρα κάνει όπισθεν ολотаχώς και το συζητά. Και το πλήγμα στις εξαγωγές, τις τεράστιες απώλειες των εταιρειών εισαγωγής, το κόστος της εγκατάλειψης του Πειραιά από τις ξένες ναυτιλιακές εταιρείες, ποιος το πληρώνει; Ελπίζω να ξέρει τι έκαναν σε αυτούς που με τη μ... προκαλούσαν οικονομικές καταστροφές!

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 5.1.2007

• Αντισυνταγματάρχης πιάστηκε στα πράσα να κλέβει στρατολογικά έγγραφα. Το κουβάρι χιλιάδων παράνομων απαλλαγών από τη στράτευση αρχίζει να ξετυλίγεται. Ηθοποιοί, τραγουδιστές, μεγαλοδημοσιογράφοι, γόνοι πολιτικών και πλούσιων οικογενειών στις σχετικές λίστες, που δεν ανακοινώνονται γιατί, λέει, είναι προσωπικά δεδομένα!

ΣΑΒΒΑΤΟ 6.1.2007

• Ένα μεγάλο μεθεόρτιο δώρο της κυβέρνησης στους σουπερμαρκετάδες. Δίνουν το πράσινο φως στις αλυσί-

δες να έχουν πρατήρια καυσίμων και να πωλούν ψωμί από κατεψυγμένη ζύμη. Και καλά, για το ψωμί ο πόλεμος με τους φούρνους κρατάει χρόνια. Τα πρατήρια, όμως, πού θα δημιουργηθούν; Στις πολυκατοικίες;

ΔΕΥΤΕΡΑ 8.1.2007

• Μυρωδιά εκλογών. Πακέτο μέτρων υπέρ της μουσουλμανικής μειονότητας, με στόχο τη διασφάλιση της ψήφου των μουσουλμάνων της Θράκης, εξαγγέλλει η κυβέρνηση. Ψήφος να είναι, απ' όπου και αν προέρχεται!

• Πάγκαλος κατά πάντων. Με συνέντευξή του στο Έθνος βάλλει κατά καθηγητών, φοιτητών, κυβέρνησης και ΑΔΕΔΥ, τασσόμενος αναφανδόν υπέρ της αναθεώρησης του άρθρου 16. Όλα να τα περιμένει κανείς από κάποιον που έχει περάσει από τις κεντρικές επιτροπές όλων των κομμάτων πλην ΝΔ. Ακόμα...

ΤΡΙΤΗ 9.1.2007

• Λάδι στη φωτιά της Παιδείας ρίχνει η Μαριέττα, ανακοινώνοντας αλλαγές στο σύστημα εισαγωγής στα Πανεπιστήμια. Τελικά δεν υπάρχει υπουργός Παιδείας που να «σέβεται τον εαυτό του», ο οποίος να μην θέλει να μείνει στην αιωνιότητα το σύστημα επιλογής του.

ΤΕΤΑΡΤΗ 10.1.2007

• Συζητείται στη Βουλή η αναθεώρηση του άρθρου 16 για την ιδιωτικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η εκπαιδευτική κοινότητα στους δρόμους, αλλά η συμμαχία ΝΔ-ΠΑΣΟΚ προχωράει ακάθεκτη. Δεν είχαμε ποτέ κανέναν ενδοιασμό για την ταύτιση των δύο κομμάτων. Δυστυχώς!

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ Δ'
Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ

ΑΣΙΑ

Γεια σας και καλή χρονιά.

Η οποία εισέρχεται με την έλευση ιδιωτικών, λέει, πανεπιστημίων. Πρώτη φορά το ακούω αυτό. Ιδιωτικά πανεπιστήμια ποτέ και πουθενά δεν υπήρξαν από καταβολής κόσμου. Μόνον εμείς θα έχουμε το κοπιράιτ. Εμείς και οι τριτοκοσμικές χώρες της Ασίας.

ΓΕΙΛ

Και μην μου πείτε ότι το Γέιλ είναι ιδιωτικό, διότι δεν είναι. Το θέμα δεν είναι ποιος καλύπτει τα έξοδα, αλλά ποιος ορίζει τους κανόνες λειτουργίας, τους κανόνες της ιδεολογίας. Και αυτός που τα κανονίζει όλα αυτά, ακόμη και στην Αμερική, όπου το ιδιωτικό κεφάλαιο καλύπτει τα πάντα, είναι το αμερικανικό κράτος. Το Δημόσιο θέτει τα ιδεολογικά και τα θεσμικά πλαίσια. Ποιος τολμάει να λειτουργήσει ιδιωτικώς στην Αμερική,

εάν δεν έχει το οκεί του Δημοσίου; Ποιος βάζει τους όρους του παιχνιδιού;

ΚΟΡΕΑ

Επομένως, σε όλο τον κόσμο τα πανεπιστήμια είναι δημόσια, ακόμη και εκεί που είναι τυπικώς ιδιωτικά, δηλαδή στις ΗΠΑ. Εκτός ίσως από την Κορέα, το Μπαγκλαντές, και τώρα την Ελλάδα! Όπου έχουμε γίνει ξέφραγο αμπέλι. Ο καθένας κάνει ό,τι γουστάρει. Επομένως γιατί να μην κάνει και ένα πανεπιστήμιο;

ΛΑΟΣ

Το κεντρικό ζήτημα είναι ποιος καθορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού στην εκπαίδευση, τα προγράμματα σπουδών, το προφίλ των δασκάλων. Το τι θα διδαχθούν τα παιδιά. Αυτά σε όλο τον κόσμο τα καθορίζει η πολιτεία. Η κρατική, δηλαδή, μηχανή που παράγει ιδεολογικές κατευθύνσεις. Όχι ο ιδιώτης. Διότι τότε η γνώση που θα παράγεται θα είναι προς όφελος αυτού που επενδύει κεφάλαια. Όχι του κοινωνικού συνόλου. Όχι του λαού.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Στις ΗΠΑ, η οποία είναι η μόνη χώρα όπου το κεφάλαιο επενδύει στην εκπαίδευση, όλα αυτά ελέγχονται από τους κρατικούς θεσμούς. Το ποια θα είναι η κατεύθυνση της εκπαίδευσης

καθορίζεται από τα διάφορα ιδρύματα παραγωγής ιδεών. Δηλαδή από το κράτος. Κανένας ιδιώτης δεν μπορεί να ξεφύγει ούτε ίντσα. Ας πάει κάποιος σε ένα αμερικανικό πανεπιστήμιο και ας πει κάτι εναντίον του αμερικανικού έθνους ή υπέρ του Αχμαντινετζάντ. Αμέσως θα συλληφθεί.

ΟΘΩΜΑΝΟΙ

Εδώ στην Ελλάδα, το φαντάζεστε να γίνουν ιδιωτικά ΑΕΙ; Έτσι όπως είμαστε διαλυμένο βασίλειο, ο καθένας θα λέει στα παιδιά μας ό,τι του καπνίσει. Ότι, ας πούμε, έχουμε κοινές ρίζες με το Ισλάμ και τους Οθωμανούς. Εδώ τα λένε αυτά τώρα στο δημόσιο ΑΕΙ. Όχι να έρθουν κεφαλαιούχοι από Αμερική.

ΦΤΩΧΟΙ

Οι κεφαλαιούχοι θα κάνουνε δήθεν πανεπιστήμια, ενώ στην πραγματικότητα θα μαζεύουν τα λεφτά του ταλαίπωρου του κοσμάκη, ο οποίος βλέπει ως μοναδική λύση στην ανεργία τις σπουδές. Κανένας εύπορος δεν πρόκειται να στείλει το παιδί του σε τέτοιο άθλιο ΑΕΙ. Σ' αυτά θα πάνε οι φτωχοί. Και θα πληρώνουνε. Και οι άλλοι θα οικονομάνε. Αυτή είναι η πραγματικότητα.

ΙΕΚ

Και μη νομίζετε ότι εδώ θα γίνει το Χάρβαρντ και το Γέιλ. Εδώ θα γίνει ένα πανεπιστήμιο της πλάκας.

ΙΕΚ Ξυνή αλλά στο χειρότερο.

ΛΕΦΤΑ

Το ερώτημα είναι γιατί επιμένουν τόσο η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ. Ξέρουν κάτι που δεν ξέρουμε εμείς; Η κυβέρνηση, αντί να πάρει μέτρα για τα ΑΕΙ, ώστε να τα βελτιώσει, ασχολείται με το να στήσει επιχειρήσεις στην εκπαίδευση. Αυτό είναι εντελώς ανεξήγητο, εάν δεν είναι ύποπτο. Μήπως έχουν δεσμεύσεις στο εξωτερικό; Ξέρω κι εγώ, τι να πω. Μήπως τα λεφτά είναι πολλά; Κάτι συμβαίνει.

ΔΗΜΟΣΙΟ

Εγώ, κάποτε, πριν 15 χρόνια, υποστήριζα την μείωση του κράτους. Τώρα όμως τα πράγματα έχουνε πάρει άσχημη τροπή με τον ακραίο φιλελευθερισμό και βλέπω ότι πάμε να γίνουμε μια χώρα χωρίς κανόνες. Χωρίς ασφάλεια εργασίας. Και χωρίς δημόσια ελληνική παιδεία. Για τον λόγο αυτό πιστεύω ότι πρέπει να υπερασπιστούμε το δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης, αλλά και γενικώς το ελληνικό δημόσιο, μέχρις εσχάτων. Αλλιώς θα βαρέσουμε οριστική διάλυση.

ΑΠΟΚΡΙΕΣ

Κατά τα λοιπά, οι εκλογές πλησιάζουν και υπάρχει ρευστότης στα πολιτικά. Και στενότητας στα οικονομικά. Αλλά δε βαριέσαι. Έρχονται απόκριες και πάλι θα ξεχαστούμε.

Πανεπιστήμια για νεόπλουτους εκ του προχείρου

του Αλέξανδρου Καζαμία

Παρά την αντίθεση της κοινής γνώμης, των φοιτητών και του συνόλου σχεδόν των πανεπιστημιακών, ξεκίνησε προχθές στη Βουλή η διαδικασία αναθεώρησης του άρθρου 16 του Συντάγματος για την ανώτατη παιδεία. Εκτός απ' την κατάργηση του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα των πανεπιστημιακών σπουδών, μέσω της αναγνώρισης των «μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών» ιδρυμάτων, ούτε το περιεχόμενο, ούτε και οι απώτεροι σκοποί της αναθεώρησης αυτής δεν έχουν ως τώρα αποσαφηνιστεί. Με κυβερνητικά ψεύδη του τύπου «δεν πρόκειται για ιδιωτικοποίηση», με την αξιωματική αντιπολίτευση να διαφωνεί για όσα οι περισσότεροι βουλευτές της στο τέλος θα ψηφίσουν και με μια απαράδεκτη αδιαφάνεια για το κείμενο του νέου άρθρου, μόνο η όξυνση της κρίσης στην ανώτατη παιδεία μπορεί να επέλθει· κι όλα αυτά με πρόθεση να υπονομευτούν οι κόποι χιλιάδων νέων που θα αγωνίζονται να μπουν στα κρατικά πανεπιστήμια, καθώς οι εύποροι και ολιγότερο ικανοί συμφοιτητές τους θα αγοράζουν τα πτυχία τους σαν εμπορεύματα σε σουπερμάρκετ.

Εκείνο που αρχικά εκπλήσσει στην απόφαση αναγνώρισης των «μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών» πανεπιστημίων είναι η ασυνάρτητη λογική στη βάση της οποίας ελήφθη. «Στόχος της με-

ταρρύθμισης του άρθρου 16», δήλωνε στις 24 Νοεμβρίου στη Βουλή ο πρωθυπουργός, «είναι η πρόληψη μιας ανεξέλεγκτης κατάστασης, που μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα των εξελίξεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Τα υπο-

θετικά δεδομένα εδώ είναι τρία: α) η πρόβλεψη ότι πιθανόν να υπάρξουν «εξελίξεις» στην ΕΕ οι οποίες β) μπορεί να δημιουργήσουν στην Ελλάδα ένα –επίσης κατά τον ίδιο– «άναρχο τοπίο στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης» που γ) δεν θα μπορεί ν' αντιμετωπιστεί με νόμο, αλλά με συνταγματική αναθεώρηση! Όμως, σε ποιες ακριβώς «εξελίξεις» και σε ποιο «άναρχο τοπίο» αναφέρεται ο πρωθυπουργός, μόνο ο ίδιος το γνωρίζει.

Σίγουρα πάντως ο κ. Καραμανλής δεν μπορεί μ' αυτά να υπαινίσσεται όσα η υπουργός Παιδείας δήλωσε τη Δευτέρα, πως δηλαδή «η Ελλάδα πρέπει να άρει τη συνταγματική απαγόρευση, γιατί με βάση τη νέα κοινοτική οδηγία πρέπει να αναγνωρίσει μέχρι τις 20 Οκτωβρίου επαγγελματικά δικαιώματα στους πτυχιούχους παραρτημάτων ξένων ΑΕΙ» (www.in.gr, 8.1.07). Ως γνωστόν, τα «παραρτήματα» αυτά, δηλ. τα ΚΕΣ που έχουν συμφωνίες δικαιόχρησης (franchise) με βρετανικά πανεπιστήμια, είναι όλα κερδοσκοπικά, και συνεπώς δεν αναγνωρίζονται από μια συνταγματική αναθεώρηση που αφορά μόνο τα «μη κερδοσκοπικά» ιδρύματα. Επομένως, η δήλωση της υπουργού δεν μπορεί να σημαίνει παρά ένα από δύο τινά: είτε η κυβέρνηση ψεύδεται, λέγοντας πως η αναθεώρηση θα αφορά μόνο τα «μη κερδοσκοπικά» πανεπιστήμια, είτε ψεύδεται όταν προσπαθεί να παρουσιάσει την αναθεώρηση ως επιβεβλημένη από την κοινοτική οδηγία για τα παραρτήματα των βρετανικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Σε κάθε περίπτωση, αν πράγματι η αναθεώρηση αφορά μόνο τα «μη κερδοσκοπικά» ιδρύματα, τότε δεν συνδέεται με καμία απολύτως οδηγία της ΕΕ

Η ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Από τότε που η ΝΔ ύψωσε τα «ιδιωτικά πανεπιστήμια» ως ιδεολογική σημαία, κεντρικό της επιχείρημα ήταν η συγκράτηση της διαρροής των ελληνικών φοιτητών, κυρίως προς τη Βρετανία. Όπως όμως παρατηρεί ο καθ. Λευτέρης Παπαγιαννάκης, η διεύρυνση των θέσεων στα ελληνικά πανεπιστήμια από το 1998 ως το 2004 «μείωσε ήδη πολύ» των αριθμό των προπτυχιακών ελληνικών φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό και «κατά 60%» τον αριθμό εκείνων που σπουδάζουν στη Βρετανία (*Ελευθεροτυπία*, 30.12.06). Παράλληλα, η εισαγωγή διδασκόντων στα βρετανικά πανεπιστήμια το 2002 και η αύξησή τους το 2005-6 σε 4.500 και πλέον ευρώ το χρόνο υπήρξε πράγματι –κατά την έκφραση του πρωθυπουργού– μία «εξέλιξη στην ΕΕ» που όμως αμβλύνει αντί να οξύνει το πρόβλημα της φοιτητικής μετανάστευσης. Άλλωστε, και όσοι πανεπιστημιακοί υποστηρίζουν τη συνταγματική αναθεώρηση, υπογραμμίζουν παράλληλα ότι «οι ελληνικές κοινωνικές ελίτ [...] θα συνεχίσουν να στέλνουν τους βλαστούς τους στα καλά πανεπιστήμια του εξωτερικού ανεξαρτήτως καθεστώτος της ελληνικής εκπαίδευσης» (Α. Λιάκος, *Το Βήμα* 7.1.07. Βλ. και Γ. Μπαμπινιώτης, *Το Βήμα*, 29.1.06, Ν. Αλιβιζάτος, *Ελευθεροτυπία*, 6.1.07). Αυτό βεβαίως είναι εν μέρει ορθό, αφού βασικό κίνητρο της φοιτητικής μετανά-

στευσης προς τη Βρετανία μέχρι το 2005 ήταν η απαλλαγή απ' την καταβολή διδάκτρων και το συχνά χαμηλότερο κόστος ζωής στην Αγγλία σε σύγκριση με την Αθήνα. Γι' αυτό, θα πρέπει να αναμένεται ότι μέχρι την αποφοίτηση των εισαχθέντων πριν το 2005, δηλ. το 2007-8, ο αριθμός των ελληνικών φοιτητών στη Βρετανία θα έχει μειωθεί σε επίπεδα πολύ χαμηλότερα απ' το σημερινό (περίπου 50.000).

Σε κάθε περίπτωση, όμως, το πρόβλημα που δεν έχει ως τώρα εντοπιστεί είναι η αντιφατική λογική που διέπει τα δύο βασικά κίνητρα των εισηγητών της συνταγματικής αναθεώρησης: αφενός της πεποίθησής τους ότι έτσι εναρμονίζονται με τις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες εξελίξεις, που νομίζουν ότι συντελούνται, κι αφετέρου της εθνοκεντρικής και οικονομικά προστατευτικής αντίληψής τους, που θέλει να συγκρατήσει όλους τους Έλληνες φοιτητές εντός των συνόρων!

ΠΩΣ ΘΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΤΑ «ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΑ, ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΑ» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ;

Παρά τις διαβεβαιώσεις του πρωθυπουργού πως «καμία από τις μεταρρυθμίσεις που σχεδιάζονται για τα Πανεπιστήμια δεν συντείνει, όπως παραπλανητικά διαδίδεται, στην ιδιωτικοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης» (*Πρακτικά Βουλής*, 24.11.06), πρέπει να ξεκαθαριστεί εξ αρχής ότι τα λεγόμενα «μη κρατικά, μη κερδοσκοπικά» πανε-

πιστήμια δεν πρόκειται να είναι παρά Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, δηλ. ιδιωτικά. Συνεπώς, σε αντίθεση με όσα εκείνος παραπλανητικά διαδίδει, η αναθεώρηση του άρθρου 16 αποβλέπει στη μερική ιδιωτικοποίηση της ανώτατης παιδείας. Αν παρά ταύτα συνεχίσουμε να τον πιστεύουμε, τότε η δέσμευσή του ν' αναγνωρίσει μόνο τα «μη κερδοσκοπικά» ιδιωτικά πανεπιστήμια σημαίνει επιπλέον και κατάργηση της αρχής της δωρεάν παιδείας για όσους φοιτούν σ' αυτά. Σήμερα λ.χ. εκτιμάται ότι λειτουργούν στην Ελλάδα πέντε ιδιωτικά, μη κερδοσκοπικά κολλέγια: το Deree, το Anatolia, το Perrotis College, το Hellenic American University και το ALBA. Όλα ανεξαιρέτως χρεώνουν δίδακτρα, και χωρίς αμφιβολία το ίδιο θα ισχύει όταν κάποια απ' αυτά αναγνωριστούν από το κράτος ως πανεπιστήμια.

Εξ αυτού, το μείζον θέμα που ανακύπτει είναι ο προσδιορισμός της σχέσης ανάμεσα στα πανεπιστήμια αυτά και στα δημόσια. Ενδεικτική της επιπολαιότητας με την οποία προωθείται η αναθεώρηση είναι η αδυναμία τόσο της κυβέρνησης όσο και του ΠΑΣΟΚ ν' αρθρώσουν συγκεκριμένες θέσεις για τη ρύθμιση της σχέσης αυτής, εκτός φυσικά απ' τη γενικόλογη εκτίμηση του πρωθυπουργού ότι έτσι «επιδιώκεται [...] η αναβάθμιση της Δημόσιας Εκπαίδευσης», (*Πρακτικά Βουλής*, 24.11.06). Τούτο, βεβαίως, προϋποθέτει ότι η ποιότητα της εκπαίδευσης στα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα είναι τουλάχιστον εφάμιλλη, αν όχι ανώτερη, εκείνης που παρέχεται στα κρατικά. Όμως ο ίδιος πρωθυπουργός τόνισε επίσης ότι «κάτω από την αυστηρή εποπτεία του κράτους [θα] υπογραμμίζεται ρητά και κατηγορηματικά η υποχρέωση παροχής υψηλής ποιότητας υπηρεσιών» και θα «προβλέπεται ακόμα ότι τα προσόντα του διδακτικού προσωπικού [...] θα είναι αντίστοιχα μ' εκείνα των διδασκόντων στα κρατικά». Η εξαγγελία τέτοιων ελέγχων, ωστόσο, δείχνει ότι η κυβέρνηση μάλλον θεωρεί πως η ποιότητα υπηρεσιών και διδακτικών προσόντων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα είναι χαμηλότερη απ' ό,τι στα κρατικά, παρά το αντίστροφο. Πώς όμως την ίδια στιγμή περιμένει απ' αυτά «να ανα-

βαθμίσουν τη δημόσια εκπαίδευση», δεν είναι διόλου σαφές.

Ακόμη πιο καθοριστικό απ' τις υπηρεσίες και τους καθηγητές είναι η ποιότητα των ιδίων των φοιτητών, ζήτημα για το οποίο πάλι κανείς δεν έχει ως τώρα δεσμευτεί. Συγκεκριμένα: θα εισάγονται, άραγε, οι φοιτητές στα ιδιωτικά πανεπιστήμια μέσω των Πανελλαδικών Εξετάσεων ή θα υπόκεινται σε χαλαρότερα κριτήρια εισαγωγής; Σύμφωνα μ' έναν υποστηρικτή της αναθεώρησης, τον καθ. Λουκά Τσούκαλη, η εισαγωγή στα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα πρέπει να γίνεται μέσω των Πανελλαδικών («Προσκήνιο», ΝΕΤ, 8.1.07). Η άποψη αυτή ακούγεται εντούτοις εντελώς εξωπραγματική, αφού όσοι υπερβαίνουν τις βάσεις εισαγωγής στις Πανελλαδικές, μάλλον θα προτιμούν τα δωρεάν κρατικά πανεπιστήμια παρά τα ακριβά ιδιωτικά –αφήνοντας έτσι και τα αμφιθέατρα των τελευταίων άδεια. Το πιθανότερο, επομένως, είναι να εισάγονται οι φοιτητές στα ιδιωτικά πανεπιστήμια μέσω ξεχωριστής διαδικασίας ή έστω με χαμηλότερες βάσεις στις Πανελλαδικές.

Αυτό, φυσικά, σημαίνει – κι εδώ βρίσκεται η ουσία της αναθεώρησης του άρθρου 16 – ότι η αναγνώριση των «μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών» πανεπιστημίων θα δημιουργήσει ένα σύστημα παιδείας δύο ταχυτήτων που θα παράγει αντίστοιχα και δύο ξεχωριστές κατηγορίες φοιτητών: εκείνων της δημόσιας εκπαίδευσης, που θα αποκτούν πτυχίο εξαιτίας των ακαδημαϊκών ικανοτήτων τους, κι εκείνων της ιδιωτικής εκπαίδευσης που, παρά τις χαμηλότερες ικανότητές τους, θα αποκτούν ισότιμο πτυχίο μόνο και μόνο επειδή οι γονείς τους είχαν την οικονομική δυνατότητα να τους το αγοράσουν.

ΕΛΕΓΧΟΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η «ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ»

Εξίσου ανησυχητική είναι και η γενική πεποίθηση ότι το ελληνικό κράτος ελάχιστες εγγυήσεις παρέχει για την επιβολή αυστηρών ελέγχων στα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Ειπώθηκε, πολύ σωστά, ότι το προηγούμενο της ιδιωτικής τηλεόρασης αφήνει λίγα περιθώρια αισιοδοξίας στο πεδίο αυτό, ενώ υπό τον έλεγχο του κράτους ως γνω-

στόν βυθίστηκε το «Σάμινα», νοθεύτηκε το γάλα των παιδιών και τέθηκαν υπό παρακολούθηση τα τηλέφωνα του πρωθυπουργού. Η απάντηση του κ. Καραμανλή είναι ότι «το άναρχο πεδίο στους τηλεοπτικούς σταθμούς δεν δημιουργήθηκε από την ύπαρξη, αλλά από την ανυπαρξία συνταγματικού και, γενικότερα, θεσμικού πλαισίου», (Πρακτικά Βουλής, 24.11.06). Το επιχείρημα, ωστόσο, είναι νομικίστικο και άκρως φορμαλιστικό: διότι το πρόβλημα δεν έγκειται στην ύπαρξη ή όχι συνταγματικού πλαισίου, αλλά στη μη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, λόγω της εκτελεστικής αδυναμίας του κράτους να το πράξει. Κι εδώ το πρόβλημα δεν είναι μόνο διοικητικό, αλλά εξίσου έντονα πολιτικό. Αν λ.χ. κάποιο ιδιωτικό πανεπιστήμιο πάψει να πληρεί τα κριτήρια ποιότητας του κράτους, ποια κυβέρνηση άραγε θα μπορεί να αναστείλει τότε τη λειτουργία του, αφήνοντας 5-10.000 φοιτητές χωρίς πτυχίο;

Τέλος, ανάμεσα στους στόχους του πρωθυπουργού, που ως τώρα μένουν ασχολίαστοι, είναι και η εισήγησή του «να υπογραμμίζεται πρωτ' απ' όλα, στο άρθρο 16 του Συντάγματος, η σύνδεση της Παιδείας με τον Ελληνικό και κατ' επέκταση τον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό», (Πρακτικά Βουλής, 24.11.06). Ακόμη κι αν θεωρήσουμε την αναφορά στον ευρωπαϊκό πολιτισμό ως «επέκταση» του ελληνικού ως ολίσθημα –χαρακτηριστικό της προχειρότητας με την οποία

χειρίζεται τέτοια λεπτή υπόθεση– η «σύνδεση» της παιδείας με συγκεκριμένες πολιτισμικές παραδόσεις είναι στην καλύτερη περίπτωση ανοησία και στη χειρότερη σκοταδισμός. Με τέτοιες προτάσεις, λ.χ., ανοίγει ο δρόμος για τον διωγμό καθηγητών ή τον αποκλεισμό γνωστικών αντικειμένων που ενδέχεται να χαρακτηριστούν από κάθε λογής φανατικούς και υπερπατριώτες ως «ανθελληνικά» ή «αντιευρωπαϊκά». Αλλά και πιο πρακτικά, πώς είναι δυνατό στο εξής να διδάσκονται προγράμματα Μεσανατολικών Σπουδών, η Λατινοαμερικανική Λογοτεχνία ή η θεωρία της σχετικότητας χωρίς να θεωρείται έτσι πως παραβιάζεται το Σύνταγμα της χώρας; Το τραγελαφικό, βεβαίως, είναι ότι η πρόταση αυτή γίνεται στο πλαίσιο μιας αναθεώρησης που θέλει να προσαρμόσει την παιδεία μας στις νέες απαιτήσεις της παγκοσμιοποίησης!

Δυστυχώς, όμως, μ' αυτές τις στενόμυαλες προϋποθέσεις και με μια αλάνθαστη προχειρότητα σκέψης και σχεδιασμού επιχειρούνται συνήθως στη χώρα μας οι περιβόητες «μεταρρυθμίσεις». Ενάντια σ' αυτά βγαίνουν στους δρόμους οι διαδηλωτές, κι όχι κατά των ιδίων των μεταρρυθμίσεων: διότι το ζήτημα δεν είναι αν τις στηρίζουμε ή όχι γενικώς, αλλά ποιες ακριβώς μεταρρυθμίσεις να στηρίξουμε, στη βάση ποιας συγκεκριμένης ανάλυσης, ποιων προτάσεων και για ποιούς απώτερους σκοπούς;

Ουσία και φετίχ στην ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης

του Γιάννη Κουρταλιώτη

Η συζήτηση για τη μεταρρύθμιση του άρθρου 16 του Συντάγματος αποτέλεσε το χρονικό μιας προαναγγελθείσας συμφωνίας. Έτσι κι αλλιώς, η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων αποτελούσε παραδοσιακή θέση τόσο της Νέας Δημοκρατίας –ανεξάρτητα εάν κατά καιρούς υποβαθμιζόταν, προκειμένου να αποφευχθεί μια επίφοβη φασαριόζικη αντίδραση του ΠΑΣΟΚ– όσο και του Γιωργάκη Παπανδρέου, που στήριξε τη λαμπρή φήμη του ως θιασώτης των «μεγάλων αλλαγών» σε αυτήν ακριβώς την άποψη –όπως και στην πρωτότυπη ιδέα να καλλιεργείται το χασίς στα μπαλκόνια και στην ιδιαίτερη αγάπη του για τις ΜΚΟ.

Πέρα όμως από τις θέσεις των κομμάτων που, όπως συχνά έχουμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε, από μόνα τους δεν είναι σε θέση όχι «μεταρρυθμίσεις» να προτείνουν αλλά ούτε καφέ να ψήσουν, σημασία έχουν οι ανάγκες της «ελεύθερης αγοράς» και του φιλελευθερισμού, που ευθύνονται στην πραγματικότητα για τις προτεινόμενες αλλαγές. Είναι μάλλον λογικό να υποθέσουμε ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων κάποια σημασία έχει σήμερα για το ελληνικό κεφάλαιο που δεν την είχε παλιότερα ή που την κάλυπτε αντίστοιχα το δημόσιο πανεπιστήμιο.

ΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ

Ο δημόσιος χαρακτήρας της εκπαίδευσης κατοχυρώθηκε σε ολόκληρο το καπιταλιστικό σύστημα ως αποτέλεσμα μιας διπλής –στην πραγματικότητα όχι αντιφατικής– πίεσης. Από τη μία της πίεσης των εργαζομένων, που απαίτησαν μια στοιχειώδη μόρφωση και πρόσβαση στη γνώση, και από την

άλλη της πίεσης του ίδιου του συστήματος, που είχε ανάγκη από ένα δυναμικό σχετικά καταρτισμένο, προκειμένου να χειριστεί τις περίπλοκες σύγχρονες τεχνολογίες και τις υπηρεσίες τους. Ο κοινωνικός χαρακτήρας της πρώτης πίεσης δεν πρέπει ωστόσο να μας κάνει να θεωρήσουμε ως ρεαλιστικό το σύνθημα της Αριστεράς, σύμφωνα με το οποίο «η μόρφωση δεν είναι εμπόρευμα». Στον καπιταλισμό τα πάντα είναι εμπόρευμα, και ανάμεσά τους και η εκπαίδευση, η οποία προετοιμάζει για το κυρίως ειπείν εμπόρευμα στον καπιταλισμό, την εργασία. Η μόρφωση, που αποτελεί «δικαίωμα για τον λαό», αποτελούσε πάντοτε κυρίως «ένευχο» λόγο. Και όσο συρρικνώνονται οι συγκεκριμένες προτάσεις για το τι σημαίνει «μόρφωση για το λαό», τόσο περισσότερο η φράση αυτή ισχυριζόμαστε με μια αφηρημένη ευχή.

Η απουσία ιδιωτικών πανεπιστημίων

σε μαζική κλίμακα στον δυτικό κόσμο έχει να κάνει με συγκεκριμένους παράγοντες, όπως το υψηλό κόστος της επένδυσης και η αμφίβολη άμεση απόσβεση, αλλά και με τον ιδιαίτερο ρόλο του πανεπιστημίου στην παραγωγή επιστημονικών ελίτ, οι οποίες πρέπει να είναι και περιορισμένες και ελεγχόμενες. Η αναπαραγωγή των κοινωνικών σχέσεων στον καπιταλισμό, άλλωστε, είναι χρέος του Κράτους και όχι του κάθε ιδιώτη ξεχωριστά. Εάν το ιδιωτικό κεφάλαιο αναλάμβανε το ίδιο την εκπαιδευτική διαδικασία, είναι πιθανόν μετά από λίγα χρόνια να βρισκόμασταν αντιμέτωποι με μια επιστημονική καθίζηση που θα οφειλόταν στην υπερεξειδίκευση του επιστημονικού προσωπικού.

Η ΑΠΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Καθώς όμως η πανεπιστημιακή εκπαίδευση παύει να είναι ο κεντρικός μηχανισμός

νισμός αναπαραγωγής επιστημονικών ελίτ και μετατρέπεται περισσότερο σε εργαστήριο –ου μην και αποθήκη– διασφάλισης μιας απλής επαγγελματικής συνέχειας, οι όροι παροχής της είναι λογικό να αμβλύνονται. Στην Ελλάδα αυτή η διαδικασία είναι παλιά, στο βαθμό που το κοινωνικό άνοιγμα του πανεπιστημίου είχε από νωρίς να κάνει με μια κλασική λειτουργία της οικονομίας της αγοράς, που είναι ο συγχρονισμός της αυξανόμενης «προλεταριοποίησης» των μεσαίων στρωμάτων με την επιθετική καλλιέργεια μικροαστικής συνείδησης στην κοινωνία. Για την Ευρώπη συνολικά, η συμφωνία της Μπολόνια είναι ενδεικτική της προσπάθειας για τον προς τα κάτω «εξορθολογισμό» της βαρύτητας των πανεπιστημιακών σπουδών.

Οι διαμαρτυρίες κομματιών της εκπαιδευτικής κοινότητας αλλά και μέρους του πολιτικού συστήματος (της Αριστεράς συμπεριλαμβανομένης) για την αναθεώρηση του Άρθρου 16 μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό να αποσκοπούν στην προστασία μιας μεγάλης αυταπάτης: της αυταπάτης ότι η εκπαίδευση μπορεί να αποτελεί –μέσω κάποιων υποτιθέμενων «ίσων ευκαιριών»– φορέα κοινωνικής κινητικότητας. Ωστόσο, παντού και πάντα, φορέα της κοινωνικής κινητικότητας ή ακινησίας αποτελεί η οικονομία. Η εκπαίδευση ακολουθεί. Και σε αυτήν την τελευταία, αυτό που έχει σημασία είναι ο προσανατολισμός και η ποιότητά της. Για τα οποία στην Ελλάδα ακούμε –από όλες τις πλευρές– ελάχιστα.

Η ΜΠΙΖΝΑ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ

Η πραγματικότητα είναι ότι η ουσιαστική ιδιωτικοποίηση του πανεπιστημίου έχει επέλθει και αφορά τη λογική των προγραμμάτων –που παραγγέλλονται από τις επιχειρήσεις– και τις καταμήσεις των τμημάτων και των γνωστικών αντικειμένων, σε όφελος των άμεσων εργοδοτικών αναγκών και της αποκοπής από το συνολικό περιεχόμενο της γνώσης. Η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα ωφελήσει αυτήν την

τάση και θα επιτρέψει σε επιχειρηματίες να πουλάνε ως γνώση την εκπαίδευση εργαζομένων στις επιχειρήσεις τους. Ταυτόχρονα θα επιτρέψει σε διάφορους μαγνήτες παρασιτικής ισχύος που δραστηριοποιούνται στην ελληνική κοινωνία (όπως είναι η Εκκλησία, ο κρατικός συνδικαλισμός, τα εκδοτικά συγκροτήματα κ.ά.) να επέμβουν ακόμα περισσότερο στα προγράμματα σπουδών, ιδρύοντας «πανεπιστημιακά» ιδρύματα.

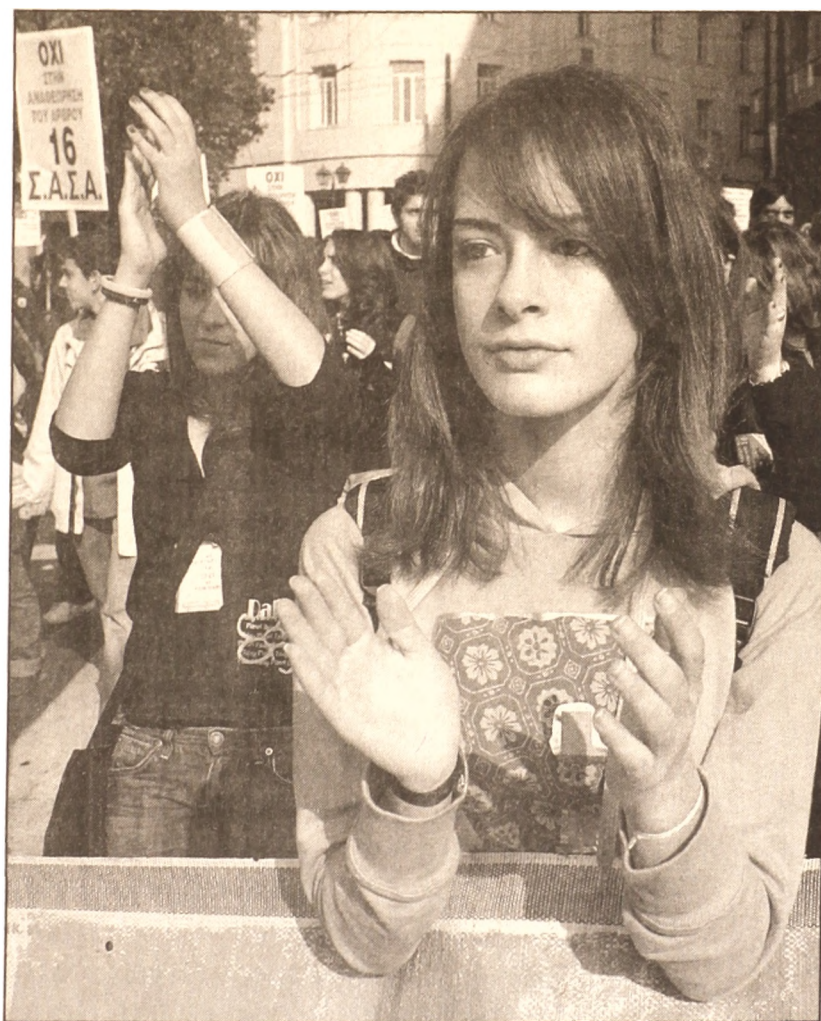
Η ποιότητα της παρεχόμενης πανεπιστημιακής γνώσης, αντίθετα, ελάχιστα θα επηρεασθεί από την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Είναι βέβαια πιθανόν, σε ορισμένα από τα κολλέγια που

μπληρωματικά προς την φροντιστηριακή παραπαιδεία στο πλαίσιο ενός εξετασιολάγνου συστήματος. Και θα είχε πραγματικά εξαιρετικό ενδιαφέρον να μας πουν υποστηρικτές τε και αντιτιθέμενοι στην αναθεώρηση του Άρθρου 16 πώς ακριβώς φαντάζονται τη βελτίωση του επιπέδου σπουδών σε ένα πανεπιστήμιο το οποίο υποδέχεται νέους 18-19 ετών που ποτέ τους δεν έμαθαν να συντάσσουν μία φράση και κινούνται συχνά στα όρια του κοινωνικού αναλφαριθμητισμού.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Πίσω από τη φαινομενικά μεγάλη συμφωνία για την αναθεώρηση του Άρθρου 16 κρύβεται στην πραγματικότητα μια μεγάλη συμφωνία. Άπαντα τα κόμματα και οι φορείς στην Ελλάδα συμφωνούν στον στόχο ενός εκπαιδευτικού συστήματος προορισμένου να διευκολύνει –με τον ένα ή τον άλλο τρόπο– στην εξεύρεση εργασίας. Ας μας συγχωρήσουν όσοι βρέθηκαν και θα βρεθούν στο δρόμο αυτές τις ημέρες ενάντια στα αναθεωρητικά σχέδια, αλλά, υπό αυτές τις συνθήκες, ο κρατικός ή ιδιωτικός έλεγχος των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων είναι το τελευταίο που έχει σημασία.

Η δημόσια (και όχι κρατική) παιδεία, για την οποία υποτίθεται ότι μάχεται ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας, σημαίνει κάτι εντελώς διαφορετικό: σημαίνει πρόσβαση της κοινωνίας στο ουσιαστικό περιεχόμενο της γνώσης και των επιστημονικών κατακτήσεων της ανθρωπότητας. Σημαίνει εξοπλισμό της κοινωνίας με όλη την πληροφορία που της είναι απαραίτητη για να προχωρήσει ένα βήμα μπροστά σε όλα τα επίπεδα. Σημαίνει τη διεκδίκηση της ουσιαστικής ατομικής και συλλογικής ανεξαρτησίας από κάθε φορέα αλλοτρίωσης και διαστρέβλωσης. Η Αριστερά αυτό μοιάζει να το έχει ξεχάσει. Ας ελπίσουμε ότι, για να το θυμηθεί, δεν θα χρειαστεί πρώτα ένας άγονος αγώνας, που έτσι όπως γίνεται μοιάζει να γίνεται για κάποια δίδακτρα...

θα βαπτισθούν πανεπιστήμια εν μια νυκτί, το επίπεδο σπουδών να είναι πολύ χαμηλότερο ακόμα και από το χαμηλότερο επίπεδο σπουδών του σημερινού κρατικού πανεπιστημίου. Για βελτίωση πάντως ούτε λόγος. Γιατί η βελτίωση του επιπέδου σπουδών στο πανεπιστήμιο δεν είναι θέμα του πανεπιστημίου αποκλειστικά. Είναι θέμα επίσης της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου εξακολουθούν να βασιλεύουν τα μετεμφυλιακά στερεότυπα του ελληνικού κράτους, και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία λειτουργεί συ-

Μύθοι και πραγματικότητες γύρω από τα ιδιωτικά πανεπιστήμια

της Ξένιας Χρυσόχου

Από την άνοιξη τα πανεπιστήμια βρίσκονται σε αναβρασμό με αφορμή το νόμο-πλαίσιο που κατέθεσε η κυβέρνηση, αλλά κυρίως την αναθεώρηση του άρθρου 16 για τη δημιουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων. Πολλά ειπώθηκαν και γράφτηκαν από πανεπιστημιακούς και φοιτητές σχετικά με το γιατί αυτή η αναθεώρηση δεν πρέπει να γίνει και για το τι πανεπιστήμιο θέλουμε. Με το κείμενο αυτό όμως, δεν απευθύνομαι στην πανεπιστημιακή κοινότητα, αλλά σε εκείνους τους συμπολίτες μας που έχουν αποδεχτεί ότι πρέπει να γίνουν ιδιωτικά πανεπιστήμια. Πιστεύω ότι τα επιχειρήματά τους βασίζονται σε 5 μύθους, ενάντια στους οποίους θα προσπαθήσω να επιχειρηματολογήσω. Πριν ξεκινήσω όμως, να ξεκαθαρίσω ότι το άρθρο 16 δεν «προστατεύει» τα κρατικά πανεπιστήμια και άρα η αναθεώρησή του δεν οδηγεί στη δημιουργία *μη κρατικών* πανεπιστημίων. Τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα δεν είναι κρατικά, είναι δημόσια. Κρατικά πανεπιστήμια είναι εκείνα των οποίων τα όργανα (πχ. Σύγκλητος) είναι διορισμένα από το κράτος ή των οποίων οι διδάσκοντες εκλέγονται από το κράτος. Τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα έχουν κατοχυρωμένη την αυτονομία τους από το υπάρχον νομικό καθε-

στώς, είναι ΝΠΔΔ, τα όργανά τους εκλέγονται από την πανεπιστημιακή κοινότητα, η οποία έχει επίσης την ευθύνη της επιλογής και εκλογής των διδασκόντων και στην οποία εκλογή το κράτος οφείλει να κάνει μόνο έλεγχο νομιμότητας. Άρα είναι λάθος να μιλά κανείς για την ίδρυση μη κρατικών πα-

επίπεδα. Για αυτό όμως δεν φταίει η έλλειψη ανταγωνισμού. Ανταγωνισμός υπάρχει ήδη με τα πανεπιστήμια του εξωτερικού, που διαθέτουν καλύτερη υποδομή γιατί δεν υποχρηματοδοτούνται. Στην Ελλάδα η έρευνα σχεδόν δεν χρηματοδοτείται και αποτελεί πάγιο αίτημα της πανεπιστημιακής κοινότητας να αυξηθεί η χρηματο-

δότησή της στο 1,5% του ΑΕΠ. Πώς μπορούμε να ανταγωνιστούμε διεθνείς κολοσσούς και να κάνουμε έρευνα που θα δημοσιευτεί και έξω από τον ελλαδικό χώρο χωρίς τις κατάλληλες υποδομές και συνθήκες; Από την άλλη, πρέπει να αναρωτηθούμε αν ο ανταγωνισμός αποτελεί μέσο για την διασφάλιση της ποιότητας. Δούλεψα για 7 χρόνια σε πανεπιστήμιο της Μ. Βρετανίας και είδα τι σημαίνει ανταγωνιστικό περιβάλλον. Στην πα-

νεπιστημίων με την αναθεώρηση του συντάγματος. Αυτό που θέλει να επιτρέψει η προτεινόμενη αναθεώρηση είναι η δημιουργία καθαρά ιδιωτικών ιδρυμάτων, των οποίων τον έλεγχο θα έχουν ιδιώτες τόσο στον οικονομικό όσο και στον επιστημονικό τομέα. Το ΥΠΕΠΘ υποστηρίζει ότι η λειτουργία τους είναι απαραίτητη για την αναβάθμιση της ανώτατης Παιδείας στη χώρα μας και, κατά τη γνώμη μου, επιχειρηματολογεί πάνω σε μύθους. Ας δούμε πέντε απ'αυτούς.

ΜΥΘΟΣ 1: Η ύπαρξη ιδιωτικών πανεπιστημίων θα επιφέρει ανταγωνισμό στην έρευνα και κατ' επέκταση ποιότητα.

Είναι γεγονός ότι η έρευνα στην Ελλάδα δεν είναι στα καλύτερα δυνατά

περιβάλλον γνώσης ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον δημιουργεί συνθήκες που οδηγούν στο κυνήγι των άμεσων αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, οι ερευνητές δεν περιμένουν να επιβεβαιώσουν τις έρευνες και θεωρίες τους πριν τις δημοσιοποιήσουν, από φόβο μην τους ξεπεράσει κάποιος άλλος. Οι συλλογικές και πιο δημιουργικές προσπάθειες δεν ευδοκιμούν και τα πιο περίπλοκα μονοπάτια έρευνας εγκαταλείπονται. Στην Αγγλία, συχνά καθηγητές προάγονται με βάση το πόσα χρήματα φέρνουν στο Πανεπιστήμιο και όχι με βάση την επιστημονική τους προσφορά. Κατά συνέπεια, κάποιος που θέλει να προκόψει σε ένα τέτοιο περιβάλλον δεν θα ενδιαφερθεί για πεδία γνώσης που έχουν επιστημονικό και κοινωνικό ενδιαφέρον αλλά για

Η Ξένια Χρυσόχου είναι Κοινωνική Ψυχολόγος, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, μέλος της Συσπείρωσης Πανεπιστημιακών.

εκείνα που είναι πιο προσοδοφόρα. Ο ανταγωνισμός, κατ' επέκταση, δεν θα επιφέρει καμιά ποιότητα.

ΜΥΘΟΣ 2: Τα ξένα πανεπιστήμια είναι καλύτερα γιατί είναι ιδιωτικά.

Καταρχήν στο εξωτερικό τα πανεπιστήμια δεν έχουν καθαρά ιδιωτικό χαρακτήρα. Όπου υπάρχουν (και είναι ελάχιστες οι χώρες που τα έχουν) δεν ανήκουν σε ιδιώτες αλλά είναι μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, που ανήκουν π.χ. στην Εκκλησία. Τα υπόλοιπα απλώς δεν είναι δημόσια. Η επιτυχία κάποιων πανεπιστημίων (γιατί και πάλι όλα δεν είναι επιτυχημένα) δεν οφείλεται στο ότι δεν είναι δημόσια, αλλά στο ότι χρηματοδοτούνται, έχουν διοικητική και οικονομική αυτοδυναμία και επιλέγουν λίγους φοιτητές. Για παράδειγμα, η γενναία χρηματοδότηση της Οξφόρδης αλλά και ο πολύ μικρός αριθμός φοιτητών που επιλέγονται επιτρέπουν μια αναλογία καθηγητών-φοιτητών που κάνει εφικτές ατομικές συνεδρίες κάθε φοιτητή με τους καθηγητές, πέρα από τις παραδόσεις μαθημάτων. Επιπλέον, τα περισσότερα από αυτά τα πανεπιστήμια βασίζονται σε ένα κύρος αιώνων και σε ένα στενό δίκτυο αποφοίτων που στηρίζει το πανεπιστήμιο και τους πτυχιούχους του. *Η επιτυχία των ξένων πανεπιστημίων δεν έχει να κάνει με το νομικό καθεστώς που τα διέπει και τη σχέση τους με το κράτος.*

ΜΥΘΟΣ 3: Τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα δεν θα λειτουργούν με όρους ιδιωτικού κέρδους.

Είναι γεγονός ότι μπορεί να μην φαίνεται ένας ιδιώτης που να καρπώνεται τα κέρδη. Εντούτοις το νομικό καθεστώς μιας μη κερδοσκοπικής επιχείρησης δεν αποκλείει οι ιδιώτες ή οι οργανισμοί που τα ίδρυσαν να επωφελούνται οικονομικά και να δίνουν και την κατεύθυνση των σπουδών και της έρευνας (αν και εφόσον γίνεται έρευνα).

ΜΥΘΟΣ 4: Τα δημόσια πανεπιστήμια δεν επιβαρύνονται από την ύπαρξη ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Αν αναθεωρηθεί το άρθρο 16, σε συνδυασμό με τον νέο νόμο-πλαίσιο, τα πανεπιστήμια παύουν να είναι ΝΠΔΔ και δεν υπάρχει δέσμευση του κρά-

τους για την χρηματοδότησή τους. Επιπλέον, η όποια χρηματοδότησή τους στο μέλλον θα μετατραπεί σε επιδότηση και μπορεί στη συνέχεια να θεωρηθεί σαν αθέμιτος ανταγωνισμός για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια που θα ζητήσουν και αυτά μερίδιο από την κρατική χρηματοδότηση (βλ. Ολυμπιακή). Έτσι, οι φορολογούμενοι θα χρηματοδοτούν και τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, ενώ τα δημόσια θα υποχρεωθούν να βάλουν δίδακτρα και να κυνηγούν ιδιωτικά κεφάλαια για να καλύψουν τις λειτουργικές τους δαπάνες, με αποτέλεσμα και αυτά να ιδιωτικοποιούνται. *Εμπορευματοποιείται έτσι η εκπαίδευση και δεν διασφαλίζεται η αυτονομία της επιστήμης και της έρευνας είτε από τα ιδιωτικά συμφέροντα είτε από την πολιτική εξουσία.*

ΜΥΘΟΣ 5: Τα δημόσια πτυχία δεν οδηγούν στην εργασία γιατί δεν είναι καλά.

Αυτό είναι μέγας μύθος. Καταρχήν τα πανεπιστήμια δεν είναι επαγγελματικές σχολές. Δεν είναι ο στόχος τους αλλά ούτε διαθέτουν και τα μέσα για να το κάνουν. Τα πανεπιστήμια γεννούν νέους επιστήμονες με θεωρητικές και μεθοδολογικές γνώσεις που μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της εργασίας και μάλιστα σε βάθος χρόνου. Καταλαβαίνω την αγωνία των νέων που δεν βρίσκουν εργασία αφού αφιέρωσαν χρόνο και χρήματα για να μπουν στο πανεπιστήμιο αλλά και για να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους ελπίζοντας σε ένα καλύτερο μέλλον. Ας αναζητήσουν όμως αλλού τις αιτίες της ανεργίας τους και όχι στην ποιότητα των σπουδών τους. Είναι υβριστικό για μας, που παλεύουμε σε αντίξοες συνθήκες να διδάξουμε, αλλά και για τους χιλιάδες εργαζόμενους απόφοιτους των ελληνικών πανεπιστημίων, να αμφισβητείται η ποιότητα των γνώσεών τους. Άλλωστε τα εξατομικευμένα πτυχία που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της διαδικασίας της Μπολόνια θα καταργήσουν τα ακαδημαϊκά τμήματα και τις πειθαρχίες και κατά συνέπεια και τα συλλογικά εργασιακά δικαιώματα των αποφοίτων. Ο καθένας θα είναι υπεύθυνος των επιλογών μαθημάτων που έχει κάνει, και

άρα και της ανεργίας του! Ας ξεκαθαρίσουμε ότι η ανεργία των νέων δεν οφείλεται στις «κακές» τους σπουδές αλλά στις οικονομικές και κοινωνικές επιλογές μιας κοινωνίας οι οποίες παράγουν ανεργία.

ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ

Η ελληνική κοινωνία δίνει μεγάλη αξία στην ανώτατη μόρφωση. Οι γονείς διαθέτουν υπέρογκα ποσά από την τσέπη τους για να μπουν τα παιδιά τους στο πανεπιστήμιο και οι μαθητές αφιερώνουν χρόνο και ενέργεια σε αυτόν το σκοπό. Δεν είναι παράλογο αλλά και άηθες να λαμβάνουν οι νέοι το μήνυμα ότι «εσείς που παλέψατε και κουραστήκατε θα μπείτε σε ιδρύματα των οποίων τα πτυχία δεν αξίζουν, ενώ εσείς που δεν μπήκατε αλλά επιθυμείτε να σπουδάσετε, ακόμα και αν πληρώσετε στο εξωτερικό, παρότι δεν σας θεωρούμε ικανούς (αφού αποτύχατε στο σύστημα εξετάσεων) θα σας φτιάξουμε εδώ ιδρύματα για να παίρνουμε τα χρήματά σας»;

Με αυτό τον τρόπο, η επιλογή για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι κοροϊδία. Δεν θα ήταν πιο τίμιο να παραδεχτούμε σαν κοινωνία ότι θέλουμε όλοι οι νέοι που το επιθυμούν να έχουν πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση, και άρα να επενδύσουμε σ' αυτούς χρηματοδοτώντας γενναία τη δημόσια ανώτατη εκπαίδευση μέσω φόρων, αρχικά αυξάνοντας όλη τη χρηματοδότηση της παιδείας στο 5% του ΑΕΠ; Γιατί να πληρώνουμε ιδιωτικά αυτό που μπορούμε να χρηματοδοτήσουμε συλλογικά;

Πρόκειται για μια σημαντική επένδυση στο μέλλον της κοινωνίας μας. Ο συνταγματικός νομοθέτης εξαίρεσε με το άρθρο 16 την ανώτατη εκπαίδευση από το πεδίο εμπορευματικής ανταλλαγής γιατί σε αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης δεν μεταδίδονται απλώς γνώσεις αλλά εργαλεία θεωρίας και μεθοδολογίας που υπόκεινται στον έλεγχο και τους κανόνες κάθε κλάδου και που καθιστούν κάποιον επιστήμονα και όχι απλά πτυχιούχο. Για αυτή τη διαδικασία είναι απαραίτητη η ακαδημαϊκή ελευθερία, την οποία κατοχυρώνει ο δημόσιος χαρακτήρας του πανεπιστημίου. Για αυτό το πανεπιστήμιο παλεύουμε.

Το άρθρο 16, οι εκλογές και το νέο καρτέλ εξουσίας

του Β. Ζήση

Η σύγκρουση με την κυβέρνηση για το άρθρο 16 προδιαγράφει, σύμφωνα με πολλούς, και τις γενικότερες πολιτικές εξελίξεις, εφόσον ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής δεν φαίνεται διατεθειμένος να υποχωρήσει και ενδέχεται να προσφύγει σε πρόωρες εκλογές. Άλλες πληροφορίες αναφέρουν, ωστόσο, ότι το ενδεχόμενο των εκλογών απομακρύνεται και ότι το κύριο ερώτημα που πρέπει να απασχολεί την πολιτική ζωή δεν είναι πότε θα πάμε στις κάλπες, αλλά τι θα προκύψει από αυτές.

Οταν γράφονται αυτές οι γραμμές, οι κινητοποιήσεις της Τετάρτης για την Παιδεία βρίσκονται εν εξελίξει, και μαζί τους τα σενάρια για πρόωρες εκλογές, επειδή, σύμφωνα με την επικρατούσα άποψη, η έκταση των κινητοποιήσεων για το άρθρο 16 του Συντάγματος θα επηρεάσει και τις γενικότερες επιλογές της κυβέρνησης. Όπως προειδοποιεί ο φιλοκυβερνητικός Τύπος, αν οι αντιδράσεις λάβουν τη μορφή μιας γενικευμένης και άκριτης αντίδρασης έναντι όλων των μεταρρυθμιστικών σχεδίων της κυβέρνησης, δεν αποκλείεται «ο κ. Κώστας Καραμανλής να προκαλέσει πρόωρες εκλογές, προκειμένου τον τελικό λόγο να τον έχουν οι πολίτες και όχι οι δήθεν εκπρόσωποί τους...».

Για να περιορίσει το εύρος των κινητοποιήσεων, η κυβέρνηση επιζητεί τη μέγιστη πολιτική συναίνεση. Έτσι, τη Δευτέρα, διά στόματος του κυβερνητικού εκπροσώπου Θ. Ρουσσόπουλου, πλησίασε τις θέσεις του Γεωργίου Παπανδρέου, κάνοντας για πρώτη φορά λόγο για «μη κρατικά, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα πανεπιστημιακά ιδρύματα». «Νομίζω ότι είμαστε πάρα πολύ κοντά», πρόσθεσε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Θ. Ρουσόπουλος, αναφε-

ρόμενος στις θέσεις των δύο κομμάτων. Ανταποδίδοντας, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ δήλωσε την ίδια ημέρα –και εν αντιθέσει με άλλα κορυφαία στελέχη του κινήματος– ότι θα στηρίξει άνευ προϋποθέσεων την αλλαγή του άρθρου 16, προκειμένου να ανοίξει ο δρόμος της ίδρυσης μη κρατικών ΑΕΙ.

Ωστόσο, σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές, ο πρωθυπουργός δεν θα προχωρήσει σε πρόωρες εκλογές εξαιτίας μόνο του άρθρου 16 του Συντάγματος. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, τρία είναι τα θέματα που απασχολούν πρωτίστως την ηγεσία της κυβέρνησης στη σημερινή συγκυρία και θα επηρεάσουν τις γενικότερες πολιτικές εξελίξεις, και κατά συνέπεια το χρόνο προσφυγής στις κάλπες: Το θέμα των μεταρρυθμίσεων στην Παιδεία γενικότερα, η πώληση του ΟΤΕ και η σύγκρουση για τα λιμάνια. Και τα τρία αυτά θέματα όχι μόνον προκαλούν έντονες αναταράξεις στην πολιτική σκηνή, αλλά είναι καθοριστικά για τις πολιτικές εξελίξεις, για τον επιπλέον λόγο ότι η κυβέρνηση δεν φαίνεται να έχει σε κανένα απ' αυτά το πλεονέκτημα. Το θέμα της Παιδείας επηρεάζεται καθοριστικά από τις αντιδράσεις της πανεπιστημιακής κοινότητας, η πώληση του ΟΤΕ εξαρτάται και από τα

συνδικάτα και από την αγορά, και στα λιμάνια το πάνω χέρι έχουν πάλι τα συνδικάτα.

Πώς θα τα αντιμετωπίσει η κυβέρνηση; Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, ο Κώστας Καραμανλής δεν κρύβει κάποιον άσσο στο μανίκι του που θα του επιτρέψει να καθορίσει την έκβαση των αναμετρήσεων στα τρία αυτά καυτά θέματα της επικαιρότητας. Και μάλλον ούτε φαίνεται να τον νοιάζει που δεν έχει, επειδή στη χειρότερη περίπτωση θα προσφύγει στην κάλπη έχοντας κατακτήσει ήδη τη σημαία των μεταρρυθμίσεων. Και τότε «όποιος θα λέει όχι στην κυβέρνηση, θα λέει όχι και στις μεταρρυθμίσεις», λένε κομματικά στελέχη.

Ωστόσο, η φαινομενική στάση αναμονής του πρωθυπουργού και η γενικότερη κυβερνητική παραλυσία δίνει τη δυνατότητα στους ζηλωτές της εξουσίας του να καλλιεργούν από τώρα κλίμα δυσπιστίας εναντίον του, προσβλέποντας κυρίως στα προβλήματα αυτοδυναμίας που ενδεχομένως θα δημιουργήσει ο ισχύων εκλογικός νόμος (βλ. προηγούμενα τεύχη του Αντί). Για παράδειγμα, παραμονές Χριστουγέννων στενός συνεργάτης της Γιάννας Αγγελοπούλου αμφισβήτησε δημοσίως τον πρωθυπουργό, αποδίδοντάς του τον διόλου τιμητικό χαρακτηρισμό της «στάσης της ευπρεπούς αδράνειας» και προειδοποιώντας ότι «συχνά, βλέπουμε πολλούς να τις κερδίζουν το βράδυ της Κυριακής και να τις χάνουν το πρωί της Δευτέρας». Αυτό ερμηνεύθηκε από πολλούς ως προαναγγελία της αλλαγής στάσης την επομένη των εκλογών απέναντι στον Καραμανλή από την πλευρά της κυρίας Αγγελο-

πούλου, οι πολιτικές φιλοδοξίες της οποίας δεν είναι κρυφές.

Στην «ευπρεπή αδράνεια» του Κ. Καραμανλή προσβλέπει προφανώς και η Ντόρα Μπακογιάννη, η οποία, αν πιστέψει κανείς στενούς συνεργάτες της, έχει αποκτήσει ήδη το «δακτυλίδι της διαδοχής». Σύμφωνα με τους ίδιους, και χάρη στις πολύ καλές σχέσεις της (προσωπικές και πολιτικές) με τα εκδοτικά συγκροτήματα, το νέο οικονομικοεπιχειρηματικό «καρτέλ εξουσίας» και τον ξένο παράγοντα, ο δρόμος της κυρίας Μπακογιάννη προς την ηγεσία της ΝΔ είναι προδιαγεγραμμένος και σχετικά άνετος: Ο κ. Καραμανλής, στηριζόμενος από όλες τις δυνάμεις της Κεντροδεξιάς, κερδίζει τις επερχόμενες εκλογές και μια δεύτερη τετραετία. Σε τρία χρόνια μετά την επανεκλογή του, και πριν από την τρίτη εκλογική αναμέτρηση, παραιτείται από πρωθυπουργός και αρχηγός της ΝΔ και έτσι ανοίγει το δρόμο της διαδοχής του από τη Ντόρα.

Αυτά τα σενάρια έρχονται βεβαίως σε αντίθεση με την εικόνα караμανλικής παντοδυναμίας που καλλιεργούν οι δημοσκοπήσεις, αλλά όποιος δεν έχει χάσει την επαφή του με την πραγματικότητα γνωρίζει ότι τα πράγματα δεν είναι αυτά που δείχνουν. Η Ελλάδα αλλάζει. Το νέο οικονομικοεπιχειρηματικό «καρτέλ εξουσίας», τα νέα τζάκια της οικονομικής και επιχειρηματικής ζωής, διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις, στη θέση της αλήστου μνήμης «διαπλοκής» που καθόρισε την προεκλογική εκστρατεία της ΝΔ. Ο Τεγόπουλος αποχώρησε, ο Λαμπράκης δεν είναι πια αυτός που ήταν, ο Μπόμπολας έχει αποδυναμωθεί και ο Βαρδινογιάννης με τον Κόκκαλη, αν δεν τα έχουν βρει, δεν κυνηγάνε πλέον ο ένας τον άλλο με το ντουφέκι. Η Ελλάδα γίνεται μια χώρα όπου τα «παλαιά τζάκια» είναι υποχρεωμένα να συνυπάρξουν με τα «νέα τζάκια», με όλους αυτούς τους εφοπλιστές του Σίτυ και τους νέους μεγαλοεπιχειρηματίες της προηγούμενης δεκαετίας που μετέφεραν την έδρα τους από το Λονδίνο και τη Νέα Υόρκη στην Ελλάδα. Με τους Λάτσηδες, τους Αγγελοπουλαίους, και τον Αλογοσκούφη ως νέο τσάρο της οικο-

νομίας να αυξάνει δραματικά τα μερίδιά τους.

Παράλληλα, η Ελλάδα αναδεικνύεται σε «βάση» πολυεθνικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων προς Βορρά (Ρωσία), μέσω της Βαλκανικής, και προς Ανατολάς (Τουρκία, Μέση Ανατολή κλπ), μέσω της Μεσογείου. Τεράστια οικονομικά εγχειρήματα βρίσκονται εν εξελίξει, και αυτό που ζητούν κυρίως οι επιχειρηματικοί κύκλοι που ηγούνται σε αυτά είναι να υπάρχει σταθερότητα και έλλειψη αιφνιδιασμών και ανατροπών στις στρατηγικές επιλογές της πολιτικής εξουσίας. Αυτό εξηγεί την γενικότερη στρατηγική εμμονή του Κ. Καραμανλή στις μεταρρυθμίσεις και τις ιδιωτικοποιήσεις, αλλά και την ήπια διαχείριση της εξουσίας, με την αποφυγή αιφνιδιασμών.

Όμως, το πρόβλημα στην Ελλάδα είναι ότι δεν λειτουργεί ούτε το κράτος, ούτε οι νόμοι της αγοράς, με αποτέλεσμα όλοι οι επιχειρηματικοί κλάδοι να μετατρέπονται σε ολιγοπώλια και να σχηματίζουν καρτέλ. Καρτέλ του γάλακτος, καρτέλ τραπεζών, καρτέλ σούπερ μάρκετ κ.ο.κ. Διάφορα «καρτέλ εξουσίας», τελικά, που επιβάλλουν τις δικές τους ρυθμίσεις στην αγορά, με τις γνωστές συνέπειες στην ακρίβεια και την ανεργία. Τις περισσότερες φορές αυτά τα καρτέλ είναι ανταγωνιστικά μεταξύ τους, όπως αποδεικνύει το πρόσφατο σκάνδαλο στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, αλλά και άλλες πολιτικοεπιχειρηματικές συγκρούσεις, οι οποίες δεν έχουν εκδηλωθεί ακόμα φανερά, αλλά θα ξεσπάσουν αργά ή γρήγορα. Από την άλλη πλευρά, το κράτος δεν μπορεί να ανταποκριθεί πλέον στις ανάγκες που δημιουργεί η νέα οικονομική πραγματικότητα. Οι μεταρρυθμίσεις και οι ιδιωτικοποιήσεις το αποδιορθώνουν και καθιστούν επιτακτική την ανάγκη του εκσυγχρονισμού του, της επανίδρυσής του. Αυτό όμως δεν το έχει επιτύχει η κυβέρνηση Καραμανλή, και είναι δύσκολο να το εγγυηθεί και στο μέλλον, αν κρίνουμε από τις εσωκομματικές συγκρούσεις που προκαλούν οι ιδιωτικοποιήσεις.

Φυσικά ούτε το σημερινό ΠΑΣΟΚ μπορεί να εγγυηθεί τον εκσυγχρονισμό του κράτους. Και η ΝΔ και το ΠΑ-

ΣΟΚ είναι κόμματα που δημιουργήθηκαν στη μεταπολίτευση και σήμερα έχουν παρακμάσει, επειδή η δύναμη συσπείρωσής τους στηρίζεται αποκλειστικά στην εκμετάλλευση του δημόσιου τομέα, πράγμα που έρχεται σε αντίθεση με τις σημερινές οικονομικές και επιχειρηματικές απαιτήσεις. Τελικά οι κ. Καραμανλής και Παπανδρέου ηγούνται ενός παρακμασμένου πολιτικού συστήματος, που δεν μπορεί να εγγυηθεί τα συμφέροντα της νέας οικονομικής εξουσίας.

Αυτό είναι σήμερα το κυρίαρχο πολιτικό ζήτημα, και συνεπώς το ερώτημα δεν είναι «πότε θα γίνουν εκλογές», αλλά «τι θα γίνει από τη Δευτέρα των εκλογών». Δεν προβάλλονται ακόμα ανοικτά, αλλά ιδέες και «προβληματισμοί» κυκλοφορούν πολλοί. Από την παράλληλη διαδοχή των Καραμανλή – Παπανδρέου από το «δίδυμο» Ντόρα – Βενιζέλος αντιστοίχως, και τις ισχυρές επιχειρηματικές διασυνδέσεις τους ως τριτεγγύηση της πολιτικής σταθερότητας, μέχρι μια δραστική αλλαγή του σημερινού πολιτικού σκηνικού, με τρία ισχυρά κόμματα αυτή τη φορά: ένα φιλελεύθερο (μετεξέλιξη της ΝΔ), ένα σοσιαλδημοκρατικό (μετεξέλιξη του ΠΑΣΟΚ) και ένα αριστερό (μετεξέλιξη του ΚΚΕ και του ΣΥΝ). Με τα εκδοτικά συγκροτήματα στα χέρια του νέου καρτέλ εξουσίας, θα καθορισθούν και οι νέοι παίκτες και παίκτριες που θα εγγυηθούν την υπέρβαση των παραδοσιακών αγκυλώσεων της ελληνικής πολιτικής και κοινωνικής πραγματικότητας και θα εγγυηθούν την πολιτική σταθερότητα προς όφελος των επικυρίαρχων.

Κύριος αντίπαλος στη σχεδιαζόμενη ανατροπή του σημερινού πολιτικού σκηνικού είναι φυσικά ο Κώστας Καραμανλής, ο οποίος κάθε άλλο παρά αποδέχεται να του τεθούν εκβιαστικά χρονοδιαγράμματα και ορισμός διαδόχων. Ο κυριότερος σύμμαχός του είναι ο Γιώργος Παπανδρέου, γεγονός που εξηγεί επίσης όχι μόνο την προσέγγιση θέσεων που περιγράφεται στην αρχή αυτού του άρθρου αλλά και την «περίεργη» και αμφισβητούμενη από πολλούς τακτική «αλληλοϋποστήριξης» που ακολουθούν. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα, δηλαδή, και για τους δύο.

Εκλογές για την παιδεία ή εκλογές χάριν παιδιάς;

του Γιάννη Ανδρουλιδάκη

Τον Απρίλη του 2000, ο Κώστας Καραμανλής είχε την ευκαιρία –όχι με το αζημίωτο– να έρθει αντιμέτωπος με μια αρκετά άκαμπτη πραγματικότητα που διέπει τους πολιτικούς συσχετισμούς στην Ελλάδα: ένα ποσοστό 54-55% του εκλογικού σώματος δεν ψηφίζει ποτέ και για κανέναν λόγο Νέα Δημοκρατία. Κατά συνέπεια, οι πιθανότητες του παραδοσιακού δεξιού κόμματος να κερδίσει εκλογές στην Ελλάδα δεν εξαρτώνται μονάχα από την επιτυχία του στην προσπάθεια εξάντλησης της επιρροής του στο εκλογικό σώμα (ενδεχόμενο εξαιρετικά δύσκολο έτσι κι αλλιώς), αλλά επίσης και από την έκταση του διασκορπισμού των υπόλοιπων ψήφων. Πιο συγκεκριμένα, για να κυβερνήσει η ΝΔ πρέπει το ΠΑΣΟΚ να βρίσκεται κάτω από το 80% στην «κεντροαριστερή» κάλπη. Κι αυτό γιατί, με γνώμονα τα αποτελέσματα των 5 τελευταίων εκλογικών αναμετρήσεων (στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι εξαιρετικά ευνοϊκές για τη ΝΔ εκλογές του 1990), το άθροισμα της «κεντροδεξιάς» ψήφου (ΝΔ, ΠΟΛΑΝ, ΛΑΟΣ, ΔΗΑΝΑ) υπολείπεται σε μέσο όρο κατά 9 μονάδες της αντίστοιχης «κεντροαριστερής» (ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΣΥΝ, ΔΗΚΚΙ). Η ψαλίδα αυτή, μάλιστα, έφτασε και τις 16,5 μονάδες το 1996.

Τα στοιχεία αυτά, που φαινομενικά είναι χρήσιμα μόνο στους εκλογολόγους, ο Καραμανλής είναι ο πρώτος πολιτικός της Δεξιάς που επιχείρησε να τα αξιοποιήσει πολιτικά, και μάλιστα με εξόχως ευφυή τρόπο. Κατανόησε, δηλαδή, ότι αυτό που χρειάζεται η Νέα Δημοκρατία είναι μια ενίσχυση της Αριστεράς, όχι με όρους πολιτικής ποιό-

τητας (κάτι τέτοιο θα μετέστρεφε όλο το χάρτη προς τα αριστερά και θα δημιουργούσε άλλα προβλήματα στη ΝΔ), αλλά με όρους εκλογικής συσπείρωσης. Χρειάζεται δηλαδή μια Αριστερά που δεν θα φυλλορροεί προς το ΠΑΣΟΚ και ταυτόχρονα θα εισπράττει λελογισμένα από τη φθορά του (τόσο ώστε αυτή η κίνηση να μην μετατραπεί σε κοινωνικό ρεύμα). Μια σειρά από δραστηριότητες του προέδρου της ΝΔ προσανατολίζονταν αυτά τα χρόνια ακριβώς στο «μπετονάρισμα» της βάσης της Αριστεράς. Για παράδειγμα, οι συνεχείς εμφανίσεις του Καραμανλή στα ξερονήσια, τις εκδηλώσεις για τον Εμφύλιο και τις τελετές φόρου τιμής στον Χαρίλαο Φλωράκη διόλου απευθύνονταν στον «μεσαίο χώρο», όπως κατά κόρον γράφεται. Άλλωστε, ο «μεσαίος χώρος» ελάχιστα φημίζεται για την αγάπη που τρέφει προς τον αγώνα του ΕΑΜ – ΕΛΛΑΣ και τους καπεταναί-

ους του. Το μήνυμα απευθυνόταν στον κόσμο της Αριστεράς, και του επισήμαινε ότι δεν έχει κανένα λόγο να ψηφίζει ΠΑΣΟΚ, μπορεί μια χαρά να ψηφίζει και ΚΚΕ και ΣΥΝ, γιατί ξερονήσια δεν πρόκειται να ξανανοίξουν.

ΝΑ ΣΥΡΕΙ ΤΟ ΠΑΣΟΚ

Η σημειολογία αυτή, ωστόσο, είναι πιο δύσκολο να αποδώσει σε περιόδους που η ΝΔ βρίσκεται στην κυβέρνηση, και άρα αυτό που αντίστοιχα την απασχολεί είναι να εμποδίσει την έκφραση της δυσaréσκειας μέσω της ψήφου στο ΠΑΣΟΚ. Σε αυτήν την περίπτωση, ο τρόπος για να δημιουργηθεί ένα ανάχωμα μεταξύ των ψηφοφόρων της Αριστεράς και του ΠΑΣΟΚ είναι η, με κάθε ευκαιρία, ανάδειξη των ουσιαστικών διαφορών των δύο χώρων, ουσιαστικά δηλαδή το σύρσιμο του ΠΑΣΟΚ πίσω από την πολιτική του. Μια προσπάθεια που καθίσταται μεν δυσκολό-

τερη από την αφέλεια με την οποία ο ΣΥΝ καταλήγει να συμπορεύεται κοινοβουλευτικά με το ΠΑΣΟΚ, αλλά διευκολύνεται από το γεγονός ότι ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν είναι δα και διάσημος για την ιδιαίτερη ευφυΐα του.

Η υπόθεση της αναθεώρησης του Άρθρου 16 του συντάγματος αποτελεί υπό αυτή την έννοια βούτυρο στο ψωμί του Καραμανλή. Ο πρωθυπουργός ανακινεί ένα θέμα το οποίο αποτελεί το πιο κλασικό *casus belli* για την αριστερά, το φοιτητικό κίνημα και την εκπαιδευτική κοινότητα, έχοντας από πριν γνώση της συναίνεσης του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Έχει λοιπόν τη χρυσή ευκαιρία να χτυπήσει δυο τρυγόνια με έναν σμπάρο: να επιβάλει και να εφαρμόσει μια δεξιά πολιτική χωρίς κόστος, το οποίο θα μεταθέσει αντίθετα στον βασικό του αντίπαλο, το ΠΑΣΟΚ. Διότι είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι η φθορά από την όποια αντιδημοτικότητα της αναθεώρησης του Άρθρου 16 πιο εύκολα θα εκφρασθεί με μετακίνηση ψηφοφόρων από το ΠΑΣΟΚ προς την Αριστερά, παρά από τη ΝΔ προς την Αριστερά (με δεδομένο ότι η κοινότητα της θέσης του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ αποκλείει μετακινήσεις μεταξύ των δύο για αυτό το θέμα).

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ '98

Αν μάλιστα ο Κώστας Καραμανλής θέλει να εμπνευστεί από το πρόσφατο παρελθόν σχετικά με τον τρόπο με τον οποίον δύνανται να πολιτευθεί απέναντι στην εκπαιδευτική κοινότητα, μπορεί να ανατρέξει στο εγγύτατο κυβερνητικό παρελθόν του ΠΑΣΟΚ. Δεν έχουν περάσει ούτε 10 χρόνια από τις περίφημες πρώτες εξετάσεις του ΑΣΕΠ. Τότε οι εκπαιδευτικοί συγκρούονταν επί μία εβδομάδα προς υπεράσπιση ενός θεσμού εξίσου απαξιωμένου με το σημερινό κρατικό πανεπιστήμιο: την επετηρίδα. Η κυβέρνηση Σημίτη τους αντιμετώπισε θατσερικά: αγνόησε παντελώς οποιαδήποτε διαμαρτυρία τους και τους τάραξε και στο ξύλο. Το αποτέλεσμα ήταν να πείσει και τους πιο δύσπιστους για τη δεξιά στροφή του, να κατακτήσει την πολιτική ηγεμονία στο κέντρο του πολιτικού συστήματος εξουδετερώνοντας την κοινωνική

αριστερά και τελικά να νικήσει τη Νέα Δημοκρατία στο γήπεδό της. Η Νέα Δημοκρατία μπορεί να ελπίζει σε κάτι ακόμα: στο ινάτι της βάσης της Αριστεράς. Η οποία μπορεί να «συγχωρεί» το ΠΑΣΟΚ όταν την δέρνει ως κυβέρνηση, αλλά όχι και όταν ευλογεί το ξύλο ως αντιπολίτευση.

Για όλα αυτά, η περίοδος που θα ακολουθήσει την πιθανότατη επερχόμενη νέα κρίση στην παιδεία μοιάζει ιδανική για την προκήρυξη εκλογών. Και η κρίση στην παιδεία ιδανικός λόγος. Η Νέα Δημοκρατία θα ζητήσει την επανεκλογή της για να νομιμοποιηθεί η μεταρρύθμιση και το ΠΑΣΟΚ θα κληθεί να εξηγήσει γιατί η μεταρρύθμιση πρέπει να γίνει, αλλά η Νέα Δημοκρατία να καταψηφισθεί. Δύσκολο, και μάλιστα με την Αριστερά να προέρχεται από κινητοποιήσεις και να μοιάζει έτοιμη να ξεπεράσει και πάλι μετά από πολλά χρόνια το 10%, έχοντας κατορθώσει να ανανεώσει το δυναμικό της. Δεν αρκούν όλα αυτά για να πάμε σε εκλογική αναμέτρηση τον Μάη ή τον Ιούνη; Για χάρη της παιδείας, ή έστω «χάριν παιδιάς».

ΤΑ ΡΙΣΚΑ

Οπωσδήποτε δεν υπάρχει πολιτική επιλογή χωρίς ρίσκο. Στην προκειμένη περίπτωση, αυτό που διακινδυνεύει η Νέα Δημοκρατία είναι μια ολική ανάφλεξη στον χώρο της Παιδείας, που θα καταλήξει να φύγει από τον έλεγχό της και να την βγάλει έξω από τους υπολογισμούς της. Πόσο πιθανό είναι όμως αυτό; Κάποια από τα μέτωπα στην εκπαίδευση είναι αυτή τη στιγμή όχι απλώς κλειστά, αλλά κλειδωμένα. Οι δάσκαλοι, για παράδειγμα, είναι αν-

θρωπίνως αδύνατο να απεργήσουν ξανά μέσα σε αυτόν το χρόνο. Οι καθηγητές επέδειξαν μάλλον χλωμή κινηματική εγρήγορση τον Οκτώβρη. Και οι μαθητές έχουν κάνει ήδη έναν ανεπιτυχή γύρο καταλήψεων εφέτος.

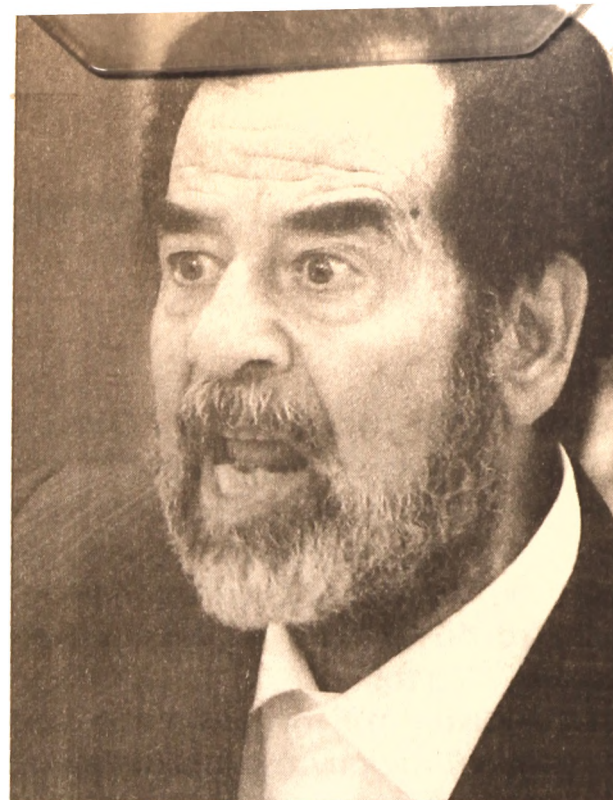
Αλλά κι αν υποθέσουμε ότι το κίνημα στην Παιδεία πάρει μεγάλες διαστάσεις, πόσες πιθανότητες έχει να επωφεληθεί το ΠΑΣΟΚ με τη σημερινή του στάση, η οποία μοιάζει με αυτή εκκρεμούς που κοντεύει να κοπεί από πάνω; Οι πρώτες φοιτητικές γενικές συνελεύσεις ανέδειξαν πεντακάθαρα την εντελώς άχαρη θέση του. Σε έναν από τους μεγαλύτερους φοιτητικούς συλλόγους της χώρας, αυτόν του Παντείου, στην πρώτη γενική συνέλευση με θέμα το Άρθρο 16, το μπλοκ της κατάληψης (ΚΝΕ, ΣΥΝ, αριστεριστές, αναρχικοί) συγκέντρωσε 413 ψήφους, η ΔΑΠ 375 και η ΠΑΣΠ... 30. Και είναι βέβαια προφανές ότι στη Ρηγίλλης δεν τρομάζουν στο ενδεχόμενο να χάσουν βουλευτικές εκλογές ούτε από τους αριστεριστές ούτε από τους αναρχικούς.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Μένει ένα τελευταίο ερώτημα. Γιατί παρά όλα τα παραπάνω ο Γιωργάκης Παπανδρέου επιλέγει να κάνει ουσιαστικά προεκλογικό αγώνα συμπορευόμενος με την κυβέρνηση και συγκρουόμενος με την Αριστερά και τη βάση της; Μια πλήρη απάντηση μπορεί να μας δώσει μόνο η επιστήμη. Μια πρώτη σκέψη, ωστόσο, είναι ότι ίσως προετοιμάζει το μέλλον. Μετά την ήττα του στις τέταρτες συνεχόμενες εκλογές, θα δικαιούται να ανοίξει ιδιωτικό ΤΕΙ Ανθοκομίας.

Ο Μπους στέλνει στρατό, αλλά το Ιράκ διαλύεται

Η αιφνίδια εκτέλεση του Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ, πριν ακόμα ολοκληρωθεί η διαδικασία για το σύνολο των κατηγοριών που τον βάραιναν, αλλά και η απάνθρωπη παρουσίασή της από τα μέσα ενημέρωσης, δεν χαρακτηρίστηκαν τυχαία ή άδικα ως τραγικό πολιτικό λάθος του προέδρου Τζορτζ Μπους. Άλλωστε, ο τρόπος που «στήθηκε» η παρωδία δίκης που τον καταδίκασε, με τις διώξεις και ακόμα τις δολοφονίες συνηγόρων υπεράσπισης, προϋδέαζε για το αποτέλεσμα. Το θέμα είναι, όμως, ότι η εκτέλεση άνοιξε τον «ασκό του Αιόλου», εντείνοντας το κλίμα του εμφύλιου πολέμου που ήδη βρισκόταν σε εξέλιξη και ο οποίος καθιστά πλέον αναπόφευκτο τον πλήρη διαμελισμό του Ιράκ.

Την ώρα που γράφονταν αυτές οι σειρές, η παγκόσμια κοινότητα περίμενε από τον πρόεδρο Μπους να ανακοινώσει τη νέα στρατηγική που θα εφαρμόσει στο θέμα του Ιράκ. Μια στρατηγική, η οποία, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, θα στηρίζεται στην αποστολή και νέων ισχυρών αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων (γίνεται λόγος για 20.000), με στόχο, όπως υπολογίζεται, να θέσουν υπό έλεγχο την κατάσταση και να προετοιμάσουν το έδαφος για την πλήρη ανάληψη των θεμάτων ασφάλειας από τον ιρακινό στρατό.

Σύμφωνα με όλους τους αναλυτές, ωστόσο, η εξαγγελία αυτή του Μπους, σε συνδυασμό με τις αλλαγές που έχει ήδη πραγματοποιήσει ή πρόκειται να πραγματοποιήσει στο επόμενο διάστημα, τόσο στο υπουργείο Άμυνας όσο και στους διοικητές των στρατιωτικών δυνάμεων στο Ιράκ, δείχνει ακριβώς ότι πρόκειται για μια τελευταία απεγνωσμένη προσπάθεια του αμερικανού προέδρου να σώσει ό,τι είναι δυνατό να σωθεί, κυρίως από το γόητρο το δικό του και της κυβέρνησής του.

Ήδη, οι αλλαγές που επέφερε σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο δείχνουν ξεκάθαρα ότι αντιλαμβάνεται

πως το εγχείρημα της εισβολής στο Ιράκ έχει στεφθεί με πλήρη αποτυχία, προκαλώντας πολύ περισσότερα προβλήματα –όχι μόνο στην περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο– από όσα υπήρχαν κατά τη διακυβέρνηση της χώρας από τον Σαντάμ.

Από την άλλη πλευρά, η τρομοκρατία, βασικό επιχείρημα της σταυροφορίας του Μπους, αλλά και άλλοθι για τη μέχρι τώρα στάση του στο θέμα του Ιράκ, έχει αναπτυχθεί περισσότερο, διαθέτοντας πλέον πολύ πιο σύγχρονα μέσα και τρόπους οργάνωσης χτυπημάτων σε όλο τον κόσμο.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση, παρά τις φωνές διαμαρτυρίας και τις παραινέσεις για τερματισμό –το συντομότερο δυνατό– της κατοχής του Ιράκ και με έντονες τις εντυπώσεις από το ρεκόρ των πάνω από 3.000 νεκρών και πολλαπλάσιων τραυματιών που μετρούν οι Αμερικανοί, ο πρόεδρος Μπους επιμένει στην κατάστροψη σχεδίων για την αντιμετώπιση του προβλήματος με περισσότερη στρατιωτική ισχύ. Έτσι, παραμερίζει αυτό που και ο ίδιος έχει ομολογήσει, ότι δηλαδή η ιστορία του Ιράκ έχει πολλές ομοιότητες με την ήττα που υπέστησαν οι ΗΠΑ

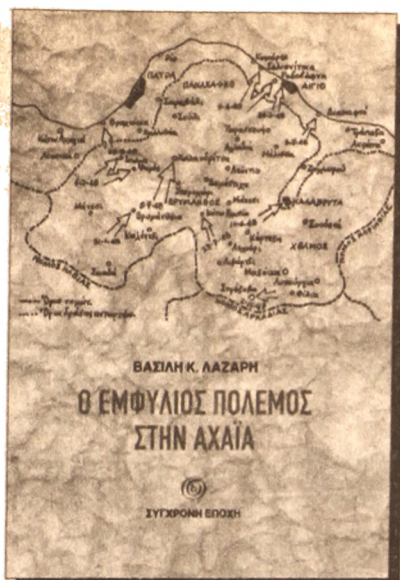
στο Βιετνάμ πριν από 35 χρόνια, προτιμώντας να δαιμονοποιεί τους τρομοκράτες της Αλ Κάιντα, μια βολική δικαιολογία που χρησιμοποιείται και τις ημέρες αυτές στη βάρβαρη επίθεση του αμερικανικού στρατού εναντίον μουσουλμάνων στη... Σομαλία.

Με τη «νέα στρατηγική» του, πάντως, οι αναλυτές επιμένουν ότι το μόνο στο οποίο μπορεί να ελπίζει ο Μπους είναι η επίτευξη ενός περιορισμένου ελέγχου στην πρωτεύουσα Βαγδάτη και ίσως σε ορισμένες περιοχές, στις οποίες θα έχει την υποστήριξη ομάδων πολιτοφυλακής Κούρδων ή σιιτών.

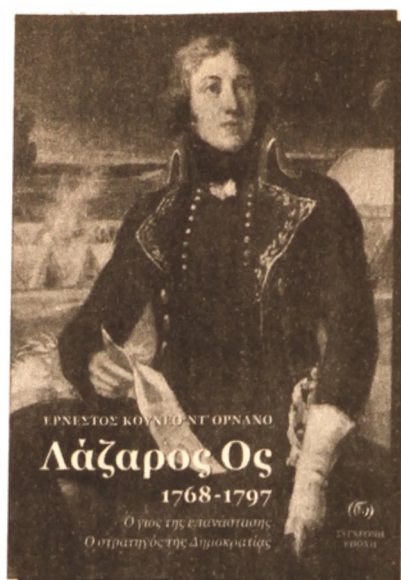
Πέρα από εκεί, στόχος των Αμερικανών φαίνεται να είναι η προετοιμασία του εδάφους για την πλήρη ανάληψη της ευθύνης της ασφάλειας της χώρας από τον ιρακινό στρατό, ίσως και μέσα στο 2007. Θεωρείται βέβαιο, ωστόσο, ότι κάτι τέτοιο θα καταστεί αδύνατο, με δεδομένα τα σχέδια των Κούρδων στο Βορρά και των σιιτών στο Νότο για τη δημιουργία ανεξάρτητων κρατικών οντοτήτων, τις οποίες τελικά εκείνο που θα προσπαθήσουν οι δυνάμεις κατοχής θα είναι να τις εντάξουν σε μια ομοσπονδία, μαζί με τη φτωχή περιοχή του κεντρικού Ιράκ, όπου ζουν κατά κύριο λόγο οι σουνίτες.

Το κακό σ' αυτή την εξέλιξη είναι ότι ενδιαφέρον για τις περιοχές αυτές δείχνουν αντίστοιχα και ορισμένες χώρες της περιοχής, όπως το Ιράν, η Σαουδική Αραβία, η Συρία, η Τουρκία αλλά και το Ισραήλ. Πράγμα που σημαίνει ότι, στην περίπτωση παράτασης των ένοπλων συγκρούσεων στο Ιράκ ή σε μια προσπάθεια κάποια από τις τρεις περιοχές να τεθεί υπό τον έλεγχο κάποιας άλλης, είναι δυνατό να προκληθεί γενικότερη ανάφλεξη στην ευρύτερη περιοχή, με απρόβλεπτες συνέπειες.

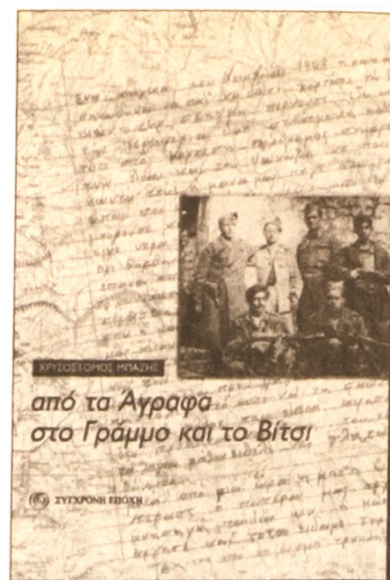
Τ.Κ.Δ.

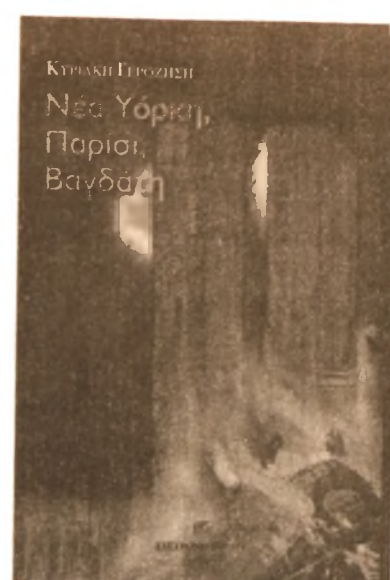
Β. Κ. Λάζαρη
Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ

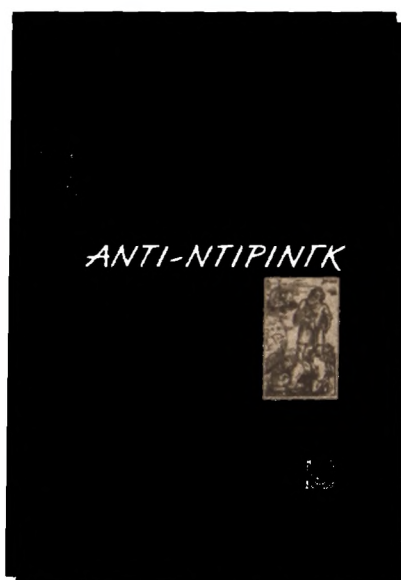
Ε. Κουνέο ντ' Ορνάνο
ΛΑΖΑΡΟΣ ΟΣ
1768-1797

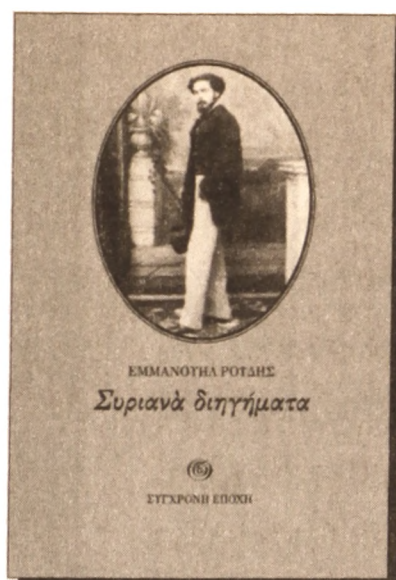
Χρ. Μπαζής
ΑΠΟ ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ
ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΒΙΤΣΙ

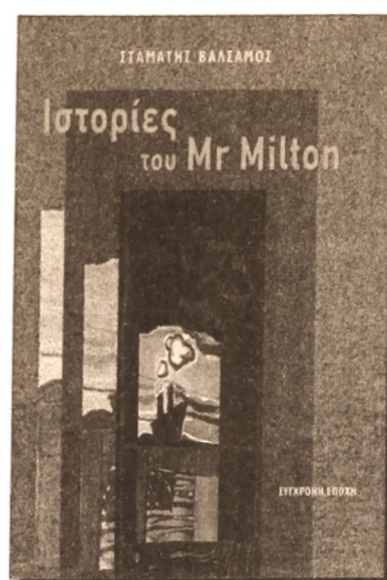
Κ. Γεροζήση
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, ΠΑΡΙΣΙ, ΒΑΓΔΑΤΗ

Φρ. Έγγκελς
ΑΝΤΙ-ΝΤΙΡΙΝΓΚ

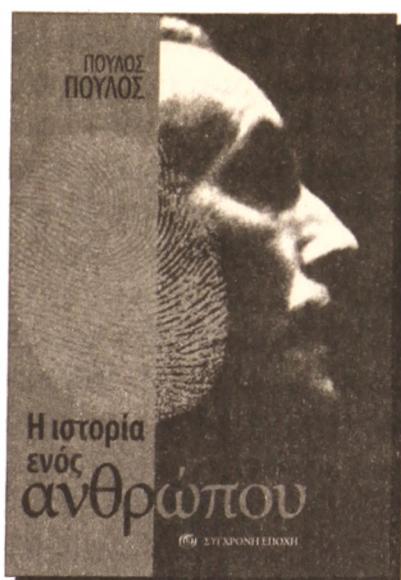
Εμμ. Ροΐδης
ΣΥΡΙΑΝΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

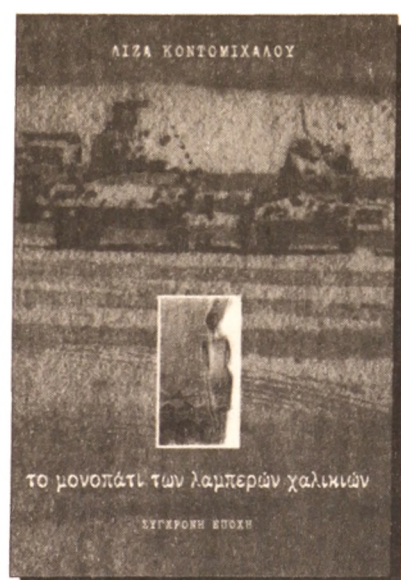
Σ. Βαλασμός
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ Μr MILTON

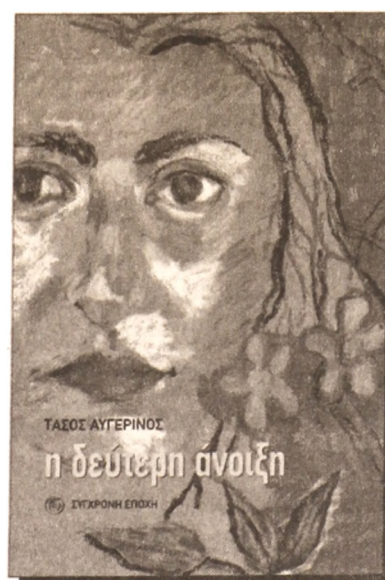
Χρ. Ρουπακιώτης
ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ ΔΥΣΚΟΛΟΥΣ

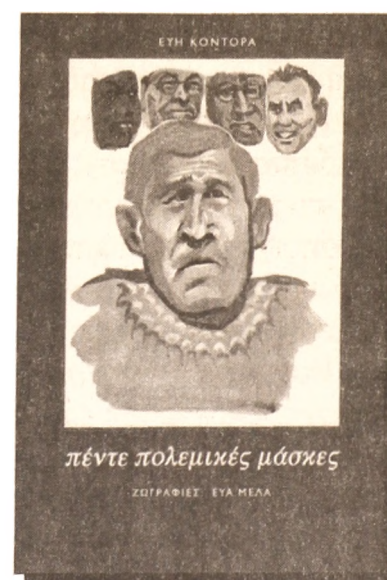
Π. Πούλος
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Λ. Κοντομιχάλου
ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΤΩΝ ΛΑΜΠΕΡΩΝ ΧΑΛΙΚΙΩΝ

Τ. Αυγερινός
Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΟΙΞΗ

Εύη Κοντόρα
ΠΕΝΤΕ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΜΑΣΚΕΣ
Ζωγραφιές: Εύα Μελά

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103320800, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Πλάτωνος 7, Τηλ.: 2310283810.

3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090. 4. Κύπρος, Γαβριήλ Παππάς, Λάρνακα, Τηλ.: 24423617.

Ελληνοτουρκικά – Κύπρος: εναλλακτικοί στόχοι στα προεκλογικά (και άλλα) παιχνίδια των Τούρκων

Η αλλαγή του χρόνου σήμανε για την Τουρκία την έναρξη μιας περιόδου έντονων διεργασιών, τα αποτελέσματα των οποίων, σε ό,τι μας αφορά, πιστεύεται ότι θα επηρεάσουν αναπόφευκτα το Κυπριακό αλλά και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Επίκεντρο των διεργασιών αυτών είναι, βεβαίως, οι προεδρικές και βουλευτικές εκλογές που αναμένεται να διεξαχθούν στη χώρα την ερχόμενη άνοιξη και το φθινόπωρο αντίστοιχα. Κύριος άξονας, όμως, παραμένει η κλιμακούμενη κρίση ανάμεσα στον ισλαμιστή πρωθυπουργό Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και το στρατιωτικοπολιτικό κεμαλικό κατεστημένο. Μια κρίση, η οποία συντελεί και στη συνεχή αύξηση από τη μια του εθνικισμού και από την άλλη του ισλαμικού φονταμενταλισμού (ή και των δυο ταυτόχρονα), σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού.

Γιασάρ Μπουγιούκανιτ.

Ηδη στα μέσα του περασμένου Δεκεμβρίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά από μια μακρά διαδικασία συζητήσεων, αποφάσισε να «παγώσει» 8 από τα 35 κεφάλαια της ενταξιακής διαπραγμάτευσης της Τουρκίας, με σκοπό να την τιμωρήσει για την επίμονη άρνησή της να εφαρμόσει τις δεσμεύσεις που απορρέουν από το πρωτόκολλο τελωνειακής ένωσης σε ό,τι αφορά την Κυπριακή Δημοκρατία. Ταυτόχρονα, όμως, της άφησε ένα περιθώριο τριών ολόκληρων χρόνων για να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της, αφήνοντας να εννοηθεί ότι μετά το διάστημα αυτό η στάση της Ένωσης θα είναι πολύ αυστηρότερη.

Η απόφαση αυτή θεωρήθηκε τότε – και σωστά – ως τήρηση των αναγκαίων ισορροπιών, που ανταποκρινόταν στις έντονες πιέσεις που ασκούσαν διάφορες πλευρές, για διαφορετικούς λόγους η κάθε μια. Πέρα από αυτό όμως, η απόφαση της Ένωσης εξυπηρετούσε και έναν άλλο, σοβαρότατο λόγο: αντανάκλούσε και τους φόβους που υπάρχουν σε κύκλους της ΕΕ από το κλίμα ρευστότητας που επικρατεί στην Τουρκία και το

οποίο, όσο διαρκεί, θεωρείται βέβαιο ότι δεν θα επιτρέπει στην Άγκυρα να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις και τις όποιες δεσμεύσεις της έναντι της Ένωσης.

Είναι φανερό ότι οι φόβοι των Ευρωπαίων δεν εστιάζονται μόνο στις επικείμενες εκλογές της Τουρκίας. Περισσότερο τους φοβίζει το κλίμα αστάθειας που ελλοχεύει στην «κόντρα» ανάμεσα στον ισλαμιστή πρωθυπουργό Ερντογάν και τους σκληρούς κεμαλιστές που βρίσκονται τόσο στο πολιτικό πεδίο όσο και –κυρίως– στην ηγεσία του στρατού με επικεφαλής τον στρατηγό Γιασάρ Μπουγιούκανιτ. Μια «κόντρα» που ως κύριους στόχους έχει να εμποδίσει μια ενδεχόμενη υποψηφιότητα του ίδιου του Ερντογάν, ή κάποιου από το πολιτικό περιβάλλον του, για τη θέση του προέδρου της Δημοκρατίας, αλλά και να περιορίσει την κοινοβουλευτική δύναμη του Κόμματος Δημοκρατίας και Ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο αυτό, δεν είναι τυχαία η συζητούμενη στροφή του σημερινού προέδρου της Δημοκρατίας Αχμέτ Σεζέρ (η θητεία του λήγει τον ερχόμενο Μάιο), ο οποίος προσανατολίζεται προς την ιδέα της δημιουργίας ενός νέου πολιτικού

κόμματος, που θα συγκεντρώνει την αφρόκρεμα των φανατικών οπαδών του κεμαλισμού. Μια εξέλιξη που θα φέρει σε δύσκολη θέση το κυβερνών κόμμα και μπορεί να ψαλιδίσει τα φτερά του Ταγίπ Ερντογάν στις βουλευτικές εκλογές που θα διεξαχθούν το φθινόπωρο.

ΦΟΒΟΙ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

Ωστόσο, οι ευρωπαίοι ηγέτες (και όχι μόνο αυτοί) γνωρίζουν ότι, πίσω από τις «κόντρες» για την εξουσία, η Τουρκία βρίσκεται εμπρός σε σοβαρές εξελίξεις που διαμορφώνονται στη γεωγραφική της περιοχή και οι οποίες, κατά τη γνώμη πολλών τούρκων πολιτικών και στρατιωτικών αξιωματούχων, απειλούν σοβαρά την ακεραιότητα της χώρας. Σημαντικότερη εξέλιξη, μάλιστα, αποτελεί η όλο και περισσότερο συζητούμενη τριχοτόμηση του Ιράκ, με άμεση κατάληξη την δημιουργία ενός κουρδικού κράτους, γεγονός που θα προκαλέσει την ενίσχυση των αποσχιστικών τάσεων και των δικών της Κούρδων, με συνέπεια έναν ενδεχόμενο διαμελισμό και της Τουρκίας.

Προκειμένου να διασκεδάσει τους φόβους αυτούς, ο Ερντογάν προσπαθεί το

τελευταίο διάστημα να δημιουργήσει στενούς δεσμούς με διάφορες χώρες της περιοχής, όπως το Ιράν και η Συρία, αλλά και με άλλες αραβικές χώρες, με στόχο να εργασθούν συλλογικά για την ενότητα του Ιράκ, αλλά και –πράγμα απίθανο κατά τα φαινόμενα– να αποτρέψουν την δημιουργία ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους.

Ταυτόχρονα, με διακρατικές οικονομικές αλλά και στρατιωτικές συμφωνίες με διάφορες χώρες της περιοχής –και κυρίως με τη Ρωσία– προσπαθεί, στο όνομα του οθωμανικού παρελθόντος, να καταστήσει την Τουρκία περιφερειακή υπερδύναμη αλλά και ενεργειακό κόμβο, γεγονός που θα της εξασφαλίσει την άμεση υποστήριξη της Δύσης σε κάθε ενδεχόμενη απειλή σε βάρος της.

Οι φόβοι αυτοί των Τούρκων, όμως, είναι που τροφοδοτούν τη διαμάχη μεταξύ του Ερντογάν και της στρατιωτικής ηγεσίας, η οποία δείχνει ολοφάνερα ότι δεν τον εμπιστεύεται. Γεγονός που φάνηκε από τις αντιδράσεις της σε πρόσφατες πολιτικές επιλογές του πρωθυπουργού σε ζητήματα που άπτονται των θεωρούμενων ως εθνικών θεμάτων της Τουρκίας, ακόμα και σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι στο στόχαστρο των κάθε λογής εθνικιστών, που κινητοποιούνται σε κάθε ευκαιρία καθοδηγούμενοι από πολιτικούς και στρατιωτικούς, βρίσκονται αφενός οι ΗΠΑ, λόγω της πολιτικής τους στο Ιράκ και ιδιαίτερα της άμεσης υποστήριξης που προσφέρουν στους Κούρδους, και αφετέρου η Ευρωπαϊκή Ένωση, για την οποία πιστεύουν ότι υπονομεύει τη χώρα τους.

ΟΙ «ΑΔΥΝΑΜΟΙ ΚΡΙΚΟΙ»

Μέσα στις συνθήκες αυτές, αποκτούν ιδιαίτερη θέση οι ελληνοτουρκικές σχέσεις και βεβαίως το ζήτημα της Κύπρου, οι παραδοσιακά «αδύναμοι κρίκοι» για την τουρκική πολιτική. Ήδη τις ημέρες αυτές η τουρκική Βουλή ασχολήθηκε σε ειδική συνεδρίασή της με τα θέματα της αποκαλούμενης τουρκικής μειονότητας στην Ελλάδα (ίσως σε αντιδιαστολή με την απόφαση του ευρωπαϊκού δικαστηρίου που δικαίωσε μια αγωγή της Μεγάλης του Γένους Σχολής της Κωνσταντινούπολης για τμήμα της ακίνητης περιουσίας της που έχει πάρει με το έτσι θέ-

λω το τουρκικό κράτος).

Στη συνεδρίαση της Βουλής, που έγινε εκτός ημερήσιας διάταξης, τόσο ο υπουργός Εξωτερικών Αμπντουλάχ Γκιουλ, όσο και άλλοι αξιωματούχοι, σε μια διαστρέβλωση της ιστορίας, ζήτησαν να ανγνωρισθεί η ταυτότητα της «τουρκικής μειονότητας» στην Ελλάδα και κάλεσαν την Αθήνα να συμμετάσχει σε διαπραγματεύσεις, για τις οποίες, όπως είπαν, η Άγκυρα είναι ήδη έτοιμη.

Ταυτόχρονα, στην Κύπρο, με άμεση παρέμβαση του τουρκικού στρατού, ματαιώθηκε μια συνάντηση του νέου Αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου με τον μουφτή των Τουρκοκυπρίων, όπως και συνάντηση αντιπροσωπείας του ΑΚΕΛ με αντίστοιχη αντιπροσωπεία του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος στα κατεχόμενα, ενώ επίσης ο στρατός προσπαθεί με κάθε μέσο να εμποδίσει το άνοιγμα του περάσματος της οδού Λήδρας στη Λευκωσία, για την άμεση επικοινωνία Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, πράγμα που ουσιαστικά θέλουν οι πολιτικές ηγεσίες και των δυο πλευρών.

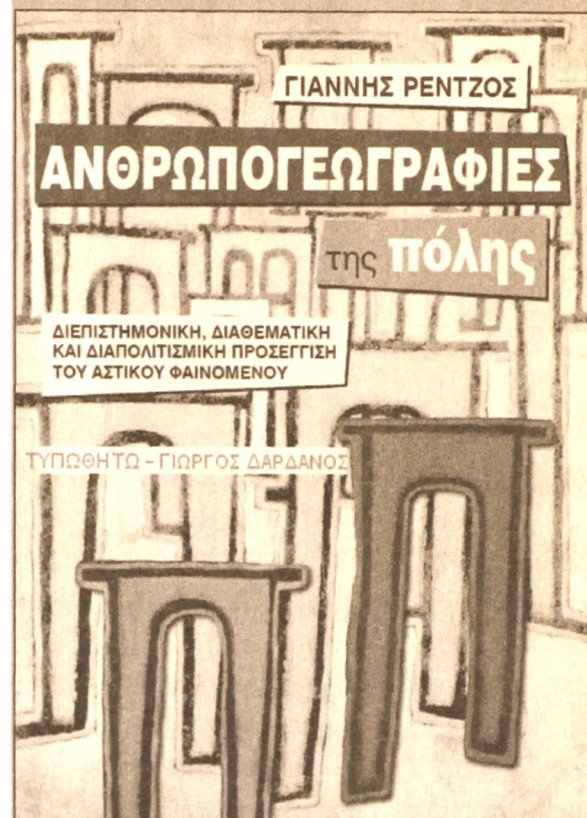
Τα παραπάνω χαρακτηριστικά της παρελκυστικής τακτικής, την οποία ακολουθεί πάντα η τουρκική πλευρά έναντι της ελληνικής, δίνουν και το μέτρο της στάσης που πρόκειται να τηρήσει η Άγκυρα στο επόμενο διάστημα, κατά το οποίο θεωρητικά πρέπει να αρχίσουν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ οι συνομιλίες των δυο κοινοτήτων της Κύπρου, σε τεχνικό επίπεδο, για την επίτευξη μιας προσέγγισης μεταξύ τους, ενώ, από την άλλη, στις Βρυξέλλες θα τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση το θέμα των απευθείας εμπορικών ανταλλαγών μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το ζητούμενο, όμως, είναι αν και στις δυο αυτές εξελίξεις θα υπάρξει κάποια κατάληξη, που θα ανοίγει το δρόμο για τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών για μια αποδεκτή λύση του προβλήματος ή –το πιθανότερο– θα αποτελέσουν τη διελκυστίνδα της διαμάχης ανάμεσα στον Ταγίπ Ερντογάν και τους στρατηγούς του Γενικού Επιτελείου, διατηρώντας έτσι το αδιέξοδο, το οποίο η Άγκυρα θα χρησιμοποιεί προς όφελός της, όπως πάντα.

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΟΣΧΟΝΗΣΙΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΕΝΤΖΟΣ

Ανθρωπογεωγραφίες της πόλης

Στο βιβλίο αυτό επιχειρείται μια σύνθετη θεώρηση του αστικού χώρου μέσα από την κριτική παρουσίαση γνώσεων, ιδεών και αφηγήσεων για την πόλη. Κανείς δεν αγνοεί πως τραγούδια και τραγωδίες, εγκλήματα και τιμωρίες, ποιήματα και δράματα παραπέμπουν σε ονομαστές πόλεις ανθρώπων. Προτείνονται έτσι πολυάριθμα λογοτεχνικά και ποιητικά έργα, πίνακες ζωγραφικής και σχέδια, γελοιογραφίες και κόμικς καθώς και –πολλές– κινηματογραφικές ταινίες όπου αναπαρίστανται σε «φυσικό μέγεθος», μέσα στην πόλη, ζωές ανθρώπων και θάνατοι εμποράκων...

Στόχος του βιβλίου είναι η κατάθεση ενός διαθεματικού υλικού για την πόλη και τη ζωή σ' αυτή. Ο συγγραφέας αποβλέπει ιδιαίτερα σε μια θεμελιωμένη ευαισθητοποίηση του αναγνώστη για την κρίση της ελληνικής πόλης και την καθημερινή βία μέσα σ' αυτή. Το βιβλίο βασίστηκε σε επιτόπιες έρευνες σε πολυάριθμες πόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής ενώ αποτελεί επίσης κείμενο διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου όπου διδάσκει ο συγγραφέας.

Εκδόσεις

τυπωθήτω

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ

Από το προοδευτικό νέο Σύνταγμα στο οικονομικό απαρτχάιντ

της Γιολάντας Ζιάκα*

■ εκινήσαμε στις αρχές Οκτωβρίου για το Κέιπ Τάουν της Νότιας Αφρικής, για να πάρουμε μέρος στη συνάντηση εργασίας μιας ομάδας ατόμων από τις πέντε ηπείρους, που συμμετέχουν στο διεθνές πρόγραμμα της «Χάρτας των ευθυνών του ανθρώπου». Στο πλαίσιο αυτό, η ομάδα είχε επίσης συναντήσεις με σημαντικές προσωπικότητες της πολιτικής και κοινωνικής ζωής, πολιτικούς, ερευνητές και ακτιβιστές.

Η Νοτιοαφρικανική Δημοκρατία είναι γνωστή, στον πολύ κόσμο, για το καθεστώς του απαρτχάιντ και για την παραγωγή χρυσού και διαμαντιών. Οι μαύροι αποτελούν το 80% περίπου του πληθυσμού της χώρας, η οποία έχει και το μεγαλύτερο πληθυσμό κοινοτήτων λευκών, έγχρωμων και Ινδών στην Αφρική.

Από το 1934 και μετά άρχισαν να υιοθετούνται στη χώρα νόμοι που απέβλεπαν στον αυστηρό διαχωρισμό μεταξύ λευκών και μαύρων, επικυρώνοντας την κυριαρχία των λευκών και ιδιαίτερα των Αφρικάνερ, δηλαδή των γερμανο-ολλανδών αποίκων, πάνω στους μαύρους και τους έγχρωμους πολίτες.

Η ρατσιστική πολιτική έγινε σκληρότερη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και θεσμοθετήθηκε από το Εθνικό Κόμμα, το 1948, με την ονομασία «απαρτχάιντ». Ακολούθησε μια μακρά περίοδος σκληρής καταπίεσης αλλά και αντίστασης από διάφορα κινήματα, και ιδιαίτερα από το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο (ANC). Ο αγώνας της μαύρης πλειοψηφίας, στον οποίο συμμετείχαν πολλοί λευκοί και έγχρω-

Η Γιολάντα Ζιάκα είναι οικονομολόγος, Δρ. Περιβαλλοντικής Επικοινωνίας.

Ψηλοί τοίχοι, ηλεκτροφόρα σύρματα και υπηρεσίες security με χρήση όπλων προστατεύουν τις κατοικίες της μέσης και ανώτερης τάξης από τις εξαιρετικά συχνές εκδηλώσεις βίας.

μοι πολίτες, ήταν πολύ συχνά βίαιος.

Οι νόμοι του απαρτχάιντ άρχισαν να ανακαλούνται και να καταργούνται από το ίδιο το Εθνικό Κόμμα, μετά το 1990. Το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο αναγνωρίστηκε και ο ηγέτης του, ο Νέλσον Μαντέλα, απελευθερώθηκε μετά από 27 χρόνια φυλάκισης. Η μεγάλη πλειοψηφία των μαύρων πολιτών δεν είχε δικαίωμα ψήφου μέχρι το 1994, όταν πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες εκλογές με καθολική συμμετοχή, όπου το ANC πέτυχε σαρωτική νίκη και πρόεδρος εκλέχθηκε ο Νέλσον Μαντέλα, ο πρώτος μαύρος πρόεδρος της χώρας.

Η συζήτηση με όλους τους συνομιλητές μας επικεντρώθηκε στο καθεστώς του απαρτχάιντ και στις συνέπειες του, που είναι ορατές έως σήμερα. Για τον Jeremy Cronin, Γενικό Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος της Νότιας Αφρικής και βουλευτή, ο αγώνας για την κατάργηση του απαρτχάιντ πέτυχε γιατί είχε ως υπόβαθρο το δυναμισμό του κοινωνικού κινήματος, τη μακρά παράδοση και την πλούσια εμπειρία των συνδικάτων, την ενεργό στήριξη των θρησκευτικών κοινοτήτων.

Σήμερα, η Νότια Αφρική διαθέτει πλέον μια πλουραλιστική δημοκρατία και

ένα εξαιρετικά προοδευτικό Σύνταγμα. Οι οικονομικές αποδόσεις σε επίπεδο κράτους είναι καλές: ο ρυθμός ανάπτυξης βρίσκεται στο 4%. Όμως η ανεργία ανέρχεται στο 45% (και σύμφωνα με τις επίσημες πηγές στο 26%).

Τυπικά, ο φυλετικός διαχωρισμός δεν υφίσταται από το 1991. Ο διαχωρισμός, όμως, με τη μορφή του κοινωνικού αποκλεισμού, εξακολουθεί να υφίσταται και να επιδεινώνεται και έχει ως βάση του τις οικονομικές ανισότητες. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε όλες τις μεγάλες πόλεις διακρίνονται ακόμη περιοχές λευκών και γκέτο μαύρων κοινοτήτων, καθώς οι μαύροι και οι έγχρωμοι δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν κατοικίες στις γειτονιές των λευκών. Συγχρόνως, η φτώχεια συνεχίζει να αυξάνεται με αλματώδη ρυθμό, τα ποσοστά των ανθρώπων που πάσχουν από AIDS επίσης, υπάρχει πολύ υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού, μεγάλη διαφθορά, οι συμμορίες κυριαρχούν στο σωφρονιστικό σύστημα, η βία, ο εξευτελισμός και η σεξουαλική κακοποίηση αποτελούν συνηθισμένα φαινόμενα.

Στη μετά το απαρτχάιντ εποχή θεσμοθετήθηκε η «Επιτροπή Αλήθειας και Συμφιλίωσης» (Truth and Reconciliation Committee). Στόχος ήταν να διερευνηθούν τα γεγονότα εκείνης της περιόδου και να προωθηθεί η εθνική συμφιλίωση. Οι συζητήσεις που οργανώθηκαν από την Επιτροπή επικεντρώθηκαν σε ατομικά εγκλήματα που είχαν διαπραχθεί και σε ατομικές ιστορίες θυμάτων. Οι μαύροι παρουσίασαν τους εαυτούς τους ως θύματα, οι διώκτες απολογήθηκαν για ατομικά εγκλήματα. Οι Αφρικάνερ παρουσιάστηκαν ως οι μόνοι ένοχοι. Οι Βρετανοί παρουσιάστηκαν ως η οικονομική κινητήρια δύναμη της χώρας, χωρίς να αποδέχονται κανενός είδους ευθύνη.

Έτσι, η συστημική βία και καταπίεση δεν συζητήθηκε και δεν αναλύθηκε ποτέ σε βάθος. Όμως, ήταν οι ίδιες οι οικονομικές δυνάμεις που οδήγησαν – κατά την περίοδο του απαρτχάιντ – στο χάσμα ανάμεσα στον υπερβολικό πλούτο και την εξαιρετική φτώχεια. Ολόκληρες κοινότητες εκδιώχθηκαν με τη βία από τη γη τους και οδηγήθη-

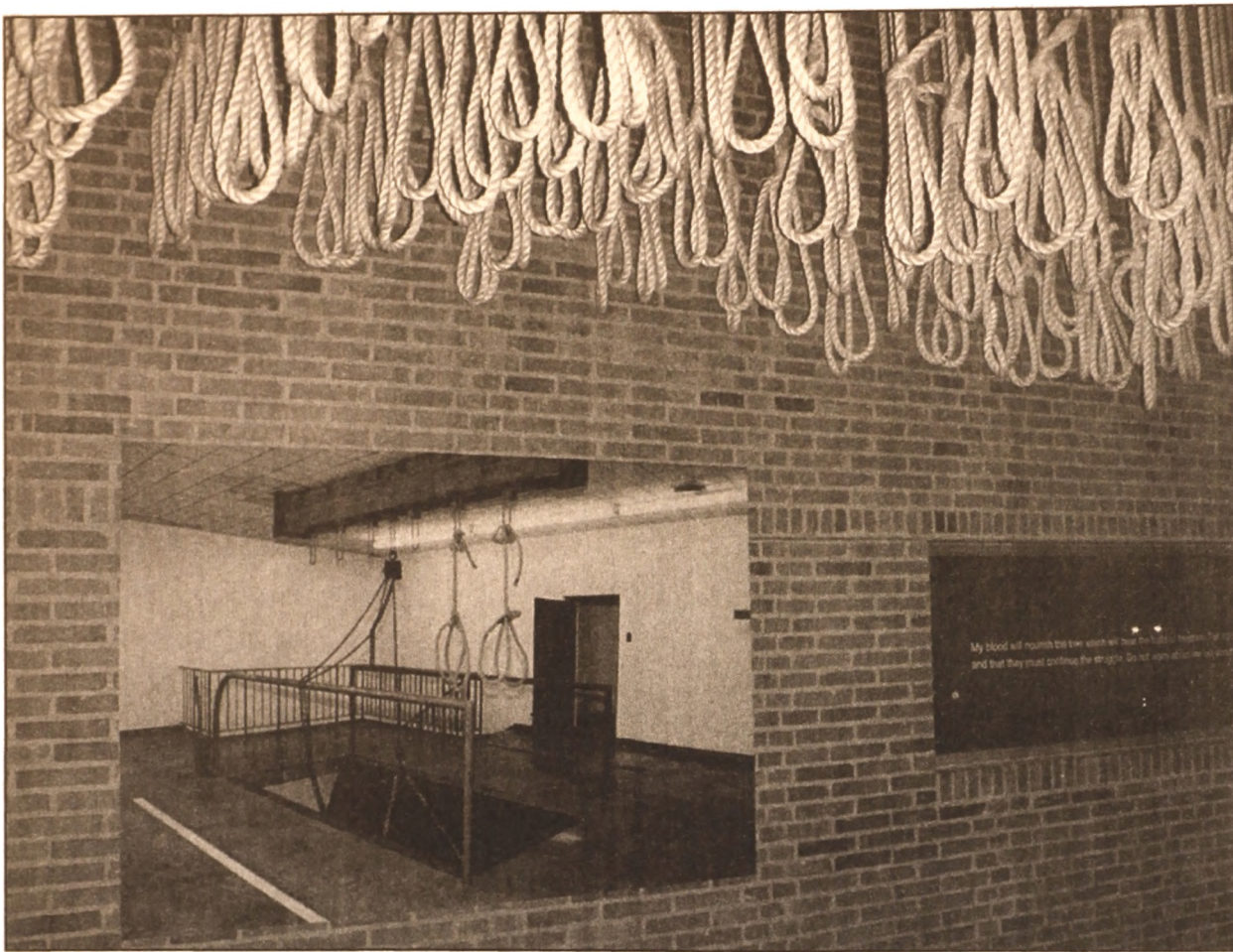
Συζήτηση με τον Jeremy Cronin, Γενικό Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος της Νότιας Αφρικής και βουλευτή.

καν στην εξαθλίωση, για να προχωρήσει η εκμετάλλευση των ορυχείων και της γεωργικής γης. Η βίαιη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων της χώρας ήταν η κινητήρια δύναμη της οικονομικής ανάπτυξης και η βαθύτερη αιτία του καθεστώτος του απαρτχάιντ, που διατηρήθηκε στην εξουσία χρηματοδοτούμενο από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες των λευκών. Ζητήματα όπως αυτό αποσιωπήθηκαν στις συζητήσεις.

Θεωρείται σήμερα ότι η απάντηση στα πολλά προβλήματα της Ν. Αφρικής είναι μια τεχνοκρατική προσέγγιση. Υποτίθεται ότι το κράτος, αφού δημιουργήσει ένα οικονομικό περιβάλλον που θα ενθαρρύνει τις επενδύσεις, θα φορολογήσει και θα αναδιανείμει τον πλούτο. Το κράτος έδωσε δείγματα της καλής του πρόθεσης για αναδιανομή του πλούτου: το εκπαιδευτικό σύστημα ενοποιήθηκε, κατασκευάστηκαν δρόμοι και υποδομές για την παροχή νερού, υπήρξε μια κάποια πρόοδος. Υπήρξε τεράστια ανάπτυξη των υποδομών και πολύ μεγάλες επενδύσεις, που αποφέρουν βέβαια μεγάλα κέρδη στον τομέα των κατασκευών. Δημιουργήθηκε μια μεσαία τάξη μαύ-

ρων, συνήθως άνθρωποι που έχουν τις σωστές πολιτικές διασυνδέσεις. Όμως οι πόροι που διατίθενται για την κοινωνική πολιτική, που το κράτος ισχυρίζεται ότι θέλει να εφαρμόσει, δεν είναι επαρκείς. Ο φιλελευθερισμός και η οικονομία που βασίζεται στους νόμους της αγοράς δημιουργεί ολοένα και μεγαλύτερη ανεργία και αυξάνει τη φτώχεια. Για τον Jeremy Cronin, οι προσπάθειες αντιμετώπισης της σημερινής κρίσης στη Νότια Αφρική δεν είναι δυνατόν να είναι αποτελεσματικές, γιατί δεν αντιμετωπίζουν τη συστημική ανισότητα.

Όλοι οι συνομιλητές μας υπογράμμισαν την κεφαλαιώδη σημασία του νέου Συντάγματος της Νοτιοαφρικανικής Δημοκρατίας, το οποίο υιοθετήθηκε το 1996 και αποτελεί ένα πολύ προοδευτικό κείμενο, υπόδειγμα σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο νέο Σύνταγμα δεν αναγνωρίζονται απλά και μόνο τα «ανθρώπινα δικαιώματα», αλλά γίνεται ιδιαίτερη μνεία στη διασφάλιση των «κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων όλων των πολιτών». Η ύπαρξη ενός τόσο προοδευτικού νομοθετικού πλαισίου δημιουργεί υψηλό επίπεδο προσδοκιών και αποτελεί

Αναπαράσταση σκηνής βασανιστηρίων από το Μουσείο του Απαρτχάιντ στο Γιοχάνεσμπουργκ.

τη βάση για διεκδικήσεις κάθε είδους.

Υπάρχει όμως τεράστιο χάσμα ανάμεσα στα όσα προβλέπει το Σύνταγμα και στην εφαρμογή τους, όπως επεσήμανε χαρακτηριστικά η Venitia Govenides, δικηγόρος, σύμβουλος σε θέματα κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα των πολιτών, ακόμη και τα στοιχειώδη, δεν είναι δυνατόν να εξασφαλισθούν, καθώς οι εξαιρετικά μεγάλες κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες εμποδίζουν την πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες που το κράτος παρέχει. Συγχρόνως, μια από τις επιπτώσεις του απαρτχάιντ είναι ότι, σήμερα, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού δεν διαθέτει βασικές γνώσεις, απαραίτητες για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων του, εξαιτίας του φυλετικού διαχωρισμού του παρελθόντος. Στη Νότιο Αφρική υπάρχουν σήμερα 11 επίσημες γλώσσες, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται τα αγγλικά. Έτσι, στις φτωχές αγροτικές περιοχές, όπου μεγάλο τμήμα του πληθυσμού μιλάει μόνο τη γλώσσα της φυλής, η διεκδίκηση των δικαιωμάτων στα αγγλικά ή στα άφρικανς είναι μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυ-

τό της εκπαίδευσης. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι αναγνωρισμένο και έχουν θεσμοθετηθεί υποτροφίες για τα παιδιά των ασθενέστερων οικονομικά στρωμάτων. Όμως στις αγροτικές περιοχές, όπου οι αποστάσεις ανάμεσα στην κατοικία και το σχολείο είναι μεγάλες, οι άνθρωποι δεν έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν το εισιτήριο του λεωφορείου για να στείλουν τα

«Ποτέ να μη μένεις ουδέτερος», αφίσσα από την εποχή των αγώνων.

παιδιά τους στο σχολείο, ούτε τα τέλη εγγραφής, ούτε τη στολή που είναι υποχρεωτική για τους μαθητές. Δεν μπαίνουν καν στον κόπο να ζητήσουν τις υποτροφίες. Συγχρόνως, υπάρχουν πολλοί, κυρίως γυναίκες, που δεν διαθέτουν έγγραφα τα οποία πιστοποιούν την ταυτότητά τους. Η γέννηση των παιδιών τους δεν καταγράφεται και έτσι τα παιδιά αυτά δεν έχουν σχεδόν καθόλου δικαιώματα: πρόσβαση στο σχολείο, στις υπηρεσίες υγείας κλπ.

Μιλήσαμε με την Ruth Hall, ερευνήτρια στο Πανεπιστήμιο του Κέιπ Τάουν, για το πρόγραμμα της αναδιανομής της γης, θεμέλιο λίθο της προσπάθειας για να αντιμετωπιστούν κάποιες από τις συνέπειες του απαρτχάιντ. Οι αγροτικές ζώνες, οι περιοχές γύρω από τα ορυχεία, οι σημερινές οικολογικά προστατευόμενες περιοχές, αποτελούσαν κάποτε γη των αυτόχθονων κατοίκων της Νοτιοαφρικανικής Δημοκρατίας. Όπως μας είπε ο Eddie Makue, Γενικός Γραμματέας του Νοτιοαφρικανικού Συμβουλίου των Εκκλησιών, για τους αυτόχθονες μαύρους νοτιοαφρικανούς η γη είναι η μητέρα όλων μας. Δεν μπορεί κανείς να κατέχει τη μητέρα του. Παραδοσιακά, υπήρχε λοιπόν απλή χρήση της γης, ενώ την κυριότητα της γης είχε η κοινότητα στο σύνολό της. Οι αυτόχθονες πληθυσμοί αποξενώθηκαν με τη βία από τη γη την οποία κατείχαν οι φυλές τους για αιώνες, χωρίς να έχουν πλέον τυπικά κανένα νόμιμο δικαίωμα επάνω της. Στη συνέχεια, πολλοί από αυτούς μετακινήθηκαν πάλι προς τη γη των προγόνων τους, κατοικώντας σε προσωρινούς οικισμούς, για να γίνουν εργάτες στα ορυχεία, στις βιομηχανικές καλλιέργειες, στη βιομηχανία του σεξ, χάνοντας το κοινωνικό δίκτυο και την ταυτότητά τους. Μετά το 1994, αποφασίστηκε η αποκατάσταση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στη γη, που θα υλοποιούνταν στο πλαίσιο ενός προγράμματος αγροτικής μεταρρύθμισης με ορίζοντα δεκαετίας.

Η Ruth Hall επισήμανε ότι πάρθηκε η κρίσιμη απόφαση ότι η διαδικασία της αναδιανομής της γης θα ακολουθούσε τα δεδομένα της αγοράς. Η αναδιανομή θα γινόταν στη βάση των ατομικών

ή συλλογικών διεκδικήσεων ακτημόνων και της προθυμίας των σημερινών ιδιοκτητών γης να πουλήσουν τη γη τους σε τιμές αγοράς. Η βασική ιδέα ήταν ότι το κόστος της μεταρρύθμισης δεν θα το επιβαρύνονταν οι ιδιοκτήτες γης, αλλά το έθνος στο σύνολό του, διαμέσου των φόρων. Συγχρόνως, για να μπορέσει να υλοποιηθεί η μεταρρύθμιση, το κράτος θα είχε το δικαίωμα να δημεύσει περιουσίες, αποζημιώνοντας τους ιδιοκτήτες.

Η αγροτική μεταρρύθμιση, όπως εφαρμόστηκε, με βάση τις τιμές αγοράς, προϋποθέτει ότι οι ακτήμονες έρχονται σε επαφή με τους ιδιοκτήτες γης, διαπραγματεύονται μια τιμή και στη συνέχεια αναζητούν χρηματοδότηση από το κράτος και από τον ιδιωτικό τομέα (τις τράπεζες). Αυτή η διαδικασία προϋποθέτει ότι οι ακτήμονες διαθέτουν επαρκή εκπαίδευση, πρόσβαση στα μέσα μεταφοράς, στις τηλεπικοινωνίες, γνώση της γλώσσας των συναλλαγών (αγγλικά ή άφρικανς). Οι ακτήμονες, όμως, δεν είναι οργανωμένοι και δεν διαθέτουν διαπραγματευτική δύναμη.

Στην πράξη, υπήρξαν ατομικές διεκδικήσεις σε αστικές περιοχές, καθώς και διεκδικήσεις από ολόκληρες κοινότητες για τεράστιες εκτάσεις γης από τις οποίες είχαν εκδιωχθεί. Κάποιοι από τους λευκούς γαιοκτήμονες διεκδίκησαν υπέρογκες αποζημιώσεις για τη γη τους, ενώ κάποιοι αρνήθηκαν απλώς να πουλήσουν. Στις αστικές περιοχές η τιμή της γης είναι πάρα πολύ υψηλή, και έτσι το κράτος δεν είχε τη δυνατότητα να πληρώσει για να αναδιανείμει τη γη. Συγχρόνως, η πλήρης αποκατάσταση των κοινοτήτων στην προγονική γη τους θα σήμαινε την εκ νέου δημιουργία του πολύπλοκου συστήματος μιας κοινότητας, και αυτό είναι πρακτικά αδύνατο να γίνει. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής υπήρξε, στην πράξη, συντηρητικότερη του Συντάγματος. Το κράτος δεν έκανε χρήση του δικαιώματός του να δημεύσει τις ιδιοκτησίες γης, φοβούμενο τις αντιδράσεις της λευκής μειοψηφίας. Έτσι, τα αποτελέσματα του προγράμματος αναδιανομής της γης ήταν πενιχρά σε σχέση με τις εξαγγελίες και τις προσδοκίες: μόνο το 1% της γεωργι-

κής γης διανεμήθηκε κατά τα πρώτα 5 χρόνια της εφαρμογής του προγράμματος και μόνο το 3% στο σύνολο των 10 χρόνων.

Το μεγαλύτερο τμήμα από τις ιστορικές διεκδικήσεις αφορούσε περιοχές που έχουν σήμερα οριστεί ως προστατευόμενες ζώνες οικολογικού ενδιαφέροντος. Το κράτος αρνείται τη διανομή αυτής της γης, επιδιώκοντας να διατηρήσει τη βιοποικιλότητα μέσα στις περιοχές αυτές, κρατώντας τους ανθρώπους έξω από τη γη των προγόνων τους. Έχουν υπάρξει ειδικές συμφωνίες για τις χρήσεις γης, όπως στο εθνικό πάρκο του Krugerpark, όπου υπάρχει διεκδίκηση γης από τη φυλή που ζούσε παραδοσιακά στην περιοχή. Η συμφωνία προβλέπει ότι οι επενδυτές έχουν δικαίωμα να κατασκευάσουν πολυτελή ξενοδοχεία και εγκαταστάσεις αναψυχής, ότι η φυλή δεν έχει δικαίωμα να κατοικεί τη γη αυτή, αλλά ότι έχει δικαίωμα να εργάζεται στο πάρκο, δηλαδή στα ξενοδοχεία. Το αποτέλεσμα είναι ότι η κοινότητα ζει σε μεγάλη φτώχεια, συνωστισμένη ακριβώς έξω από το πάρκο, ενώ κάποια από τα μέλη της δουλεύουν στα ξενοδοχεία.

Υπάρχουν άραγε ακόμα εστίες αντίστασης και αγώνα στη σημερινή κατάσταση κρίσης; Όπως επεσήμαναν η Venitia Govendes και ο Elroy Paulus, ακτιβιστής για θέματα κοινοτικής συμμετοχής, η κοινωνία των πολιτών είναι σήμερα κατακερματισμένη και διασπασμένη. Κάποιες (λίγες) μη κυβερνητικές οργανώσεις χρηματοδοτούνται πλουσιοπάροχα από την κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν όμως χάσει, σε μεγάλο βαθμό, την επαφή με τις τοπικές κοινωνίες. Έχουν ευθύνη και υποχρεώσεις μόνο απέναντι στους δωρητές τους και δεν εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών. Συγχρόνως, όπως παντού, η κοινωνία στρέφεται σιγά σιγά προς τον ατομικισμό και την εμπορευματοποίηση των ανθρώπινων σχέσεων, εγκαταλείποντας τις αναφορές στην κοινότητα.

Παρόλα αυτά, για όλους ανεξαιρέτως τους συνομιλητές μας, η ελπίδα για το μέλλον της χώρας βρίσκεται στις πρωτοβουλίες των ομάδων πολι-

τών και των ίδιων των κοινοτήτων σε τοπικό επίπεδο. Ο δυναμισμός και η παράδοση του κοινωνικού κινήματος στη Νότια Αφρική αποτελούν, για τον Jeremy Cronin, το υπόβαθρο των σημερινών κινητοποιήσεων, με στόχο την ενδυνάμωση της δημοκρατίας μέσα από τη καθημερινή συμμετοχή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα οργανώσεων που εκπροσωπούν την τοπική κοινωνία, οι οποίες συνεργάζονται με τα συνδικάτα, τις εκκλησίες, το κίνημα των ακτημόνων. Ολόκληρες κοινότητες, όπως μας είπε η Venitia Govendes, μάχονται για συγκεκριμένες ανάγκες τους, στηρίζονται η μια την άλλη, σχηματίζοντας δίκτυα δράσης, όπως η «Συμμαχία για το Νερό». Μάθαμε, από τον Elroy Paulus, για την πρωτοβουλία ανάπτυξης ενός συστήματος ανταλλαγών προϊόντων και υπηρεσιών που δεν θα βασίζεται στο χρήμα, και για ανάλογες πρωτοβουλίες σε περιφερειακό επίπεδο, όπως ο συνασπισμός «Εναλλακτικές προτάσεις απέναντι στον φιλελευθερισμό», που δημιουργήθηκε από συνδικάτα σε 12 χώρες της Αφρικής. Ακούσαμε για προγράμματα επιμόρφωσης των οικονομικά αναλφάβητων ατόμων, με στόχο την προώθηση της ουσιαστικής συμμετοχής των μαύρων και των έγχρωμων πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς και για πολλά άλλα παραδείγματα κινητοποιήσεων.

Για τον Jeremy Cronin, η λύση στα σημερινά αδιέξοδα της Νοτιοαφρικανικής Δημοκρατίας δεν μπορεί να βρεθεί μέσα από τεχνοκρατικές αλλαγές. Η ίδια η κοινότητα θα πρέπει να εκφράσει την υπευθυνότητά της με δημιουργικό τρόπο, ώστε οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν ότι οι ίδιοι είναι οι φορείς της αλλαγής. Η χώρα βρίσκεται σε κρίσιμη και επικίνδυνη καμπή της ιστορίας της και η πρόσφατη ιστορία των γειτονικών χωρών προειδοποιεί για πιθανές εξελίξεις στη χώρα, αν λάβουμε υπόψη μας ότι η βαθύτερη αιτία της γενοκτονίας στη Ρουάντα ήταν ο κοινωνικός αποκλεισμός. «Κατατροπώσαμε την ηγεμονία της αποικιοκρατικής λευκής μειοψηφίας, όμως η οικονομική εξουσία παραμένει ανέγγιχτη», μας είπε ο Jeremy Cronin.

Οι δέκα πιο παραμελημένες ειδήσεις του 2006

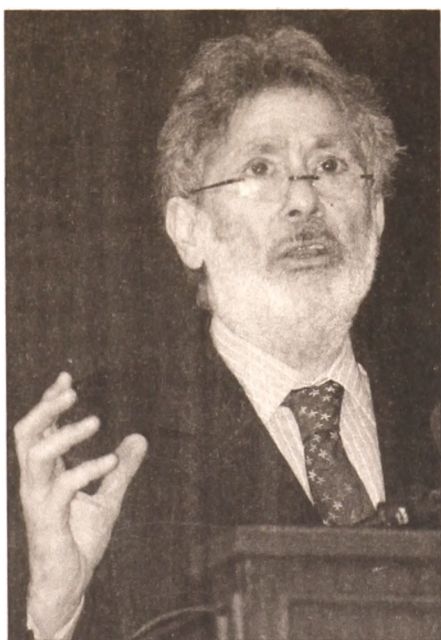
του Σήφη Φιτσανάκη

Στην εποχή μας υπάρχουν δυο μεγάλες βιομηχανίες που στηρίζονται εξολοκλήρου σε απάτες. Η μια είναι η διαφημιστική. Η άλλη είναι η ειδησεογραφική. Η διαφημιστική ποντάρει στην καλοστημένη απάτη πως η διαφήμιση έχει αποτέλεσμα. Η ειδησεογραφική βασίζεται στην εξίσου περίτεχνη απάτη πως το σύνολο των ειδήσεων χωράει πάντοτε στην εντέλειά του στο καθημερινό δελτίο. Δεν είναι τυχαίο ότι και οι δυο αυτές βιομηχανίες είναι άκρως πλουσιοπάροχες. Άλλωστε, όπως είπε κάποτε ο Γιόζεφ Γκέμπελς, υπουργός προπαγάνδας στη ναζιστική Γερμανία, όσο μεγαλύτερη είναι μια απάτη τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες να γίνει τελικά πιστευτή.

Μια συστηματική εξέταση της παγκόσμιας ροής ειδήσεων της χρονιάς που πέρασε αποκαλύπτει το μέγεθος της ειδησεογραφικής απάτης. Η καθημερινή μου αναλυτική ενασχόληση με την ειδησεογραφία μου δίνει σήμερα την ευκαιρία ν' απαριθμήσω τις δέκα ειδήσεις του 2006 που, κατά την προσωπική μου γνώμη, αποτελούν ίσως τις κρισιμότερες παραλείψεις από τα ειδησεογραφικά δελτία του έτους που μόλις έφυγε. Παραθέτω τις ειδήσεις, προχωρώντας από τις λιγότερο στις περισσότερες σημαντικές.

10. FBI ENANTION ENTΟΥΑΡΝΤ ΣΑΪΝΤ

Όλοι σχεδόν διαβάσαμε το 2003 την είδηση για τον

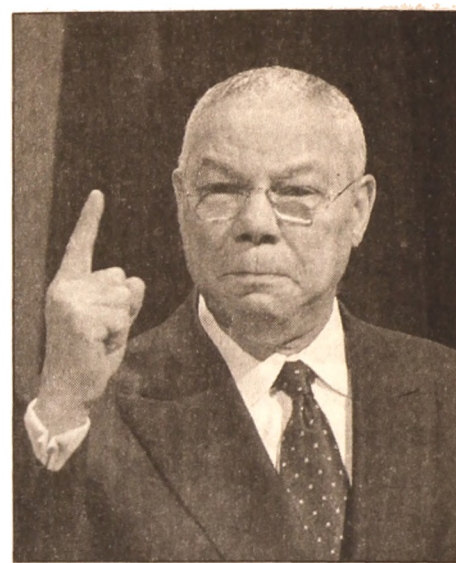

ξαφνικό θάνατο του μεγάλου αμερικανο-παλαιστίνιου διανοούμενου Έντουαρντ Σαϊντ, καθηγητή αγγλικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια και πνευματικού πατέρα της σύγχρονης μετα-αποικιακής θεωρίας. Πόσοι όμως διάβασαν τον περασμένο Γενάρη την έκ-

θεση του ακαδημαϊκού Ντέηβιντ Πράις για τον απόρρητο φάκελο του FBI για τον Σαϊντ; Απαρτιζόμενος από εκατοντάδες σελίδες, ο φάκελος περιγράφει τη συστηματική παρακολούθηση του Σαϊντ από πληροφοριοδότες και πράκτορες ασφαλείας των ΗΠΑ, από το 1971 έως το θάνατό του. Εκατοντάδες ακόμα σελίδες θα παραμείνουν απόρρητες έως το 2030, σύμφωνα με τους νέους κανονισμούς για χαρακτηρισμένα έγγραφα της κυβέρνησης Μπους. Η χήρα του Σαϊντ Μάριαμ δήλωσε με νόημα πως δεν την εξέπληξε ο φάκελος του συζύγου της: «Γνωρίζαμε ότι οποιαδήποτε πολιτική δραστηριότητα σχετικά με το παλαιστινιακό ζήτημα παρακολουθείται στενά και στο τηλέφωνο λέγαμε χαρακτηριστικά "ας το ακούσουν αυτό οι υποκλοπείς". Είχαμε καταλάβει πως τα τηλέφωνά μας ήταν παγιδευμένα εδώ και καιρό». Ας το αναλογιστούν αυτό όσοι εμμένουν στην αθώα άποψη πως ο μακαρθισμός σταμάτησε στις ΗΠΑ με την καθαίρεση του Γερουσιαστή Τζο Μακάρθι το 1954.

9. ΟΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΦΟΝΙΑΔΕΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ;

Μπορεί η λαϊκή φαντασία να συνεχίζει να υποδεικνύει τους Αμερικανούς ως «φο-

νιάδες των λαών», όμως το έτος που μας πέρασε η Ουάσιγκτον κατετάγη μόλις στην τρίτη θέση παγκοσμίως στις εξαγωγές οπλικών συστημάτων. Αδιαμφισβήτητα, οι νέοι «φονιάδες των λαών» θα πρέπει να είναι καταρχήν οι Ρώσοι (πρώτοι σε επίσημες εξαγωγές, με συνολικό ύψος 7,1 δις δολάρια) και κατά δεύτερο λόγο οι συν-ευρωπαίοι μας Γάλλοι (6,2 δις). Μάλιστα στους κύριους πελάτες των ρώσων εμπόρων όπλων συγκαταλέγεται το ελληνικό κράτος, που είναι και το μοναδικό μέλος του ΝΑΤΟ του οποίου όλα ανεξαιρέτως τα συστήματα αεράμυνας είναι ρωσικά.

8. ΛΥΚΟΦΙΛΙΕΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πολλά λέγονται και γράφονται για τις διπλωματικές μεθόδους των ΗΠΑ, ηγέτιδας δύναμης του «πολιτι-

σμένου κόσμου». Σπάνια όμως έχει κανείς την ευκαιρία να πληροφορηθεί επακριβώς για την παρασκηνακή συμπεριφορά της υπερδύναμης από το στόμα ενός προέδρου κράτους, και μάλιστα εν ενεργεία. Αυτό ακριβώς συνέβη πριν από μερικούς μήνες, όταν ο στρατηγός Περβέζ Μουσάραφ, πρόεδρος του Πακιστάν, του σημαντικότερου συμμάχου των ΗΠΑ στον «πόλεμο ενάντια στην τρομοκρατία», αποκάλυψε πώς πείστηκε να προσχωρήσει στο στρατόπεδο του «πολιτισμένου κόσμου». Ο Μουσάραφ δήλωσε σε τηλεοπτική του συνέντευξη στο αμερικανικό δίκτυο CBS πως, το 2001, ο τότε υφυπουργός των Εσωτερικών των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Άρμιτατζ είπε κατά λέξη στον διευθυντή των πακιστανικών μυστικών υπηρεσιών: «Εάν η χώρα σας δεν ενταχθεί ενεργά στον πόλεμο ενάντια στην αλ-Κάιντα θα σας βομβαρδίσουμε τόσο που θα σας στείλουμε πίσω στην εποχή του λίθου». «Και ποια ήταν η αντίδρασή σας;» ρώτησε εμβρόντητος ο αμερικανός δημοσιογράφος. «Εσείς τι πιστεύετε;» απάντησε ανασηκώνοντας τους ώμους ο πακιστανός Πρόεδρος. «Είμαι αναγκα-

σμένος να ενεργώ με γνώμονα το εθνικό συμφέρον, όπως και έκανα».

7. Ο IRA ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ

Το 2006 θα μείνει στην ιστορία ως η χρονιά που ο Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (IRA), η μεγαλύτερη παραστρατιωτική οργάνωση της Ευρώπης, αποπλίστηκε στο πλαίσιο της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής. Η ίδια συμφωνία προβλέπει τον αποπλισμό της αντίπαλης πλευράς, δηλαδή των παραστρατιωτικών οργάνωσεων των πιστών του βρετανικού Στέμματος, που επίσης δρουν στη μαρτυρική Βόρεια Ιρλανδία. Τι γίνεται όμως με την τρίτη πλευρά της βορειοϊρλανδικής διαμάχης, συγκεκριμένα τον βρετανικό στρατό και τις μυστικές υπηρεσίες; Το έτος που μας πέρασε, η επιτροπή Barron του ιρλανδικού κοινοβουλίου δημοσίευσε, μετά από εξαντλητική μελέτη, το τελικό της πόρισμα για την παράνομη βοήθεια των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών προς τις τρομοκρατικές ομάδες της Βόρειας Ιρλανδίας που μάχονταν τον IRA. Η επιτροπή βρήκε ότι όχι μόνο οι Βρετανοί εξόπλισαν και χρηματοδότησαν για περισσότερες από δυο δεκαετίες

(από το 1975 και μετά) τις οργανώσεις αυτές, αλλά κι ότι συμμετείχαν ενεργά με πράκτορές τους σε βομβιστικές ενέργειες στη Βρετανία, την Ιρλανδία και αλλού, που κόστισαν τη ζωή σε τουλάχιστον 18 άτομα και τραυμάτισαν σοβαρά εκατοντάδες.

Το πόρισμα, το οποίο ο ιρλανδός πρωθυπουργός Μπέρτι Αχέρν χαρακτήρισε ως «εξονυχιστικό και σοβαρότατο», αναφέρει μάλιστα πως οι μυστικές υπηρεσίες είχαν ενημερώσει για τη δράση τους προσωπικά τον τότε βρετανό πρωθυπουργό Χάρολντ Ουίλσον, καθώς και την αρχηγό της αντιπολίτευσης –και μέλλουσα πρωθυπουργό– Μάργκαρετ Θάτσερ. Σε ανακοίνωση τύπου της κοινοβουλευτικής επιτροπής, τα μέλη της εξέφρασαν την απόγνωσή τους για το γεγονός πως «αλληπάλληλες βρετανικές κυβερνήσεις συμμετείχαν ενεργά στη δράση της διεθνούς τρομοκρατίας με τρόπο αδίστακτο και ανήθικο». Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος της κυβέρνησης Μπλερ αρνήθηκε να κάνει οποιοδήποτε σχόλιο.

6. ΟΠΟΥ ΣΤΑΜΑΤΑ Η ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΞΕΚΙΝΑ Ο ΣΤΡΑΤΟΣ

Οι τεταμένες σχέσεις των ΗΠΑ με τη Λατινική Αμερι-

κή, η οποία φαίνεται να ανακαλύπτει ξανά τον σοσιαλισμό, είναι γνωστές. Αυτό που είναι ίσως λιγότερο γνωστό είναι ότι, στην προσπάθειά της ν' αναχαιτίσει τις αριστερές μεταρρυθμίσεις στην αμερικανική ήπειρο, η Ουάσιγκτον έχει πλέον παρατήσει τη διπλωματία. Αντιθέτως προσπαθεί ν' αναστήσει την πολιτική της επιρροή μέσω της στρατιωτικής οδού. Στο πλαίσιο αυτό ο Τζορτζ Μπους υπέγραψε τον περασμένο Οκτώβριο συμφωνίες στρατιωτικής συνεργασίας με όλες τις λατινοαμερικανικές χώρες, πλην της Κούβας και της Βενεζουέλας. Η αμερικανική κυβέρνηση ελπίζει έτσι «να ισχυροποιήσει τους δεσμούς εμπιστοσύνης» με τις λατινοαμερικανικές χώρες, δήλωσε ένας εκπρόσωπος του Πενταγώνου. Την τελευταία φορά που οι ΗΠΑ προθυμοποιήθηκαν να «ισχυροποιήσουν τους δεσμούς εμπιστοσύνης» με τα στρατιωτικά επιτελεία της Λατινικής Αμερικής ήταν στα τέλη της δεκαετίας του 1940, επί προεδρίας Τρούμαν. Τα κύματα δικτατοριών που καταστράφησαν τις δημοκρατίες της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής υπήρξαν οι καρποί αυτής της «ισχυροποίη-

σης». Να περιμένουμε άραγε παρόμοιες εξελίξεις στο άμεσο μέλλον;

5. ΗΠΑ - ΣΕΡΒΙΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Πριν από μερικά χρόνια οι Έλληνες ήταν έτοιμοι να πάρουν τα βουνά ως σύμμαχοι των «αδερφών Σέρβων» στον αντι-αμερικανικό και αντι-NATOϊκό αγώνα. Αμέτρητες ενδείξεις συμπαράστασης στον «σερβικό λαό» απ' ολόκληρο το κομματικό φάσμα της Ελλάδας είχαν μετατρέψει τη χώρα σ' έναν φιλο-σερβικό παράδεισο για τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς και τους νεορθόδοξους συναγωνιστές του. Σήμερα, επτά μόλις χρόνια αργότερα, οι άλλοτε ήρωες της νεοελληνικής πολιτικής λογογραφίας αντιμάχονται τους άλλους πρώην Ανατολικοευρωπαίους για το ποιος θα υποστηρίξει πιο ένθερμα την αμερικανική πολιτική. Μάλιστα το καλοκαίρι που μας πέρασε, ο σέρβος πρόεδρος Μπόρις Τάντιτς και η αμερικανίδα υπουργός των Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις υπέγραψαν ένα πρωτοφανές σύμφωνο διμερούς στρατιωτικής συνεργασίας. Το σύμφωνο προβλέπει προγράμματα ανταλλαγής στρατιωτικών, καθώς και

την μετεκπαίδευση Σέρβων από το αμερικανικό Πεντάγωνο. Στη συνέντευξη τύπου που ακολούθησε την υπογραφή του συμφώνου, ο Τάντιτς, εμφανώς ενθουσιασμένος, δήλωσε πως «δίχως συνεργασία στον αμυντικό τομέα πώς θα προχωρήσουμε σε οικονομική συνεργασία [με τις ΗΠΑ];». Φυσικά η είδηση πέρασε στα ψιλά των ελληνικών ΜΜΕ.

4. ΚΟΠΡΙΑ ΚΑΙ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η επικέντρωση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος στο φαινόμενο του θερμοκηπίου αποτέλεσε τη σημαντικότερη είδηση του περασμένου έτους. Μια πρόσφατη έρευνα της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Αλλαγή του Κλίματος (υπό την

αιγίδα του ΟΗΕ) αναφέρει πως, ως απόρροια της υπερθέρμανσης του πλανήτη, η αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας θα αποτελέσει κατά την επόμενη εκατονταετία τη βασικότερη απειλή της οικονομικής και κοινωνικής σταθερότητας στην υφήλιο.

Εδώ και χρόνια, οι περισσότερες αναλύσεις στα διεθνή ΜΜΕ αναφέρουν τη βιομηχανική ανάπτυξη ως την κύρια αιτία του φαινομένου του θερμοκηπίου. Ειδικά οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) από εξατμίσεις αυτοκινήτων, αεροπλάνων, εργοστασιακών μονάδων κλπ, συγκεντρώνουν πάνω τους την ολοένα αυξανόμενη απέχθεια των οικολογικά ενσυνείδητων πολιτών ανά την υφήλιο. Οι τελευταίοι ίσως θα έπρεπε να λάβουν υπόψη τους μια πρόσφατη έρευνα της Παγκόσμιας Οργάνωσης για την Τροφή και τη Γεωργία του ΟΗΕ. Η έρευνα αναφέρει πως η ανθρώπινη δραστηριότητα που είναι υπεύνη για τις περισσότερες εκπομπές CO₂ δεν είναι ούτε οι μεταφορές ούτε η εργοστασιακή παραγωγή, αλλά η... κτηνοτροφία. Η τελευταία είναι υπεύνη για το 20% σχε-

δόν των ετήσιων εκπομπών CO₂ στον πλανήτη, ποσοστό μεγαλύτερο από κάθε άλλη παραγωγική δραστηριότητα. Κύρια δε, οι επικίνδυνες εκπομπές του αερίου προέρχονται από... τους τόνους κοπριάς, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι οποιασδήποτε κτηνοτροφικής διαδικασίας.

3. ΟΣΟΙ ΕΧΟΥΝΕ ΠΟΛΛΑ ΛΕΦΤΑ

Εδώ και δεκαετίες, ο ΟΗΕ χρηματοδοτεί το Παγκόσμιο Ινστιτούτο Αναπτυξιακής Οικονομικής Έρευνας, που εδρεύει στο Ελσίνκι της Φιλανδίας. Στις αρχές του περασμένου Δεκέμβρη, το Ινστιτούτο εξέδωσε την εκτενέστερη έρευνα που έχει ποτέ διεξαχθεί πάνω στην κατανομή του παγκόσμιου πλούτου. Σύμφωνα με την έρευνα, το 1% των κατοίκων του πλανήτη έχει υπό την κατοχή του σχεδόν το 40% του παγκόσμιου πλούτου, ενώ το πλουσιότερο 10% ελέγχει πάνω από το 85% του πλούτου στην υφήλιο. Αντίθετα, το φτωχότερο 50% των συνανθρώπων μας ελέγχει μόλις το 1% του παγκόσμιου πλούτου. Η έρευνα θεωρείται ριζοσπαστική, διότι είναι η πρώτη στο είδος της που

λαμβάνει υπόψη, πέρα από το εισόδημα, τα περιουσιακά στοιχεία, καθώς και τις οφειλές των πολιτών του κόσμου. Η νέα αυτή μέθοδος δείχνει ακόμα μεγαλύτερες διαφορές μεταξύ των εύπορων και των φτωχών σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς και τους ραγδαίους ρυθμούς με τους οποίους οι διαφορές αυτές αυξάνονται καθημερινά.

2. ΠΩΣ Η ΑΛ-ΚΑΪΝΤΑ ΠΑΡΕΣΥΡΕ ΤΙΣ ΗΠΑ

Ο μαροκινός Ομάρ Νάσρι (υπηρεσιακό ψευδώνυμο) δεν είναι ένας τυχαίος άνθρωπος. Ως το 2003 αποτελούσε την πιο έμπιστη πηγή πληροφοριών των ΗΠΑ σχετικά με τις προθέσεις και τους στόχους της αλ-Καΐντα. Τον Φεβρουάριο του 2003 ο Νάσρι ήταν η κύρια πηγή στην οποία βασίσε τα επιχειρήματά του ο τότε υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Κόλιν Πάουελ στη συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για το Ιράκ.

Το φθινόπωρο που μας πέρασε ο Νάσρι παραδέχτηκε σε δημοσιογράφο του BBC πως στην πραγματικότητα υπήρξε διπλός πράκτορας, αφού δούλευε για λογαριασμό της αλ-Καΐντα. Η αποστολή του δεν ήταν άλλη από το να πείσει τους Αμερικανούς πως ο Σαντάμ Χουσεΐν διατηρούσε πυρηνικά όπλα. Ο Νάσρι δήλωσε πως το 2001 η ηγεσία της αλ-Καΐ-

ντα συγκεντρώθηκε στην πίσω αίθουσα ενός μουσουλμανικού τεμένους στο Αφγανιστάν και συζήτησε «ποια θα ήταν η ιδανική χώρα για να ξεδιπλωθεί το τζιχάντ (ιερός πόλεμος)». Το Ιράκ επιλέχθηκε «επειδή ήταν η πιο αδύναμη μουσουλμανική χώρα» και θα μπορούσε να αποσταθεροποιηθεί και να μετατραπεί εύκολα σε μια βάση των οπαδών του τζιχάντ. «Από εκεί και πέρα όλα εξελίχθηκαν βάσει σχεδίου», δήλωσε περικοπής ο Νάσρι.

1. ΜΙΑ ΠΡΟΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ

Η πονεμένη ιστορία του –ανεξάρτητου πια– νησιωτικού κράτους του Ανατολικού Τιμόρ είναι γνωστή σε λίγους. Τον Δεκέμβρη του 1975, ενώ οι Τιμοριανοί προετοίμαζαν την ανεξαρτησία τους από την Πορτογαλία, η Ινδονησία του δικτάτορα στρατηγού Μοχάμεντ Σουχάρτο κατέλαβε και προσάρτησε το Ανατολικό Τιμόρ. Μέσα σε λίγα χρόνια οι κατακτητές εξολόθρευσαν έως και 200.000 Τιμοριανούς, προβαίνοντας έτσι στην εκτενέστερη γενοκτονία σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό μιας χώρας στην πρόσφατη ιστορία. Το 1999 η Ινδονησία υπέκυψε στις αυξανόμενες διπλωματικές πιέσεις για τη διεξαγωγή επίσημου τοπικού δημοψηφίσματος, το οποίο ανέδειξε 78% προτίμηση στην ανεξαρτησία του Ανατολικού Τιμόρ. Τότε, εξοργισμένες από το αποτέλεσμα, παραστρατιωτικές ομάδες κρούσης των δυνάμεων κατοχής εξαπέλυσαν φρικιαστικές επιδρομές παραδειγματισμού, εξοντώνοντας 2.000 άμαχους, βιάζοντας εκατοντάδες γυναίκες και κορί-

τσια, ξεσπιτώνοντας τον μισό πληθυσμό και καταστρέφοντας το 75% της υποδομής της χώρας.

Τον περασμένο Μάρτιο, ένας αυστράλος δημοσιογράφος αποκάλυψε πως οι μυστικές υπηρεσίες της Αυστραλίας είχαν καταφέρει να υποκλέψουν τηλεφωνικές επικοινωνίες του στρατιωτικού επιτελείου της Ινδονησίας λίγους μήνες πριν από τις επιδρομές. Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση της Αυστραλίας γνώριζε ότι η Ινδονησία προετοίμαζε την εκστρατεία και πως οι φονικές επιδρομές συντονίστηκαν από την ίδια την ινδονησιακή κυβέρνηση. Όμως όχι μόνο δεν προειδοποίησαν οι Αυστραλοί τους Τιμοριανούς και τη διεθνή κοινότητα για την επερχόμενη καταστροφή, αλλά στα επτά χρόνια που έχουν μεσολαβήσει από τότε δεν έχουν κοινοποιήσει ούτε ίχνος από τις τηλεφωνικές αποδείξεις στους ανακριτές του ΟΗΕ που προσπαθούν να εντοπίσουν τους ένοχους των επιδρομών. Κατά τα άλλα η Αυστραλία συνεχίζει να αυτοπροσδιορίζεται ως η εντολοδόχος του «πολιτισμένου κόσμου» στη νοτιοανατολική Ασία.

Η ΣΩΣΤΗ ΕΞΟΡΥΞΗ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Η μεγάλη αμερικανίδα δημοσιογράφος Μαίρη Βορς, ανταποκρίτρια για χρόνια στη μεσοπολεμική ΕΣΣΔ, υποστήριζε ότι η μεθοδική συλλογή ειδήσεων θα έμοιαζε με την εξόρυξη άνθρακα με παραμάνα! Η παρομοίωση της Βορς ισχύει στις μέρες μας περισσότερο από ποτέ. Η πολυδιαφημισμένη εξάπλωση του διαδικτύου έχει συμβάλει στην αύξηση των ρυθμών και της ποσότητας της ειδησεογραφικής ροής, αλλά και στη μείωση της ποιότητάς της. Η ποιότητα των ειδήσεων θα βελτιωθεί μόνο όταν οι αναγνώστες, οι τηλεθεατές και οι ακροατές εξοπλιστούν με μια δυνατή και κοφτερή... παραμάνα.

Ψύξη με θάλασσα στις πόλεις του αύριο

του Χ.Ι.Κορρέ, Ph.D.

Οι κλιματολογικές μεταβολές του πλανήτη, τις οποίες παρακολουθούμε, θα αναδειχθούν σε πρώτο πρόβλημα τα αμέσως επόμενα χρόνια. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι είναι μέλημα όλων μας η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας. Η σύγχρονη τεχνολογία θα μπορούσε να βοηθήσει σ' αυτό. Στο άρθρο που ακολουθεί, ο Χρήστος Κορρές αναλύει τη μέθοδο που ανέπτυξε και η οποία δεν είναι απλώς μια ουτοπία. Έχει ήδη εφαρμοστεί στην Ύδρα. Θα πρέπει η πολιτική εξουσία να προβληματιστεί σοβαρά και να προγραμματίσει άμεσα τις εφαρμογές της.

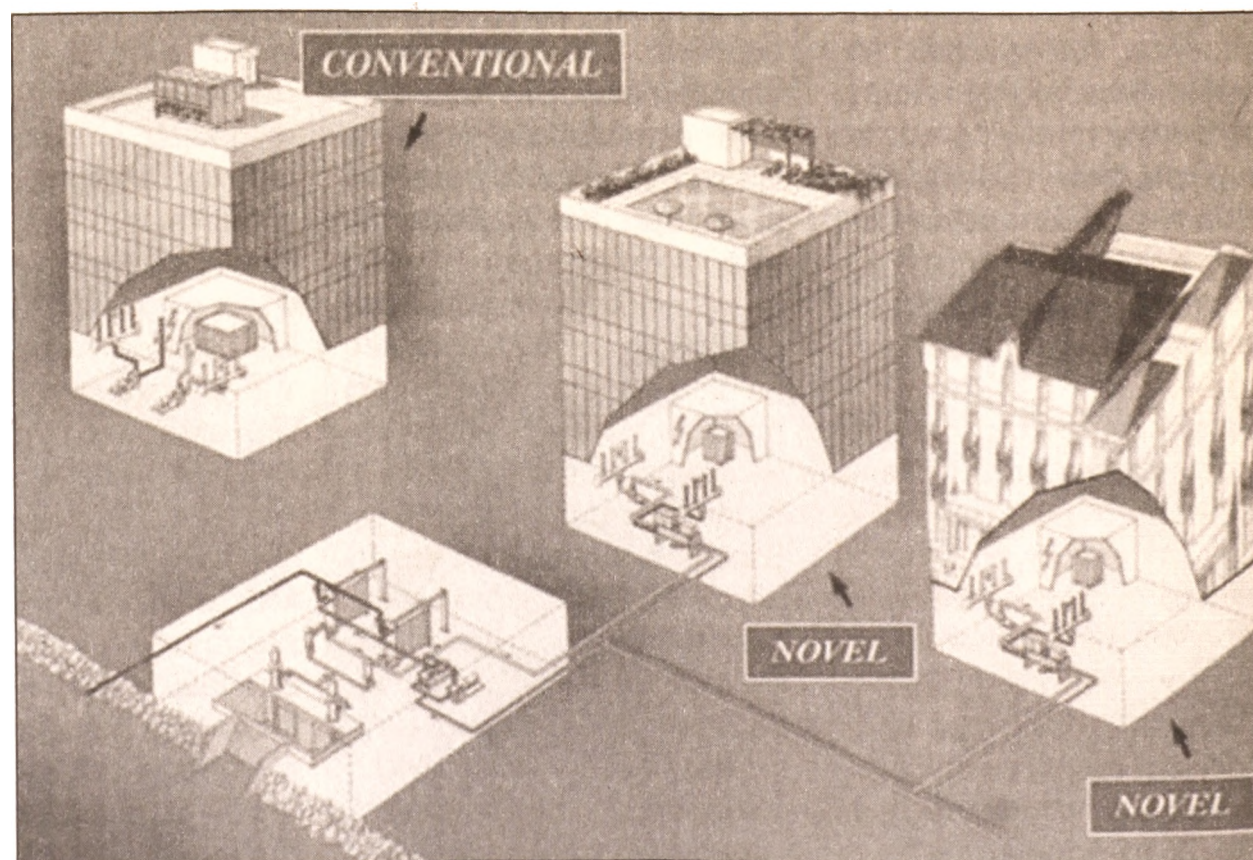
Η συνεχής αύξηση των αναγκών για κλιματισμό, λόγω της μεταβολής των περιβαλλοντικών συνθηκών, είναι γνωστή και γίνεται κάθε χρόνο πιο έντονη. Πριν τρία χρόνια πέθαναν από τον καύσωνα στο Παρίσι 13.000 άτομα.

Αυτό το φαινόμενο οφείλεται στην κατάχρηση της ενέργειας που απαιτείται για τη λειτουργία των μεγαλουπόλεων και που κυρίως διοχετεύεται στην κίνηση των οχημάτων. Πρόσφατα το Υπουργείο Ανάπτυξης έδωσε στη δημοσιότητα το ύψος των αναγκών για την κίνηση των οχημάτων στην Αθήνα, οι οποίες ξεπερνούν τους 10.000 τόνους την ημέρα (ή την ποσότητα που μεταφέρει το μήνα ένα υπερδεξαμενόπλοιο των 300.000 τόνων).

Το μέγεθος αυτής της σπατάλης σε ενέργεια ισοδυναμεί με 5,1 Γίγα Βαττ και ισοδυναμεί με την ενέργεια που δαπανάται στην Πτολεμαΐδα για τη λειτουργία οκτώ ανεξάρτητων μονάδων παραγωγής ηλεκτρισμού των 300 Μέγα Βαττ η κάθε μία.

Μονάδα συμπαραγωγής ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας, ηλεκτρικής ισχύος 7,14 MW και 10,35 MW ωφέλιμης θερμότητας, από καύση βιοαερίου παραγόμενου στο Κ.Ε.Λ. Ψυττάλειας (2003).

Σύγκριση συμβατικού κεντρικού συστήματος κλιματισμού (αερόψυκτα μηχανήματα) με υδρόψυκτα από θάλασσα μηχανήματα.

Η θερμότητα που παράγεται από την καύση της βενζίνης από τα αυτοκίνητα απορρίπτεται, όπως είναι γνωστό, στην ατμόσφαιρα. Η απόρριψη αυτή προκαλεί υπερθέρμανση της ατμόσφαιρας, που ειδικά το καλοκαίρι κάνει την ατμόσφαιρα αποπνικτική και τόσο θερμότερη ώστε, σε συνδυασμό με το φαινόμενο του θερμοκηπίου, να προκαλείται η ανάγκη κλιματισμού των χώρων μέσα στους οποίους ζούμε και εργαζόμαστε.

Ο κλιματισμός στην Αθήνα δαπανά με τη σειρά του άλλα 3,0 Γίγα Βαττ, τα οποία, προστιθέμενα στα 5,1 των αυτοκινήτων, κάνουν την ατμόσφαιρα ακόμα πιο αποπνικτική.

Αυτό που έχει όμως ακόμη μεγαλύτερη σημασία για την επιβάρυνση της ατμόσφαιρας της Αθήνας σε θερμικούς ρύπους είναι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται μέχρι σήμερα ο κλιματισμός των κτιρίων. Χρησιμοποιούνται αερόψυκτα κλιματιστικά μηχανήματα, δηλαδή χρησιμοποιούνται μηχανήματα που απορρίπτουν και αυτά στην ατμόσφαιρα τη θερμότητα που αντλούν από το εσωτερικό των κλιματιζόμενων κτιρίων. Πόση όμως είναι αυτή η θερμότητα; Είναι τρεις φορές όσο ο ηλεκτρισμός που δαπανάμε: Δηλαδή $3 \text{ επί } 3 = 9,0 \text{ Γίγα Βαττ}$.

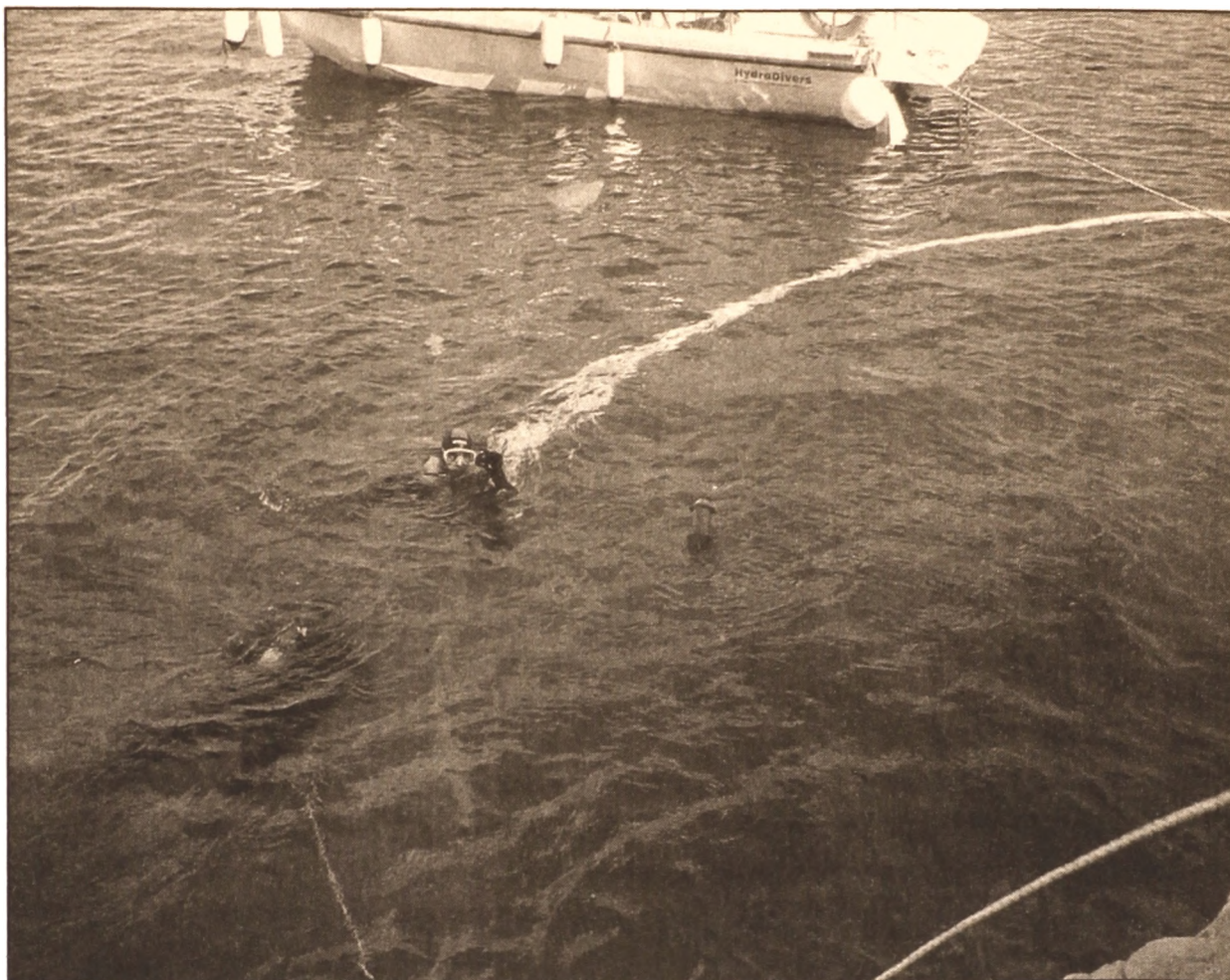
Αν αθροίσουμε, παίρνουμε τη συνολική θερμική ρύπανση της Αθήνας τις ημέρες του καλοκαιριού και μπορούμε να καταλάβουμε γιατί έχουμε καύσωνες: απορρίπτουμε 5,1 Γίγα Βαττ με τα αυτοκίνητα συν 3,0 Γίγα Βαττ ηλεκτρισμού για κλιματισμό συν 9,0 Γίγα Βαττ από τον κλιματισμό = 17,1 Γίγα Βαττ συνολικών θερμικών ρύπων.

Τι σημαίνει 17,1 Γίγα Βαττ θερμικών ρύπων; Είναι ισοδύναμο με 17 εκατομμύρια ηλεκτρικών θερμαστρών που θα τις είχαμε αναμμένες έξω από τα σπίτια μας κατά την περίοδο του καύσωνα!

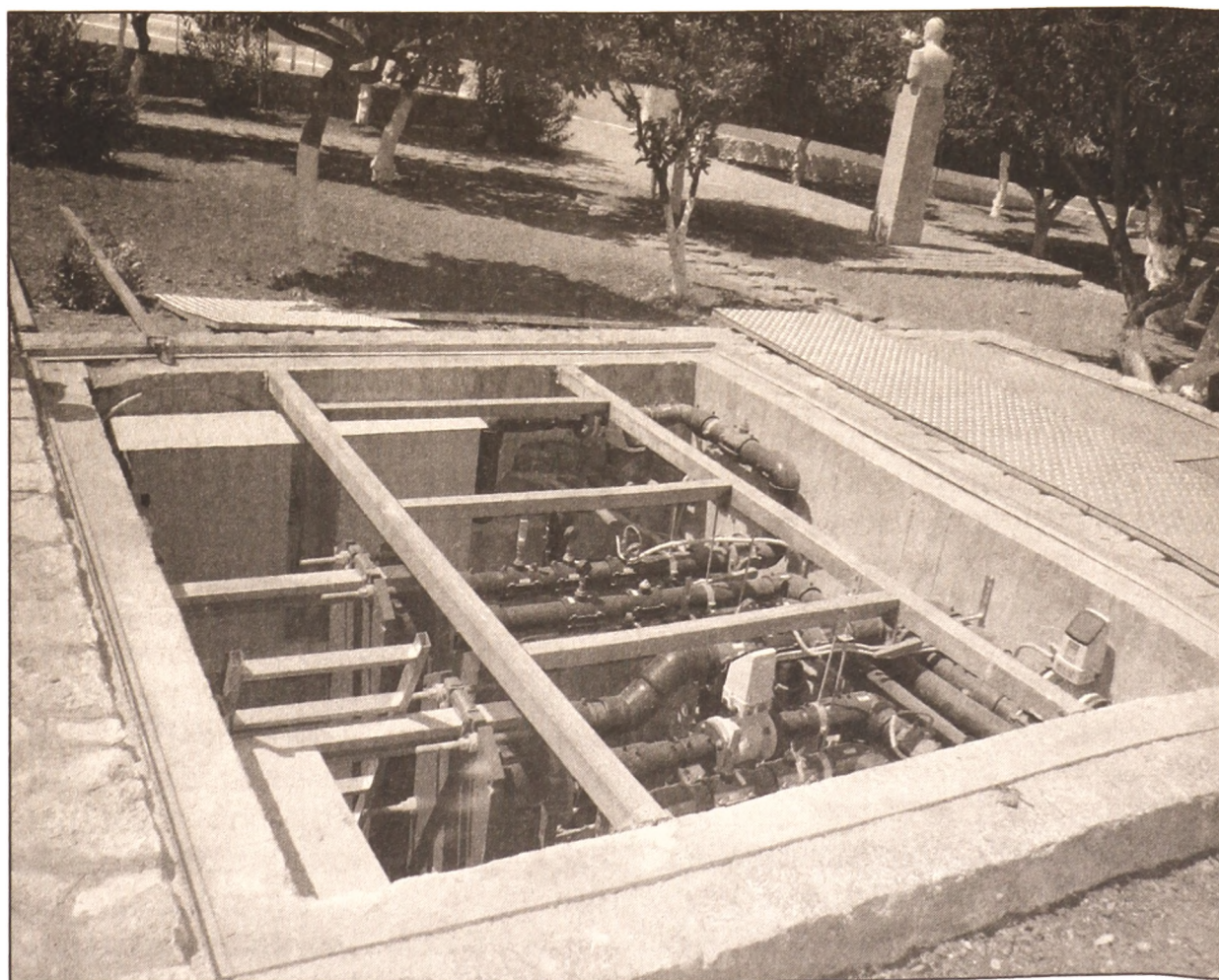
Μια παράπλευρη επίδραση της υπερθέρμανσης του αέρα είναι η αύξηση της ξηρότητάς του. Ο υπέρθερμος και ξηρός αέρας, σε επαφή με τα δάση, απορροφά κρίσιμες ποσότητες υγρασίας από τα δένδρα, μετατρέποντάς τα σε εύφλεκτη ύλη, που αυτοαναφλέγεται και έτσι προκαλείται η καταστροφή του πρασίνου.

Εκτιμάται ότι σε λίγα χρόνια η χρήση του κλιματισμού θα επιδεινώσει τόσο την ατμόσφαιρα, ώστε να προκληθεί αδυναμία παραγωγής ηλεκτρισμού

για την κάλυψη των αναγκών κλιματισμού, άρα η τιμή του ηλεκτρισμού το καλοκαίρι θα γίνει απαγορευτική για τους κατοίκους της Αθήνας. Τι θα γίνει

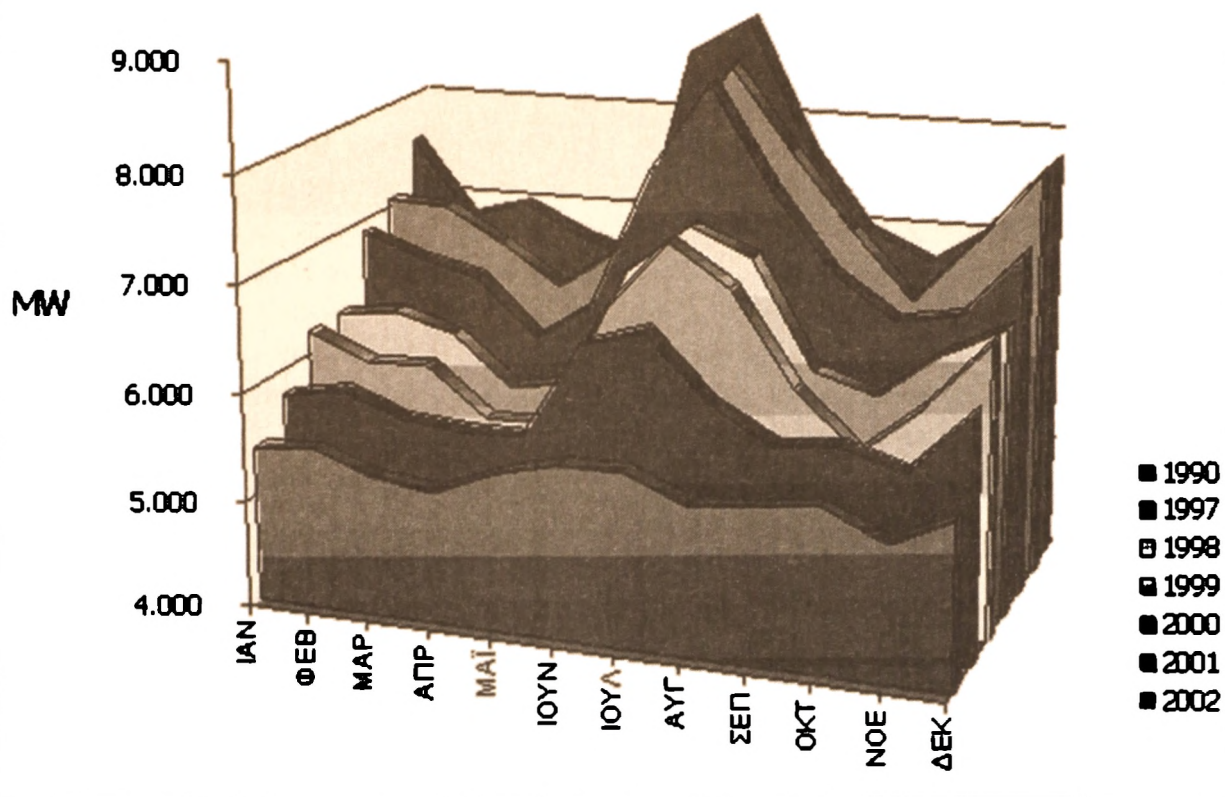

Σύνδεση υποθαλάσσιου αγωγού για την άντληση θαλασσινού νερού προς κλιματιστικές μονάδες (Υδρα 2003).

Κεντρικό δημοτικό ψυγείο (Υδρα 2003).

Μηνιαία Αιγμή Διασυνδεδεμένου Συστήματος

τότε; Θα γίνει ό,τι έγινε στο Παρίσι κατά τον καύσωνα του 2003. Τότε πέθαναν 13.000 φτωχοί μέσα σε λίγες ημέρες από την έλλειψη κλιματισμού. Τις ημέρες εκείνες το πυρηνοκίνητο ενεργειακό σύστημα της Γαλλίας, που μέχρι πρότινος πλεόναζε, ήταν ανήμπορο να καλύψει της ανάγκες της χώρας, ενώ η τιμή της ηλεκτρικής κιλοβατώρας πωλούνταν προς 1 και πλέον ευρώ.

Η λύση του προβλήματος βρίσκεται στην εφαρμογή των υδρόψυκτων κλιματιστικών, τα οποία απορρίπτουν τα κλιματιστικά φορτία στο νερό ενώ έχουν διπλάσιο βαθμό απόδοσης από τα αερόψυκτα, δηλαδή για τις ίδιες ανάγκες απαιτούν τον μισό ηλεκτρισμό. Στις σημερινές συνθήκες, αν όλος ο κλιματισμός γινόταν έτσι, η επιβάρυνση της ατμόσφαιρας της Αθήνας θα ήταν μόνο 5,1 (δηλαδή όσο την επιβαρύνουν τα αυτοκίνητα) και όχι 17,1 Γίγα Βαττ θερμικών ρύπων.

Για να γίνει αυτή η αλλαγή απαιτείται φθινό νερό, το φθινότερο δε όλων είναι το θαλασσινό.

Στην εφαρμογή της ψύξης με θαλασσινό νερό, το ψυκτικό φορτίο αντλείται σε στάδια. Πρώτα με τη βοήθεια ψυχρού νερού και στη συνέχεια, μέσω του ψύκτη, διοχετεύεται στο κύκλωμα

ψύξεως της πόλεως, το οποίο αποτελείται από ένα υπόγειο κλειστό κύκλωμα σωληνώσεων όπου κυκλοφορεί γλυκό νερό με τη βοήθεια κατάλληλων αντλιών. Το κύκλωμα αυτό μεταφέρει την προς απόρριψη θερμότητα στο κεντρικό δημοτικό ψυγείο.

Στο κεντρικό δημοτικό ψυγείο, μέσω μεταλλικών πλακών, έρχονται σε επαφή από τη μια το ψυχρό θαλασσινό νερό και από την άλλη το νερό του κυκλώματος ψύξεως πόλεως. Έτσι το νερό του κυκλώματος ψύξεως πόλεως κρυώνει και επιστρέφει μέσω του υπογείου δικτύου στα συστήματα κλιματισμού, για να συνεχιστεί η άντληση θερμότητας, ενώ το θερμό θαλασσινό νερό επιστρέφει στην θάλασσα.

Το κεντρικό δημοτικό ψυγείο αποτελείται από έναν ή περισσότερους εναλλάκτες πλακών, οι οποίοι τροφοδοτούνται κατάλληλα με θαλασσινό νερό. Το θαλασσινό νερό αντλείται με τη βοήθεια υποθαλάσσιων ή επιφανειακών αντλιών θαλάσσης και, πριν τροφοδοτήσει τους πλακοειδείς εναλλάκτες, περνάει μέσα από κατάλληλα αυτόματα επανακαθαριζόμενα φίλτρα.

Το θαλασσινό νερό, που έχει πάρει την απορριπτόμενη θερμότητα, επιστρέφοντας στη θάλασσα, με τη βοήθεια των

θαλασσιών ρευμάτων και της θαλάσσιας αύρας ψύχεται με φυσικό τρόπο μέσα από την εξάτμιση του θαλασσινού νερού, δηλαδή χωρίς τη δαπάνη πρωτογενούς ενέργειας και χωρίς άνοδο της ατμοσφαιρικής θερμοκρασίας.

Η χρήση της μεθόδου ψύξης με θάλασσα εξασφαλίζει μία σειρά από πλεονεκτήματα, τα οποία βοηθούν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, προσφέροντας οικονομία χωρίς οικολογικές αλλοιώσεις.

Με τη χρήση της θάλασσας, η θερμοκρασία της οποίας το καλοκαίρι δεν ξεπερνά τους 20°C, εξασφαλίζουμε μείωση της ηλεκτρικής κατανάλωσης για κλιματισμό κατά 40%, αντιμετωπίζοντας έτσι και τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες κλιματισμού χωρίς επιπλέον κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς δεν απαιτούνται επιπλέον μονάδες παραγωγής και νέες γραμμές μεταφοράς. Ταυτόχρονα, δεν απορρίπτεται θερμός αέρας στην ήδη ζεστή ατμόσφαιρα, καθώς χρησιμοποιούνται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υδρόψυκτοι και όχι αερόψυκτοι ψύκτες, οι οποίοι τοποθετούνται στο υπόγειο και όχι στο εξωτερικό των κτιρίων, διατηρώντας και την αισθητική φυσιογνωμία της πόλης.

Το πρώτο παγκοσμίως έργο περιφερειακού αστικού κλιματισμού που βασίζεται στη χρήση της θάλασσας έχει κατασκευαστεί στην Ύδρα και λειτουργεί από το έτος 2002. Η χρηματοδότησή του έγινε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Υπ. Ανάπτυξης στα πλαίσια του Προγράμματος «Ο κλιματισμός στις Πόλεις του Αύριο».

Η εφαρμογή αυτής της τεχνολογίας, ή της παραλλαγής της που αξιοποιεί το γλυκό νερό από τον βιολογικό καθαρισμό των λυμάτων, αν εφαρμοστεί στην Αθήνα, πέραν της μείωσης των θερμικών ρύπων, θα προκαλούσε και μείωση της ζήτησεως ηλεκτρικής ισχύος το καλοκαίρι κατά 1,2 Γίγα Βαττ ή το ισοδύναμο παραγωγής του εργοστασίου Λαυρίου. Δηλαδή το εργοστάσιο Λαυρίου δεν θα τροφοδοτούσε πλέον την Αθήνα αλλά την υπόλοιπη χώρα.

Σημειώνεται ακόμη ότι, με την τεχνολογία αυτή, οι ίδιες εγκαταστάσεις μπορούν να λειτουργήσουν τον χειμώ-

να για την οικονομική θέρμανση των κτιρίων, δηλαδή με τη χρήση του νυκτερινού τιμολογίου.

Και πάλι για την περίπτωση της Αθήνας η εφαρμογή της τεχνολογίας αυτής θα αξιοποιήσει το επεξεργασμένο από τον βιολογικό καθαρισμό νερό της Ψυττάλειας, ώστε αυτό να μην απορρίπτεται στο Σαρωνικό. Η παροχή του καθαρού νερού που παράγεται σήμερα στο Κ.Ε.Λ. Ψυττάλειας είναι 70.000m³/h.

Με την κατασκευή ενός κεντρικού δικτύου, το νερό από το Κ.Ε.Λ. Ψυττάλειας θα απάγει τη θερμότητα με ανοικτό κύκλωμα ψύξεως και χρήση πύργων ψύξεως, ενώ παράλληλα το νερό αυτό μπορεί να χρησιμοποιείται ως βιομηχανικό νερό, νερό άρδευσης, και για άλλες χρήσεις, όπως π.χ. για τον καθα-

ρισμό των οδών κ.ά., αντικαθιστώντας το πολύ ακριβό νερό της ΕΥΔΑΠ.

Η αξία του καθαρού νερού που απορρίπτεται σήμερα τιμολογούμενο προς 0,3/κυβικό μέτρο θα προσέφερε, πέραν των άλλων οικονομιών, στην ΕΥΔΑΠ 21.000 ευρώ ανά ημέρα ή 7,6 δις ευρώ ανά έτος. Καταλαβαίνει κανείς πόσο ακριβή θα γινόταν η μετοχή της ΕΥΔΑΠ για τους ξένους αγοραστές προς όφελος της Εταιρίας.

* * *

Συνοψίζοντας: Από τη χρήση της νέας τεχνολογίας με αξιοποίηση του νερού της Ψυττάλειας έχουμε τα ακόλουθα οφέλη:

1. Εξάλειψη 12 Γίγα Βαττ θερμικών ρύπων το καλοκαίρι.
2. Εξοικονόμηση 1,2 Γίγα Βαττ ηλεκτρικής ισχύος στο Ενικό Δίκτυο.

3. Τόνωση της εγχώριας αγοράς (πλαστικοί σωλήνες, πύργοι ψύξεως, κατασκευές).
4. Μείωση της παραγωγής και μεταφοράς γλυκού νερού από απομακρυσμένες περιοχές – μείωση δαπανών ΕΥΔΑΠ.
5. Αύξηση πωλήσεων ΕΥΔΑΠ σε βιομηχανικό νερό κατά 7,6 δις ευρώ. Αύξηση αξίας της μετοχής της.
6. Μείωση των αυταναφλέξεων στα δάση.
7. Μείωση σε αγορά πρωτογενούς ενέργειας και εισαγωγής τεχνολογίας παραγωγής και διανομής ηλεκτρισμού.
8. Βελτίωση της ποιότητας ζωής και της απασχόλησης.
9. Μείωση του κόστους ζωής στην Αθήνα. Είναι άξιο προσοχής ότι αυτές οι μικρές αλήθειες παραμένουν άγνωστες στα κυβερνητικά κλιμάκια και την αντιπολίτευση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

• Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου

«Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή

• ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ερωτικές μεταμορφώσεις αντίδωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου

• Ούτως ή άλλως (Αναγνωστάκης
– Εγγονόπουλος – Καχτίτης – Χατζής)

• ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ

Επισημάνσεις

• ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ

Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου

• ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

• ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις

• ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

• ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία του δυτικού συστήματος εξουσίας

• ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ - Α. ΤΟΖΕΛ

Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φύλλα-Φτερά

Ο Βασιλιάς που πέθανε

• ΑΝΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ

Η άλλη μου πατρίδα

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ

101 Ποιήματα

• SALVATORE NICOSIA

Το σήμα και η μνήμη

• ΤΣΙΜΗΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς

Π

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

• Κάτι το «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση στην ελληνική
κακογουστιά

• Kitsch (Made in Greece) (Αγγλικό)

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ο τρίτος δρόμος

• ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

Τσιγγάνικη ορχήστρα

• ΤΑΣΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Γκουντμπάι Μίστερ Μίλερ

• ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

• ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

Η αδιαχώρητη κοινωνία

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

• ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

• ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ

Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας

• ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

• ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η μεγάλη ιδέα

• ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης

• ΥΓΕΙΑ-ΠΟΛΙΤΕΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μελέτες για το σύστημα υγείας (συλλογικός τόμος)

• ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα

• ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ

Το Κυπριακό. «Στρατηγική» και στρατηγική

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ, Δημοχάρους 60, τηλ.: 210-72 32 819, fax: 210-72 26 107, e-mail: chprou@otenet.gr
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ, Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα, τηλ.: 210-36 04 793 - 210-36 01 271, fax: 210-36 09 697

Ένα περίεργο φαινόμενο παρατηρείται τα τελευταία δέκα χρόνια: η πνευματικότητα της ελληνικής Ορθοδοξίας είναι must στα καλύτερα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Γιατί συμβαίνει αυτό; Άγνωστον. Ίσως επειδή οι ευρωπαίοι νιώθουν χωμένοι μέχρι τον λαιμό στην καταναλωτική μανία, να ψάχνουν σανίδες σωτηρίας στην πνευματικότητα της κλασικής ελληνικής θεολογικής και φιλοσοφικής παράδοσης, η οποία εξάλλου είναι και η μήτρα τους. Έτσι έχουν εμφανιστεί τα τελευταία χρόνια σημαντικοί θεολόγοι – φιλόσοφοι στη Δύση, Ορθόδοξοι, Άγγλοι, Γάλλοι, Προτογάλοι. Η Ορθοδοξία είναι πλέον ευρωπαϊκή μόδα; Μάλλον...

Ο πατέρας Νικόλαος Λουδοβίκος, καθηγητής της Δογματικής και της Φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ και στην Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία, είναι ένας ανερχόμενος αστέρας στον χώρο των νέων ελλήνων διανοουμένων. Ο Ν. Λουδοβίκος γνωρίζει άριστα τα όσα συμβαίνουν σήμερα στην Ευρώπη και ταυτόχρονα, προερχόμενος από σπουδές ψυχολογίας, έχει μια ενδιαφέρουσα άποψη για τη σχέση κράτους και πολίτη. Το τελευταίο του βιβλίο μάλιστα, με τίτλο *Ορθοδοξία και Εκσυγχρονισμός* (εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2006), δίνει μια νέα ματιά στην πρόσφατη σύγκρουση Εκκλησίας και πολιτείας και δείχνει πως αν επικρατούσαν σοβαρές σκέψεις, πως αν εμπιστευόμασταν αυτούς που κουβαλάνε το μεγάλο βάρος της ορθόδοξης πνευματικότητας, πολλά τρέχοντα προβλήματα θα είχαν λυθεί, πριν φτάσουμε στα άκρα.

Ο Ν. Λουδοβίκος, όμως, μας μίλησε και για άλλα πολλά, για το πώς βλέπει ένας Έλληνας το κράτος και τους θεσμούς, όπως και για το πού διαφέρουμε από τους δυτικούς.

Φωτό: Μιχάλης Πόρναλης

«Να μην τα χάσουμε τα πάθη. Να τα μεταβάλουμε»

Τη συνέντευξη πήρε ο Απόστολος Διαμαντής

• Πως εσείς, ένας απόφοιτος της ψυχολογίας, στραφήκατε στη θεολογία;

— Προέρχομαι από την ψυχολογία, σπούδασα ψυχολογία. Και στη συνέχεια, μέσω αγιορειτών, πέρασα στην Ορθόδοξη θεολογία. Και διάβασα απευθείας τους έλληνες Πατέρες. Στο έργο μου στέκομαι κριτικά απέναντι στο σχήμα του υπαρξισμού, που έχει υιοθετηθεί από κάποιους έλληνες θεολόγους, το οποίο έχει τη ρίζα του στον Αυγουστίνο και στον Πλωτίνο. Ότι δηλαδή η ψυχή είναι ουράνια και το σώμα επίγειο. Και έτσι μιλάνε για τη φύση σαν κάτι από το οποίο πρέπει να εξέλθουμε. Αυτός ο διχασμός δεν υπάρχει στους έλληνες Πατέρες, για τους οποίους η ψυχή είναι «λεπτόσωμον πνεύμα».

• Αυτά βεβαίως είναι δύσκολο κανείς

να τα παρακολουθήσει, ένας απλός άνθρωπος...

— Δεν είναι καθόλου. Οι απλοί άνθρωποι τα βιώνουν εμπειρικά, από την συμμετοχή τους στην εκκλησιαστική ζωή. Γίνονται παράδοση. Το πρόβλημα είναι με τη σχηματική σκέψη των «μορφωμένων», δεξιών και αριστερών και κεντρώων. Τα κλισέ για την Αριστερά είναι δυο τρεις κατηγοριούλες: μεσαιώνας = συμφορα, διαφωτισμός = ανάσταση, Εκκλησία = Χριστόδουλος, δηλαδή τάφος ανεωγμένος. Οι δεξιοί ταυτίζουν, από την άλλη, όλη την Ορθόδοξη παράδοση με ο,τιδήποτε πράττει η κρατούσα Εκκλησία. Όμως την ορθή σχέση με όλα αυτά την έχει η μοναστική παράδοση και ο απλός λαός, ο οποίος «κράτησε το βήμα ενός χαμένου χορού», όπως είχε πει κάποτε και ο Διονύσης Σαββόπουλος.

• Τι ακριβώς είναι αυτό που γνωρίζει ο απλός λαός;

— Τα γνωρίζει από τον παππού και τη γιαγιά. Είναι μερικά απλοϊκά, αλλά ταυτόχρονα πολύ βαθιά πράγματα. Η γιαγιά μου στην Πορταριά, μια γυναίκα σχεδόν αγράμματη, που ίσα ίσα μπορούσε να διαβάσει, με κράταγε στα γόνατά της και μου έλεγε: «Κοίταξε να δεις. Ο Θεός είναι η αγάπη. Σε κρατάει στην αγκαλιά του, όπως κάνω τώρα εγώ». Δεν είναι ο τιμωρός ο Θεός. Θέλει να σου κάνει όμορφη τη ζωή. Και όταν εγώ, νεαρός, είχα επαναστατήσει, και ο πατέρας μου φώναζε που γυρνούσα αργά, η γιαγιά μου ήταν μια ανοιχτή αγκαλιά. Αυτό, βέβαια, που έχουν οι απλοί άνθρωποι πρέπει να γίνει λόγος, στοχασμός, για να επηρεάσει τα πράγματα, να φτιάξει πολιτισμό.

• Αν δεν γίνει; Αν μείνει μόνον ως παράδοση;

— Τότε θα έχουμε αυτό το πρόβλημα

που είχαμε στην Ελλάδα όταν φτιάξαμε το κράτος το 1830. Η κεφαλή ήτανε φερμένη από τη Δύση. Υπήρξε μια απόσταση μεταξύ κράτους και Γένους. Ήταν υπαρξιακή διαφορά, μεγάλη. Ο Κουμανούδης, ο Σαρίπολος, ο Ροΐδης δεν καταλάβαιναν καθόλου τι γινόταν στο λαό. Πάρτε τον Κωνσταντίνο Τσάτσο. Έχετε διαβάσει την «Απολογία μιας ζωής»; Εκεί λοιπόν θα δείτε ότι ο Τσάτσος μεγάλωσε με μία γκουβερνάντα γαλλίδα, μία γερμανίδα. Από μωρό. Δεν καταλάβαινε καθόλου πού ακριβώς βρισκόταν. Ζούσε μεταξύ Τεργέστης, Παρισίων και Λονδίνου. Διοίκησε αυτόν τον τόπο που δεν καταλάβαινε καθόλου. Μόνον στο τέλος της ζωής του ο Σεφέρης τού έδειξε την Ελλάδα: Κοίταξε εδώ, του είπε, κοίταξε εκεί. Και ο Τσάτσος έμεινε σαστισμένος. Αυτή η έκπληξη φαίνεται καθαρά στο βιβλίο του. Τώρα, λίγο πριν το τέλος της ζωής του, άρχισε να καταλαβαίνει. Αλλά και πάλι πέθανε νεο-καβτιανός.

τα πράγματα δεν είναι έτσι: ο άνθρωπος έχει υποστεί μία πτώση. Και η αμαύρωση αυτή, στον Αυγουστίνο, είναι πολύ σημαντική, είναι εντός της φύσεως του ανθρώπου. Αυτή είναι μία θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στην Ανατολή και τη Δύση για τη φύση του Κακού. Στον Μάξιμο όμως, στους έλληνες Πατέρες, βλέπουμε ότι η πτώση της φύσεως είναι ακατηγόρητη. Είναι η πτώση της προαιρέσεως που συμβαίνει. Δεν φταίει η φύση μας. Σαν πρόσωπα εκπίπτουμε. Η φύση μπαίνει στον δρόμο που την βάζουμε εμείς, προσωπικά.

• *Επομένως και στο ζήτημα της ηθικής, η ελληνική ορθόδοξη παράδοση είναι πιο ανεκτική από την δυτική;*

— Οι έλληνες Πατέρες δεν είναι ηθικιστές. Δεν μιλάνε ενάντια στο σεξ, για παράδειγμα. Η προαίρεσή μου ευθύνεται: δεν πρέπει να καταφρονούμε την φύση. Το μυαλό και το σώμα είναι του Θεού. Μην τα ακουμπάτε, λένε οι

Διότι *Ουδέν κακόν εν τη φύσει, ουδέν απόβλητον*. Αγιάζονται όλα από την ευχαριστία. Ό,τι και νάναι.

• *Ναι, αλλά οι παραεκκλησιαστικές οργανώσεις δίνουν άλλη εικόνα από την δική σας: κατηχητικά, ηθικολογία αφόρητη, αυστηρές εντολές προς τους πιστούς. Και καμία ανοχή προς το διαφορετικό.*

— Σωστά. Αλλά αυτά δεν έχουν καμία σχέση με την Ορθόδοξη παράδοση. Είναι δυτικές επιρροές, είναι απευθείας η λογική του Άνσελμου μέσα στην δική μας Εκκλησία. Για παράδειγμα, το βιβλίο *Μετανοία* του αρχηγού της «Ζωής» Σεραφείμ Παπακώστα, είχε κυκλοφορήσει σε εκατοντάδες χιλιάδες αντίτυπα και ήταν πάντα μέσα σ' όλα τα ελληνικά σπίτια. Είναι 100% Άνσελμος: ο Θεός, που τιμωρεί το αμαρτωλό ανθρώπινο γένος και τον υιό του ακόμα, ο οποίος ενσαρκώνεται με σκοπό να τιμωρηθεί! Λοιπόν, διάβαζε η καημένη η γιαγιά μου αυτό το

• *Ο Σεφέρης πώς κατάλαβε;*

— Εδώ είναι άλλη ιστορία. Ο Ελύτης το ίδιο. Βουλιάζουν μέσα στη γη τους. Σαν το σφουγγάρι. Και έπαιρναν όλη την αίσθηση της Ελλάδας. Και έλεγαν πράγματα σπουδαία, ακόμη και αν δεν καταλάβαιναν απολύτως με το μυαλό τους τι ακριβώς έλεγαν. Αλλά τα έλεγαν. Έχω φίλους ευρωπαίους, Ορθοδόξους, και μου λένε: Διάβασε Ελύτη. Τα πάντα είναι γεμάτα φως. Αυτός είναι ο λόγος των όντων. Για μας τους Έλληνες ο θεός είναι τόσο υπερβατικός, που γίνεται ταυτόχρονα ενδοκόσμιος.

• *Υπάρχει μια διαφορά ανάμεσα στην Δύση και την ελληνορθόδοξη παράδοση πάνω στο ζήτημα της πτώσης, στο ζήτημα της φύσης του κακού;*

— Ο Αυγουστίνος, για να πολεμήσει τον πελαγιανισμό, που έδινε μια σκανδαλώδη ελευθερία στον άνθρωπο — ο άνθρωπος περίπου κάνει ό,τι θέλει και είναι ο μοναδικά υπεύθυνος — είπε ότι

Πατέρες μας, διότι υπάρχει η ελευθερία του προσώπου που επιλέγει το δρόμο. Αυτό ο Αυγουστίνος δεν το κατάλαβε. Σαν πρώην Μανιχαίος, δειστής, νόμισε ότι ναι μεν το σώμα είναι πλάσμα του Θεού, πλην όμως ξέπεσε. Και έχει κακή φύση. Και επομένως υπάρχει γι' αυτόν μια κληρονομική ενοχή, η οποία μεταβιβάζεται. Για τους Έλληνες, όμως, το κακό είναι υπόθεση προαιρέσεως. Υπόθεση της επιλογής του προσώπου. Όχι της Φύσεως. Γι' αυτό και ο Ρουσώ μιλάει για την καλή φύση του ανθρώπου και ο Ντε Σαντ για την κακή. Από αντίδραση κυρίως στην καλβινική ηθική. Στην δυτική παράδοση η φύση ενοχοποιείται. Πάρτε για παράδειγμα το σεξ, το οποίο είναι βουτηγμένο στην ενοχή. Τα πάντα ενοχοποιούνται. Σ' εμάς όμως δεν τίθεται τέτοιο θέμα. Βλέπετε τι αγώνα κάνει ο Γρηγόριος Παλαμάς για να μην χάσουμε κάτι από τις δυνάμεις της ψυχής και του σώματος. Προσέξτε, λέει, όλα αυτά είναι θεόπλαστα! Να μην τα χάσουμε τα πάθη. Να τα μεταβάλουμε, ναι.

πράγμα και τάχανε. Γιατί ήταν μια γυναίκα που ήξερε μόνο την αγάπη και το καντηλάκι που άναβε, που έβλεπε τον Θεό σαν αγάπη. Και της είπα κάποτε να μην ασχολείται — «αυτά δεν είναι δικά μας», της είπα.

• *Οι δυτικοί λοιπόν έχουν καθαρά δικανική, νομικίστικη προσέγγιση του θείου...*

— Εντελώς. Λέει ο Άνσελμος: γιατί έγινε η ενσάρκωση; Για να τιμωρηθεί ο υιός του Θεού στη θέση του ανθρώπου. Λέει ο Γρηγόριος ο Θεολόγος: η ενσάρκωση έγινε «διά το αγιασθήναι τω ανθρωπίνω του Θεού, τον άνθρωπον». Ακριβώς το αντίθετο δηλαδή. Και συνεχίζει ο Θεολόγος: Το μόνο που θέλει ο Θεός είναι να σταματήσει τη φθορά. Άντε τώρα να χτίσεις πάνω σ' αυτή τη θέση των ελλήνων Πατέρων νομικισμό! Δεν μπορείς με τίποτα. Γι' αυτό πολλοί γάλλοι συμφοιτητές μου έλεγαν για μας τους Έλληνες έκπληκτοι: vous êtes anarchistes! Είστε αναρχικοί δηλαδή!

• *C'est vrai! Αλήθεια είναι. Εμείς έχουμε μόνον αυτεξούσιον...*

— Έχουνε στη Δύση τις ποινές. Τα επιτίμια. Εδώ σε μας λες «σκότωση»! Και πας στον παπά σου. Σε ρωτάει: «Σκότωσης; Ένα μήνα δεν θα φας κρέας και έλα μετά να τα πούμε»! Εμείς οι Έλληνες έχουμε βάλει στη θέση του δικανισμού την οικονομία. Το να ζυγίζεις τα πράγματα ανάλογα με τις συνθήκες, όχι αυστηρά με τον νόμο, απρόσωπα. Αυτό η Αρβελέρ το λέει ωραία για το Βυζάντιο, πως στον δημόσιο και ιδιωτικό βίο του Βυζαντίου κυριαρχεί η οικονομία: βλέπεις στον άλλο την καρδιά του, την ταλαιπωρία του, την ψυχή του και του ανοίγεις τον δρόμο.

• *Ναι, αλλά η ελληνική Εκκλησία έχει κάνει αφορισμούς...*

— Αυτά είναι περιθωριακά φαινόμενα. Ασήμαντα, σε μικρή κλίμακα. Ακόμη και αν έγιναν, δεν συμφωνούν με την παράδοσή μας. Αν δείτε στη Γαλλία, μόλις πριν λίγα χρόνια καταργήθηκε η λογοκρισία στην έκδοση των θεολογικών βιβλίων. Σε μας δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα.

• *Η σημερινή ηγεσία της ελληνικής Εκκλησίας δεν στρέφεται κάπως προς την οργανωσιακή μορφή; Επί Σεραφείμ έμοιαζε περισσότερο παραδοσιακή. Σήμερα μιλάει πολύ και παρεμβαίνει έντονα. Ακόμη και πολιτικά.*

— Ο εθναρχικός ρόλος του αρχιεπισκόπου φαίνεται ακόμη και στην ενδυμασία του, που μετά τον 16ο αιώνα φέρει το εγκόλπιο και την μίτρα. Είναι σύμβολα κοσμικής εξουσίας. Αυτοκρατορικής. Για εκείνα τα χρόνια της τουρκοκρατίας ήταν απαραίτητα. Ήταν εθναρχικός ο ρόλος του δεσπότη. Σήμερα όμως όχι. Διότι έτσι προσβάλλεται κάπως η εσχατολογική φύση της Εκκλησίας.

• *Έχουν εκλείψει όμως οι ιστορικοί λόγοι στην Ελλάδα για τον εθναρχικό ρόλο της Εκκλησίας;*

— Με την έννοια εκείνη σαφώς και έχουν εκλείψει.

• *Για σκεφτείτε λίγο τον Μακάριο... Ή τους δεσπότες στον Μακεδονικό Αγώνα...*

— Αυτό γίνεται κατ' εξαίρεσιν. Δεν υπάρχει στο κανονικό δίκαιο της Εκκλησίας κανένα απολύτως έρεισμα για αναγνώριση εθναρχικού ρόλου στην Εκκλησία. Άλλο πράγμα είναι να έχει άποψη η Εκκλησία για τα κοινωνικά ή τα πολιτικά ζητήματα. Αυτό είναι φυσικό. Διότι η πολιτική έχει και πνευματική διάσταση. Και αν η Εκκλησία παρεμβαίνει για να μας το θυμίσει, αυτό είναι ευπρόσδεκτο. Αρκεί να μην γίνεται κόμμα, παράταξη και κατεβαίνει στις εκλογές! Αν πρόκειται για εθναρχία στο πνευματικό επίπεδο, ναι. Αλλά όσοι λένε ότι δεν έχει κανένα δικαίωμα να μιλάει η Εκκλησία για πολιτικά ζητήματα, μάλλον το λένε εκ του πονηρού.

• *Έπρεπε να αντιδράσει η Εκκλησία στο θέμα των ταυτοτήτων;*

— Το πράγμα είναι κάπως περίπλοκο. Να θυμίσω την παράδοσή μας: το βυζαντινό κράτος ήταν κράτος υπαρξιακό. Δεν ήταν το θεσμικό δυτικό κράτος του μακροϊστορικού σκοπού. Το βυζαντινό κράτος ήταν ένα κράτος μικροϊστορικών σχέσεων. Το δυτικό κράτος όμως είναι ένα κράτος εσωστρεφών

ατόμων που ενώνονται για κάποιο σκοπό. Ας πούμε η Δημοκρατία, η ευημερία, η κυριαρχία. Και αυτό έρχεται από την θεολογία του Αυγουστίνου, όπου η ουσία και η βούληση του Θεού ταυτίζονται. Ο δυτικός Θεός πρέπει να αποδεικνύει συνέχεια ότι είναι Θεός, με την εκδήλωση της βούλησής του. Είναι αναγκασμένος να φτιάξει αυτόν τον κόσμο, γιατί είναι παντοκράτορας. Να δείξει ότι κυριαρχεί. Από δω απορρέει το θεσμικό κράτος, διότι είμαστε συναγμένοι για έναν εξωτερικό σκοπό. Στους έλληνες Πατέρες όμως διακρίνεται η ουσία από την βούληση του Θεού. Ο Θεός δεν έχει ανάγκη να αποδείξει τίποτα.

• *Στην ελληνορθόδοξη παράδοση, στο Βυζάντιο, γιατί είμαστε συναγμένοι;*

— Δεν ξέρουμε γιατί. Η κοινωνία είναι ο σκοπός. Υπάρχουν οι σκοποί των πολλών, οι οποίοι ενώνονται όταν το αποφασίσει η κοινότητα και όπου το πάει. Δεν είναι εξωτερικός σκοπός. Αυτό είναι το υπαρξιακό βυζαντινό κράτος, όπου οι σχέσεις έχουν μεγαλύτερη σημασία από τον σκοπό. Και σε μας σήμερα ισχύει αυτό: όταν έρχεται ένας φίλος, τα αφήνουμε όλα και λέμε κάτσε να τα πούμε. Αυτό για έναν δυτικό είναι ακατανόητο. Θα σου πει δεν γίνεται. Έχω δουλειά. Επομένως ο Ορθόδοξος βάζει πάνω από τον νόμο τη σχέση κοινωνίας. Στη Δύση έχουμε ενδοβολή του νόμου. Ο Άγγλος ή ο Γάλλος έχουν ενσωματώσει τον νόμο. Αγωνιστείτε να πείσετε έναν Άγγλο να φοροδιαφύγει! Ποτέ δεν θα τα καταφέρετε!

• *Και όλα αυτά πως σχετίζονται με το θέμα των ταυτοτήτων;*

— Σχετίζονται. Διότι όπως σας είπα, στη δική μας παράδοση προέχει όχι ο νόμος, αλλά η κοινότητα. Οι σχέσεις. Επομένως μπορεί, παρά τις αποφάσεις της πολιτείας, ο λαός να θέλει να αναγράφεται το θρήσκευμα, διότι έτσι αναγνωρίζει μια κοινωνία σχέσεων. Δεν το βλέπει νομικά το θέμα. Άλλο τώρα αν οι αντιδράσεις της Εκκλησίας μας ήταν υπερβολικές. Εκεί να το συζητήσουμε. Ίσως να ήθελε άλλο χειρισμό το θέμα, από την πλευρά της Εκκλησίας.

Της ξενιτιάς

Δεν αισθάνονται πια οι μαθητές μας τα τραγούδια της ξενιτιάς. Αυτά τα τραγούδια που αποτύπωσαν καίρια τον πόνο του αποχωρισμού, την πίκρα για την απουσία της πατρίδας και την έλλειψη των αγαπημένων προσώπων. Η αλλαγή αυτή στη στάση των μαθητών μας, για την οποία μπορούν να επιμαρτυρήσουν πολλοί από τους διδάσκοντες στα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης, εκφράζει με παραστατικό τρόπο τις ταχύτατες αλλαγές και τα νέα δεδομένα που διαμόρφωσαν τη νεότερη ελληνική κοινωνία της μεταπολιτευτικής εποχής. Κι ενώ οι δάσκαλοί τους έχουν έντονα ακόμη τα βιώματα του παλιού τρόπου ξενιτεμού, που κορυφώθηκε στη δεκαετία του '60 με το κύμα μετανάστευσης προς τη Γερμανία, και είναι εκείνοι που τραγούδησαν με πάθος τους *Μετανάστες* του Μαρκόπουλου, οι μαθητές δεν έχουν τέτοιες ευαισθησίες πια.

«Η ξενιτιά, η φυλακή, η φτώχεια, η ορφάνια

τα τέσσερα ζυγιάστηκαν σ' ένα βαρύ καντάρι

και πιο βαριά η ξενιτιά με τα πολλά φαρμάκια».

Δεν είναι η ξενιτιά η πιο βαριά για τους μαθητές μας. Γιατί οι όροι που συνθέτουν το πλέγμα του ξενιτεμού έχουν αλλάξει όλοι.

Είναι πρώτα απ' όλα οι ίδιοι οι ξενιτεμένοι. Δεν είναι πια οι στερημένοι και ταλαίπωροι των προηγούμενων εποχών, για τους οποίους η μετανάστευση ήταν αναγκαστικά η μόνη διέξοδος για να ξεφύγουν από τη φτώχεια και τη μιζέρια, κάποτε την πείνα. Οι σύγχρονοι

μετανάστες συνήθως είναι προσοντούχοι, πολύγλωσσοι και εκπαιδευμένοι, που οδεύουν στα ξένα κέντρα ως υψηλόμισθα στελέχη διαφόρων πολυεθνικών εταιρειών ή διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών.

Και οι γενικότερες συνθήκες είναι πια εντελώς διαφορετικές. Η σμίκρυνση των αποστάσεων, τα συχνά και μαζικά ταξίδια και οι δυνατότητες συγκοινωνίας και επικοινωνίας –τα τελευταία χρόνια με τα κινητά τηλέφωνα, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και το διαδίκτυο (με την εικόνα των τηλεσυνομιλητών στην οθόνη του υπολογιστή)– έχουν δημιουργήσει νέα δεδομένα. Τόσο οι ξενιτεμένοι όσο και οι δικοί τους που παραμένουν στην Ελλάδα μπορούν εύκολα να ανταλλάξουν επισκέψεις, να επικοινωνούν κάθε τόσο. Οι υποψήφιοι μετανάστες του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού (την εποχή που ο Παπαδιαμάντης έγραφε τα διηγήματά του «Σταχομαζώχτρα», «Ο Αμερικάνος», «Το γράμμα στην Αμερική», που αναφέρονται και στην ξενιτιά), όταν αποχαιρετούσαν την οικογένεια και τα μέλη της κοινότητάς τους για να μεταβούν στο εξωτερικό, ήξεραν ότι κι αν τα κατάφερναν να επιστρέψουν, συνήθως ύστερα από τριάντα ή σαράντα χρόνια, τα περισσότερα πρόσωπα που παρευρίσκονταν στον αποχαιρετισμό δεν θα ζούσαν για να τα ξαναδούν. Και το συναίσθημα αυτό φόρτιζε την ατμόσφαιρα δραματικά και έκανε τις σκηνές του αποχαιρετισμού τραγικές. Ακόμη και η αλληλογραφία ήταν δύσκολη, όχι μόνο από τις υπερμεγέθειες, τότε, αποστάσεις και τις ελλείψεις των ταχυδρομείων αλλά και γιατί, πολλές

φορές, κι αυτοί που έφευγαν κι αυτοί που έμεναν ήσαν αναλφάβητοι. Και η πίκρα ήταν εντονότερη και λόγω των πανίσχυρων συνεκτικών δεσμών που ήταν αναπτυγμένοι τότε με την οικογένεια, το σόι και τα μέλη της κοινότητας, καθώς και με τον γενέθλιο τόπο. Σήμερα πολλοί δεσμοί έχουν ατονήσει, θεμελιώδη πράγματα έχουν ανασηματολογηθεί.

Την ίδια ώρα επιτελείται μια αντιστροφή, και η Ελλάδα γίνεται χώρος υποδοχής ξένων μεταναστών από φτωχές και τριτοκοσμικές χώρες. Κάτω από αντίξοες συνθήκες ζουν μακριά από την πατρίδα τους εκατοντάδες χιλιάδες αλλοδαποί. Ιδού λοιπόν που τα ελληνικά τραγούδια της ξενιτιάς μπορούν να εκφράσουν τους νέους καιρούς. Οι μαθητές μας καλούνται να τα διαβάσουν όχι ως μέρος της κληρονομιάς τους απλώς, ως μουσειακό δηλαδή είδος, όσον αφορά τη θεματογραφία, που δεν αντιστοιχεί όμως με τις πραγματικές συνθήκες ύπαρξης της σύγχρονης Ελλάδας, αλλά σαν κάτι καίριο και ζωντανό. Κάνοντας όμως μια μετάθεση. Ο ξένος των τραγουδιών αυτών δεν είναι ο Έλληνας που ζει μακριά, ανάμεσα σε αλλοεθνείς, αλλά ο διπλανός οικονομικός μετανάστης που ζει εν μέσω Ελλήνων· τα ξένα γίνονται Ελλάδα. Τα τραγούδια της ξενιτιάς εκφράζουν και σήμερα τα συναισθήματα ανθρώπων που ζουν δίπλα μας και μπορούν, με τη μετάθεση που αναφέραμε, να συντελέσουν στην κατανόηση των νέων συνθηκών της Ελλάδας, καθώς ακόμη και στην αυτογνωσία μας.

ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ

Ο «καλπάζων ταγματάρχης» των Μαγυάρων

του Κώστα Θ. Καλφόπουλου

Το πλήρες όνομά του ήταν Φέρεντς Πούσκας Πούρτσελντ. Ο Πούσκας, με το φοβερό αριστερό πόδι, το «λάθος πόδι» στον ποδοσφαιριστή, συνήθιζε τις πιρουέτες στο χορτάρι, μέχρι η μπάλα να σκάσει στην αντίπαλη εστία. Μέλος της «Ελαφράς Ταξιαρχίας» (μια ονομασία που αργότερα δανείστηκε και ο ιστορικός Απόλλων Αθηνών) και της μεγάλης Ρεάλ, ο Φέρεντς Πούσκας πέθανε στη Βουδαπέστη, σε ηλικία 80 ετών, από τη νόσο του Αλτσχάιμερ. Το ιστορικό «Νεπ Στάντιουμ» της Βουδαπέστης φέρει ήδη το όνομά του.

Πολύ προτού κατασκευαστεί ο όρος «σωματότυπος», ο Φέρεντς Πούσκας, σαν γιουβαρλάκι, ήταν από τους πρώτους, αν όχι ο πρώτος, που τον είχε ακυρώσει (όπως, αργότερα, ο Κουμπίλλια, ο Δομάζος ή ο Μαραντόνα). Κοντόχοντρος, με μεγάλο κεφάλι και χοντρό σβέρκο, τα μαλλιά προς τα πίσω χτενισμένα, ο Μίκλος Κόβατς, όπως ανέγραφε το πρώτο του δελτίο στα τσικό της Κίσπεστ (της Μικρής Πέστης), άρχιζε να κλωτσάει το τόπι με τον παιδικό του φίλο Γιόζεφ Μπόζικ, χωρίς να υποψιάζεται, ότι θα ήταν ευνοούμενος της «δεκάτης Μούσας» (του αθλητισμού). Όταν το 1949, η Κίσπεστ μετονομάστηκε σε Χόνβεντ και υπήχθη στο Υπουργείο Αμύνης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, οι παίκτες της απέκτησαν βαθμούς κι ο Πούσκας έγινε ταγματάρχης.

Λίγο πριν από τον αγώνα της Εθνικής Ουγγαρίας με την τότε αυτοκράτειρα του παγκοσμίου ποδοσφαίρου Αγγλία, ο αγγλικός τύπος έγραφε: «Για κοιτάξτε αυτόν τον μικρό, τον χοντρούλη. Αυτόν εμείς θα τον σκοτώσουμε!». Στις 25 Νοεμβρίου του 1953, με το σφύριγμα της λήξης στο κατάμεστο Γουέμπλεϋ (εκεί που ο Πούσκας θα επιστρέψει ως προπονητής του Παναθηναϊκού 18 χρόνια

αργότερα), η αγγλική ναυαρχίδα είχε βυθιστεί αύτανδρη, με σκορ 3-6 και δύο γκολ του Πούσκας, το ένα μάλιστα με πιρουέττα και σουτ στην κίνηση, όπως γράφει και περιγράφει παραστατικά και ο Φέλιξ Ράιντχααρ.

Ο Πούσκας ήταν ένας από τους Mighty Magyars, τους θαυμαστούς Μαγυάρους, που μπορεί να μην τα κατάφεραν εν τέλει απέναντι στα «πάντσερ» του Ζεπ Χερμπέργκερ κι ύστερα να σκορπίστηκαν στα τέσσερα σημεία του (ποδοσφαιρικού) ορίζοντα, όμως, όπως αναφέρουν ύστερες ιστορικές προσεγγίσεις, πυροδότησαν με το δικό τους φωτιά την εξέγερση στη Βουδαπέστη, δύο χρόνια μετά το «θαύμα της Βέρνης», που οδήγησε στην ανασυγκρότηση της ηττημένης και διχοτομημένης Γερμανίας.

Αν, για τους γνώστες και τους πραγματικούς φίλους του ποδοσφαίρου, ο Φέρεντς Πούσκας ήταν ο «καλπάζων ταγματάρχης» και για τους συμπατριώτες του το «αδερφάκι» (öcsi), για τους Έλληνες ήταν απλώς ο «Πάντσο», με διπλή ιδιότητα: ως θυμόσοφος ακόλουθος του Δον Κιχώτη, αλλά και ως επαναστάτης (Βίλλια). Ήρθε στον Παναθηναϊκό από καραμπόλα. Ο Μιχάλης Κίτσιος, τότε πρόεδρος του αθηναϊκού συλλόγου, τηλεφώνησε στα γραφεία της Ρεάλ Μαδρίτης, με σκοπό να φέρει τον ουρουγουανό Χοσέ Εμίλιο Σανταμαρία, συμπαίκτη του Πούσκας στη Βασίλισσα των ευρωπαϊκών επιτυχιών. Αντ' αυτού, έρχεται στην Ελλάδα ο Φέρεντς Πούσκας, που αναλαμβάνει τον Παναθηναϊκό, με νωπά ακόμα τα ίχνη του μεγάλου Στέφαν Μπόμπεκ και του Λάκη Πετρόπουλου. Ο Τάκης Οικονομόπουλος, το «πουλί», τον θυμάται στον Τάφο του Ινδού να στοιχηματίζει με τον Δομάζο και να βάζει καλάθι με το δεινό αριστερό του πόδι.

Ένα χρόνο αργότερα, το 1971, ο Πού-

σκας, μαζί με την ομάδα του Παναθηναϊκού, πατά τον χλοοτάπητα του «ναού του ποδοσφαίρου», μετά από μια ξέφρενη και απρόσμενη πορεία των πρασίνων προς τον τελικό του Κυπέλου Πρωταθλητριών. Το «11 εμείς, 11 κι αυτοί», τη φορά αυτή δεν θα ισχύσει. Ο Άγιαξ είχε έναν δωδέκατο παίκτη, με τη φανέλλα «14», με έναν σωματότυπο ακριβώς αντίθετο από εκείνον του Μαγυάρου στα νιάτα του, που κι αυτός δεν έπειθε τους ειδικούς ότι ήταν κατάλληλος για το ποδόσφαιρο: τον Γιόχαν Κρόουφ, ένα «αερικό» των γηπέδων, που διεμβόλιζε τις αντίπαλες ομάδες με ντελικάτες κινήσεις και εμπνευσμένες μπαλιές.

Ο Πούσκας αγάπησε τη ζωή, όπως αγάπησε το ποδόσφαιρο και την οικογένειά του. Δεν την αγάπησε όμως κολασμένα, όπως ο Μπεστ, ούτε την επένδυσε αποδοτικά, όπως ο έτερος Φραντς (Μπεκενμπάουερ). Ήταν άνθρωπος πρόσχαρος, εύθυμος (πλακατζής, με την ελληνική έννοια) και, παρά τη μαγυρική καταγωγή του, καθόλου μελαγχολικός. Έφυγε πλήρης ημερών, αφού η μοίρα είχε φροντίσει πρώτα να σβήσει ό,τι πολυτιμότερο ο άνθρωπος συντηρεί από το παρελθόν: τις αναμνήσεις του. Αυτές τις κληροδότησε στις επόμενες γενεές, που θα 'χουν να λένε για τον «καλπάζοντα ταγματάρχη», τον Φέρεντς Πούσκας Πούρτσελ, εξ Ουγγαρίας ορμώμενο, που οι υπερόπτες Άγγλοι τον χαρακτήρισαν «that little, fat boy».

Το αλβανόφωνο κανάλι

Από τον βουλευτή κ.
Αντώνιο Γρ. Φούσα η
επιστολή που ακολουθεί:

Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Είδα τη δημοσιευθείσα στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού σας απαντητική επιστολή μου, όπως και τη σχετική σημείωση της Σύνταξής σας, για το γνωστό θέμα του δήθεν υπό σύσταση στην Αττική αλβανόφωνου καναλιού, και επιθυμώ, συμπληρωματικά, να σας γνωρίσω και τα εξής:

1. Κατ' αρχήν, η δημοσίευση στο περιοδικό σας της ως άνω απάντησής μου δεν έγινε σύμφωνα με τον νόμο, δεδομένου ότι το δικό σας ρεπορτάζ δημοσιεύτηκε σε ιδιαίτερα περίοπτη και προβεβλημένη θέση και μάλιστα ως δήθεν πολύ σοβαρό θέμα, ενώ η απάντησή μου υποβαθμίστηκε πλήρως, αφού φιλοξενήθηκε στη στήλη του «διαλόγου των αναγνωστών», παρά το ότι δεν επρόκειτο για τέτοιου είδους επιστολή, αλλά για απάντηση σε δικό σας ρεπορτάζ, το οποίο με αφορούσε άμεσα και, βεβαίως, για το πρόσωπό μου ήταν πέρα για πέρα αναληθές.

2. Σας επαναλαμβάνω αυτά που σας εξήγησα και τηλεφωνικά, ότι δεν έχω καμία απολύτως σχέση με το όλο θέμα, δεν με επισκέφθηκε κανένας ενδιαφερόμενος για τον εν λόγω Τηλεοπτικό Σταθμό και ιδίως δεν έχω οποιαδήποτε γνώση.

3. Το ρεπορτάζ του περιοδικού σας δεν ήταν καθόλου «σύνηθες» όπως γράφετε, διότι ασχολήθηκε με ένα ιδιαίτερα σοβαρό θέμα, αλλά,

όσον αφορά το πρόσωπό μου, είναι καθ' ολοκληρίαν ανυπόστατο και ιδίως σαφώς συκοφαντικό και δυσφημιστικό, περί του οποίου ρητά επιφυλάσσομαι.

4. Το σχόλιό σας δεν αναφέρεται μόνο στην ανύπαρκτη για το θέμα αυτό «πρωτοβουλία μου», αλλά κάνει λόγο και για δήθεν «μεθοδεύσεις» κλπ. Σας απαντώ, για μία ακόμη φορά, ότι όλα αυτά δεν με αφορούν και κακώς συνδέεται και το όνομά μου.

5. Ασφαλώς, μία «κόσμια» απάντηση πάντοτε είναι καλύτερη (δεν πιστεύω ότι η απάντησή μου δεν ήταν κόσμια), αλλά προϋποθέτει και κόσμια συμπεριφορά, τόσο από τον συντάκτη του κειμένου όσο και από το περιοδικό. Τέτοια συμπεριφορά δεν είδα, ούτε στο αρχικό δημοσίευμα, ούτε και στη σημείωση της Σύνταξής σας επί της ως άνω απαντητικής μου επιστολής.

6. Τα περί «καπνού χωρίς φωτιά» είναι ξένα με το πρόσωπό μου, διότι, από την αρχή, σας τόνισα και επαναλαμβάνω, ότι όλα αυτά δεν με αφορούν και δεν έχω οποιαδήποτε σχέση.

7. Με αφήνουν παγερά αδιάφορο οι εκ μέρους σας αναφερόμενοι δήθεν «ψίθυροι των συναδέλφων μου βουλευτών», διότι είμαι βέβαιος, ότι δεν με αφορούν. Σε κάθε περίπτωση, σας επαναλαμβάνω, ότι μου είναι όλα παντελώς άγνωστα, και όχι μόνο δεν έχω καμία σχέση, αλλά και τα καταδικάζω απερίφραστα.

8. Τέλος, «το εάν σύντομα θα έλθουν περισσότερα στοιχεία στο φως» για το αλβανόφωνο κανάλι στην Αττική είναι θέμα δικό σας

και της δημοσιογραφικής έρευνας. Το βέβαιο, όμως, είναι, ότι αυτά δεν μπορούν να έχουν οποιαδήποτε σχέση με το πρόσωπό μου. Όση έρευνα και εάν γίνει, τόσο περισσότερο θα αποδειχθεί, ότι όλα όσα αναφέρονται στο πρόσωπό μου είναι μυθεύματα, φαντασιώσεις και σαφώς ψευδέστατα.

Εν όψει όλων των ανωτέρω, θα πρέπει να σας τονίσω, ότι ο τρόπος που φιλοξενήσατε την επιστολή μου, και το περιεχόμενο τής επ' αυτής σημείωσής σας, δεν με ικανοποιούν καθόλου, δεν έγινε σύμφωνα με το νόμο και δεν με αποκατέστησαν στους αναγνώστες σας και σε όσους διάβασαν το αναπαραχθέν δημοσίευσμά σας σε εφημερίδες των Ιωαννίνων, όπου και πολιτεύομαι.

Με τιμή

Αντώνιος Γρ. Φούσας

Για τον ΟΤΕ

Από συνεργάτιδα του περιοδικού η καταγγελία που ακολουθεί, ενδεικτική για τον τρόπο που οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στον ΟΤΕ απαξιώνουν τον οργανισμό.

Αγαπητοί φίλοι,

Γράφω για μία περιπέτεια που είχα με τον ΟΤΕ.

Μένω στην Πετρούπολη Αττικής με την οικογένειά μου. Στις 27 Δεκεμβρίου 2006 ανακάλυψα ότι δεν λειτουργούσε το τηλέφωνό μου. Το μεσημέρι της ίδιας μέρας τηλεφώνησα στον ΟΤΕ να τους ενημερώσω για τη βλάβη. Καθώς δεν υπήρξε αποτέλεσμα, τους

τηλεφωνούσα καθημερινά επί μία βδομάδα. Μετά από μεγάλη επιμονή μου, μίλησα με τον προϊστάμενο αναγγελιών βλαβών, ο οποίος μου είπε ότι η βλάβη ήταν καλωδιακή και χρειαζόνταν λίγες μέρες ακόμα για να αποκατασταθεί, μιας και υπάρχει έλλειψη προσωπικού. Συνολικά, δεκατρείς μέρες μετά, όταν ξαναεπικοινωνήσα, μου είπαν ότι η βλάβη είχε αποκατασταθεί, ενώ εγώ εξακολουθούσα να μην έχω τηλέφωνο. Όταν τους ρώτησα γιατί συμβαίνει αυτό, μου απάντησαν ότι δεν πρόκειται για το τηλέφωνο του πρωθυπουργού ή κάποιου υπουργού, έτσι ώστε να φτιαχτεί αμέσως. Μετά από πιέσεις δικές μου για να έχω μία απάντηση, αποδείχτηκε ότι έπρεπε να βάλω «μέσον» για να έχω αποτέλεσμα. Τους είπα τότε απλώς ότι εργάζομαι στο περιοδικό Αντί. Και, ω του θαύματος, σε μίαν ώρα, μετά από δεκατρείς μέρες αναμονής, συνέδεσαν το τηλέφωνό μου.

Παρ' όλα αυτά, θα πληρώσω πάγιο στον ΟΤΕ για τις μέρες που δεν είχα τηλέφωνο.

Μ.Μπ.

Σ.Σ. Αναμένουμε απάντηση από τους αρμόδιους – αναρμόδιους του ΟΤΕ.

Γραφτείτε
συνδρομητές
στο Αντί

Επισημαίνουμε

Θλίψη και καθίζηση

Με την αυτονόητη εξαίρεση κάποιων προσωπικών εορταστικών στιγμών –όσοι, βέβαια, από μας το αξιώθηκαν– η εικόνα της ευρύτερης κοινωνικής πραγματικότητας (και να μην ξεχνάμε ότι παράγωγο αυτής της πραγματικότητας είναι και ο πολιτισμός) που λίγο πολύ βιώσαμε στην Αθήνα –αυτό το μόρφωμα πόλη– στο γιορτινό 15μερο μόνο αμήχανη θλίψη προκαλούσε. Μιας και όλων των άλλων λέξεων διαμαρτυρίας το νόημα έχει αχρηστευτεί από την πολυχρησία, μας απομένουν η θλίψη και μια αίσθηση καθίζησης.

Αν π.χ. έτυχε στην κορύφωση των ημερών των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς να διασχίζεις την Ερμού, αρχίζοντας από την Πλατεία Συντάγματος μέχρι χαμηλά, στα σουβλατζήδικα του Μπαϊρακτάρη, σε κατέκλυζε η εικόνα μιας γενικευμένης καταναλωτικής υστερίας. Μάζες, σε βαθμό αδιαχώρητου, ετερόκλητου (ντόπιου και ξένου) πλήθους ανεβοκατέβαιναν προσπαθώντας να «αγοράσουν» χαρά, μια χαρά που την αποτελούσαν καταναλωτικά υποκατάστατα. Σαν ένα γιγαντιαίο μαλάκιο με νευρωσικούς σπασμούς αργοσάλευε η επιχείρηση «προσδοκίας». Μικροί, μεγάλοι, «άγιες οικογένειες», ερωτευμένα ζευγαράκια, τέτοια ή «αλλιώς», ανάπηροι πραγματικοί ή δήθεν, μίμοι, μουσικοί, κατά κανόνα ξένης προέλευσης, θαυματοποιοί, τσαντάκηδες, καμάκια, επαγγελματίες επαίτες, πωλητές φτηνών παιχνιδιών (λύση για στεγνές τσέπες πολλών *pater familias*) και κάθε είδους φαγώσιμα. Και σκουπίδια, ένας δρόμος γεμάτος σκουπίδια και γλίτσα. Χαχανητά και φωνές απόγνωσης· όλοι κάτι να προλάβουν, να αναλωθούν καταναλώνοντας. Το απαιτούν οι μέρες. Οι «Άγιες μέρες» μετατρέπουν τον αποπροσανατολισμένο κοσμάκη σε κυρίαρχη καταναλωτική τάξη. Με κάθε τρόπο, αρκεί να είναι καταναλωτική. Δόξα να 'χουν οι πιστωτικές κάρτες, τα καταναλωτικά δάνεια και ο –που μη τον είδατε– 13ος μισθός. Τι, λοιπόν, γιορτάζουμε, από ποια μέγγενη προσπαθούμε να διαφύγουμε, καταφεύγοντας στην καταναλωτική πλησμονή; Ποιος –«ανεπαισθήτως»– μας έριξε μέσα σ' αυτό τον απέραντο, τον ολοκληρωτικό κοινωνικό (και πολιτιστικό) ΧΥΤΑ;

Και για να μην πάμε πολύ μακριά. Την ώρα που στο εμβληματικό κτίριο της Ακαδημίας Αθηνών –το οποίο, μαζί με αυτά του Πανεπιστημίου και της Εθνικής Βιβλιοθήκης, αποτελεί το μοναδικό πολιτιστικό σημείο αναφοράς της μετά την τουρκοκρατία Ελλάδας– στις 28 Δεκεμβρίου 2006 γινόταν η πανηγυρική τελετή απονομής των βραβείων από το ανώτερο πνευματικό ίδρυμα της χώρας, ο γύρω από το κτίριο χώρος, ολόκληρος ο πεζόδρομος που συνορεύει με το Πανεπιστήμιο, είχε κυριολεκτικά κατακλυσθεί από τουλάχιστον 200 –όλων των χρωμάτων και των προελεύσεων– πωλητές των γνωστών και λαθραίων και μαϊμού προϊόντων, ενώ πολυπληθέστερος αριθμός γυναικών της αχόρταγης λέσχης του shopping therapy παρουσίαζαν απίστευτη εικόνα αθλιότητας. Και όλα αυτά, βέβαια, εν γνώσει αν όχι και με τις ευλογίες του λογιόδεστατου κ. Πολύδωρα. Τι ντροπή!

Και για να μην παρεξηγηθούμε για την κυβερνητική ανεκτικότητα (κ. Παπαθανασίου) ή από τη νιγηριανή μαφία ή ακόμα και από τον κ. Αλαβάνο, δεν πρόκειται γι' αυτούς τους δυστυχισμένους που η πείνα και η απόγνωση τους «ξέβρασε» στη χώρα μας, αλλά, βρε αδερφέ, χάθηκε ένας άλλος ανοιχτός χώρος, σ' αυτήν τερατούπολη, για να απλώσουν τηνπραμάτεια τους; (Παρ' όλο που η μισή αγροτική γη στην Ελλάδα διψάει για χέρια.) Λέτε του χρόνου η Ακαδημία να θεσπίσει και βραβείο του καλού καταναλωτή;

Δημήτρης Χαρίτος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

- Την ερχόμενη Τετάρτη 17/1/2007 ανοίγει στο Μουσείο Μπενάκη στην οδό Πειραιώς η πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση με τα έργα του μεγάλου έλληνα αρχιτέκτονα **Νίκου Βαλσαμάκη**. Η έκθεση θα μείνει ανοιχτή μέχρι τις 18/2/2007. Δεν πρέπει να την χάσετε. Παράλληλα λειτουργεί και η έκθεση του άλλου μεγάλου της ελληνικής αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας **Ντίνου Δοξιάδη**, στον οποίο το Αντί είχε αφιερώσει το τχ. 881-882.

- Άνοιξε και θα παραμείνει ανοιχτή έως τις 27/1/2007 στην γκαλερί «Αστρολάβος» στη Δεξαμενή έκθεση ζωγραφικής της Εμμανουέλας Μάρκο και της Ασπασίας Τσούτσουρα.

- Τη Δευτέρα ανοίγει στην Ελληνοαμερικανική Ένωση (Μασσαλίας 22) έκθεση για τον αμερικανό θεατρικό συγγραφέα **Άρθουρ Μίλλερ**. Την έκθεση επιμελούνται οι Γρηγόρης Ιωαννίδης και Μαρία Χουλιαρά. Η έκθεση παρουσιάζει την πρόσληψη των έργων του Μίλλερ από το ελληνικό θέατρο καθώς και οπτικοακουστικό υλικό από τη ζωή του και τις παραστάσεις έργων του στην Ελλάδα.

- Για δεύτερο χρόνο θα πραγματοποιηθεί το **Θεατρικό Αναλόγιο**, από τις 20 έως τις 24 Ιανουαρίου στο θέατρο Άλεκτον. Εννέα άπαικτα θεατρικά έργα, έντεκα θεατρικοί συγγραφείς, εννέα σκηνοθέτες, χορογράφοι, σκηνογράφοι, ενδυματολόγοι και μουσικοί, τριάντα πέντε ηθοποιοί και οργανωτική ομάδα συμμετέχουν στο φιλόδοξο αυτό πρόγραμμα. Στο Στρογγυλό Τραπέζι, την τελευταία μέρα των εκδηλώσεων (24 Ιανουαρίου), με θέμα «Νεοελληνική δραματουργία, νέες τάσεις και προοπτικές στον διεθνή χώρο», θα συμμετάσχουν οι Βίκτωρ Αρδίττης, Δηώ Καγγελάρη, Ηρακλής Λογοθέτης, Μιχαήλ Μαρμαρινός και Δημήτρης Τσατσούλης. Τα κείμενα του Αναλογίου θα εκδοθούν σε ενιαίο τόμο από τις εκδόσεις Αιγόκερως.

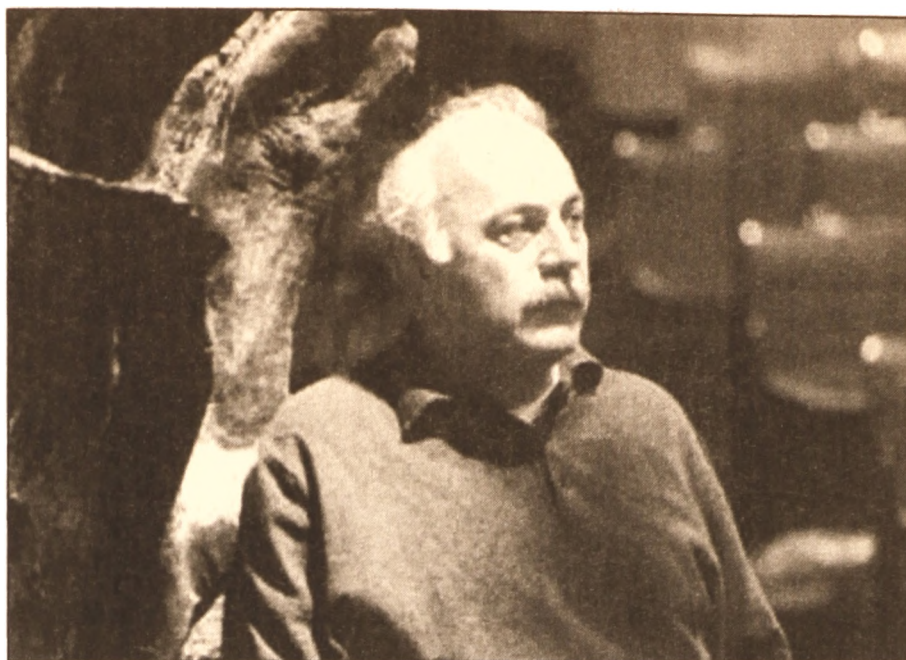

Φινάλε για τον Τάσο Μπαντή

Ο Τάσος Μπαντής γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1950. Ήρθε στην Ελλάδα σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών, όταν ολόκληρη η οικογένειά του απελάθηκε από την Πόλη (στη μοναδική του συμμετοχή στον κινηματογράφο, στην «Πολίτικη Κουζίνα», μεταφέρει με την ερμηνεία του τις μνήμες αυτές και την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία μεγάλωσε). Σπούδασε στη Φιλοσοφική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και στη Δραματική Σχολή του «Κυριαζή Χαρατσάρη» και ολοκλήρωσε τις σπουδές του με θεατρολογία στο Λονδίνο.

Επιστρέφοντας, συνεργάστηκε ως ηθοποιός με το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος από το 1970 έως το 1972 και στη συνέχεια στην Αθήνα με το Ανοιχτό θέατρο και με τον θίασο Καρέζη - Καζάκου. Συνεργάστηκε επίσης με τον Μάνο Χατζηδάκι στο Τρίτο Πρόγραμμα. Πνεύμα ανήσυχο, άνθρωπος της αναζήτησης, που έφερε τις αποχρώσεις μιας άλλης ζωής, συμμετείχε στις αρχές της δεκαετίας του '80 στη δημιουργία της «Σκηνής» του Λευτέρη Βογιατζή, όπου και έκανε το πέρασμά του στη σκηνοθεσία συνεργαζόμενος με τον Βογιατζή στους «Αγροίκους» (Κ. Γκολντόνι), στη «Συμφορά από το πολύ μυαλό» (Γκριμπογιέντοφ) και στο «Σε φιλώ στη μούρη» (Γ. Διαλεγμένου). Μετά τη διάλυση της Σκηνής πρωτοστάτησε στην ίδρυση του θεατρικού οργανισμού «Μορφές» με τον Δημήτρη Καταλειφό και τη Ράνια Οικονομίδου, όπου σκηνοθέτησε στο παλιό τυπογραφείο «Εμπρός», που διαμορφώθηκε σε θέατρο, μερικές πολύ σημαντικές παραστάσεις: «Σωσμένος» του Έντουαρντ Μποντ (1990), «Μικρός Έγιολφ» του Χένρικ Ίψεν (1991), «Αμερικάνικος βούβαλος» του Ντέιβιντ Μάμετ (1992), «Σαβάνα Μπέι» της Μαργκερίτ Ντυράς (1993), «Σαν Έλληνας» του Στήβεν Μπέρκοφ (1993), «Αγριόπαπια» του Χένρικ Ίψεν (1994), «Η υπόθεση της οδού Λουρσίν» του Ευγένιου Λαμπίς (1996), «Το κρυπτογράφημα» του Ντέιβιντ Μάμετ (1996) και «Αγγέλα» του Γιώργου Σεβαστίκογλου (1997). Το 1996 τιμήθηκε με το μεγάλο βραβείο από την Ένωση Ελλήνων Θεατρικών και Μουσικών Κριτικών επ' αφορμή της σκηνοθεσίας της «Υπόθεσης της οδού Λουρσίν». Από το 1992 μέχρι το 2000 δίδασκε στη δραματική σχολή των «Μορφών», βγάζοντας δύο γενιές αξιολογότατων ηθοποιών.

Τον Νοέμβριο του 1999 ιδρύει το θέατρο «Εμπρός», έχο-

ντας πάψει πια να πιστεύει στις ομάδες. Με το «Εμπρός» υλοποίησε το προσωπικό του όραμα, δημιουργώντας τον δικό του βιοτικό χώρο, τον χώρο όπου σκηνοθέτησε τα τελευταία χρόνια «Το τάβλι» του Δημήτρη Κεχαΐδη (2000), «Το ημερολόγιο της άμμου» του Δημήτρη Κορδάτου (2001), «Το έργο για το μωρό» του Έντουαρντ Άλμπι (2002) και «Ένα ψέμα του μυαλού» του Σαμ Σέπαρντ. Πέρσι μάλιστα προχώρησε και στην ίδρυση θεατρικού εργαστηρίου στο «Εμπρός» θέλοντας να μεταδώσει το απόσταγμα τόσων χρόνων εμπειρίας και μάθησης.

Συνεργάστηκε επίσης στο διάστημα αυτό και με το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, για το οποίο μετέφρασε και σκηνοθέτησε το έργο του Άλμπι «Τρεις ψηλές γυναίκες» (2003), και με την εταιρεία θεάτρου Πράξις της Μπέτυς Αρβανίτη με το έργο του Άλαν Έικμπορν «Και καλά Χριστούγεννα» (2004).

Κύκνειο άσμα του οι σκηνοθεσίες του της περσινής σεζόν: το «Addio del passato» της Λείας Βιτάλη και το «Ένας αριθμός» της Κάρλ Τσέρτσιλ στο οποίο και πρωταγωνίστησε.

Άνθρωπος ευαίσθητος, με μετρημένο προφίλ και βαθιά καλλιεργημένος έφυγε από τη ζωή μετά από μια σύντομη μάχη με τον καρκίνο την Κυριακή 7 Ιανουαρίου σε ηλικία μόλις 56 ετών.

Ειρήνη Μ. Μουντράκη

Η Οικιστική του Κ. Δοξιάδη και η Αρχιτεκτονική της Εντοπίας

Την ερχόμενη Παρασκευή 19/1/2007 ξεκινά στο Μουσείο Μπενάκη στην οδό Πειραιώς και συνεχίζεται τις επόμενες ημέρες, Σάββατο και Κυριακή, ένα

διεθνές συνέδριο για την προσωπικότητα και το έργο του αρχιτέκτονα και πολεοδόμου Κωνσταντίνου Δοξιάδη.

Οι εργασίες θα ξεκινούν κάθε μέρα στις 9 το πρωί και θα συνεχίζονται μέχρι τις 7.30 το βράδυ με μεσημεριανή διακοπή μεταξύ 2-3 μ.μ. Γλώσσα του συνεδρίου είναι η ελληνική με ταυτόχρονη μετάφραση στα αγγλικά.

Την τελευταία ημέρα, Κυριακή 21/1, οι εργασίες θα κλείσουν με στρογγυλό τραπέζι υπό την προεδρία του Παναγή Ψωμόπουλου που θα αρχίσει στις 5.30 το απόγευμα.

Στις ενότητες θα αναπτυχθούν θέματα όπως η προσωπικότητα του Κ. Δοξιάδη, ο Οργανισμός του Γραφείου, η Εκπαίδευση, οι Εκδόσεις, η Έρευνα, η Θεωρία και η Πράξη, τα Εθνικά Προγράμματα, η Χωροταξία, τα Ρυθμιστικά, οι Οικισμοί, τα Κτιριακά έργα, οι Μεταφορές και γενικά όλες τις δραστηριότητες που ανέπτυξε ο Κωνσταντίνος Δοξιάδης.

Έχουν κληθεί και θα μιλήσουν οι παλιοί συνεργάτες -έλληνες και ξένοι- του μεγάλου πολεοδόμου.

Το συνέδριο οργανώνει ο «Σύνδεσμος Συνεργατών και Φίλων Κ.Α. Δοξιάδη».

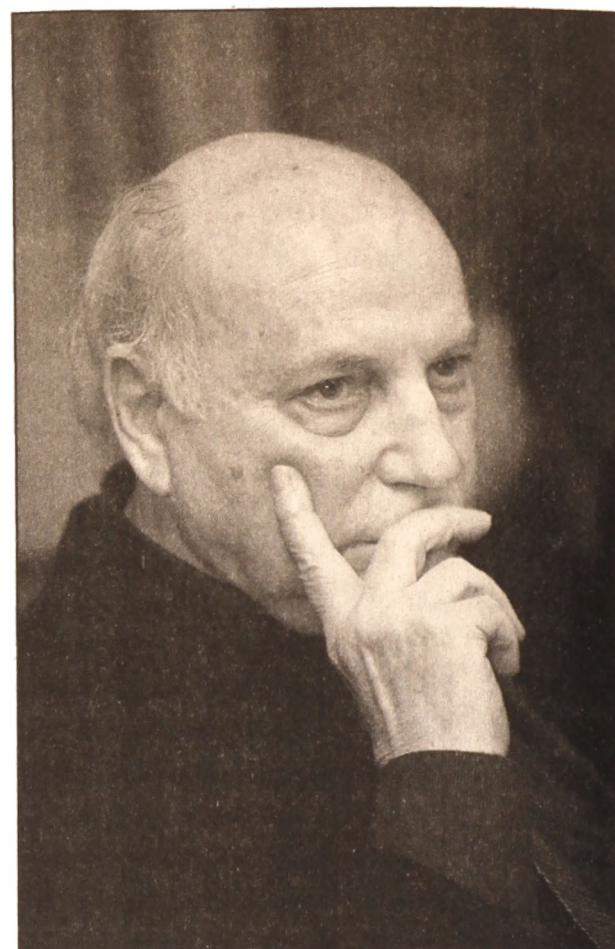
Μάριος Πλωρίτης (1919-2006)

Γόνος μιας ολόκληρης εποχής και διαμορφωτής της, ο Μάριος Πλωρίτης έδρασε καταλυτικά και αναντικατάστατα σε όλα σχεδόν τα πνευματικά πεδία της μεταπολεμικής Ελλάδας. Είναι μάλλον αδύνατο να απαριθμηθούν με ακρίβεια και συνέπεια οι δραστηριότητες του χαλκέντερου συγγραφέα, κριτικού, σκηνοθέτη, μεταφραστή και δημοσιολόγου δημοσιογράφου, που, ξεκινώντας από τα νομικά και τις πολιτικές επιστήμες, κατόρθωσε από νωρίς να ανοιχτεί μέσα από το θέατρο και τη λογοτεχνία στον πιο πλατύ και ανοικτό χώρο της γνώσης και της παιδείας. Υπήρξε από τους πρώτους συνεργάτες του Κάρολου Κουν στην ίδρυση του Θεάτρου Τέχνης, για το οποίο μετέφρασε έναν μεγάλο αριθμό έργων του παγκόσμιου ρεπερτορίου. Από το 1945 μέχρι το 1965 υπήρξε ο συντάκτης της θεατρικής κριτικής και της κριτικής του κινηματογράφου στην εφημερίδα *Ελευθερία*. Την περίοδο 1950-52 διεύθυνε το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας, ενώ το 1957 ίδρυσε με τη συνεργασία του Θόδωρου Κρίτα την ετήσια έκδοση *Θέατρο*. Το 1965 θα διαφωνήσει με την στάση συγκάλυψης εκ μέρους της *Ελευθερίας* των αποστατών της κυβέρνησης Παπανδρέου και θα παραιτηθεί, για να συνεχίσει την αρθρογραφία του μέσα από τις σελίδες του *Βήματος*. Στη διάρκεια της δικτατορίας θα καταφύγει στο Παρίσι, όπου θα συμμετάσχει ενεργά στον αντιδικτατορικό αγώνα. Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα, το 1974, θα συνεργασθεί ξανά με το *Βήμα* και θα συνεχίσει να αρθρογραφεί εκεί μέχρι το τέλος της ζωής του, δημοσιεύοντας ως επί το πλείστον κείμενα πολιτειακού χαρακτήρα. Διετέλεσε μεταξύ άλλων

πρόεδρος του Ελληνικού Κέντρου Θεάτρου, της Ενώσεως Κριτικών Κινηματογράφου και της Εταιρείας Συγγραφέων. Παράλληλα συνέχισε το μεταφραστικό του έργο, που υπερβαίνει τις διακόσιες μεταφράσεις, το συγγραφικό, που περιλαμβάνει θεωρητικά και ιστορικά δοκίμια για το θέατρο και την πολιτική, την αρθρογραφία, με τη δημοσίευση άρθρων για την επικαιρότητα, ενώ αρκετές ήταν και οι σκηνοθετικές του απόπειρες στον κινηματογράφο και το θέατρο. Έκανε τρεις γάμους, με την Έλλη Λαμπέτη, τη Μαρίνα Ανεμογιάννη και την Κάτια Δανδουλάκη.

Στη μεταφραστική δραστηριότητα του Μάριου Πλωρίτη οφείλουμε τον ανθό του αμερικανικού μεταπολεμικού θεάτρου και ένα σημαντικό μέρος του νεότερου ιταλικού, γαλλικού και γερμανικού δράματος –μεταξύ των άλλων τον Πιραντέλο, τον Ανούιγ και τον Μπρεχτ. Σαν κριτικός, ο Πλωρίτης μάς χάρισε την συνεκτίμηση του πολιτικού στοιχείου στην πρόσληψη του νεότερου θεάτρου, από τον Σαίξπηρ μέχρι τον Άλμπι, καθώς και μια από τις ωριμότερες και πλέον έγκυρες αφομοιώσεις της ποιητικής του ψυχολογικού θεάτρου. Σαν λόγιος, κινούμενος σε μια απίστευτα πλατιά βιβλιογραφία κλασικών και σύγχρονων στοχαστών, ενδυνάμωσε τον πολιτισμό μας με την διαύγεια ενός πνεύματος αμιγώς διαφωτιστικού, πνεύματος ορθολογικού και συνάμα επαναστατικού. Σαν δάσκαλος, τέλος, ο Μάριος Πλωρίτης παρέδωσε το παράδειγμα του γίγαντα που γονατίζει ευχαρίστως μπροστά στη νέα γενιά, για να τη βοηθήσει να ανεβεί στους ώμους του και να κοιτάξει τον κόσμο από εκεί ψηλά.

Ο Πλωρίτης κρατούσε την τέχνη και

το ύφος του από τη μακρά και ευγενική γενιά των αλχημιστών συγγραφέων που γνώριζαν πώς να φτιάχνουν το πιο ελαφρύ και ανθεκτικό μαζί κράμα της γλώσσας. Μιλούσε όμορφα και είχε το χάρισμα να αποδίδει σε λόγο τη μελετημένη σοφία των πραγμάτων. Γι' αυτό και το όποιο σημείωμα βίου και πολιτείας του Μάριου Πλωρίτη δύσκολα μεταφέρει την αύρα και τη γοητεία ενός ανθρώπου που περπάτησε τη ζωή του με πολύ στοχασμό και με έρωτα πολύ. Ήταν φανερό σε αυτούς που είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν από κοντά και όσους τον χαίρονταν από μακριά σαν μύθο ότι ο Πλωρίτης ταξίδεψε και γεύτηκε και χόρτασε. Ας κατοικεί πλέον εις σκηνάς δικαίων εις Ιθάκην.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

κινη ματο γράφος

Οι ελληνικές ταινίες (και κάποια παραλειπόμενα)

47° ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (β')

Ο Ερρίκος Λίτσης σε σκηνή από την ταινία της Κατερίνας Ευαγγελάκου «Ώρες κοινής ησυχίας».

Στο τεύχος 884 (15.12.06) του Αντί επιχειρήσαμε μια μάλλον εκτενή επισκόπηση του κλίματος και του οργανωτικού περιεχομένου της τελευταίας (είναι τόσο ενωρίς ακόμη για να συνηθίσουμε το «περσινής») 47ης διοργάνωσης του κινηματογραφικού φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης. Υποστηρίξαμε, στο γραφτό μας, αυτό που αποτέλεσε τη γενική αίσθηση, ότι δηλαδή χαρακτηρίστηκε από τη δυναμική ώθηση του θεσμού προς πλέον φιλόδοξες διεκδικήσεις αναβάθμισης, ναι μεν στη φεστιβαλική περιφέρεια, αλλά σε υψηλότερη αξιολογική κλίμα-

κα. Άλλωστε η πρόσφατη γεωπολιτική αναβάθμιση των Βαλκανίων (είσοδος στην ΕΕ της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας) κάνουν επιτακτική αυτή τη διεκδίκηση και τη σταθεροποίηση του πολιτιστικού ρόλου της Θεσσαλονίκης. Το κινηματογραφικό φεστιβάλ της συμπρωτεύουσας είναι αναμφίβολα ο πιο ζωντανός και γνωστός πολιτιστικός πρεσβευτής της χώρας μας. Γι' αυτόν τον λόγο η προσπάθεια της Δέσποινας Μουζάκη είναι αξιέπαινη.

Είχαμε στο προηγούμενο τεύχος υποσχεθεί να αναφερθούμε στις ταινίες του Ελληνικού Πανοράματος, εξό-

φληση οφειλής που ο υπογράφων την τηρεί πιστά χρόνια τώρα. Προηγουμένως, όμως, θεωρήσαμε χρήσιμο, ως ενισχυτικό όσων αναφέρθηκαν πιο πάνω, να παραθέσουμε κάποιους επαληθευτικούς αριθμούς, όπως τους ανακοίνωσε το φεστιβάλ από τις στήλες της περιοδικής του έκδοσης *Πρώτο πλάνο*, τχ. 200, Ιανουάριος 2007. Το σύνολο, λοιπόν, των θεατών που παρακολούθησαν όλες τις εκδηλώσεις (όχι μόνο τις ταινίες δηλαδή) ανήλθε στις 153.065(!), σημειώνοντας από πέρυσι αύξηση 26,5%. Οι έλληνες και ξένοι φιλοξενούμενοι ανήλθαν σε 1.800 άτομα και τελικά το σύνολο των ταινιών που προβλήθηκαν ήταν 308 (και όχι οι 278 τίτλοι που εμείς μετρήσαμε στο βιβλίο – κατάλογο του φεστιβάλ, φάουλ, όχι δικό μας) σε 583 προβολές. Υπάρχουν πολλά ακόμα στατιστικά νούμερα, αξιοπερίεργα, κάποια με χιούμορ, αλλά όλα μαζί σκιαγραφούν μια επόμενη εποχή, αν όλα αυτά συνεχιστούν. Αναζητήστε το *Πρώτο πλάνο*, είναι απολαυστικό και ολόφρεσκο.

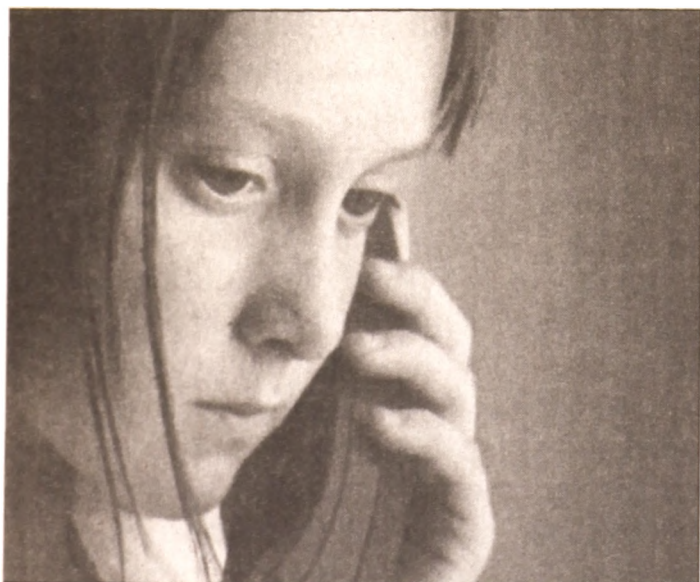
* * *

Να θυμίσουμε ότι των 18 ελληνικών ταινιών μυθοπλασίας, των 4 ντοκιμαντέρ και των 13 μικρού μήκους (βραβεία και διακρίσεις του φεστιβάλ της Δράμας) το φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης φιλοξενεί, με αρκούντως προνομιακό τρόπο, μόνο την προβολή τους. Η τύχη της οικονομικής τους ενίσχυσης (δηλαδή τα ονομαζόμενα Κρατικά Βραβεία Ποιότητας) έχει κριθεί πολύ πριν την προβολή τους στη Θεσσαλονίκη από την γνωστή ως μίνι Όσκαρ

Επιτροπή των 50. Περί αυτής και της προβληματικότητάς της, βλέπε μόνιμη στήλη του Αντί «Επισημαίνουμε» (τχ. 884).

Διακεκριμένη ταινία (στην ελληνική, βέβαια, κλίμακα διαβάθμισης η λέξη διακεκριμένη) δεν υπήρξε στην απολογιζόμενη ελληνική κινηματογραφία. Ακόμα και του λίαν θορυβήσαντος «Eduart» είναι υπό συζήτηση η ελληνικότητά του. Άλλωστε, «διακεκριμένες» ελληνικές ταινίες, σύμφωνα με το στατιστικό παρελθόν, προκύπτουν μια ή δυο φορές στη δεκαετία. Τούτη, όμως, αντίθετα, ήταν μια χρονιά όπου στον μέσο τους όρο οι μισές τουλάχιστον από αυτές ήταν από ευπρεπείς έως άρτιες. Διέθεταν ταυτότητα κινηματογράφου επαγγελματικών απαιτήσεων. Άλλο το ότι το τελικό αποτέλεσμα του καλλιτεχνικού προϊόντος δεν ήταν σύμφωνο με τη «συνταγή» παρασκευής αριστουργημάτων· γνωστού όντος ότι τέτοια συνταγή δεν υπάρχει. Υπήρχαν ταινίες με φρέσκιες ιδέες και προσπάθεια αναλόγου χειρισμού, είχαμε ταινίες πρόκλησης, είχαμε καινούρια δουλειά παλαιών έμπειρων δημιουργών, πλεόναζαν όμως, μέσα σε όλες αυτές, και εκείνες που το αφηγηματικό και το κινηματογραφικό μετιέ, η σκηνοθετική τους παλέτα, έφτασε χρονικά (εποχικά) καθυστερημένο. Για κάποιες που δεν σου δίνουν χέρι από κάπου να πιαστείς, τι να πούμε; Πάντα θα υπάρχουν και αυτές. Καταλογίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οπωσδήποτε, ήταν το «Eduart» της Αγγελικής Αντωνίου που κέρδισε

Η Ρομάννα Λίμπιτς σε σκηνή από την ταινία «Ροζ» του Αλέξανδρου Βούλγαρη.

(εκτός από τα –υπερβολικά πολλά– βραβεία) τόσο τις εντυπώσεις όσο και τη συμπάθεια (όχι και το βραβείο) των κριτικών. Γερμανο-ελληνική παραγωγή, με εντυπωσιακό όγκο και στιβαρή διαχείριση. Η αξιολογη σκηνοθετική εμπειρία της Αντωνίου, κινηματογραφική και τηλεοπτική, εδώ και στη Γερμανία, φάνηκε σε τούτη την καλύτερη μέχρι σήμερα δουλειά της, τουλάχιστον σε πολλές στιγμές ή και ολόκληρες σεκάνς της ταινίας, ευρηματικές και με πυκνότητα ύφους. Ήταν φανερό ότι χρειάστηκε να δώσει σκηνοθετικές λύσεις σε δυσκολίες, προκρίνοντας τα μεγέθη του εντυπωσιακού ρεαλισμού των εικόνων, έχοντας το βλέμμα της φιλόδοξα στραμμένο στην τύχη της ταινίας στο εξωτερικό. Ατύχημα, όμως, ήταν ότι ανέλαβε το σενάριο της πολύ καλής θεματικής ιδέας να το γράψει η ίδια. Πλατείασε με περιττό και αρκετές φορές φλύαρο υλικό, αδυνατίζοντας το «δυνατό χαρτί» της ταινίας που ήταν η βαθμιαία μεταμόρφωση του εγκληματία «μεταξοσκώληκα» σε εξαγιασμένη «πεταλούδα». Η προσπάθειά της να μιμηθεί τους τρόπους μιας «αντρικής» σκηνοθεσίας προδόθηκε (έστω κάποιες φορές) από τη «γυναικεία» της φύση. Ο δικός της «Ρασκόλνικοφ» παρέμεινε, δυστυχώς, μόνο Έντουαρτ. Ο δυναμισμός παραμέρισε την πνευματικότητα.

Γι' αυτό εμείς πιστεύουμε ότι η πιο άρτια φέτος ταινία ήταν αυτή της Κατερίνας Ευαγγελάκου «Ωρες κοινής ησυχίας». Μια ηθογραφική κομεντί του τρέχοντος καιρού μας, στην οποία δίνουν σάρκα και οστά αναγνωρίσιμοι και τριών διαστάσεων χαρακτήρες. Μικρομεσαίοι αστοί, «συγκάτοικοι» ή «οι απέναντι» γείτονες ή «συγγενείς» μας. Κανένας τους δεν είναι ιλουστρασιόν ή τηλεγνωστός. Επαγγέλματα καταδεικτικά και όχι της πλαστικοποιημένης γκλαμουριάς. Τα σπίτια τους δεν είναι των «βορείων προαστείων». Η «υπόθεση» της ταινίας είναι ένα σπαρταριστό και φίνο γαϊτανάκι επιμέρους ιστοριών από την καθημερινότητα (και την ψυχολογική θερμοκρασία) των ηρώων της. Πλήθος μικρά συμβάντα απ' αυτά που προσφέρονται από τον κινηματογράφο για οπτική φαντασίωση και συμμετοχική σχέση του θεατή με τα

επί της οθόνης δρώμενα. Και επειδή έτσι πλέον συμβαίνει, συχνά οι ρέουσες υποδόρια μαύρου χιούμορ ατάκες δείχνουν σωστά (αν όχι και αναπόφευκτα) επιδράσεις αντί καλές επιδόσεις κάποιων καλών ελληνικών σήριαλ. Γιατί όχι; Έχει να επιστρέψει οφειλές η τηλεόραση στον κινηματογράφο. Κυρίως στον σύγχρονο, καθημερινό διάλογο. Σφιχτή και ολοσπρόγγυλη η σκηνοθεσία και έξοχη η καθοδήγηση όλων των ερμηνευτών, όπως και η ανταπόκρισή τους σ' αυτήν. Μακάρι η Ευαγγελάκου να μας έφερνε (σαν π.χ. τον Γούντυ Άλεν) κάθε χρόνο ταινία της.

Τη μετάβασή μας στη φρέσκια ανατροπή του βλέμματος, ενός είδους π.χ. ποπ Λιούις Κάρολ, της χαρισματικά «επιπόλαιης» αφήγησης, του «αφρού των ημερών», χάρισμα ηλικιακό των νέων δημιουργών (με την εξαίρεση του Ερίκ Ρομέρ), μας την πρόσφερε ο νεαρός Αλέξανδρος Βούλγαρης με την κιάλας δεύτερη μεγάλου μήκους ταινία του «Ροζ». Μελαγχολία ή απροσδιοριστία του έρωτα και αντίστροφα. Εικόνες του μέσα κόσμου που αναζητούν την ταυτοποίησή τους στις έξω εικόνες. Τρυφερές αντιφάσεις, προκλήσεις στην αφηγηματική ορθοδοξία, ένας υπερρεαλιστικός κινηματογραφικός σκανδαλισμός που θύμιζε πρώιμη Ανιές Βαρντά ή τον ανάστροφο κόσμο του Τορνέ. Ασφαλώς, έχει πολύ δρόμο ακόμα μπροστά του ο Βούλγαρης.

Δύο ενδιαφέρουσες και ενθαρρυντικές πρώτες μεγάλου μήκους παρουσίες από δυο ταλαντούχους νέους δημιουργούς, με «πιστοποιητικά γνησιότητας» της κινηματογραφικής γενιάς του '90 του φεστιβάλ της Δράμας. Ο Δημήτρης Κουτσιμπασάκος, με τον «Γιο του φύλακα», και ο Σάββας Καρύδας, με τη δημιουργία του «Στα όρια». Και οι δυο έριξαν το βάρος τους στην καλύτερη απόδοση του κινηματογραφικού μέσου (και το πέτυχαν και οι δυο) και λιγότερο στην πειστικότητα και το «ειδικό βάρος» της ιστορίας που έντυσαν με εικόνες κινηματογράφου. Αυτή η αδυναμία φάνηκε πιο πολύ στον «Γιο του φύλακα», παρ' όλη τη μαγεία των φυσικών, ορεινών τοπίων της Πίνδου. Αμήχανοι οι αστοί του στα βουνά και ολίγον «εξωτικά» οι μόνιμοι κάτοικοι. Πειρασμοί ενός φολκλορικού μαγικού

ρεαλισμού. Αντίθετα, ο ταξιτζής του Καρύδα ακουμπάει με τα δυο του πόδια στην ιστορία, όμως η Αθήνα δεν είναι το νεοϋορκέζικο Μπρονξ του Σκορσέζε. Έτσι κι αλλιώς και οι δυο ταινίες απέδειξαν ότι οι δημιουργοί τους ξέρουν καλά να κάνουν κινηματογράφο. Προσωπικά πιστεύουμε ότι το βραβείο πρωτοεμφανιζόμενου σκηνοθέτη έπρεπε να πάει στον Σάββα Καρύδα.

Δύο από τους σημαντικότερους έλληνες δημιουργούς του μετά την Μεταπολίτευση κινηματογράφου έδωσαν το παρών στη Θεσσαλονίκη. Ο μεν Νίκος Περάκης, με το αδιάφορο ριμέικ της παλιάς του επιτυχίας «Λούφα και παραλλαγή», του οποίου συμπλήρωσε τον τίτλο με το: «Σειρήνες στο Αιγαίο». Το τηλεοπτικό σίκουελ που τρέχει τούτο τον καιρό στις μικρές οθόνες λέει ότι η αγελάδα δεν έχει άλλο γάλα, χωρίς να παραβλέπουμε τη δημοφιλία που συνάντησαν αυτά τα αναμασήματα. Αντίθετα, ο Νίκος Παναγιωτόπουλος εξακολουθεί να μας εκπλήσσει με την επίμονη δημιουργικότητά του. Άνιση μεν, αλλά ποτέ αδιάφορη. Άλλωστε είναι ο πιο καλλιτεχνικός, ο πιο κινηματογραφικός «παραμυθάς» του σύγχρονου ελληνικού σινεμά, με ευρωπαϊκό μετιέ, με –απίστευτο!– 6 ταινίες σε μόλις 9 χρόνια. Ύστερα από εκείνο το συνταρακτικό «Delivery» (2004), μας έφερε τώρα το «Πεθαίνοντας στην Αθήνα», φτιαγμένο θαρρείς από φίνα βαθύχρωμη πορσελάνη της κάμερας του Άρη Σταύρου. Σπουδή, με μαύρο χιούμορ, του θάνατου την ήθελε, αλλά όχι –προς Θεού!– μιούζικαλ, ούτε με τον συμπαθέστατο μεν, αλλά κουραστικά τυποποιημένο Σπύρο Παπαδόπουλο.

Η αλήθεια είναι ότι προτιμούμε τη Λουκία Ρικάκη ως δημιουργό ντοκιμαντέρ, είδος στο οποίο μόνο επιτυχίες έχει στο ενεργητικό της. Εντούτοις, το «Κράτησέ με» είναι μια ευαίσθητη, αισθητικά άψογη ελεγεία της απώλειας, με κυριότερη πηγή έμπνευσης τον θάνατο και τον έρωτα. Σημειώνουμε τη συχνή αναντιστοιχία της όντως ποιητικής εικόνας προς τον υπέρμετρα γλυκίζοντα (ποιητικό) λόγο. Με υποσχέσεις ενός αυριανού σωστού σκηνοθέτη φανταζι κωμωδίας (λείπει από τον ελληνικό κινηματογράφο), όπου η φινέτσα να αντικαθιστά τη χυδαιότητα,

Πανίκου Χρυσάνθου, «Ακάμας».

παρουσιάστηκε ο Γιάννης Ξανθόπουλος με την ταινία του «Πέντε λεπτά ακόμα», δεκατρία ολόκληρα χρόνια από την απολαυστική εκείνη μικρού μήκους «Ο σκύλος».

Έχει όλη μας την εκτίμηση –για εύκολα κατανοητούς λόγους– ο ελληνοκύπριος Πανίκος Χρυσάνθου, για το τόλμημά του, την ταινία «Ακάμας» (πανέμορφη ορεινή περιοχή στα βορειοδυτικά της μεγαλονήσου). Παρά τη γνωστή απρόσφορη πολιτική πραγματικότητα και τα απρόθυμα οικονομικά μέσα, κατόρθωσε, περιγράφοντας μια τρυφερή όσο και πολυτάραχη ερωτική σχέση μεταξύ μιας όμορφης ελληνοκυπρίας, κόρης τσοπάνη, και του νεαρού τουρκοκύπριου, ψυχογιού και βοηθού του, να συμβολοποιήσει το ανθρώπινο, το κοινωνικό και το πολιτικό αδιέξοδο που βιώνουν οι δύο κοινότητες από τον ξεσηκωμό της δεκαετίας του '50 και μέχρι κανείς δεν ξέρει πότε. Είναι αντικειμενικά δύσκολο για κύπριο δημιουργό να γυρίσει ταινία στην Κύπρο. Αυτό όμως γίνεται ακόμα δυσκολότερο όταν, όπως το τόλμησε ο Χρυσάνθου, ρίξεις το ιστορικό και πολιτικό σου βλέμμα ανεπηρέαστο από τρέχουσες σκοπιμότητες. Είναι γνωστός ο διεθνής θόρυβος γύρω από την ταινία. Μια ταινία στην οποία συχνές είναι οι ειδυλλιακές, ακόμα και οι μελό στιγμές, το αθώο, παγανιστικό βλέμμα και

η ηθογραφική λεπτομέρεια στα πορτρέτα των ηρώων, αλλά το ιστορικό αφήγημα ευθύ και έντιμο. Τελικά πρόκειται για μια χρήσιμη μαρτυρία από την μεριά της τέχνης.

Τέσσερις ταινίες με λίγο πολύ γνωστές υπογραφές, επαρκείς σκηνοθεσίες, με –εννοείται– πολύ καλή γνώση του μέσου, αλλά και με μία μη αναστρέψιμη αδυναμία: Ιστορικά και κινηματογραφικά ήρθαν καθυστερημένα. Δεν περιέχουν τίποτα καινούργιο, είτε θεματικά είτε ως χειρισμός. Τις είδαμε με συμπάθεια, χωρίς τη γνωστή αδυναμία του άντε να τελειώνουμε, όμως τόσο ακαδημαϊκά, τόσο ευθύγραμμο. Άλλωστε τις αναμενόμενες τόσες φορές, στο παρελθόν, ο κινηματογράφος μας. Αναφερόμαστε, λοιπόν, στις «Απόστολος και μόνος» των Νίκου Καβουκίδη και Γιώργου Μιχαλακόπουλου, «Πανδώρα» του Γιώργου Σταμπουλόπουλου, «Πέρασμα» του Δημήτρη Σταύρακα και «Πέρα από τη λίμνη» του Στράτου Στασινού. Οπωσδήποτε, οι ευχές μας για καλή τύχη.

Για το «Ένας ήρωας στη Ρώμη» του Πάνου Αγγελόπουλου, το «Μέλι και κρασί» του Μαρίνου Καρτίκη και κυρίως το «Ίλλουστρασιόν» του Διονύση Χαριτόπουλου, δεν μπορούμε παρά να τις προσπεράσουμε εν σιωπή. Για διαφορετικούς λόγους, και ειδικά την τελευταία.

Και μένει η περίπτωση «Η ψυχή στο στόμα», δεύτερη μεγάλου μήκους ταινία του Γιάννη Οικονομίδη. Δεν πρόκειται να προσμετρηθούμε σε εκείνη τη μερίδα της κριτικής η οποία, με μισόλογα του «ναι μεν αλλά», προσπαθεί να βρει υπερασπιστικούς λόγους, ίσως για να μη θεωρηθεί ντεμοντέ. Πιστεύουμε ότι, όπως και με το «Σπιρτόκουτο», την πρώτη ταινία του Οικονομίδη, πρόκειται για εν ψυχρώ κατασκευή. Τίποτα δεν είναι αληθινό. Τίποτα δεν συμβαίνει σ' αυτό το βαθμό και σ' αυτή τη θερμοκρασία στην κοινωνική πραγματικότητα. Η χυδαιολογία (η οποία σοκάρει προβοκατόρικα τον θεατή ώστε να μην προσέξει ότι από κάτω από αυτή δεν υπάρχει δραματουργικό υπόβαθρο) είναι ένα εύρημα-πυροτέχνημα· βιρτουοζιτέ νευρώσεων το αποκαλέσαμε στην πρώτη ταινία. Μοναδική δικαιολογία έχει αυτό που ο Απόστολος Δοξιάδης έλεγε σε συνέντευξή του, με άσχετη αφορμή: «Όταν οι ήρωές σου προέρχονται αποκλειστικά από το περιθώριο, αυτό το θεωρώ "χάϊδεμα". Ας αφήσουμε ότι οι περισσότεροι εξ αυτών που γράφουν γι' αυτά δεν ανήκουν εκεί. Είναι καλλιεργημένοι εστέτ που αναφέρονται σε πράγματα έξω από την εμπειρία τους». Το ίδιο ισχύει, προσθέτουμε εμείς, και για τους υπερασπιστές τους. Σιγά τους «καταραμένους». Η μόνη συγγνωστή κατανόηση είναι ότι πρόκειται για μανιέρες που τις προκαλεί η εκζήτηση και η αδιέξοδη δημιουργική έμπνευση. Και είναι κρίμα γιατί ο Οικονομίδης έχει μάτι κινηματογραφιστή. Φαίνεται και στις δυο ταινίες του.

Από τα τέσσερα ντοκιμαντέρ που προβλήθηκαν, όπως είχαμε γράψει μετά το Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ, την εκτίμησή μας έχουν κερδίσει κυρίως το «Ι. Μόραλης» του Στέλιου Χαραλαμπόπουλου και το «Ζωντανοί στο Κύτταρο» του Αντώνη Μποσκοϊτή. Οι μικρού μήκους που είδαμε στη Θεσσαλονίκη ήταν στην πλειονότητά τους αξιόλογες. Κάποιες μάλιστα από αυτές «ρίχναν στ' αφτιά» σε αρκετές από τις μεγάλου μήκους.

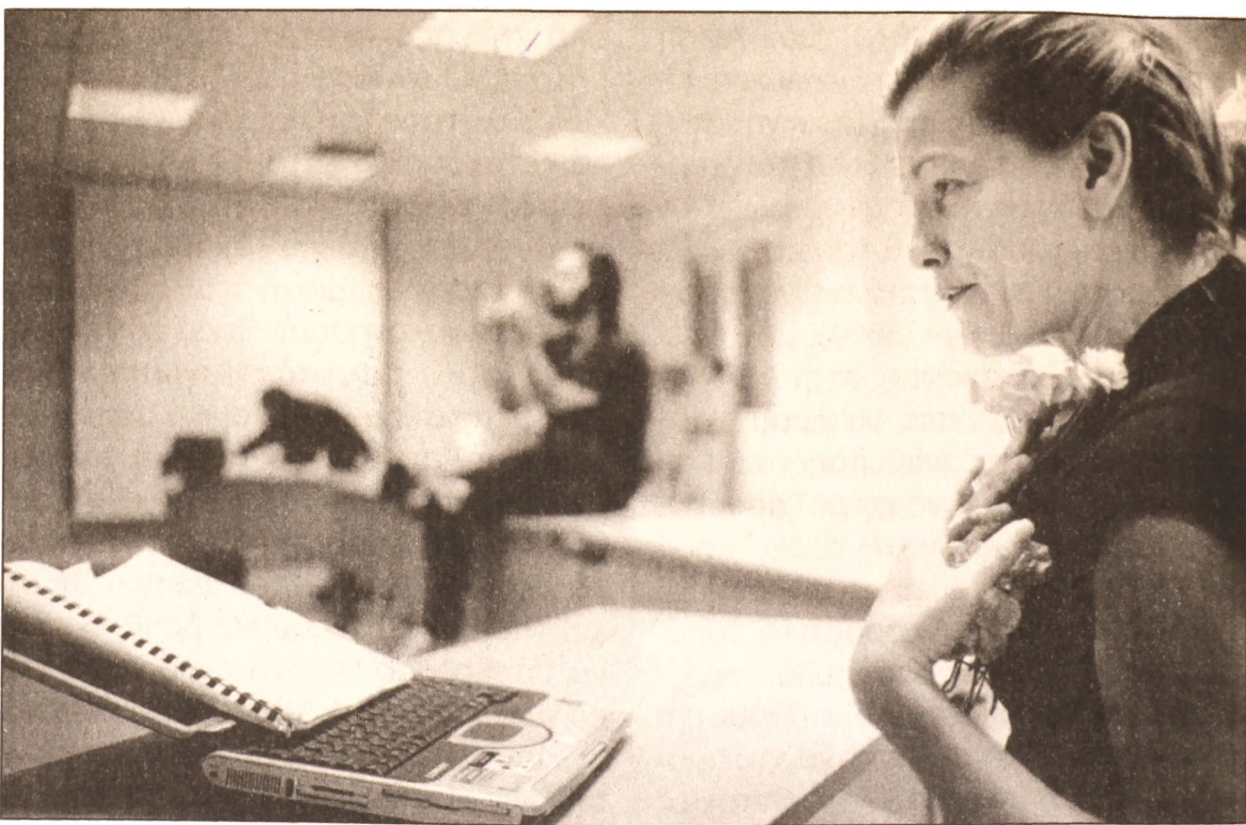
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Δημιουργική Επαγρύπνηση

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΨΠΝΙΑ» ΤΟΥ ΜΙΣΕΛ ΦΑΪΣ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΜΠΡΟΣ

Για περιορισμένο αριθμό παραστάσεων, η Ρούλα Πατεράκη διασκεύασε και σκηνοθέτησε στο θέατρο Εμπρός την *Ελληνική ΑΨπνία* του Μισέλ Φάις για το Δραματικό της Θέατρο. Ο συγγραφέας - μελετητής του Γεώργιου Μ. Βιζυηνού (1849-1896) μετέπλασε την έρευνά του σε ένα μυθιστόρημα αντι-βιογραφία, με έντονα στοιχεία επιστολικού δοκιμίου αλλά και άκρατη ποίηση.

Ο Μισέλ Φάις, με την *Ελληνική ΑΨπνία*, ολοκληρώνει την αποτύπωση της διπλής του ταυτότητας. Με το βιβλίο του *Το μέλι και η στάχτη της ζωής* (2002), που αποτελεί τη λογοτεχνική μεταμόρφωση της μακροχρόνιας έρευνάς του πάνω στη ζωή και το έργο του ζωγράφου Τζούλιο Καΐμη, έσκυψε στην εβραϊκή του ρίζα, ενώ με την *Ελληνική ΑΨπνία* στη χριστιανική, από πλευράς πίστης. Το αυτοαναφορικό έργο του

ουσιαστικά περιγράφει τη συγγραφική του περιπέτεια, καθώς αναμετράται με έναν παλαιότερο συγγραφέα. Παράλληλα, ο συγγραφέας, με τα δύο αυτά βιβλία, προσπαθεί να απαντήσει στο ερώτημα «πού βρίσκομαι», επιδιώκοντας να μιλήσει για τον τόπο, την τέχνη και τον εαυτό του, ενώ με τα πρώτα του τρία βιβλία (*Αυτοβιογραφία ενός Βιβλίου*, *Απ' το Ίδιο Ποτήρι*, *Aegyrius Monachus*) προσπάθησε να απαντήσει

στο ερώτημα «ποιος είμαι».

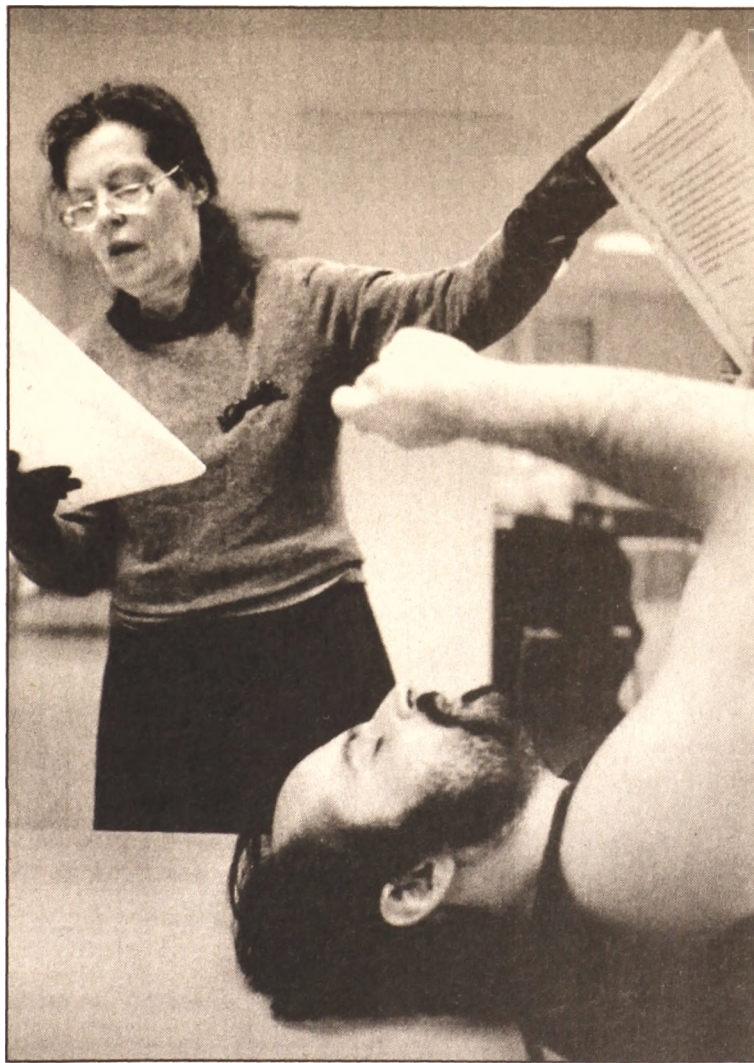
Η *Ελληνική Αϋπνία*, που άντλησε τον τίτλο της από το «Μπορώ αλλά δεν κοιμάμαι» του Παπαδιαμάντη, το «Μπορώ και κοιμάμαι» του Ροΐδη αλλά και την αϋπνία από την οποία έπασχε ο Βιζυηνός, διαθέτει σαρκαστική διάθεση απέναντι στα εθνικά στερεότυπα και παράλληλα απενοχοποιεί την αϋπνία. Είναι ένα μυθιστόρημα ποιητικό, που έρχεται σε αντιπαράθεση με τα εύπεπτα μυθιστορήματα που γεμίζουν τα ράφια των βιβλιοπωλείων. Είναι μια προκλητική πρόταση ανάγνωσης της ελληνικής λογοτεχνίας κατά το βιζυηνικό πρότυπο. Προτρέπει σε μια φλογισμένη ανάγνωση, σε μια παραμυθητική ιστορία, παρακάμπτοντας τον καταναγκαστικό εξευρωπαϊσμό και τη θρησκευτικότητα, ενώ έντονες είναι οι αντανakλάσεις του έργου τού Βιζυηνού στο παρόν και το μέλλον της ελληνικής πεζογραφίας. Όλα στοιχεία τα οποία η Ρούλα Πατεράκη φρόντισε να προβάλλονται μέσα από τη διασκευή της.

Ο Βιζυηνός υπήρξε μια εκκεντρική, ξεχωριστή φυσιογνωμία στα ελληνικά γράμματα. Υπήρξε αρνητής τόσο της παγιωμένης παράδοσης όσο και του αναγκαστικού εκμοντερνισμού. Γεννημένος στο θρακικό χωριό Βιζύη από φτωχή οικογένεια και ορφανός, περιπλανήθηκε προσπαθώντας να αντιμετωπίσει ζητήματα επιβίωσης και γνώσης. Κατάφερε να σπουδάσει στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης, να φοιτήσει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στη συνέχεια στη Γερμανία, το Λονδίνο και το Παρίσι, να κάνει διατριβή με θέμα «Η φιλοσοφία του καλού παρά Πλωτίνω» και να επιστρέψει στην Αθήνα, όπου τέθηκε στο περιθώριο. Ο Φάις, μέσα από τις ημερολογιακές σημειώσεις ενός ψυχιάτρου, ξεκινά με τον θάνατο του Βιζυηνού (15.4.1896) και κλείνει με τον εγκλεισμό του (14.4.1892) στο ψυχιατρείο (έπασχε από νευροσύφιλη).

Σταχυολόγημα από τις λόγιες, τις «θρακιώτικες» και τις δάνειες (τούρκικες ή ξένες) λέξεις του συγγραφέα-Βιζυηνού –από το γνήσιο γλωσσάριο του πεζογράφου και ποιητή–, αποσπάσματα από το αρχείο του Δρομοκαΐτειου

καθώς και μια δέσμη αναπάντητων επιστολών που διεισδύουν στην ιστορία, στη βιογραφία, στη γλώσσα της νεοελληνικής γραφής από έναν «αναγνώστη», τον κ. Μιχαηλίδη (το πραγματικό όνομα του Βιζυηνού).

Η Ρούλα Πατεράκη έχει ιδιαίτερη σχέση με τη μεταφορά λογοτεχνικών κειμένων στη σκηνή. Φέτος μόλις τιμήθηκε με το Βραβείο Κουν Ερμηνείας από την Ένωση Ελλήνων Θεατρικών και Μουσικών Κριτικών για την παράσταση του Φεστιβάλ Αθηνών «Ο Φίλοσοφος», από το μυθιστόρημα του συγγραφέα και συντρόφου της Γιάννη Πάνου *Η ιστορία των μεταμορφώσεων*. Στο Εμπρός διασκεύασε και σκηνοθέτησε την *Ελληνική Αϋπνία* ευφυώς, κρατώντας τρεις άξονες: τον συγγρα-

φέα Φάις-μελετητή, τον άνθρωπο-επιστολή και την κλονισμένη ζωή-γραφή του Βιζυηνού. Η τριχοτόμηση του ίδιου προσώπου είχε ως αποτέλεσμα μία ατμοσφαιρική, μυσταγωγική και ταυτόχρονα ψυχαναλυτική περφόρμανς, που λειτούργησε ως ένα τρίπτυχο εργασίας: θέμα, έκφραση, αναπαράσταση. Δίνοντας ελεγχόμενη ελευθερία στους ηθοποιούς, τους παρακίνησε να δουλέψουν με το κείμενο πέρα από την

ορθόδοξη υποκριτική και τη σκιαγράφιση χαρακτήρων.

Η Τασία Σοφιανίδου –μεταφορά του Φάις– στη μία άκρη της σκηνής ακούει μουσική, αποδελτιώνει το υλικό της, καπνίζει, βιντεοσκοπεί, μελετά τις συγγενείς με του Βιζυηνού περιπτώσεις ψυχασθενών από τα αρχεία του ψυχιατρείου την εποχή της νοσηλείας του. Είναι ο σύγχρονος μελετητής, ο συγγραφέας που καταγράφει την πραγματικότητα γύρω του, συλλέγει ασταμάτητα υλικό για να το αξιοποιήσει μέσα στα κείμενά του και παλεύει με τους φόβους και τα θέλω του.

Η Αγλαΐα Παππά «διαβάζει» και απευθύνει τις επιστολές στον Βιζυηνό. Η ανάγνωσή της όμως είναι βιωματική, ταυτίζεται με όσα περιγράφει, γίνεται η ίδια προέκτασή τους. Μεταφέρει ήχους και εικόνες από τη ζωή, τη σκέψη, τη γραφή του. Η άχρονη καθαρή της σκηνική παρουσία λειτουργεί καταλυτικά, συνδέοντας το χθες με το σήμερα και το σήμερα με το μέλλον.

Ο Κωνσταντίνος Αβαρικιώτης έχει τον ρόλο του ερμηνευτή, αυτού που αναπαριστά το θέμα. Είναι αυτός που αναπαριστά τη ζωή και την κλονισμένη γραφή του Βιζυηνού. Έγκλειστος πια στο ψυχιατρείο, αγωνίζεται ενάντια στην αρρώστια, στα φαντάσματα και τις εμμονές που τον κατατρέχουν.

Ο σκηνικός χώρος (επιμέλεια Κένυ Μακ Λέλαντ) άδειος, δίχως στολίδια και συμβάσεις, με τα πορτρέτα των κορυφαίων ελλήνων λογοτεχνών να αποκαλύπτονται σε μια ανοιχτή συνομιλία σε κάθε επίπεδο. Η πρωτότυπη μουσική του Νίκου Ξυδάκη (θυμόμαστε τον δίσκο «Το αμάρτημα της μητρός μου») διαλέγεται λυτρωτικά με τον άναρχο νου,

ενώ παράλληλα χρησιμοποιούνται και παραδοσιακά, μικρασιατικά και δυτικά κομμάτια, αλλά και κλασική μουσική λόγω της καταγωγής και της περιπλάνησής του. Η Αποστολία Παπαδαμάκη έκανε μια ανεπαίσθητη τελετουργική χορογραφική επιμέλεια και η Κατερίνα Μαραγκουδάκη σχεδίασε τους ατμοσφαιρικούς φωτισμούς.

ΕΙΡΗΝΗ Μ. ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Το ξύπνημα στην πραγματικότητα

ΞΕΝΙΑΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ – ΘΩΜΑ ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ,
«Η ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ ΞΥΠΝΗΣΕ», ΜΙΚΡΗ ΠΟΡΤΑ

Δεν είναι μόνο το κλίμα των εορτών που μας κάνει να στρέψουμε την προσοχή μας τώρα στην «Κοιμωμένη» του Θεάτρου Πόρτα. Η παράσταση της Ξένιας Καλογεροπούλου και του Θωμά Μοσχόπουλου –η οποία διόλου τυχαία επιλέχτηκε από το Φεστιβάλ Αθηνών για το πρόγραμμα του περασμένου καλοκαιριού– αποδεικνύεται για μια ακόμη φορά πολύ ευρύτερη από το πλαίσιο του παιδικού θεάτρου. Το έχουμε πει και παλιότερα: η κατάθεσή τους αποτελεί μία από τις σοβαρότερες, αρτιότερες και πλουσιότερες γραφές του νεοελληνικού θεάτρου για σήμερα και για τα τελευταία τριάντα χρόνια. Και κάθε ανθολογία της δραματουργίας μας που δεν θα περιλαμβάνει στο μέλλον αυτή την κατάθεση θα είναι μοιραία άδικη και ελλιπής.

Η «Κοιμωμένη Ξύπνησε» ανήκει στο σπάνιο για την ελληνική παραγωγή είδος του «νεανικού θεάτρου». Δηλαδή σε ένα θέατρο το οποίο πρωτίστως αναφέρεται σε παιδιά μεγαλύτερα των δέκα ετών και το οποίο παρακολουθεί τον κυματισμό που φέρνει σε σώμα και ψυχή η παλίρροια της εφηβείας. Αυτό βέβαια είναι μια πολύ γενική παρατήρηση: το ζήτημα είναι αν προσεγγίζει κανείς την κατάσταση μέσα από την όποια συμπτωματολογία της ή αν αγγίζει τη διαλεκτική του προβλήματος· αν στέκεται στην επιφάνεια ή αν ασχολείται με εκείνο το στρώμα της παιδικότητας, που ακόμα ζει και λειτουργεί θαμμένο κάτω από τα ιζήματα του χρόνου και της εμπειρίας. Η διαφορά αυτή είναι που κάνει ένα «παιδικό» θέατρο να ενδιαφέρει μόνο τους μικρούς θεατές του (όταν τουλάχιστον αφορά αυτούς) ή να αφορά τον καθένα.

Το ίδιο το παραμύθι της «Ωραίας Κοιμωμένης» αποτέλεσε πεδίο άσκησης λαμπρό κάθε δομιστικής ή φεμινιστικής ανάλυσης σχετικά με την ανακάλυψη, την εξερεύνηση και κατάκτηση της μακρινής ηπείρου της ανθρωπίνης σεξουαλικότητας. Θεωρήθηκε ως μια πλήρης αλληγορία της πορείας προς την ενηλικίωση του παιδιού, από την αρχική άγνοια και την βίαιη αναστολή των αναγκών του μέχρι το ξύπνημα του πόθου και την ανάληψη των κοινωνι-

κών ρόλων εκ μέρους του. Πρόκειται για ένα σοφό παραμύθι, το οποίο, όπως όλα τα παραμύθια, κρύβει στον πυρήνα του το σκότος και τη λάμψη ενωμένα και φιλιωμένα.

Αυτή η διασκευή της «Κοιμωμένης» αποτελεί μια μεταφορά του παλιού παραμυθιού, όχι τόσο στην σύγχρονη εποχή μας όσο στην απτή μας πραγματικότητα. Διατηρώντας τον κεντρικό μύθο σταθερό και την αρχική μαγεία του όσο το δυνατόν αλώβητη, οι δύο συγγραφείς επέκτειναν την ιστορία αλλά και τον προβληματισμό τους σε ένα χώρο λιγότερο γοητευτικό ίσως, ωστόσο περισσότερο αληθινό και δραστικό. Εμβάπτισαν τα πρόσωπα στην πραγματικότητα της ζωής και διόρθωσαν τις όποιες παρεξηγήσεις: Η ιστορία της Ωραίας Κοιμωμένης, εκτός από ένα παλιό παιδικό παραμύθι, από μια γλυκερή ιστορία για πριγκίπισσες και πρίγκιπες και από μια κυνική αλληγορία της σεξουαλικότητάς μας, αποτελεί ακόμα μια αφήγηση της πορείας προς την ενηλικίωση, που κρύβει χαρές και λύπες και στην έκβαση της οποίας ρόλο παίζουν τόσο η τύχη όσο και η προσωπική μας προσπάθεια.

Η περιπέτεια όμως της αφήγησης στο «Πόρτα» δεν είναι μόνο του κειμένου· είναι κυρίως του θεάτρου. Όπως στον πυρήνα του μύθου βρίσκεται η μεταμόρφωση του σώματος και της ψυχής, έτσι και στη σκηνή του θεάτρου συντε-

λείται μπροστά στα μάτια των θεατών το θαύμα της αλλαγής του απλού και κοινού σε πολλά, μυστικά και πρωτοφανέρωτα. Και όσο περισσότερο στην πραγματικότητα προσγειώνεται ο παλιός μύθος τόσο περισσότερο μαγικό γίνεται το σκηνικό του. Σε αυτό συντελεί το ιδιοφυές εικαστικό σκηνικό της Έλλης Παπαγεωργακοπούλου, που δίνει τη δυνατότητα στο ένα ψέμα της σκηνής να διασπάται σε πολλές αλήθειες. Και όμοια συμβάλλουν σε αυτό οι, για μια ακόμη φορά, θαυμάσιοι φωτισμοί του Λευτέρη Παυλόπουλου και η χορογραφία της Μάρθας Κλουκίνα. Καθώς ο κόσμος του παραμυθιού εισέρχεται στο δικό μας κόσμο, ο κόσμος αλλάζει με φως, χορό και ποίηση.

Θα προτείναμε στην Ιωάννα Παππά να βάζει, από εδώ και εμπρός, τον ρόλο της πρώτο στο βιογραφικό της. Είναι εμβληματικός, τόσο για την ίδια όσο και για το θέατρό μας. Η μνήμη μας θα συνοδεύει από εδώ και στο εξής την πριγκίπισσά της με τη δική της ερμηνεία, χάρη και γοητεία.

Όχι ότι οι υπόλοιποι ηθοποιοί της παράστασης υστέρησαν σε κάτι. Παίζοντας διπλούς ρόλους οι περισσότεροι, έδωσαν στην ερμηνεία τους το ανάλαφρο του νεανικού θεάτρου και τη σοβαρότητα του θιάσου που υπηρετούν. Η Ηλιάννα Γαϊτάνη, η Δάφνη Δαυίδ και η Βίκυ Χατζοπούλου, ο Παντελής Δεντάκης, ο Θοδωρής Πετρόπουλος και ο Θάνος Τοκάκης μοιράστηκαν πολλά επί σκηνής και μοίρασαν άλλα τόσα και σημαντικά στο κοινό τους. Στον γενικό έπαινο ας μη λησμονηθεί το πρόγραμμα της παράστασης και το DVD –το τόσο ακριβό να γίνει– που το συνοδεύει.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

**αρχι
ΤΕΚΤΟ
νίκη**

Βία στη βία ή η μοίρα της αρχιτεκτονικής

Μήνες τώρα απασχολούν το πανελλήνιο τα «χάλια» της ελληνικής παιδείας, λες και τώρα ξυπνήσαμε από την μακαριότητα. Μαζί με τη φασαρία για τα «χάλια» και την όρεξη (πρόθεση;) συλλήβδην απόρριψης των «απειλούμενων» μεταρρυθμίσεων, να σου και το αιώνιο ζήτημα του ασύλου, να σου και όλα όσα μισοξεχασμένα και θαμμένα βρήκαν τώρα την ευκαιρία να ανδίσουν. Όπως πάντα επιπόλαιο. Στο πόδι. Για να τα πάρει αύριο το ποτάμι και να πάμε παρακάτω.

Αν το καλοσκεφτεί κανένας, όλα ανάγονται σε διάφορες μορφές βίας. Βία της εξουσίας (παλιά μας γνώριμη), βία των συνδικάτων (που προασπίζονται «ακαδημαϊκές ελευθερίες»), βία προνομιακών μειονοτήτων (της καλομαθημένης και πολυχαϊδεμένης, αλλά πλέον ανεξέλεγκτης πελατείας), βία, τελικά, μιας σκληρής καθημερινότητας που «βγαίνει» σε κάθε κοινωνική επαφή, σε κάθε διαπραγμάτευση. Με θύμα τον «κοινό τόπο» που όλοι μοιραζόμαστε.

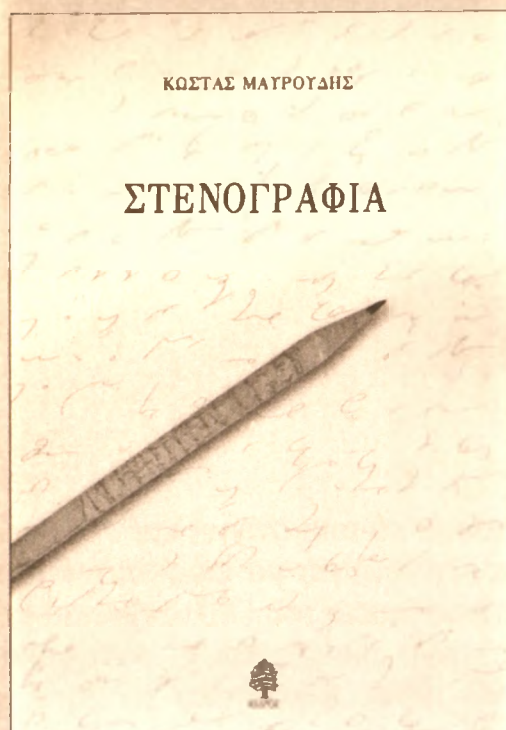
Επειδή δεν έχω πρόθεση να γράψω ένα κοινωνιολογικό δοκίμιο, αλλά να μιλήσω (όπως πάντα) για αρχιτεκτονική, θα μπω αμέσως στο ψητό. Βρέθηκα λοιπόν τον περασμένο Σεπτέμβρη με έναν φίλο, αμερικάνο αρχιτέκτονα, να τον ξεναγώ στις ομορφιές της Κρήτης –κι εκεί συγκαταλέγω (κυρίως) τη μοναδική της αρχιτεκτονική παράδοση, από τα μινωικά ως τα σύγχρονα αξιόλογα έργα. Γυρίσαμε σχεδόν όλο το νησί και με δικαιολογημένη υπερηφάνεια του έδειχνα ό,τι θεωρώ αξιόλογο. Έτσι

φτάσαμε κάποια στιγμή και στο Ακρωτήριο Χανίων, για να επισκεφτούμε τις εγκαταστάσεις του Πολυτεχνείου Κρήτης, έργο των Δ. και Σ. Αντωνακάκη (1982–1995). Εξαιρετικά τολμηρό για την εποχή του, αλλά και για αργότερα, το συγκρότημα αυτό άνοιγε νέους δρόμους, και όχι μόνο στην ελληνική αρχιτεκτονική. Οι ιδέες που συγκρότησαν τη βασική του δομή, ο τρόπος έκφρασής τους με στοιχεία του χώρου, οι χρωματικοί και μορφολογικοί κώδικες που χρησιμοποιήθηκαν για προσανατολισμό και ένδειξη της ταυτότητας κάθε χωριστού κτίσματος, όλα αυτά κέντριζαν το ενδιαφέρον του επισκέπτη για εξερεύνηση και επαλήθευση.

Είχα επισκεφτεί το μέρος πριν μια δεκαετία και βάλε, μόλις είχε αρχίσει να λειτουργεί. Ήμουν απροειδοποίητος, ομολογώ ξαφνιάστηκα, για να μην πω τρόμαξα. Πώς ένα τόσο μεγάλο συγκρότημα τολμούσε να υψώσει την ιδιαιτερότητά του εδώ, στο πουθενά, απορρίπτοντας έμμεσα όλες τις παραδεγμένες απόψεις για το πώς «πρέπει» να είναι (και να δείχνει) ένα σύνολο (campus) τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Παραδέχομαι πως τότε είχα αντιδράσει, αμφιβάλλοντας αν αυτή ήταν η σωστή αντιμετώπιση, με τη σκέψη πως οι Αντωνακάκη είχαν απλά «κάνει τα δικά τους» χωρίς να λογαριάζουν συνέπειες.

Δεν είχα ακόμα διαβάσει το σκεπτικό τους. Όταν αργότερα το έκανα, και κατάλαβα όσα αγνοούσα, θέλησα να επιστρέψω για να το δω με άλλο μάτι. Δεν μπόρεσα. Το έβλεπα πάντα από μακριά, ένιωθα το έλλειμμα μου, αλλά έπρεπε να περάσουν τόσα χρόνια για να ξαναβρεθώ εκεί τον περασμένο Σεπτέμβρη.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

[...] Ο Κ. Μαυρουδής μάς χαρίζει μερικές από τις λίγες στιγμές αναγνωστικής ευφορίας που μας επιφύλαξε η φετινή λογοτεχνική παραγωγή. [...]

Δημοσθένης Κούρτοβικ
ΤΑ ΝΕΑ, 2/9/2006

«Με κύριο όπλο μια οξυμένη αίσθηση οικονομίας, ο Μαυρουδής μάς παραδίδει ένα κείμενο ισόρροπο και αρμονικό, όπου η πρωτοτυπία του ειρωνικού στοχασμού, φωτισμένη από μια υφέρπουσα ποιητικότητα, οδηγεί στη συνεχή έκπληξη του αναγνώστη.»

Γιώργος Ξενάριος
ΔΙΑΒΑΖΩ, Νοέμβριος 2006

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Όμως, τι σκληρή τύχη μας περίμενε. Μου είχε κοπεί η μιλιά: αν και είχα προετοιμαστεί να κάνω ολόκληρο «μάθημα» στον φίλο μου, για την αρχιτεκτονική εδώ, για την αρχιτεκτονική των Αντωνακάκη γενικά, για το πώς αυτό το συγκρότημα συγκρίνεται με εκείνο του Πανεπιστημίου Κρήτης, σχεδιασμένο από τον Κουλέρμο, που είχαμε δει στο Ηράκλειο, για το τι σημαίνει να κάνει κανείς δημόσια αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, ξαφνικά δεν είχα όρεξη να πω το παραμικρό.

Περπατούσα σα χαμένος, αμίλητος, χαμένος στις πιο μαύρες σκέψεις. Είχα απομονωθεί από τα γύρω μου, αισθανόμουν απέραντη ντροπή για όλα. Για την κακοτυχία του τόπου, για την ολιγωρία όσων είναι «υπεύθυνοι» για αυτό το ανεκδιήγητο χάλι, για αυτή την κουρελαρία, για αυτούς που την ανέχονται, για αυτούς που την υποστηρίζουν, για αυτούς που αδιαφορούν για το «δώρο» που τους είχε προσφερθεί (ναι, όπως πάντα, ανέξοδα, το πολυθρύλητο εκείνο «δωρεάν») κι είχαν έτσι εξευτελίσει και ποδοπατήσει ανελέητα.

Ο φίλος το κατάλαβε και δεν είπε τίποτα. Μόνο την επόμενη μέρα μου σχολίασε πως ως το βράδυ είχα μείνει έτσι αγριεμένος. Τίποτε άλλο.

Ναι, το Πολυτεχνείο Κρήτης σήμερα δεν βλέπεται. Δεν είναι η έλλειψη συντήρησης, που τα σημάδια της βρίσκονται παντού σκορπισμένα, ούτε η αδιαφορία να βάλουν όλοι ένα χεράκι τουλάχιστον να φανεί πως νοιάζονται, στο μέτρο του δυνατού (για Δημόσιο μιλάμε). Αλλά είναι εκείνη η αυτάρεσκη περιφρόνηση για ό,τι τους έχει προσφερθεί, εκείνο το μίσος ενάντια σε αυτό που πλαισιώνει την «εκπαιδευτική διαδικασία» τους, τη ζωή τους, βρε αδερφέ. Εκτός αν αυτό δεν μετράει σαν τόπος ζωής.

Χωρίς έλεγχο, χωρίς οίκτο, οι σπουδαστές του ιδρύματος είχαν από καιρό «διοποιηθεί» ορισμένους χώρους, και τους έκαναν δικούς τους με τον τρόπο τους. Βάζοντας τη σφραγίδα τους. Και ό,τι περίσσευε, το γέμισαν με αφισοκόλληση. Κι έτσι το έφεραν στα μέτρα τους. Αλλά μήπως έφταιγαν αυτοί; Δεν το νομίζω –απλώς εκδήλωναν την «ακαδημαϊκή ελευθερία» που άλλοι τους εκχώρησαν, πιστεύο-

ντας πως έτσι πρέπει να γίνεται.

Αν η αρχιτεκτονική ήταν αδιάφορη, μπορεί να μην είχα αντιδράσει έτσι. Μπορεί να είχα κι εγώ, όπως τόσοι άλλοι, σηκώσει τους ώμους (αν και πάλι θα υπήρχε το πρόβλημα της αυθαίρετης επέμβασης και αλλοίωσης). Όμως εδώ με έπιασε το παράπονο: μα τίποτα δεν είχαν καταλάβει, κανείς δεν βρέθηκε να τους πει έστω δυο λόγια, πως έτυχε να διαχειρίζονται ένα σπουδαίο έργο αρχιτεκτονικής, πως εδώ πάλεψαν οι δημιουργοί του να προσφέρουν στην εκπαιδευτική κοινότητα έναν χώρο ζωής με νόημα, με περιεχόμενο, με ξεχωριστό χαρακτήρα; Η τραγική ειρωνεία ήταν ότι οι αρχιτέκτονες πίστεψαν ότι ένα τόσο φροντισμένο σύνολο από μόνο του θα απέτρεπε τους βανδαλισμούς, ότι θα το σέβονταν (έστω) μόνο και μόνο επειδή κάποιοι άλλοι είχαν κάνει τόσο κόπο να το σχεδιάσουν. Δε βαριέσαι...

Δικαίωμα του καθενός να μην συμφωνεί. Δικαίωμα της διοίκησης, του διδακτικού προσωπικού, των σπουδαστών να αδιαφορούν για το χτισμένο περιβάλλον μέσα στο οποίο δουλεύουν. Η ανοσία τους άλλωστε οφείλεται σε γενικότερες παθήσεις της κοινωνίας. Όμως όλη αυτή η εκδηλωμένη μανία καταστροφής, αυτή η τυφλή βία, από κάπου βγαίνει. Κι αν σε αυτή την περίπτωση εμφανίζεται ως βία ενάντια σε κτίρια, γιατί να μην τη φανταστούμε αύριο (αν όχι ήδη) ότι θα έχει «διαχυθεί» μέσα στις κοινωνικές σχέσεις, μέσα στον αόρατο εκείνο ιστό που συγκρατεί όλα αυτά τα κομμάτια της κοινωνίας μεταξύ τους;

Με τέτοιους όρους, η αρχιτεκτονική είναι απλή παρανυχίδα. Ακόμα και το Πολυτεχνείο Κρήτης είναι εικοστής κατηγορίας γεγονός, με το οποίο δεν αξίζει κανείς να ασχολείται. Τουλάχιστον αν ήταν νεοκλασικό, κάτι θα είχαμε να πούμε. Να ζητήσουμε για παράδειγμα από το ΥΠΠΟ να το εξαγοράσει, να το αναστηλώσει και να το μετατρέψει σε άλλο ένα πολιτιστικό κέντρο. Έτσι που είναι, μεταπολεμικό και μοντέρνο, δεν υπάρχει καμιά πρόνοια. Άσε που βρίσκεται στην άκρη του κόσμου. Ας ρημάξει λοιπόν, με τις ευλογίες όλων μας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Ανθή Μαρωνίτη

Το ακόντιο

εκδ. Κέδρος, 2006

«ΜΑΤΑΙΗ ΓΡΑΦΗ: Ξαφνικά ο ουρανός άμετρη χώρα / σχήματα παράξενα τον κατοικούν / η γραφή μάταια ψάχνει την ερμηνεία τους / Έτσι κι εγώ, πιασμένη στο δρεπάνι του έρωτα / αδυνατώ να ξεχωρίσω δυο λογίων άχυρα / κρύβεται ο τόπος, ο χρόνος μυστήριο / κανένας κώδικας καμία μουσική δεν καταγράφει επάξια / την κόλαση που με δροσίζει / Ξεχνώ την επανάληψη / καθώς εκφράζομαι σε γλώσσα αμετάφραστη».

Φραγκίσκος Πανταλέων

Περιβάλλον χρόνος

Αθήνα, 2006

«ΠΗΓΑΔΙ: Δέσμια των άστρων / στην άκρη θολού πηγαδιού, / η κόρη περιμένει την ασημένια σκάλα. / Ο πατέρας - ήλιος έφυγε. / Μα η Μάνα - Σελήνη, / μ' οδηγό το μικρό άστρο του Μάη, / ξεκλείδωσε το σκότος / και την κλείνει στην αγκαλιά της».

Θανάσης Κουτλής

Του φθινοπώρου και της λησμονιάς

εκδ. Οϊωνός, Λαμία 2006

«ΤΡΑΓΟΥΔΙ: Γείρε απαλά στο στήθος μου· βράδιάζει / Ομίχλη θάβει τα καμπαναριά / Απλώνει η πλύξη και η βροχή αριά / Βαθιά τη θύμηση χαράζει // Γείρε δειλά στον ύπνο μου· νυχτώνει / Καλή νεράιδα του βραδιού / Δος μου τα δώρα του μικρού παιδιού / Και τη βελούδινη σιωπή σου από χιόνι».

Ρούμπη Θεοφανοπούλου

Ποιήματα [1972 - 2005]

εκδ. Γαβριηλίδης, 2006

«Ο ΚΙΤΡΙΝΟΣ ΔΙΑΒΟΛΟΣ: Εμφανίζεται πάντα στη σκοτεινότερη πλευρά του σκοταδιού, στην πιο φοβισμένη άκρη του φόβου. Ξαν να τραβάει ένα παραβάν και εμφανίζεται. Στέκεται σαν φάντασμα, σαν σκελετός, σαν κίτρινη αστραπή, με τη γνώριμη οικειότητα, με τον αποτροπιασμό του αιφνιδιασμού. Στέκεται και μεταμορφώνεται σε μικρή πρόζα, σε κομψό κομμάτι τέχνης, σε

επιπλάκι ροκοκό, σε οξύ αφορισμό. Η φαντασία μου τον στροβιλίζει σε χίλιες-δυο μορφές κι όπως το πνεύμα του Αλαντίν υπάκουα έρχεται στα μέτρα μου, σε χρώματα, χρώματα, χρώματα που λυτρώνουν, σε σύμβολα που αφοπλίζουν, αλλά και σε τέχνη που εικονογραφεί, σε λέξεις που ονομάζουν».

Παναγιώτης Βούζης

Φυσική ατροπίνη

εκδ. Μανδραγόρας, 2006

«ΝΑ ΒΓΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΟΙΟ: Να βγω απ' το πλοίο που μηχανουργεί / Με το ρυπαρό μου λάδι / Τα ερπετά καλώδιά μου / Μ' όλους τους σωλήνες αγωγούς / Και με όλο το ευγενικό μου Στρόντιο / Να βγω από αυτό που με κλειδώνει / Να εκσπαστώ μ' έκρηξη από το σκάφος / Στον συμπαντικό αέρα / Σέρνοντας μαζί τα σπλάχνα μου / Να προτρέχει μία κραυγή-φύλημα / Μπρος από εμένα, αντικρύ στο στόμα μου / Να βγω έξω / Χάρη σε μία κραυγή-φύλημα οδηγό / Που θα οργανώνει το σκάφος ερωτικά / Σε ερπετοειδή μηχανή ανθρωπόμορφη / Μεταθέτοντάς το απέναντι στο στήθος μου / Αντικρύ της αναπνοής μου».

Ράμι Σαάρι

Κάτω από τις πατούσες της βροχής

μετάφραση: Χρυστούλα Παπαδοπούλου

εκδ. Οξύ, 2006

«ΤΟ ΑΙΜΑ ΕΙΝΑΙ: Είναι το αίμα που ορμάει / απ' το πορφυρό κοράλλι του κορμιού. / Τα λάθη που πληθαίνουν στ' ανοίγματα, / οι απογοητεύσεις που πληθαίνουν στα βάθη. / Είναι το σπέρμα που ρέει σαν σε θρήνο - / δεν θα καρπίσει, θα χυθεί μάταια. / Είναι το κενό μεταξύ της πυρπολημένης στιγμής / και της απραξίας των ωρών που έπονται. // Μόνο η σιωπή που τυλίγει τα σεντόνια προφητεύει: / όλα θα επαναληφθούν. / Κι ο πόνος παίζει ανελέητα / με το χαρτί της ηδονής / όταν ο άνθρωπος επιθυμεί / αυτό που δεν θέλει να επιθυμεί».

Δήμης Παπαβασιλείου

Υπό την επίφαση

εκδ. Ολκός, 2006

«ΘΑΛΑΣΣΑ: Να πλημμυρίσω / τα σκοτεινά σου σπλάχνα / με χιλιάδες ηλεκτρικούς προβολείς. / Να σε κάνω νερό, νεράκι διάφανα, / τιποτένιο νερό, / να χτίσω μέσα σου γυάλινους πύργους, / σήραγγες, σκάλες, μουσική. / Να οδηγήσω / τ' αυθάδικα πόδια των κοριτσιών / στη μεγάλη σου πίστα / και να χαίρομαι πως θα κερματίζουν / με λατινικούς ρυθμούς / τον αρχαίο σου θρύλο, / ανυπότακτη θάλασσα / που αιώνες τώρα / την ψυχή μου γεμίζεις με φόβο».

Χλόη Κουτσουμπέλη

Η λίμνη, ο κήπος και η απώλεια

εκδ. Νέα Πορεία, Θεσσαλονίκη 2006

«ΑΝΤΡΑΣ ΑΠΟ ΜΕΤΑΞΙ: Κόκκινος από αίμα, / πορφυρός σαν επιθυμία, / γυαλιστερός σαν παραίτηση, / σκίζεται αθόρυβα όπως η καρδιά, / βαθαίνει όταν τον φορώ, / κυματίζει όταν ψιθυρίζω, / γίνεται κόκκινο ρούμι, / φωνή, / ιπτάμενο μεταξωτό χαλί θάνατος / να με παίρνει για πάντα μακριά».

Λίνος Ιωαννίδης

Φωνή γραμμένη

εκδ. Αιγαίον, Κουκίδα, Λευκωσία 2006

«ΚΑΜΠΥΛΗ ΓΕΡΝΕΙ: Μ' αντιφεγγίες στο δάπεδο / με ίσκιους στον αέρα / έρχεται η φωνή / ο πυκνός ανασασμός της / το ευρύχωρο σώμα της / γέρνει με πρόσωπο / καμπύλη γέρνει και / ακουμπά το χώμα της».

Θεώνη Κοτίνη

Ανίδεοι πάλι

εκδ. Πλανόδιον, 2006

«Η ζωή που αφήνεις στο κρεβάτι / κάθε πρωί / και μένει η γύρη του κορμιού σου / στο σεντόνι / θράκα της νύχτας / ζεστή ακόμα / σαν το νωπό αποτύπωμα / δραπετή στο σκοτάδι / Η ζωή που αφήνεις στο άλλο σώμα / μετάγγιση αφής / στην παλίμψηστη της σάρκας διαδρομή / μέχρι τις εκβολές ανθρώπινης φωνής / πριν τη σφραγίσει η αυγή / σε σιγανό πηγάδι».

Εύα Μυλωνά-Κέπετζη

Συνωμοτικά

εκδ. Δέλεαρ, 2002

«ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΑΛΗ ΤΗΣ ΦΟΡΜΟΛΗΣ: Όταν ήρθε σ' επαφή με τον αέρα / η αλήθεια μου έγινε ψέμμα. / Όταν άνοιξα το παράθυρο / η ανάσα μου κόπηκε. / Όταν άγγιξα το σώμα σου / αυτό έγινε σκόνη. / Όταν κύτταξα το πρόσωπό σου / οι χτύποι της καρδιάς μου / έγιναν πυροβολισμοί / και το αφάνισαν».

Σωτήρης Παστάκας

Η μάθηση της αναπνοής... σε τρεις κινήσεις

εκδ. Μελάνι, 2006

«ΠΟΙΗΜΑ ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΔΕΝ: Βρήκα, μάζεψα κάμποσα υλικά, τώρα. / Έμαθα μάλιστα, να δουλεύω με μεράκι: / Αργά και μεθοδικά. Πριν αρχίσω όμως, / την ταξινόμηση, επικαλούμαι τη λήθη / να αλλοιώσει τα περιθώρια των λέξεων, / να επιβάλει τις δικές της μετατοπίσεις, στροφές και στίχοι να παρεξηγηθούν / από το ξεγέλασμα της μνήμης. // Γράφω πάνω στα γραμμένα».

ο συλλέκτης

Θα σας οδηγήσει στις καλύτερες ώρες του κριτικού διαλόγου το βιβλίο που εισηγείται και επιμελείται ο **Νίκος Δασκαλοθανάσης** *Τα παπούτσια του Van Gogh* (εκδ. Άγρα, 2006).

Πρόκειται για μια συζήτηση που ξεκίνησε από το εκτενές σχόλιο του **Martin Heidegger** στη θέα του γνωστού πίνακα του Van Gogh που απεικονίζει ένα ζευγάρι παπούτσια. Για το κείμενο αυτό εκφράζεται αντιρρητικά ο αμερικανός ιστορικός τέχνης **Meyer Schapiro**, ενώ τον διάλογο συνεχίζει ο γάλλος φιλόσοφος **Jacques Derrida**, ο οποίος εκφράζει τη διαφωνία του και με τους δύο, προβαίνει σε μια συγκριτική ανάγνωση των θέσεών τους και διατυπώνει τις δικές τους απόψεις. Ο αμερικανός ιστορικός Schapiro επανέρχεται στη συζήτηση για να ισχυροποιήσει ακόμη περισσότερο την άποψή του. Οι απόψεις που εκτίθενται συνολικά, εκφράζουν κάθε μια ξεχωριστά τις διαφορετικές απόψεις, οι οποίες καθόρισαν τις αντιλήψεις για την ιστορία με όρους που εξέφρασαν συνολικά τον 20ό αιώνα. Το βιβλίο αυτό αναδεικνύει τις ιδεολογικές συγκρούσεις που αναπτύχθηκαν στο επίπεδο της θεωρίας.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρον και χρήσιμο βιβλίο για την κατανόηση του φαινομένου του φασισμού, όχι μόνο κρίνοντας την ιδεολογία του αλλά κυρίως μέσα από τις πρακτικές που εφάρμοσε και που ανάγονται στην κοινωνιολογία και την ψυχολογία, είναι το βιβλίο του **Robert O. Paxton** *Η ανατομία του φασισμού* (μετάφραση: **Κατερίνα Χαλμούκου**, εκδ. Κέδρος, 2006). Φυσικά, η ιστορική

Η ελευθερία θεραπεύει

**Αντρέα Καρράρο,
Δεν υπάρχει άλλος χρόνος,
Μετάφραση: Αρχοντία Κυπριώτου,
Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα 2006, σελ. 238**

Σκοτάδι και δυστυχία: αυτό είναι το στίγμα της κατάθλιψης. Αίσθημα κενού, έλλειψη προοπτικής, μια γενική απαξίωση όλων όσων σηματοδοτούσαν κάποτε μια ζωή με νόημα και ουσία. Αίσθηση αδιεξόδου και καθημερινή ανακύκλωση της αποτυχημένης προσπάθειας για μια εκ νέου νοηματοδότηση μιας ζωής άνευ αξίας, κενής περιεχομένου.

Σ' αυτή την αποτρόπαια κατάσταση έχει περιέλθει ο καταθλιπτικός Πάολο, πρωταγωνιστής του βιβλίου. Μετά από μια σειρά διαψεύσεων, ματαιώσεων, απογοητεύσεων και σαν αποτέλεσμα σοβαρών απωλειών (θάνατος πατέρα, απιστία συζύγου), ο Πάολο καταποντίζεται στα έγκατα του απόλυτου ζόφου. Ο ψυχικός πόνος που συνεπάγεται η κατάθλιψη είναι αβάσταχτος. Κατατρώει τα σωθικά, δηλητηριάζει την ψυχή, αχρηστεύει τη ζωή, κατασπαράζει την ύπαρξη όπως το σaráκι κατατρώει το ξύλο.

Η σχέση του Πάολο με τον πατέρα του υπήρξε πάντα προβληματική. Τραυματική. Το συγκρατημένο μίσος και η ανταγωνιστική διάθεση έναντι της πατρικής φιγούρας μεταβλήθηκαν, μετά τον θάνατό του, σε τύψεις κι ενοχές. Κατατροπωμένος από τις Ερινύες, ο Πάολο δέχεται τη χαριστική βολή όταν διαπιστώνει ιδίοις όμμασι ότι η γυναίκα του τον απατά. Ήδη βασανισμένος από προ-καταθλιπτικά επεισόδια και ενοχλητικές ψυχοσωματικές διαταραχές, ο Πάολο καταβαρύνεται τώρα στα τάρταρα της ψυχασθένειας. Η απώλεια διπλή: αφενός του πατέρα, αφετέρου της συζύγου, του ερωτικού αντικειμένου της αγάπης. Παραδομένος στη δίνη μιας αυτοκαταστροφικής επιθετικότητας, απολύτως διαλυμένος, αρχίζει σιγά σιγά να απεκδύεται μία μία όλες τις ιδιότητες που άλλοτε απάρτιζαν τα στοιχεία της προσωπικής του ταυτότητας.

Αρνείται την οικογένεια, τόσο την οικογέ-

νεια του πατέρα του όσο και την αποτυχημένη οικογένεια που έφτιαξε ο ίδιος, αρνείται το επάγγελμα, αρνείται την ιδιότητα του αστού και του πολίτη. Αν υποθέσουμε ότι ο πατέρας συμβολίζει τη δημόσια σφαίρα και προδιαγράφει έτσι, με τον τρόπο του, τη στάση του παιδιού –και μάλιστα του γιου– έναντι της δημόσιας ζωής, τότε ο Πάολο διαγράφει με μια μονοκοντυλιά τον τομέα εκείνο, όπου η υπογραφή του πατέρα είναι ανεξίτηλη. Ελεύθερος πια, έστω καθυστερημένα, από τις γονεϊκές επιρροές που έδρασαν πάνω του σαν τροχοπέδη, ο Πάολο εγκαινιάζει μια καινούρια, εξαγνισμένη ζωή.

Αποσύρεται στην εξοχή, ζει περίπου σα σκηνίτης, ζητιανεύει, ριψοκινδυνεύει. Χρησιμοποιεί τα λεφτά από τις ελεημοσύνες για να αγοράζει τα ψυχοφάρμακά του. Καθαρός πια, χωρίς ωστόσο να παύει να είναι στραπατισμένος, συνειδητοποιεί ή μάλλον διαισθάνεται, υποπτεύεται την απίστευτη θεραπευτική δύναμη της ελευθερίας. Έτσι μόνο λυτρώνεται από το μίσος και την εκδικητικότητα. Το φάσμα της ελευθερίας που απλώνεται μεγαλειώδες μπροστά του γαληνεύει επιτέλους την ψυχή του. Το όραμά του δεν είναι να μεγαλουργήσει, αλλά να ζήσει εφεξής χωρίς φόβους και ανασφάλειες, χωρίς εξαρτήσεις, ψευδοστηρίγματα και μάταια δεκανίκια. Καταφέρνει να συγχωρήσει αναδρομικά τον πατέρα του, καταφέρνει να συγχωρήσει τον ίδιο τον εαυτό του, δεν τον απασχολεί πια η απιστία.

Τα σημάδια της δυστυχίας παραμένουν μέσα του ανεξάλειπτα. Στο σώμα του έχει κατοικήσει ο πόνος και η οδύνη. Οι ουλές θα είναι πάντα εκεί. Τα τραύματά του θα ακοφορμίζουν με την παραμικρή αφορμή. Αλλά ο Πάολο, μολονότι βαρυτραυματίας, θα μπορεί βάσιμα, από 'δω και πέρα, να υπολογίζει στη σωτηρία της ψυχής του.

Στο μυθιστόρημα του Αντρέα Καρράρο, αρκετά γνωστού στην Ιταλία, ο ήρωας διηγείται σε πρώτο πρόσωπο, είναι δηλαδή ο αφηγητής και συγχρόνως πρωταγωνιστής της ιστορίας. Ο λόγος του δεν έχει φτιασίδα και ποικίλματα. Σε κρίσιμες στιγμές γίνεται αισθηματικός και δονείται από την ένταση

της απελπισίας. Στις φάσεις κατατονίας, όταν στερεύουν και τα τελευταία υπολείμματα ζωτικότητας μέσα του, οι προτάσεις περιορίζονται ξερά και στεγνά στα απολύτως αναγκαία. Ο λόγος τότε μόλις μετά βίας κατορθώνει να αρθρωθεί. Ο αφηγητής με δυσκολία ψελλίζει τα θλιβερά πεπραγμένα των σκοτεινών ημερών που διανύει. Η πλοκή ευθύγραμμη, ομαλή, με πλήρη ενότητα χρόνου, αν εξαιρέσουμε μερικές σύντομες αναχρονίες, που εντάσσονται όμως λειτουργικά στην κύρια αφήγηση. Οι διάλογοι εναργείς, το ύφος καθηλωτικό.

Ένα σπάνιο βιβλίο για την κατάρα της κατάθλιψης αλλά και για την ευλογία της ελευθερίας.

Νίκη Κώτσιου

Το μυθιστόρημα μιας αυτοβιογραφίας

Christa Wolf,

Ένα πρότυπο παιδικής ηλικίας,

μετάφραση, εισαγωγή,

σχόλια: Κ. Χρυσομάλλη - Henrich,

University Studio Press,

Θεσσαλονίκη, 2006

Το παρόν μυθιστόρημα αποτελεί μια πραγματεία πάνω στο θέμα της μνήμης. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του συνίσταται στον έντονο αγώνα αποστασιοποίησης από το παρελθόν –δημόσιο και ιδιωτικό– που διεξάγει η αφηγήτρια (άρνηση της συνολικής τότε πραγματικότητας αλλά και του παιδιού που υπήρξε η ίδια, η οποία μεγάλωσε μέσα στον φασισμό και επηρεάστηκε από αυτόν). Χαρακτηριστικό στοιχείο του αγώνα αποστασιοποίησης (ταύτισης και απο-ταύτισης με τον παλιό εαυτό που υπήρξε) αποτελεί η διάσπαση του γραμματικού προσώπου εκφοράς σε ένα τρίτο (παιδική ηλικία) και σε ένα δεύτερο (αυτοπροσφωνήσεις της ενήλικης αφηγήτριας). Μέσα από την αφήγηση της Κρίστας Βολφ (γεννημένη το 1929), που σαραντάχρονη πια επιστρέφει στη γενέτειρά της (στα χαμένα για τη Γερμανία εδάφη του Βραδεμβούργου), αναζητώντας τα ίχνη του παρελθόντος της (σε ένα ταξίδι ενταγμένο στον «μύθο» του βιβλίου), περιγράφεται η ανάπτυξη του παιδιού Νέλη Γιόρνταν (όπως ονομάζει τον παιδικό εαυτό της η αφηγήτρια) στη σκληρή περίοδο του ναζισμού, η φυγή της οικογένειάς κατά την προέλαση των Ρώσων, τα προσφυγικά караβάνια που διέσχιζαν τη χώρα και η δύσκολη ζωή των προσφύγων (γεγονότα που θυμίζουν σε μας τους Έλληνες τη Μι-

κρασιατική Καταστροφή και την προσφυγιά των παπούδων μας), η εγκατάσταση στην περιοχή που αργότερα αποτέλεσε τη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, όπου οι Ρώσοι, μεγάλος εχθρός σε ολόκληρη τη ναζιστική εποχή, έγιναν ξαφνικά «ο μεγάλος αδελφός», και, τέλος, οι τρομακτικές συνέπειες της επικράτησης του ναζισμού στους συγχρόνους της. Το βιβλίο μάς κερδίζει με την ειλικρίνεια και την τιμιότητα της συγγραφέως, που δεν χαρίστηκε ούτε στους άλλους ούτε στον εαυτό της. Η Κρίστα Βολφ, μία από τις δοκιμότερες συγγραφείς του γερμανόφωνου χώρου, δεν κρύβει την απελπισία και τη ντροπή της για όσα συνέβησαν στο όνομα του γερμανικού λαού.

Το έργο, που χαρακτηρίζεται από τη Βολφ ως «μυθιστόρημα», ενώ από τους κριτικούς ως «μυθιστόρημα μιας αυτοβιογραφίας», ανήκει στο είδος της «λογοτεχνικής αυτοβιογραφίας». Ο αγώνας της μνήμης και το απραγματοποίητο της αναβίωσης του παρελθόντος οδηγούν αναπόφευκτα στη μυθοπλασία, αλλά με τίμιους όρους για την αλήθεια που, τελικά, επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες (πομπό, δέκτη, περιβάλλον κτλ). Οποσδήποτε, επιδίωξη είναι η λογοτεχνία. Το συγκεκριμένο έργο της Βολφ μπορεί να διαβαστεί και ως «μυθιστόρημα διάπλασης», καθώς περιγράφει την εξέλιξη και ένταξη ενός παιδιού μέσα στην πολιτική και δημόσια ζωή της εποχής. Διακρίνονται τρία τουλάχιστον χρονικά επίπεδα (παιδική ηλικία, ταξίδι στη γενέτειρα, χρόνος καταγραφής), που ολοκληρώνουν παράλληλα τις εικόνες του παρελθόντος και του παρόντος, ωστόσο η διαρκής ανάμειξη και εναλλαγή τους, χωρίς τη σαφή δήλωση των ορίων απαιτεί την εγρήγορση του αναγνώστη.

Η μετάφραση της Κ. Χρυσομάλλη-Henrich, διακεκριμένης νεοελληνίστριας, που διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Κιέλου, είναι ιδιαίτερα επιτυχημένη (πρβ. και την εξαιρετική μετάφραση της *Θεωρίας της Αφήγησης* του F. K. Stanzel, Θεσσαλονίκη 1999). Το μυθιστόρημα παρουσιάζει αντικειμενικά πολλές δυσκολίες για τη μεταφορά του σε άλλη γλώσσα, λόγω της σκοτεινής γραφής και έκφρασης που κινείται μεταξύ κατάφασης και άρνησης, την οποία η μεταφράστρια δεν επιχείρησε να αποδυναμώσει. Όσον αφορά το γλωσσικό επίπεδο, το κείμενο παρουσιάζεται ως ένα καρύδι. Πρέπει να σπάσει κανείς το τσόφλι για να γευτεί τον καρπό του. Υπάρχουν τουλάχιστον δύο επίπεδα γλώσσας: του παιδιού, που βλέπει με τη δική του ματιά τη ζωή και τα πράγματα (σκέψεις, αντιλήψεις, παιδικά ποιήματα και τραγούδια), και της ενήλικης μορφωμένης αφηγήτριας (επιστημονικός και ψευδο-επιστημονικός λόγος για θέματα όπως: τι είναι η μνήμη, πώς λειτουργεί η μνή-

παράμετρος είναι προϋπόθεση της κατανόησης του όλου φαινομένου και των εκδοχών που κυριάρχησαν στον 20ό αιώνα. Ωστόσο, η ανάλυση επεκτείνεται στη συσχέτιση του φασισμού και στη συνεργασία του με τα συντηρητικά στοιχεία της κάθε κοινωνίας.

Κάθε βιβλίο που διατείνεται ότι είναι «μια αυτοβιογραφία» δημιουργεί στον αναγνώστη μια συγκεκριμένη αναγνωστική προσδοκία: να διαβάσει τα του βίου ενός ανθρώπου κι αυτό γιατί κάτι ιδιαίτερο –υποθέτουμε– πως έχει να μας πει. Το μυθιστόρημα του **Φρανκ Μακ Κορτ** *Ο δάσκαλος* (μετάφραση: **Νεκτάριος Καλαϊτζής**, εκδ. Scripta, 2006) κατέχει το μυστικό της μυθιστορηματικής αυτοβιογραφίας, καθώς μετατρέπει τα στοιχεία του βίου σε μία περιπέτεια συνόλου. Προσφέρει πλήθος στοιχείων που αγγίζουν το προσωπικό αλλά διευρύνουν τον ορίζοντά μας και επιτυγχάνουν να δημιουργήσουν έναν κόσμο ισοδύναμο με τον επινοημένο. Ποια είναι τα όρια, λοιπόν, ανάμεσα στο βίωμα και τη μυθοπλασία; Ίσως σ' αυτό το ρευστό στοιχείο να βρίσκεται και η χάρη αυτού του κειμένου, στη λεπτή ειρωνία και στην ευρηματικότητα του δασκάλου, που αποδίδει το κλίμα μιας εποχής μέσα από τις προσωπικές του εμπειρίες.

Λαμπρή κατάθεση, που συγκεντρώνει κείμενα που γράφτηκαν και δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο και διατηρούν την ενάργεια και τη σημασία τους, συγκεντρώνει ο **Δημήτρης Θ. Τσάτσος** στο

βιβλίο του *Η μεγάλη παρακμή. Συγκυριογραφία για θέματα αναξιοπιστίας της πολιτείας και της πολιτικής* (εκδ. Καστανιώτη, 2006). Ο γνωστός συνταγματολόγος σκιαγραφεί με τον αναλυτικό του τρόπο μια ολόκληρη περίοδο της πρόσφατης ιστορίας μας, δίνοντας συγχρόνως το στίγμα του ειδικού τρόπου προσέγγισης των πραγμάτων που χαρακτηρίζει τη δική του πολιτεία και στάση.

Μουσική (Εκδοτική Αθηνών, 2007): μια έκδοση που έρχεται να καλύψει ένα μεγάλο κενό είναι ο συλλογικός αυτός τόμος, που αναφέρεται στην ιστορία της μουσικής, στα μουσικά όργανα, στη γραφή, στα είδη μουσικής και παρακολουθεί τις μουσικές του κόσμου από την αρχαία Αίγυπτο, τη Μεσοποταμία και την αρχαία ελληνική μέχρι την όπερα, την έντεχνη ευρωπαϊκή, τη δημοτική και το σύγχρονο ελληνικό τραγούδι. Πρόκειται για μια ευσύνοπτη και αξιόπιστη παρουσίαση όλων αυτών των θεμάτων και δίνει τη δυνατότητα στον γενικό αναγνώστη που ενδιαφέρεται για τα μουσικά πράγματα να αποκτήσει τις βασικές γνώσεις, κυρίως ιστορικές, αλλά και την ικανότητα να διακρίνει και να κρίνει τα μουσικά γεγονότα και τις διαφορετικές μουσικές παραδόσεις.

Νικόλαος Κάλας. *Ξαναδιαβάζοντας το έργο του. 1907-1988* (εκδ. Μανδραγόρας, 2006): Πρόκειται για έναν τόμο πρακτικών του διεθνούς επιστημονικού συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στην Κομοτηνή τον Ιούνιο του 2005. Μια εξαιρετική

μη, τι ρόλο παίζει η ψυχολογία κτλ). Στην ελληνική μετάφραση, ορθώς, διακρίνονται με σαφήνεια τα δύο αυτά επίπεδα. Η προσπάθεια να αποδοθεί, όσο είναι δυνατόν, το στριφνό ύφος του προτύπου οδηγεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, σε πιστή μετάφραση (πρβλ. και τον τίτλο «kindheitsmuster» που αποδίδεται ως «ένα πρότυπο παιδικής ηλικίας»). Σε καμιά περίπτωση, πάντως, δεν μπορούμε να καταλογίσουμε στη μεταφράστρια μια «κατά λέξη μετάφραση» (πρβλ. Λήδα Καζαντζάκη, «Κρίστα Βολφ και Γκύντερ Γκρας», εφημ. *Αυγή*, 26.11.2006). Μια τέτοιου είδους κρίση θα ήταν επιπόλαια, καθώς δεν θα μπορούσε να μεταφραστεί (και να υπάρξει αυτοτελώς) κατά λέξη ένα κείμενο 500 σελίδων.

Παραθέτω ορισμένα παραδείγματα μεταφραστικών δυσκολιών: στην παθητική σύνταξη δεν αναφέρεται το ποιητικό αίτιο (βλ. σημ. 36). Έτσι π.χ. δεν φαίνεται ξεκάθαρα από ποιους εκτελέστηκε ο γείτονας και βιάστηκε η γυναίκα του, μάλλον γιατί η συγγραφέας δεν θέλει να αναφερθεί στους συμμάχους –τον καιρό της συγγραφής– Ρώσους που έκαναν αυτές τις βιαιότητες. Η Κρίστα Βολφ έχει την τάση να ανανεώνει τη γερμανική γλώσσα με πολλούς ασυνήθιστους συνδυασμούς και εννοιολογικές αποχρώσεις. Π.χ. η φράση Brust-Ton der Sprache στη μουσική σημαίνει έναν ειδικό τόνο σοπράνο. Μεταφράστηκε (λόγω της δυσχέρειας να αποδοθεί στο ελληνικό περικείμενο) ως ο *ενθουσιασμός που επιδιώκει η γλώσσα*. Ιδιαίτερες δυσκολίες παρουσιάζει ο ελεύθερος πλάγιος λόγος και η μεταφορά του στα ελληνικά, κυρίως η επέμβαση που απαιτούν από τον μεταφραστή οι απαρεμφατικές προτάσεις, ανύπαρκτες πια στην ελληνική γλώσσα, που έχει προσωπική κατάληξη του ρήματος και συγκεκριμένο υποκείμενο. Το ίδιο περίπου συμβαίνει και με τις ονοματικές προτάσεις, που συναντιούνται, βέβαια, στα ελληνικά, αποτελούν, όμως, αφηρημένες διατυπώσεις: έτσι σε ορισμένες περιπτώσεις η μεταφράστρια προσθέτει το εννοούμενο υποκείμενο κτλ. Η γλώσσα του μυθιστορήματος, ακανθώδης, αντανakλά τις ψυχολογικές δυσκολίες της αφηγήτριας: ταύτιση και απο-ταύτιση, κατάφαση και άρνηση, προχώρημα και υπαναχώρηση. Η διαμεσολάβηση της Χρυσομάλλη - Henrich είναι σοβαρή και προσεχτική: δεν απαλύνει τις λέξεις, δεν νοθεύει το ύφος, δεν βγάζει τις γωνίες για να κάνει ωραίους στρογγυλούς κύκλους, δεν εμφανίζει τριαντάφυλλα εκεί που η Βολφ προσφέρει ανθοδέσμες με αγκάθια. Θα κλείσω με λίγα παραδείγματα πραγματολογικών δυσκολιών, που η μεταφράστρια επιλύει παραθέτοντας σχετικές σημειώσεις στο τέλος του βιβλίου (σ. 497–502). Ο αναγνώστης θα βρει εκεί πληροφορίες π.χ. για

παιδικά παιχνίδια που είναι άγνωστα στην Ελλάδα, τραγουδάκια, παραμύθια, την περίφημη κόμμωση «ολυμπιακός κύλινδρος», βότανα και φυτά που δεν υπάρχουν στις μεσογειακές χώρες, αλλά και για ιστορικά γεγονότα, π.χ. τη «Νύχτα των Κρυστάλλων», την «Πηγή Ζωής» κτλ.

Συμπερασματικά: Η μετάφραση της Χρυσομάλλη - Henrich έχει καταρτιστεί με φοβερό μόχθο αλλά και προσοχή, με ευαισθησία και αγάπη. Το βιβλίο αξίζει να προσεχτεί από το ελληνικό αναγνωστικό κοινό. Είναι ενδιαφέρον και συναρπαστικό σε πολλά σημεία λόγω της ιστορικότητας που το διατρέχει και της ανάμειξης των ειδών: παίζει ανάμεσα στην ιστορία και τη μυθοπλασία.

Σωτηρία Σταυρακοπούλου

Το πορτραίτο του αντισημίτη 60 χρόνια μετά

Ζαν-Πωλ Σαρτρ,
Στοχασμοί για το εβραϊκό ζήτημα,
μετ.: Αθανάσιος Σαμαρτζής,
πρόλογος: Αρλέτ Ελκαϊμ-Σαρτρ,
Εστία, 2006

«[...] η πολιτική ασημαντότητα του μύθου οφείλεται στη θέση του. Όπως ξέρουμε, ο μύθος είναι μια αξία: φτάνει να μεταβάλουμε τον περίγυρό του, το γενικό (και αβέβαιο) σύστημα όπου είναι τοποθετημένος, για να ρυθμίσουμε ακριβέστερα την επιρροή του»
(Ρολάν Μπαρτ, *Μυθολογίες*)

Από τις εκδόσεις Εστία και με τη στήριξη του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου της Γαλλίας κυκλοφόρησαν μόλις προ μηνός οι *Στοχασμοί για το εβραϊκό ζήτημα* του Ζαν-Πωλ Σαρτρ, προλογισμένοι από την Αρλέτ Ελκαϊμ-Σαρτρ και σε μετάφραση του Αθανάσιου Σαμαρτζή. Πρόκειται για ένα από τα διασημότερα κείμενα παρέμβασης του γάλλου διανοητή, κείμενο που έτυχε (κυρίως στην πατρίδα του) πολλαπλών και ποικίλων προσλήψεων και καταχωρήθηκε ως απαιτητικό rendez-vous στην ατζέντα των (απανταχού) «εβραϊστών». Το δοκίμιο, πρωτοδημοσιευμένο το 1946, διατρέχεται και μορφολογικά και ουσιαστικά από μια τριμερή λογική: το πρώτο και γνωστότερο μέρος, που καθιερώθηκε πλέον με τον τίτλο «Πορτραίτο του αντισημίτη», είχε κυκλοφορήσει αυτοτελώς ήδη ένα

χρόνο πριν στο αειθαλές περιοδικό *Temps Modernes*. Το δεύτερο μέρος είναι ένα σκίτσο του υποτιθέμενου συμμάχου του Εβραίου, χλιαρού όμως και υπό προϋποθέσεις: του δημοκράτη· ο δημοκράτης τείνει χείρα βοηθείας προς τον Εβραίο, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, να αρνηθεί τον εβραϊσμό και να ασπαστεί τον ρεπουμπλικανισμό. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος απευθύνει έκκληση στην ίδια την εβραϊκή αυθεντικότητα: «[...] ο αναυθεντικός Εβραίος απέφευγε την εβραϊκή του πραγματικότητα και τελικά ήταν ο αντισημίτης αυτός που τον έκανε παρά τη θέλησή του Εβραίο, αντίθετα ο αυθεντικός Εβραίος γίνεται Εβραίος μόνος του, ενώπιον και εναντίον όλων (σ. 160)».

Στις δηκτικές και σχεδόν «αποφθεγματικές» γραμμές του πρώτου μέρους χτίζεται μια διεισδυτική ψυχογραφία του αντισημίτη και του corpus των απόψεών του. Πρόκειται, ωστόσο, πράγματι για μια αναμέτρηση με απόψεις; «*Άποψη*: τούτη η λέξη φέρνει όνειρα... Είναι αυτή την οποία χρησιμοποιεί η οικοδόσποινα για να διακόψει μια συζήτηση που κινδυνεύει να εκτραχυνθεί. Υποστηρίζει πως όλες οι απόψεις είναι ισοδύναμες, καθιστά τους συνδαιτυμόνες και καθιστά τις ιδέες ακίνδυνες, εξομοιώνοντάς τις με τα γούστα [...] Στο όνομα της ελευθερίας της γνώμης, ο αντισημίτης αξιώνει το δικαίωμα να κηρύττει παντού την αντιεβραϊκή του σταυροφορία. [...] Αρνούμαι όμως να ονομάσω άποψη ένα δόγμα που στρέφεται ρητά εναντίον συγκεκριμένων ατόμων και το οποίο οδηγεί στην κατάργηση των δικαιωμάτων τους ή στην εξολόθρευσή τους» (σ. 19, 20, 21). Παράπλευρη διεκδίκηση της σκέψης του Σαρτρ είναι ότι ο αντισημιτισμός δεν μπορεί να είναι μια άποψη που προστατεύεται από τη φιλελεύθερη αρχή του ισοδυναμίου των απόψεων: πρώτον, διότι οι ίδιοι οι σκοποί του αντισημιτικού λόγου υπονομεύουν την οποιαδήποτε φιλελεύθερη βάση επίκλησής τους και, δεύτερον, διότι δεν πρόκειται καν για μια άποψη· πρόκειται «αρχικά για ένα πάθος» (σ. 22).

Και ερχόμαστε έτσι στην κεντρική διεκδίκηση της σαρτρικής σκέψης. Αφήνοντας ανοιχτή την παλιά συζήτηση για την ελευθερία (ή

μη) των εχθρών της ελευθερίας [Saint-Juste: «pas de liberté aux ennemis de liberté»] τονίζει ότι η ίδια η ιδεολογία του αντισημίτη μας λέει πολύ περισσότερα για την προσωπικότητά του παρά για τις ιδέες του. Το παθιασμένο μίσος του είναι το αιτιατό που προηγείται του αιτίου του και, στο βαθμό που «η φράση *μισώ τους Εβραίους* ανήκει στις φράσεις που ξεστομίζονται ομαδικά» (σ. 35), ο αντισημιτισμός δεν είναι παρά ένα ερμηνευτικό κλειδί για να εξηγήσουμε την παραψυχολογία της μάζας. «Αρχίζουμε να διαβλέπουμε το νόημα της εκλογής που κάνει ο αντισημίτης για τον εαυτό του: διαλέγει το αθεράπευτο από φόβο της ελευθερίας του, τη μετριότητα από φόβο της μοναξιάς και με αυτήν την αθεράπευτη μετριότητα φτιάχνει μια μαρμαρωμένη αριστοκρατία από αλαζονεία. [...] Υπάρχει μια παθιασμένη αλαζονεία των μετρίων και ο αντισημιτισμός είναι μία απόπειρα να δοθεί αξία στη μετριότητα ως τέτοια (σ. 41, 35, 36)».

Ο αντισημίτης απωθεί τον διάλογο και τις προϋποθέσεις του με τον ίδιο τρόπο που αμύνεται απέναντι στην αυτοεπαληθευόμενη μειονεξία του: «Αν λοιπόν [...] είναι απυρόβλητος απέναντι στον διάλογο και στην εμπειρία, δεν είναι επειδή η πεποίθησή του είναι ισχυρή· αντιθέτως η πεποίθησή του είναι ισχυρή επειδή καταρχάς διάλεξε να βρίσκεται στο απυρόβλητο» (σ. 33). Τα χαρακτηριστικά που στερεότυπα αποδίδει ο αντισημίτης στον φανταστικό Εβραίο είναι οι ποιότητες εκείνες που αυτόβουλα ο ίδιος απαρνιέται: η δυναμικότητα (ο «ραδιούργος» Εβραίος), η ευφυΐα (ο «διανοούμενος» Εβραίος), η αλληλεγγύη («το εβραϊκό λόμπι»). Τι λιγότερο, θα λέγαμε εμείς (παραφράζοντας), από μία εξαιρετικά πετυχημένη παρωδία καζαντζακικού ήρωα: οι αντισημίτες λένε «ναι» στην ανάγκη της μετριότητας, μετουσιώνουν το αναπόφευχτο σε δική τους ελεύθερη βούληση («όσο μικρό και να είναι το μπόι τους φροντίζουν να το μικρύνουν κι άλλο»), πιστεύοντας ασφαλώς πως αυτός είναι ο μόνος ανθρώπινος δρόμος της λύτρωσης. *Ελεεινός, μα δεν έχει άλλο.*

Ελένη Κοσμά – Στέργιος Μήτας

προσπάθεια, που αποδίδει πλούσιους και ποικίλους καρπούς για την πολυδιάστατη προσωπικότητα του ποιητή και κριτικού τέχνης αλλά και του κατεξοχήν ανθρώπου της πρωτοπορίας, που τάραξε τα ελληνικά νερά και τιμωρήθηκε με την αποσιώπησή του για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο Νικόλαος Κάλας/Nicolas Calas ή Μ. Σπιέρος ή Νικήτας Ράντος, ψευδώνυμα όλα του Νίκου Καλαμάρη, ωστόσο, έκανε την «έξοδό» του από τη νεοελληνική μιζέρια, για να επανέλθει, μεταθανάτιος, στη συνείδηση και το ενδιαφέρον των μελετητών αλλά και των προσεκτικών αναγνωστών.

Ξεχωρίζει πάντα ο **Σωτήρης Γουνελάς** για τη διαφορετική ματιά στα κείμενα, για την ανάδειξη της οπτικής γωνίας που σηματοδοτεί την ιδιαίτερη στάση του: *Ο ποιητικός οραματισμός του Γιώργου Σαραντάρη* (εκδ. Ίνδικτος, 2006). Και δεν είναι τυχαίος ο χαρακτηρισμός που ο ίδιος δίνει στο δοκίμιό του, χαρακτηρίζοντας την προσέγγισή του «ομοιοπαθητική», δηλαδή μια συνομιλία με το έργο του Σαραντάρη μέσα από το ίδιο το έργο· ωστόσο δεν παραλείπει να τεκμηριώσει τις απόψεις του θετικά ή αρνητικά, συζητώντας τη σχετική κριτικογραφία και αναδεικνύοντας το ίδιο το έργο και την πνευματική του υπόσταση.

ο χαρτοκόπτης

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα

Το κορυφαίο σύγγραμμά της Έλλης Σκοπετέα που εξετάζει το ιστορικό υπόβαθρο του εθνικισμού όπως διαμορφώθηκε στην Ελλάδα και τη Σερβία τον 19ο και τον 20ό αιώνα.

Ένα προφητικό βιβλίο που παραμένει σύγχρονο και αναλύει τις αιτίες των σημερινών εξελίξεων στην βαλκανική χερσόνησο.

Εκδόσεις Πολύτυπο

Κεντρική διάθεση: Δημοχάρους 60, Αθήνα τηλ.: 210-72.32.819, e-mail: chrapou@otenet.gr

κριτική βιβλίου

Γράφει ο Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

**Ναπολέων Λαπαθιώτης,
Το τάμα της Ανθούλας,
Προλεγόμενα – Φιλολογική
επιμέλεια: Γιάννης Παπακώστας,
Εκδόσεις Α. Α. Λιβάνη,
Αθήνα 2006, σελ. 132.**

Το αφηγηματικό έργο *Το τάμα της Ανθούλας* του Λαπαθιώτη πρωτοδημοσιεύτηκε στο εβδομαδιαίο λαϊκό και ευρείας κυκλοφορίας περιοδικό *Μπουκέτο* σε ένδεκα συνέχειες, από τις 24 Δεκεμβρίου 1931 ως τις 14 Φεβρουαρίου 1932, με τον μάλλον απατηλό επίτιτλο «Αισθηματικά ρομάντσα». Και λέω μάλλον απατηλό, γιατί μπορεί το ένα μέρος του έργου να αναφέρεται στο λανθάνον και, ως το τέλος, βουβό και ανεκδήλωτο ερωτικό πάθος της Ανθούλας προς τον κεντρικό ήρωα του αφηγήματος Νότη και στην επίσης λανθάνουσα, σχεδόν ενστικτώδη, ερωτική έλξη του τελευταίου προς τον αχώριστο φίλο του Νίκο Ρουσάκη, τη βαρύνουσα ωστόσο σημασία νομίζω πως έχει το άλλο μέρος, όπου περιγράφεται, με τρόπο που φανερώνει την προσωπική εμπλοκή του αφηγητή στα αφηγηματικά καθέκαστα, ο κόσμος της νύχτας. Ένας κόσμος του περιθωρίου, επίφοβος, κάποτε εφιαλτικός, με πρωταγωνιστές δραπετές των φυλακών, ναρκομανείς, λιποτάκτες, σωματέμπορους, πόρνες και άλλες χαρακτηριστικές φιγούρες του υποκόσμου, με τις οποίες ο ποιητής μοιάζει απόλυτα εξοικειωμένος.

Και, ειλικρινά, δεν ξέρω αν θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι ο Λαπαθιώτης, γράφοντας αυτό το τολμηρό για την εποχή αφήγημα, γνωρίζει ή διαισθάνεται ότι υπάρχει ένα έτοιμο ή, εν πάση περιπτώσει, επαρκώς προετοιμασμένο έδαφος στον χώρο της αφηγηματικής πεζογρα-

φίας, προκειμένου να καταθέσει, όσο του το επέτρεπε η τριτοπρόσωπη αφήγηση, η ιδιότητα του παντεπόπτη αφηγητή, τις προσωπικές του εμπειρίες, φέρνοντας στο φως σκοτεινές πτυχές του βίου του. Αναφέρομαι στην πεζογραφία –πολύ περισσότερο απ' όσο στην ποίηση– που άρχισε να καλλιεργείται αμέσως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, οπότε και δημιουργούνται οι συνθήκες για την εμφάνιση της λογοτεχνίας του περιθωρίου ή, όπως εύστοχα χαρακτηρίστηκε, της «αλητογραφίας». Μιας λογοτεχνίας, οι κυριότεροι εκπρόσωποι της οποίας (Δημοσθένης Βουτυράς, Πέτρος Πικρός, Κώστας Παρορίτης κ.ά. στην πεζογραφία, Τεύκρος Ανθίας στην ποίηση), θέλοντας να καταδείξουν τις αρνητικές πλευρές της αστικής κοινωνίας, επηρεασμένοι από τον Χάμσον και τον Γκόρκυ, γράφουν βιβλία με περιθωριακούς, «λούμπεν» ήρωες.

Βεβαίως, πρωτοεπίπεδος τουλάχιστον κοινωνικός προβληματισμός ή έστω κριτική διάθεση απέναντι στα κοινωνικά δεδομένα, στην περίπτωση του Λαπαθιώτη δεν υπάρχει· αντίθετα, θα μπορούσε κάποιος να διακρίνει μια στάση μάλλον συγκρατημένη, αν όχι εξιδανικευτική, προς τα πρόσωπα της ιστορίας του, χωρίς ίχνος αναζητήσης κάποιων βαθύτερων κοινωνικών αιτιών. Η απροκάλυπτη, ωστόσο, έντονα ρεαλιστική –με έκδηλα νατουραλιστικά στοιχεία– περιγραφή του κόσμου της νύχτας, αλλά και η τολμηρή νύξη δύο θεμάτων που αποτελούν και τους κεντρικούς άξονες του αφηγήματός του, της ομοφυλοφιλίας και των ναρκωτικών –και μάλιστα σε ένα λαϊκό, οικογενειακό περιοδικό, όπως ήταν το *Μπουκέτο*– θα πρέπει, αν μη τι άλλο, να ενθαρρύνεται από την περιρρέουσα αφηγηματική ατμόσφαιρα, αυτήν της «αλητογραφίας».

Το *τάμα της Ανθούλας* είναι μία ιστορία «πραγματική» που, κατά τα λεγόμενα του αφηγητή, «συνέβη, εδώ και τόσα χρόνια, στην ίδια την καρδιά του Πειραιώς»· άρα το στοιχείο της μυθοπλασίας απουσιάζει. Τα γεγονότα και οι καταστάσεις που τη συνθέτουν «λαμβάνουν χώρα» σε δύο σκηνογραφικά προσδιορισμένους τόπους – πόλους: σ' έναν υπόγειο, σπηλαιώδη τεκέ, όπου συχνάζουν όλοι σχεδόν οι αντιπροσωπευτικοί τύποι του περιθωρίου και σε μια υποβαθμισμένη γειτονιά, με τους κατατρεγμένους από τη μοίρα τους κατοίκους, ανάμεσα στους οποίους ξεχωρίζει η

σεπτή μορφή της ανέλπιστα ερωτευμένης Ανθούλας. Ο κεντρικός ήρωας του αφηγήματος, ο Νότης, αποτελεί τον συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στους δύο αυτούς τόπους – πόλους· κινείται ανάμεσά τους –μαζί με τον αχώριστο φίλο του Νίκο–, παραμένοντας ανέπαφος από τις «κακές» συναναστροφές, διατηρώντας όλες τις αρετές της λαϊκής καταγωγής του: την εντιμότητα, το φιλότιμο, τον συναισθηματισμό, τη ρομαντική διάθεση και την τεκμαιρόμενη από τη συμπεριφορά του συστολή, που τον εμποδίζει να εκδηλώσει αμέσως τη λανθάνουσα ερωτική του απόκλιση. Συνδυαστικός κρίκος, στην προκειμένη περίπτωση, θα μπορούσε να θεωρηθεί και η νύχτα, που αποτελεί τον μόνιμο χρόνο δράσης, είτε αυτή συντελείται στον τεκέ, είτε στη γειτονιά, είτε στο λιμάνι και τα περίχωρα του Πειραιά· άλλοτε υποθάλποντας την παραβατικότητα και άλλοτε συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας διάθεσης ρομαντικής, ρεμβαστικής, ενισχυμένης από το φως του φεγγαριού.

Οι δύο «κόσμοι», εξάλλου, επιτρέπουν στον αφηγητή να μετέρχεται δύο εντελώς διαφορετικούς τρόπους αφήγησης: να κινείται αβίαστα ανάμεσα στον, κάποτε ωμό, ρεαλισμό, στην αγοραία έκφραση του υποκόσμου από τη μια, και στη λυρική, περιπαθή και συγκινημένη περιγραφή των παθών των απλών ανθρώπων –ιδίως της Ανθούλας– από την άλλη. Κάθε κόσμος αποτελεί και έναν αντιθετικό, προς τον άλλο, άξονα, προς τον οποίο, όπως παρατηρεί ο Γιάννης Παπακώστας, αντιστοιχεί και ένας διαφορετικός τρόπος γραφής: η εγκληματικότητα και η παρανομία προβάλλονται και αναδεικνύονται με χρώματα νατουραλιστικά, ενώ η αγάπη και η φιλία εξυμνούνται με χρώματα ρομαντικά. Σε τελευταία ανάλυση, και οι δύο αυτοί τρόποι αποτυπώνουν το προσωπικό δράμα του συγγραφέα: πιο συγκεκριμένα, φανερώνουν τον δραματικό διχασμό μιας αισθαντικής προσωπικότητας, όπως υπήρξε ο Λαπαθιώτης, ο οποίος βρήκε, στο εν λόγω αφήγημα, πρόσφορο έδαφος να προβάλει τα αδιέξοδά του, τις εσωτερικές του συγκρούσεις και τις σκοτεινές πτυχές του ατομικού του βίου. Αποκαλύπτοντάς μας ένα άλλο πρόσωπο, εντελώς ή, εν πάση περιπτώσει, σαφώς διαφορετικό από αυτό που αισθανόμαστε να προκύπτει στην ποίησή του, όπου κυριαρχεί η ρομαντική διάθεση και ο αισθητισμός.

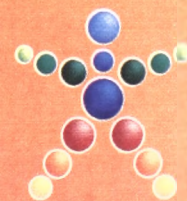

Έργο ευθύνης για την κοινωνία. Το δικό μας παιχνίδι. Η ζωή.

Το δικό μας παιχνίδι είναι ένα παιχνίδι με αξίες γνήσια ελληνικές.
Ποδητισμός, Παιδεία, Υγεία, Αθλητισμός.

Αξίες που κάνουν τη ζωή μας πιο όμορφη, πιο δημιουργική. Αξίες που
στηρίζουμε έμπρακτα, με υψηλό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, με
προσήλωση και με πάθος. Σαν μια μεγάλη ομάδα. Και μαζί, θέτουμε τις
βάσεις για ένα μέλλον πιο ανθρώπινο, πιο αισιόδοξο, πιο ευτυχισμένο.

Γιατί το πιο όμορφο παιχνίδι, είναι η ζωή!

ΟΠΑΠ

Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης

✓ ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΣΑΣ
✓ ΕΝΑ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ

ΑΙΜΟΣ

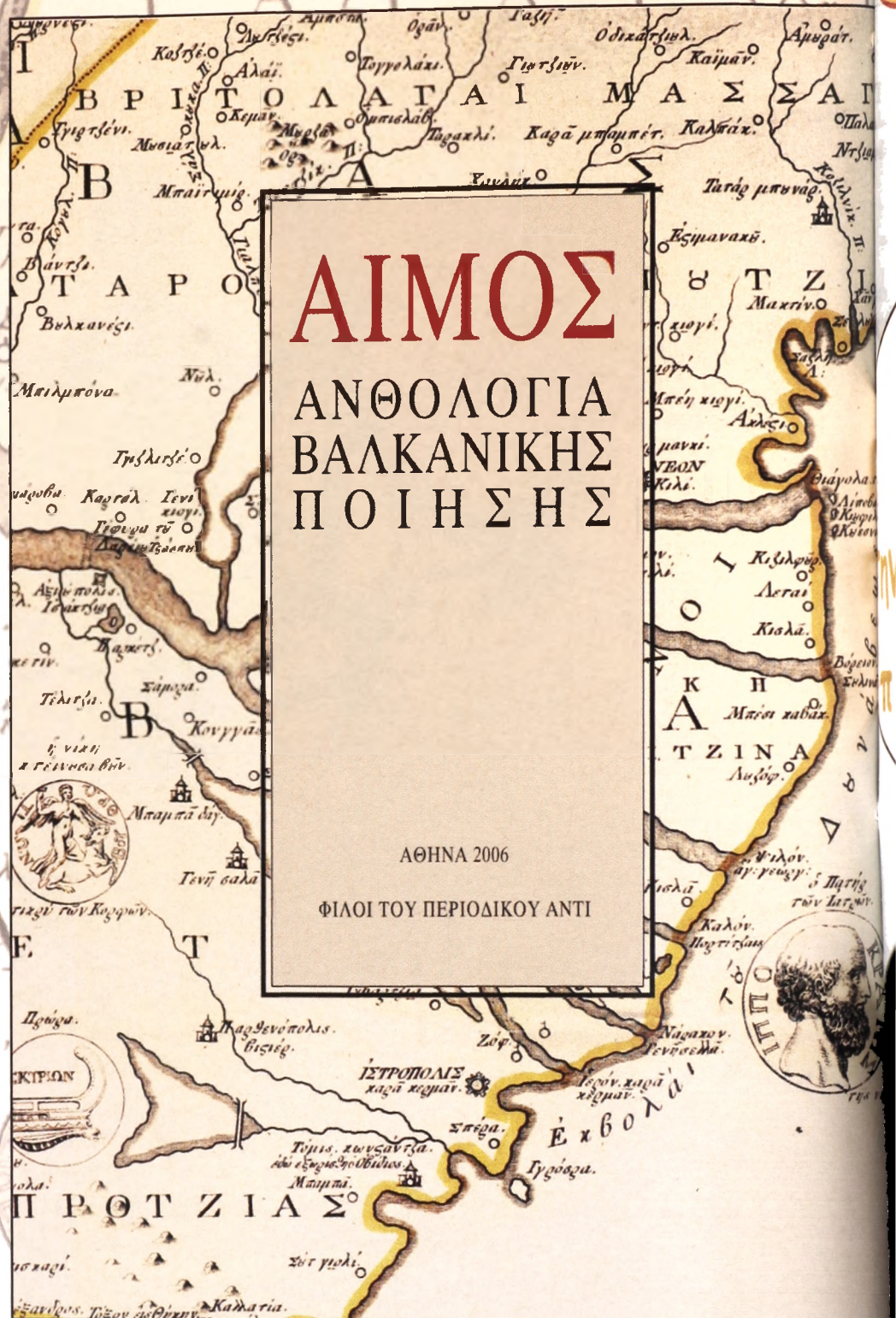
ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Η ποιητική ανθολογία Αίμος συγκεντρώνει τους σημαντικότερους ποιητές από την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα, την π.Γ.Δ. της Μακεδονίας, τη Ρουμανία, τη Σερβία και το Μαυροβούνιο, χώρες οι οποίες συγκροτούν το μεγαλύτερο μέρος της ενότητας που οραματίστηκε ο Ρήγας. Αποσπάσματα από τον «Θούριο» του Ρήγα δημοσιεύονται στον τόμο και επίσης τὸ «Τραγούδι του νεκρού αδελφού», στις παραλλαγές που υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες των βαλκανικών λαών.

Παράλληλα, σε κάθε μία από τις επτά ενότητες περιλαμβάνεται συνοπτική εισαγωγή της λογοτεχνικής ιστορίας της περιόδου και ένα χρονολόγιο των κυριότερων ιστορικών γεγονότων κάθε χώρας κατά τον 19ο και 20ό αιώνα.

Οι επτά ποιητικές παραδόσεις συγκεντρώνονται σε επτά τόμους, που ο καθένας περιέχει το σύνολο των επιλεγμένων ποιημάτων, μεταφρασμένων στη γλώσσα κάθε τόμου. Η επιλογή πραγματοποιήθηκε από επιτροπές που συστήθηκαν σε κάθε μία από τις χώρες οι οποίες συμμετέχουν.

Κυκλοφόρησε ήδη ο τόμος στην αλβανική γλώσσα και τώρα κυκλοφορεί και ο τόμος στην ελληνική γλώσσα.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙ:

Οι συνδρομητές του Αντί με έκπτωση 10% (συμπεριλαμβανομένων των εξόδων αποστολής για την Ελλάδα) μπορούν να αποκτήσουν την Ανθολογία ΑΙΜΟΣ.

Παραγγελίες: **ΑΝΤΙ**, Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα,
τηλ: 210-7232713, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΑΝΤΙ" ΑΘΗΝΑ 2006

Σελίδες 552, τιμή πώλησης 40 ευρώ. Προεγγραφές - Παραγγελίες:
Τηλ.: 210-7232713, 210-7249300 fax: 210-7226107, e-mail: chrapou@otenet.gr